

Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi

Journal of Vocational and Social Sciences of Turkey
Journal of VOSST

ISSN: 2687-3478

ISPARTA
UYGULAMALI BİLİMLER
ÜNİVERSİTESİ

**Yıl: 4 Sayı: 10
Aralık 2022**

TÜRKİYE MESLEKİ VE SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

(Journal of Vocational and Social Sciences of Turkey – Journal of VOSST)

ISSN: 2687-3478

Aralık 2022, Yıl: 4, Sayı: 10

SAHİBİ

Prof.Dr. Yılmaz ÇATAL

Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi adına

SORUMLU MÜDÜR

Öğr.Gör. Halit TOPTAŞ (Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi)

EDİTÖRLER

Baş Editor: Dr.Öğr.Üyesi Bülent ÖZGÜL (Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi)

Doç.Dr. Ömer Kürşad TÜFEKÇİ (Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi)

Doç.Dr. Mualla Birgül HUBAN (Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi)

EDİTÖR YARDIMCILARI

Dr.Öğr.Üyesi Meriç PEHLİVAN (Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi)

Dr.Öğr.Üyesi Tuğrul HOCAOĞLU (Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi)

Öğr.Gör.Dr. Adnan SELMAN (Süleyman Demirel Üniversitesi)

DANIŞMA KURULU

Prof.Dr. Hidayet Hale KÜNÜÇEN, Başkent Üniversitesi

Prof.Dr. Hulusi DOĞAN, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Prof.Dr. Timuçin KODAMAN, Süleyman Demirel Üniversitesi

Doç.Dr. Murad Alpaslan KASALAK, Akdeniz Üniversitesi

Doç.Dr. Ömer Kürşad TÜFEKÇİ, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi

HAKEM KURULU

- Prof.Dr. Nuri KÖSTÜKLÜ, Necmettin Erbakan Üniversitesi
Prof.Dr. Hulusi DOĞAN, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Prof.Dr. Timuçin KODAMAN, Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof.Dr. Kemaleddin TAŞ, Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof.Dr. Murat Ali DULUPÇU, Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof.Dr. Fatma YETİM, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof.Dr. Ümit AKCA, Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof.Dr. Atila GÜL, Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof.Dr. Sevim ATEŞ CAN, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Prof.Dr. Hüseyin GÜL, Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof.Dr. Mehmet FİDAN, Selçuk Üniversitesi
Prof.Dr. Mustafa ÖZTÜRK, Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof.Dr. Hakan DEMİRGİL, Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç.Dr. Murad Alpaslan KASALAK, Akdeniz Üniversitesi
Doç.Dr. Hakan Mehmet KİRİŞ, Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç.Dr. Ömer Kürşad TÜFEKÇİ, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Doç.Dr. Nezihe TÜFEKÇİ, Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç.Dr. Müge DEMİR AYRAL, İstanbul Medipol Üniversitesi
Doç.Dr. Didar BÜYÜKER İŞLER, Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç.Dr. Baran ARSLAN, Harran Üniversitesi
Doç.Dr. Elvettin AKMAN, Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç.Dr. Çiğdem AKMAN, Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç.Dr. Murşit IŞIK, Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç.Dr. Ahmet Buğra HAMŞIOĞLU, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Doç.Dr. Mustafa GENÇ, Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç.Dr. Turan KOCABIYIK, Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç.Dr. Uğur KURTARAN, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Doç.Dr. Sevcan YILDIZ, Akdeniz Üniversitesi
Doç.Dr. Aykut SEZGİN, Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç.Dr. Mustafa SOBA, Uşak Üniversitesi
Doç.Dr. Salih MEMİŞ, Giresun Üniversitesi
Doç.Dr. Hasan Hüseyin UZUNBACAK, Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç.Dr. Hakan AKYURT, Giresun Üniversitesi
Doç.Dr. Mehmet DİNÇ, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Doç.Dr. İhsan KÜRELİ, Gazi Üniversitesi
Doç.Dr. Mehmet YİĞİT, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Doç.Dr. Erdal EKE, Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç.Dr. Cihad ŞENTÜRK, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi
Doç.Dr. Mustafa NAL, Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Doç.Dr. Selen IŞIK MADEN, Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç.Dr. Eylem BAYRAKÇI, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi

Doç.Dr. Muhammet AKAYDIN, Uşak Üniversitesi
Doç.Dr. Süleyman DOST, Süleyman Demirel Üniversitesi
Doç.Dr. Okan SARIGÖZ, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
Doç.Dr. Harun ÖĞÜNÇ, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Nur Leman BALBAĞ, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Meral BÜYÜKYAZICI, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Oğuz NEBİOĞLU, Akdeniz Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Yılmaz UZER, Afyon Kocatepe Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Perihan EREN BANA, Yeni Yüzyıl Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Esra VONA KURT, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Onur DEMİREL, Süleyman Demirel Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Gürkan KALKAN, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Yunus GÜLCÜ, Fırat Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Adeviye ERDOĞAN, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Ali Barış KAPLAN, İbn Haldun Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Günseli GÜÇLÜTÜRK BARAN, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Gözde İKİZER, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Hatice ÖZCAN, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Şerife DURMAZ, Akdeniz Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Gökhan TURHAN, Süleyman Demirel Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Ali TEHCİ, Ordu Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Ali Kemal NURDOĞAN, Süleyman Demirel Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Abdülmelik ARAS, Iğdır Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Gonca MANAP DAVRAS, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Süha ÇELİKKAYA, Süleyman Demirel Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Öznur AYDIN, Akdeniz Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Ülkü KÜÇÜKKURT, Afyon Kocatepe Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Güler YANIK, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Mehmet Akif ALTUNAY, Süleyman Demirel Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Nurcan YAĞMURLU, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Derya TOKSÖZ KILIÇ, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Hasan ŞENOL, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Adem YILMAZ, Kastamonu Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Özel SİLSÜPÜR, Trabzon Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Yener AKMAN, Süleyman Demirel Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Okan BÜTÜNER, Düzce Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Tahsin IŞIK, Kırklareli Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Mustafa KÖROĞLU, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Ümit ALPEREN, Süleyman Demirel Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Seda EFE, Süleyman Demirel Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Tuğrul HOCAOĞLU, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Bülent ÖZGÜL, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi

Dr.Öğr.Üyesi Meriç PEHLİVAN, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Mustafa ÖZYÜCEL Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Hatice SARI GÖK, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Ferhat ÖZBAY, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Öğr.Gör.Dr. Adnan SELMAN, Süleyman Demirel Üniversitesi
Öğr.Gör.Dr. İrfan SEKTİOĞLU, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Öğr.Gör.Dr. Murat Yusuf UÇAN, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Öğr.Gör.Dr. İlknur Ülkü ARMAĞAN, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Öğr.Gör.Dr. Günseli GÜMÜŞEL, Atılım Üniversitesi
Öğr.Gör.Dr. Alper TÜTÜNSATAR, Süleyman Demirel Üniversitesi
Araş.Gör.Dr. Oktay TATLICIOĞLU, Dicle Üniversitesi
Uzm. Hüseyin Uslu, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
Dr. Özlem GÜDÜK ÖZAYDIN, Sağlık Bilimleri Üniversitesi
Öğr.Gör. Erdoğan ATEŞ, Süleyman Demirel Üniversitesi
Öğr.Gör. Özlem AKARÇAY, Karatay Üniversitesi
Öğr.Gör. Çağlar ÇİÇEK, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Öğr.Gör. Abdülselami SARIGÜL, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
Dr. Halis ÖZERK, Uzman Psikolog
Dr. Venhar KAPLAN, Milli Eğitim Bakanlığı
Uzm.Samet ARIKER, Milli Eğitim Bakanlığı
Uzm.Gülşah AKTO, Fırat Üniversitesi

İndeksler / Indexes:

Türkiye Mesleki ve Sosyal Bilimler Dergisi aşağıdaki veri tabanları/bibliyografya/indeksler tarafından taranmaktadır:

Journal of Vocational and Social Sciences of Turkey are indexed in the following data bases/bibliographies/indices:

İletişim: Tel: 0246 4414334 – 0246 4417016 E-posta: journalofvosst@gmail.com

TÜRKİYE MESLEKİ VE SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

(Journal of Vocational and Social Sciences of Turkey – Journal of VOSST)

Aralık 2022, Yıl: 4, Sayı: 10

İÇİNDEKİLER

AFET TIBBİ ARAŞTIRMALARININ BİLİM HARİTALAMA TEKNİĞİ İLE ANALİZİ Ayhan TABUR, Fatih ORHAN.....	1-18
MARKA GÜVENİNİN MARKA EVANGELİZMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: GÜZELLİK VE KİŞİSEL BAKIM SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA Baran ARSLAN, Yonca BAKIR.....	19-34
ABSENTEEİZM İLE İLGİLİ YAZILAN LİSANSÜSTÜ TEZLERİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ Açelya TELLİ DANIŞMAZ.....	35-46
UFRS 9'UN BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİYLE İLGİLİ MAKALELERİN İÇERİK ANALİZİ Muhammet KOTAN, Ulukan BÜYÜKARIKAN.....	47-53
TÜRKİYE CUMHURİYETİ MEVZUATINDA KAMU PERSONELİ VE KAMU ZARARI Cumali BOZPİNAR, Hülya ELMAS EROL.....	54-70
MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRETİM ELEMANLARININ KARİYER SORUNLARI Bülent ÖZGÜL.....	71-82
TÜRKİYE'DE 2019-2021 YILLARI ARASINDA MESLEKİ İNGİLİZCE ÖĞRETİMİ ÜZERİNE YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ Özlem TUT, Yavuz BOLAT.....	83-98
SİVİL HAVACILIK MESLEK YÜKSEKOKULU UÇAK TEKNOLOJİSİ PROGRAMI STAJLARI VE İŞYERLERİNİN BEKLENTİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA Gülhan PINARLIK, Gökhan YILDIRIM, Alev YILDIRIM, Ramazan SARAÇ.....	99-115

Atıf için / for cited: Tabur,A.,Orhan, F.(2022).Afet Tıbbı Araştırmalarının Bilim Haritalama Tekniği İle Analizi. Journal of Vocational and Social Sciences of Turkey, Yıl: 4, Sayı: 10, Aralık 2022, s.1-18.

AFET TIBBI ARAŞTIRMALARININ BİLİM HARİTALAMA TEKNİĞİ İLE ANALİZİ

Ayhan TABUR *

Fatih ORHAN**

ÖZET

Günümüz dünyasının pandemi olarak nitelendirilen Covid-19 hastalığı ile mücadele edilen bu süreçte afetle mücadele ve afet tıbbının önemi bir kez daha anlaşılmıştır. Afet tıbbı (disaster medicine) bağlamında yapılan çalışmalara makroskopik bir bakış açısı getirmek amacıyla, bu çalışmada 1980-2019 yılları arasında, afet tıbbı konusunda yapılan araştırmalar bilim haritalama tekniği kullanılarak bibliyometrik analiz yöntemiyle incelenmiş ve bu alanda son 40 yıldaki eğilimler tespit edilmiştir. Afet tıbbı bağlamında elde edilen veriler, yayın yılı, en üretken yazarlar, makale üretim sayısına göre ülkeler, yayın yapılan dergiler ve atıf yapılan kaynak türleri, etki faktörleri, yazarların bağlı olduğu kurumlar, en çok atıf alan makaleler, en sık atıf yapılan yayınlar gibi çeşitli bibliyometrik parametrelerle incelenmiştir. Web of Science (WOS) veri tabanından elde edilen toplam 171 kaynaktan 506 çalışmanın analizi ile elde edilen sonuçlar, afet tıbbı konusunda üretilen makalelerin en çok 2016 yılında üretildiği, en fazla makale üreten yazarın Burkle F.M. olduğu ve en fazla makale üretilen ülkenin de Amerika Birleşik Devletleri olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Afet, Afet Tıbbı, Bibliyometrik Analiz, Bilim Haritalama, Bibliometrix

JEL Sınıflandırma Kodları: Q50, Q54

ANALYSIS OF RESEARCH ON DISASTER MEDICINE BY SCIENCE MAPPING TECHNIQUE

ABSTRACT

The importance of disaster management and disaster medicine has been understood once again in this process of struggling with the Covid-19 disease, which is described as a pandemic in today's world. This research was carried out in order to bring a macroscopic perspective to the studies in the context of disaster medicine. For this purpose, researches on disaster medicine between 1980-2019 were examined with bibliometric analysis method using science mapping technique and trends in the last 40 years in this field were determined. The data obtained in the context of disaster medicine were examined with different bibliometric parameters. These include the year of publication, most productive authors, countries by the number of articles produced, journals published and types of references cited. Impact factors, the institutions the authors are affiliated with, the most cited articles, and the most frequently cited publications were also examined. According to the analysis of 506 studies from a total of 171 sources obtained from the Web of Science (WOS) database, it was determined that the most articles on disaster medicine were produced in 2016. It was determined that the author who produced the most articles was Burkle F.M. and the country with the highest number of articles was the United States.

Keywords: Disaster, Disaster Medicine, Bibliometric Analysis, Science Mapping, Bibliometrix

* Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gazi Yaşargil Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Uzm.Dr., ayhantabur58@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4743-7666X

** Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Gülhane SMYO, Sağlık Kurumları İşletmeciliği Bölümü, Öğr.Gör.Dr., fatih.orhan@sbu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3562-1961

JEL Classification Codes: Q50, Q54

GİRİŞ

Afetler, fiziksel hasara, insan hayatının ve sermayenin kaybına yol açan süreçleri tetikleyen doğal olayların bir sonucu olduğu gibi, afet aynı zamanda toplulukların, bireylerin ve etkilenen bölgelerin ekonomik faaliyeti üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır. Bu tür olayların etkisinden kurtulmak için, hükümetlerin ve muhtemelen birçok ülkede de ülke dışı kaynakların harekete geçirilmesini gerektirmektedir (United Nations, 2014).

Afet tıbbı, son 50 yılda farklı bir bilimsel disiplin haline gelmiştir (Noji, 2002). Afetlere yönelik çalışmalar tipik olarak kitlesel acil durumlar veya felaketler olarak adlandırılan, ani başlangıçlı, toplu stres durumlarının sosyal ve davranışsal yönlerini ele alır. Bu durumlar doğal tehlikeler, teknolojik kazalar, şiddetli gruplar arası çatışmalar tarafından yaratılabilir ve yaşam kaynaklarının kıtlığı, sağlık, mülk, esenlik ve günlük rutinler için tehlikeleri barındırmaktadır. Afet çalışmaları, bu olayların bireylerden hanelere ve ulus devletlere kadar sağlık başta olmak üzere tüm sosyal birimler üzerindeki etkilerini çok yönlü olarak ele alınmasını gerektirmektedir (Lindell, 2013).

Afet sonucu yaralananların bakımı konusundaki istek ve sorumluluk tarih boyunca acil tıp uzmanları tarafından üstlenilmiştir. Afetler, çeşitli yaralanmalara ve hastalık modellerine neden olabilir. Örneğin, tayfunlar sel ile ilgili hastalıklara ve travmaya; depremler düşme ve ezilmeye neden olabilir, bulaşıcı hastalık salgınları birçok canlının etkilenmesine yol açabilir. Afetlere hızlı müdahale, kapsamlı bir halk sağlığı sistemi, yaralanma ve hastalık modelleri hakkında pratik bilgi gerektirebilir. Kaynakların mevcudiyeti, hastaların durumları ve hayatta kalma olasılığının belirlenmesi ölçüsünde mümkün olan en fazla mağdura bakım sağlamak, afet tıbbının temel ilkelerinden biridir (Stehrenberger & Goltermann, 2014).

Afet tıbbı, sistem odaklı bir uzmanlık alanıdır. Afetlerin rastgele doğası nedeniyle, acil sağlık hizmetlerindeki tüm personelin afet tıbbı hakkında bilgi sahibi olmaları zorunludur. Afet tıbbı çeşitli tıp disiplinlerinden uzmanları barındıran multidisipliner bir alandır. Ayrıca olası bir durumda etkileşimde olunması gereken birçok kurum ve kişiyle iş birliğini ve irtibatta olunmasını gerektirmektedir (Lin, 2019). Örneğin 2019 yılının sonunda Çin’de ortaya çıkan ve ardından tüm dünyayı etkisine altına alan COVID-19 hastalığı, yaşamın seyrini bozarak küresel boyutta tüm kurum ve ülkelerin koordineli çalışmasını ve hatta Dünya Sağlık Örgütü’nün bu hastalığı pandemi olarak ilan etmesini zorunlu kılmıştır (Ceyhan & Uzuntarla, 2020).

COVID-19 hastalığı nedeniyle Kasım 2020 ayı itibarıyla dünya genelinde 47 milyon vaka, 1 milyon 200 bin de ölüm meydana gelmiştir. Vaka sayısında Amerika Birleşik Devletleri, Hindistan, Brezilya ve Rusya ilk sıralarda yer almaktadır. Türkiye vaka sayısında, salgının ilk başladığı ülke olan Çin’i geride bırakarak en çok vaka görülen 23. ülke olurken, gerçekleşen ölüm sayılarında ise 185 ülke arasında 9. sırada yer almaktadır (World Health Organization, 2020). COVID-19 hastalığının tedavisinin bulunamamış olması ve semptomatik uygulamalar yapılması, aşı çalışmalarının çok merkezli olarak halen Faz III seviyesinde yürütülmesi, bir afet olan COVID-19’a yönelik çok sayıda araştırma planlanmasını ve tüm kaynakların etkin kullanılarak bir afet planı dahilinde sistemli ve koordineli hareket edilmesi gerektiğini göstermektedir.

1. YÖNTEM

Bu çalışmada afet tıbbı (disaster medicine) bağlamında yapılan çalışmalara makroskopik bir bakış açısı getirmek için, 1980-2019 yılları arasında, afet tıbbı konusunda yapılan araştırmalar bilim haritalama tekniği kullanılarak bibliyometrik analiz yöntemiyle incelenmiş ve bu alandaki son 40 yıldaki eğilimlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda bu bölümde, bibliyometrik analiz yöntemi, iş akışı ve veri analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

1.1. Bibliyometrik Analiz

Bibliyometrik analiz, ilgili disipline, alana, konuya, kurumlara, ülkelere, yazarlara, yazarlar arası işbirliğine ilişkin bazı ipuçları vermek amacıyla, bilimsel yayın bilgilerinin (yazar, alan, konu, atıf, kurum, ülke vb.) istatistiksel ve matematiksel araçlarla nicel analiz olarak tanımlanabilir (Kurutkan vd., 2017; Kurutkan ve Orhan, 2018). Bibliyometrik analiz genellikle akademik çıktıların nicel araştırma değerlendirmesi için kullanılır (Cobo vd., 2011a). Bibliyometri, belirli alanda, bir dönemde ve coğrafyada yazarlar ya da kurumlar tarafından üretilmiş yayınlar ve bu yayınlar arasındaki işbirlikleri hakkında istatistiki analiz sunabilen yöntemdir (Bütüner, 2022).

Bibliyometrik analizin temelde iki ana kullanımı vardır. Bunlardan ilki performans analizi olup, kişi ve kurumların araştırma ve yayın performanslarını değerlendirmeyi amaçlar. İkinci kullanım alanı olan bilim haritalama ise bilimsel alanların yapısını ve dinamiklerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır (Cobo vd., 2011b). Bibliyometrik bir analizde standart bir iş akışı Şekil 1’ de görüldüğü gibi beş aşamadan oluşmaktadır (Aria & Cuccurullo, 2017; Zupic & Čater, 2015).

Şekil 1. Bibliyometrik Bir Analizde İş Akışı

1.2. Bibliyometrik Verilerin Oluşturulması

“Disaster Medicine” konusunun bibliyometrik analizi yapmak amacıyla kullanılacak veriler Web of Science (WOS) veri tabanından elde edilmiştir (*Web of science*, 2022). WOS çok nitelikli ve kaliteli bilimsel yayınların bulunduğu bir veri tabanı olarak kabul edilmektedir (Li & Hale, 2016). Bu nedenle bu çalışmada bu veri tabanı olarak kullanılmıştır.

Araştırma sistematiğimiz şu şekildedir: “Disaster Medicine” terimi [**TOPIC:** (“Disaster Medicine”) AND **LANGUAGE:** (English) **Refined by:** **DOCUMENT TYPES:** (ARTICLE OR LETTER OR EDITORIAL MATERIAL OR MEETING ABSTRACT OR REVIEW OR PROCEEDINGS PAPER) **Timespan:** 1975-2019. **Indexes:** SCI-EXPANDED, SSCI.] parametreleri kullanılarak aranmıştır. Erişim tarihi 01.11.2020’dir. Araştırmada 1975-2019 yılları esas alınmış olup; 1980 ve 2019 yılları arasında ilgili makalelere ulaşılmış olup, yayınlanan 506 makale aradığımız kriterlere uygun bulunmuştur.

1.3. Verilerin Analizi

RStudio, R'nin ücretsiz ve açık kaynaklı geliştirme ortamıdır ve Windows, Linux ve diğer işletim sistemlerinde çalışır. RStudio’da belirli kullanıcı odaklı işlevleri yürütmek için çeşitli açık kaynak paketleri bulunmaktadır. Bibliometrix R temel olarak bibliyometrik ve scientometrik çalışmalar için geliştirilmiş olan bir pakettir (Jalal, 2019). Biblioshiny ise Bibliometrix için bir web arayüzü sağlayan bir uygulama olup açık kaynaklı yazılım tasarımıdır. RStudio da kullanıcılar kod yazarak işlem yaparken

Biblioshiny de ise kolay kullanıcı arayüzü ile kodlamaya gerek kalmadan bibliyometrik analizler yapabilmekte ve görselleştirebilmektedir.

Biblioshiny, kullanıcıların etkileşimli bir web arayüzünde ilgili bibliyometrik ve görsel analizler gerçekleştirmesine olanak tanıyarak, kullanıcının bilgi girişi yoğunluğunu ve kullanım eşliğini büyük ölçüde azaltır(Xie vd., 2020).

Bu çalışmada Bibliyometrik analiz ve görselleştirme yapmak için R-studio'nun "bibliometrix 3.0.3" paketinin bir web arayüzü "biblioshiny" kullanılarak metroloji ve içerik analiz yapılmıştır. Bu kapsamda "Disaster Medicine" terimi ile ilgili olarak Main Information (Genel Bilgiler), Annual Scientific Production (Yıllık Bilimsel Üretim), Average Citations per Year (Yıllık Ortalama Atıf), Kaynak (Sources), Yazar (Authors) ve Belge (Documents) analizleri ile Kavramsal (Conceptual Structure), Entelektüel (Intellectual Structure) ve Sosyal Yapı (Social Structure) analizleri yapılmıştır.

2. BULGULAR

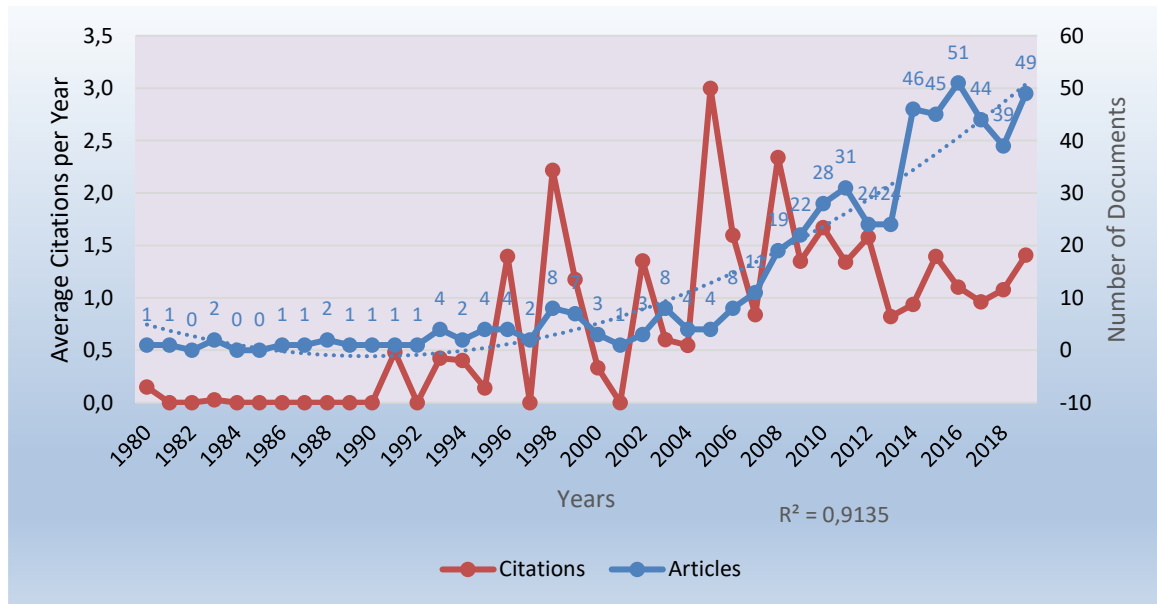
2.1. Genel Bulgular

Disaster medicine teriminin bibliometrix analizi sonucunda terimin ilk defa 1980 yılında kullanıldığı, 1980-2019 yılları arasında toplam 171 kaynak ve 506 belgede kullanıldığı tespit edilmiştir. Belge türlerinde makaleler 380 sayısı ile en fazla belge türü olup bunların 13 tanesi Bildiri Kitaplarında yer almaktadır.

Disaster medicine Yıllık yayın miktarları incelendiğinde ilk yayından 16 yıl sonra yayın sayılarında artışın başladığı, en yüksek 2016 yılında 51 adet yayın olduğu görülmektedir. 2014-2019 yılları arasında toplam 274 yayının olduğu görülmektedir. Bu sayı diğer 13 yılın toplamından fazladır.

Disaster Medicine üzerine olan literatürleri yıl başına düşen ortalama atıf sayısı incelendiğinde yıllık ortalama en fazla atıfı, günümüze kadar yıl başına düşen ortalama 3 atıf ile 2005 yılında yayınlanan toplam 4 adet literatürün aldığı, 1981-1990 yılları arasında yayınlanan 9 literatürün günümüze kadar hiç atıf almadığı görülmektedir. 1979'den günümüze olan literatürlerin yıllık yayın miktarları ve yıl başına düşen ortalama atıf sayıları Şekil 2'de gösterildiği gibidir.

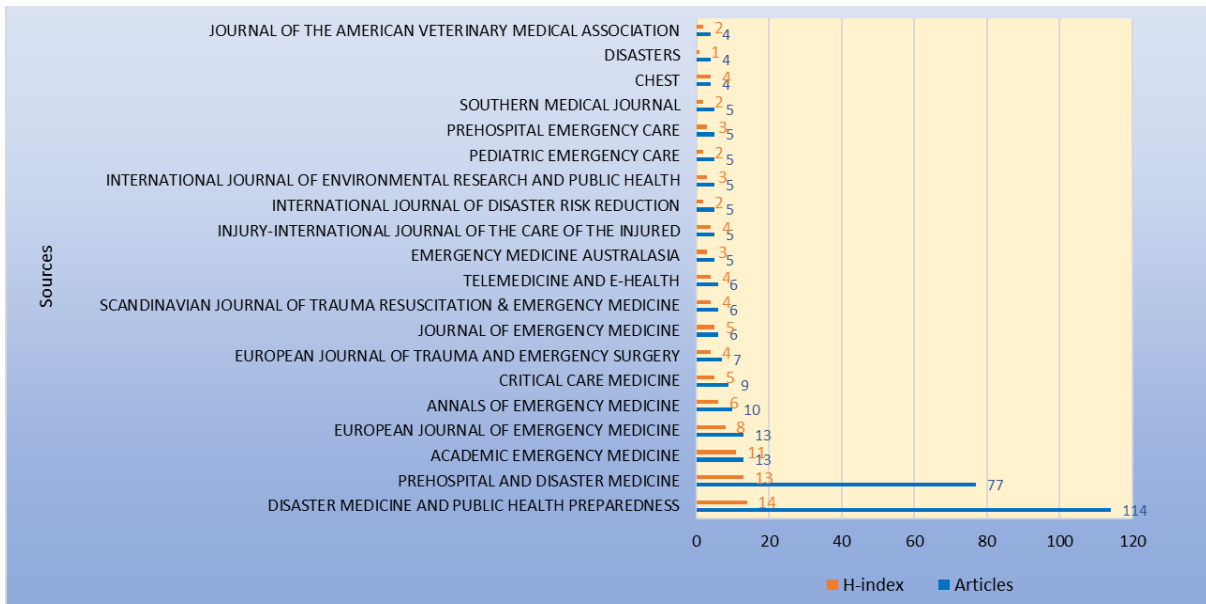
Şekil 2. 1979'den Günümüze Olan Yayınların Yıllık Yayın Miktarları ve Yıl Başına Düşen Ortalama Atıf Sayıları

2.2. Kaynaklar İle İlgili Yapılan Analiz Bulguları

Elde ettiğimiz verilere göre Disaster Medicine üzerine 171 kaynak toplam 506 yayın yayınlamıştır. En fazla yayın yapan ilk 20 kaynağın toplam 308 yayını bulunmaktadır. Disaster Medicine ile ilgili makalelerin sayısı ve her derginin h-indeksi, bu araştırma alanındaki en ilgili ve etkili dergileri belirlemek için ölçütler olarak kullanılabilir. **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**'te Disaster Medicine ile ilgili en çok yayın yapan 20 kaynak listelenmiştir. Aynı Figüre de bu ilk 20 kaynağın H-indexleri de verilmiştir. Bu bilgiler ışığında 114 makale yayınlayan ve H-index'i 14 olan "Disaster Medicine And Public Health Preparedness" isimli dergi ile 77 makale yayınlayan ve H-index'i 13 olan "Prehospital And Disaster Medicine" isimli derginin Disaster Medicine konusunda yayın yapan en ilgili ve etkili kaynak oldukları görülmektedir (Şekil 3).

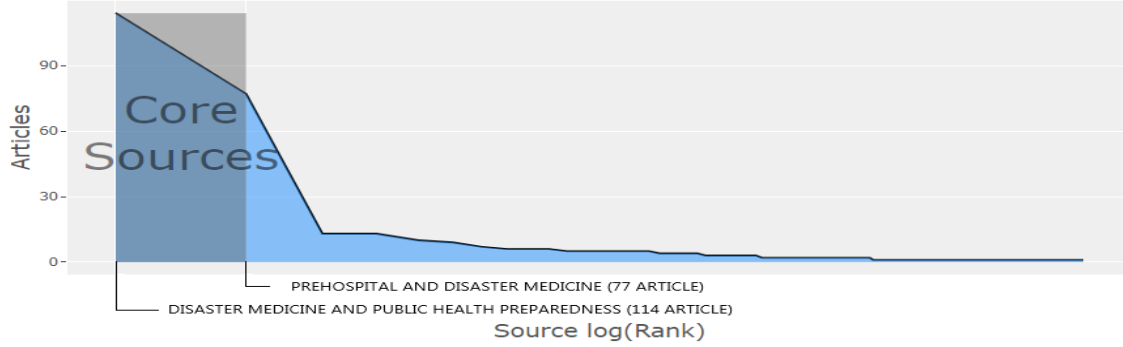
Şekil 3. Disaster Medicine Konusunda En Alakalı ve Etkili İlk 20 Kaynak

Disaster Medicine konusunda en verimli kaynakları belirlemek amacıyla bu çalışmada biblioshiny yazılımı içerisinde Bradford yasası ile kaynak kümeleme analizi yapılmıştır. Bradford yasası, ilk olarak 1934 yılında S.C. Bradford tarafından tanımlanmıştır. Bradford yasasına göre yalnızca birkaç kaynak herhangi bir disiplin için en büyük literatür oranını içerir ve literatürün geri kalanı her biri yalnızca bir veya iki makale içerebilen çok çeşitli kaynaklarda yayınlanmaktadır. Çekirdekteki (birinci bölge) kaynaklar, literatürün çekirdeğini oluşturur ve bir disiplinindeki en verimli dizileri belirlemek için hesaplanabilir (Tsay & Li, 2017).

Bradford yasasına göre yapmış olduğumuz analizde "Disaster Medicine" terimi ile ilgili olarak; "Disaster Medicine And Public Health Preparedness" isimli dergi 114 makale ve "Prehospital And Disaster Medicine" isimli dergi 77 makale yayınlamış ve bu iki dergi çekirdek dergi (Zone 1) bölgesindedir ve bu konuda en verimli kaynaklardır denilebilir. Bunların dışında 28 dergi Zone 2 ve 141 dergi de Zone 3 bölgesindedir (Şekil 4, Tablo). Toplam kaynaklardan 56'sı sadece 1'er makale yayınlamıştır.

Şekil 4. Bradford Yasasına Göre Çekirdek Alan Görünümü, 1975–2019

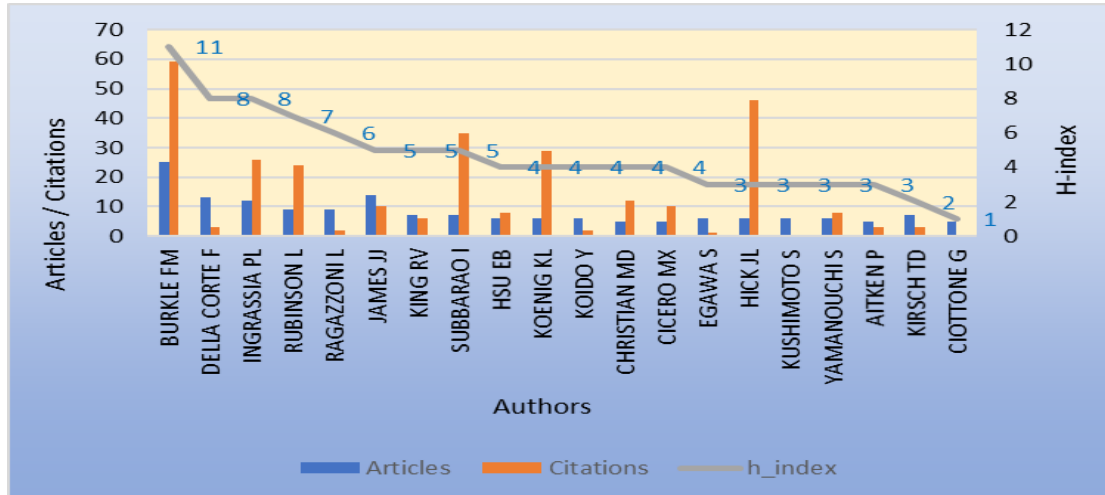
Tablo 1. Bradford Yasasına Göre Alan Dağılımları, 1975–2019

Alan	n (%)	Kümülatif n (%)	n (%)	Kümülatif n (%)
Çekirdek Alan 1	191 (37.75)	191 (37.75)	2 (1.17)	2 (1.17)
Çekirdek Alan 2	149 (29.45)	340 (67.19)	28 (16.37)	30 (17.54)
Çekirdek Alan 3	166 (32.81)		141 (82.46)	
Toplam		506 (100)		171 (100)

2.3. Yazarlar, Kurum ve Ülkeler ile İlgili Yapılan Analiz Bulguları

Disaster Medicine ile ilgili makale üreten yazarların sayısı ve her yazarın h-indeksi, bu araştırma alanındaki en ilgili ve etkili yazarları belirlemek için ölçütler olarak kullanılabilir. Disaster medicine yayınlarına en çok katkıda bulunan ilk 20 etkili yazarın h-indeksi, toplam atıfları (TC), yayın sayısı (NP) ve ilk yayın yılı (PY-başlangıç) Tablo 'de sunulmuştur. Disaster Medicine kavramı ile ilgili en fazla makale üreten yazar 25 makale ile Burkle FM'dir. Bundan sonra sırasıyla James JJ (14 makale) ve Della Corte F. (13 makale) gelmektedir. Tablo 2'deki h-indexi 11 ile en yüksek olan Burkle FM isimli yazar için bu alandaki en önde gelen araştırmacı diyebiliriz. Yazarın Toplam Atıf sayısı (TC) = 390 ve toplam makale sayısı (NP) = 25 olup bu rakamlarda diğer yazarlar arasında en yüksek rakamlardır. h-index değerlerine bakıldığında en etkili yazar sıralamasında Burkle FM'yi sırasıyla Della Corte F, Ingrassia PL ve Rubinson L takip etmektedir (Şekil 5)

Şekil 5. Disaster Medicine konusunda en ilgili ve etkili ilk 20 yazar

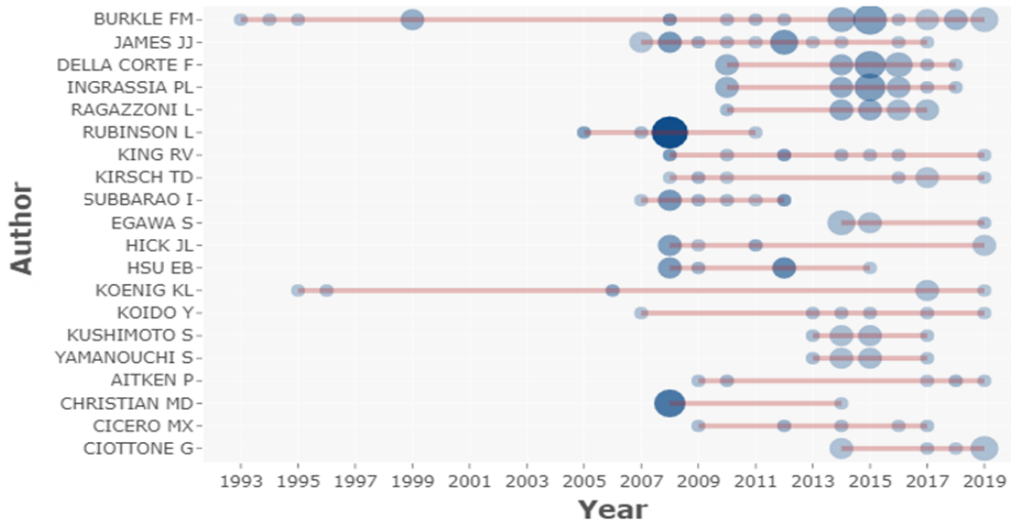
Tablo 2. Yazarlara ait istatistik veriler

Author	h_index	TC	NP	PY_start
BURKLE FM	11	390	25	1993
DELLA CORTE F	8	152	13	2010
INGRASSIA PL	8	151	12	2010
RUBINSON L	7	451	9	2005
RAGAZZONI L	6	108	9	2010
JAMES JJ	5	253	14	2007
KING RV	5	224	7	2008
SUBBARAO I	5	250	7	2007
HSU EB	4	245	6	2008
KOENIG KL	4	126	6	1995
KOIDO Y	4	39	6	2007
CHRISTIAN MD	4	200	5	2008
CICERO MX	4	63	5	2009
EGAWA S	3	20	6	2014
HICK JL	3	145	6	2008
KUSHIMOTO S	3	33	6	2013
YAMANOUCHI S	3	33	6	2013
AITKEN P	3	46	5	2009
KIRSCH TD	2	42	7	2008
CIOTTONE G	1	7	5	2014

TC: Toplam Atıf, NP: Yayın Sayısı, PY-Start: İlk Yayın Yılı

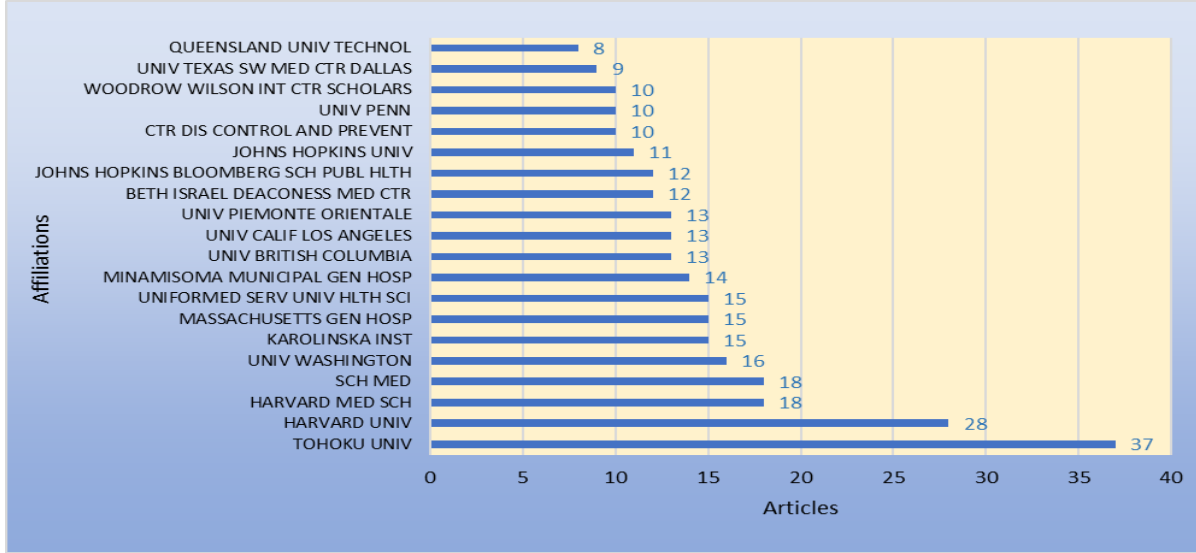
Şekil 6 Disaster Medicine ile ilgili yayın yapan yazarların zaman içindeki yayınlarını göstermektedir. Kürelerin hacmi her yıl NP ile orantılı iken kürelerin renk derinliği yıllık TC (TC / Y) ile orantılıdır (Shi vd., 2020). Bu yazarlardan yıllık en fazla yayın 2008 yılında 6 tane yayın ile Rubinson L dir. Bu yazarı Burkle FM 2015 yılında ürettiği 5 yayın ile takip etmektedir. Rubinson L 'nin 2008 yılındaki yayınlarının en yüksek yıl başına toplam atıfa (TC/Y) sahip olduğu (23.62), hemen ardından yazar Christian MD'nin aynı yıl 4 yayın ile en iyi TC/Y ye sahip olduğu (15.23) görülmektedir. Yazar Burkle FM 'in 1993 yılı ile 2019 yılları arasında 26 yılın 14'ünde yayın yaptığı son 6 yılda de her yıl yayın yaptığı görülmektedir.

Şekil 6. Etkili yazarların zaman içerisindeki üretimi

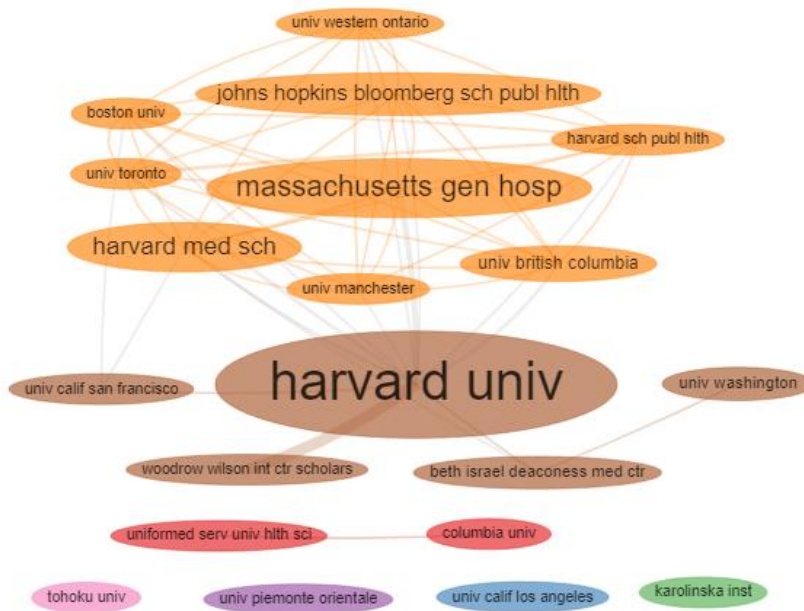
Yazarların bağlı olduğu kurumlar incelendiğinde en çok makale üreten kurum 37 makale ile Tohoku Üniversitesi'dir. Tohoku Üniversitesini sırasıyla 28 makale ile Harvard Üniversitesi, 18 makale ile de Harvard Med SCH ve SCH MED takip etmektedir (Şekil 7).

Şekil 7. Yazarlar ile ilgili kurumlar

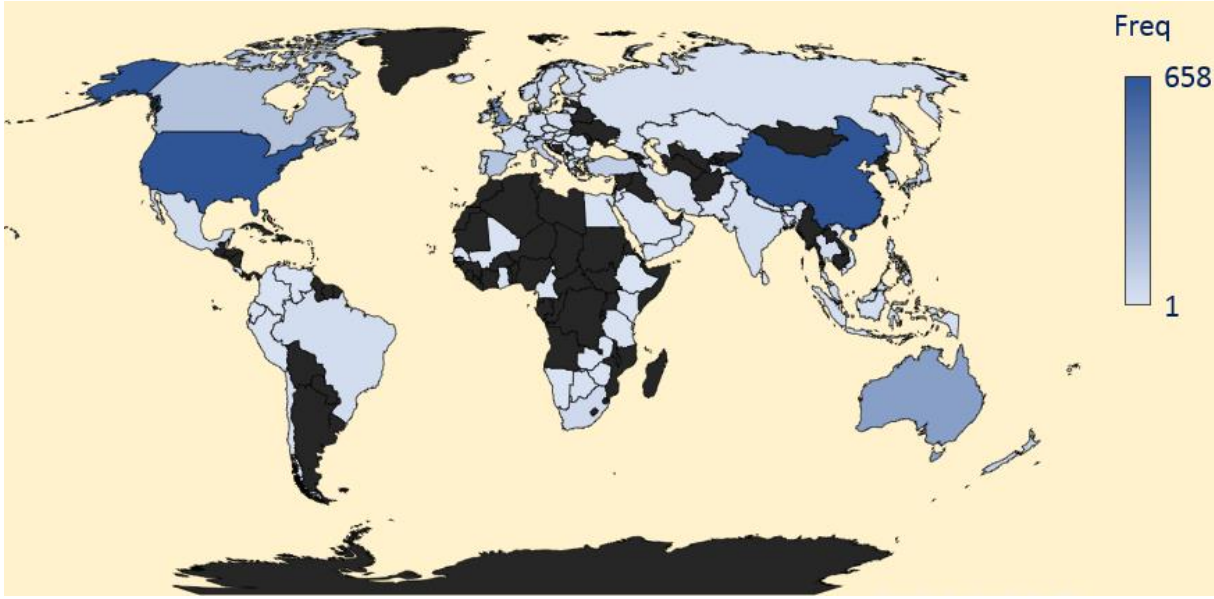
Şekil 'de kurumlar arası iş birliği analiz sonuçları (Institutions Collaboration Network) verilmiştir. Analiz yapılırken 20 düğüm esas alınmış ve louvalin algoritması kullanılmıştır. Her düğüm bir kurumu temsil etmektedir. Koyu Kahverengi küme merkeziliğe sahip kümedir ve Harvard Üniversitesi kurumlar arası iş birliğinde merkezde yer almaktadır. Harvard Üniversitesi'nin en yoğun ilişkili olduğu kurum "woodrow wilson int ctr scholars"dır. Açık kahverengi kümede yer alan tüm kurumların birbirleri ile iş birliği içerisinde olduğu görülmektedir. "columbia univ" ve "uniformed serv univ hlth sci" sadece birbirleri ile işbirliği içerisinde.

Şekil 8. Kurumlar İş birliği Analizi (Institutions Collaboration Network)

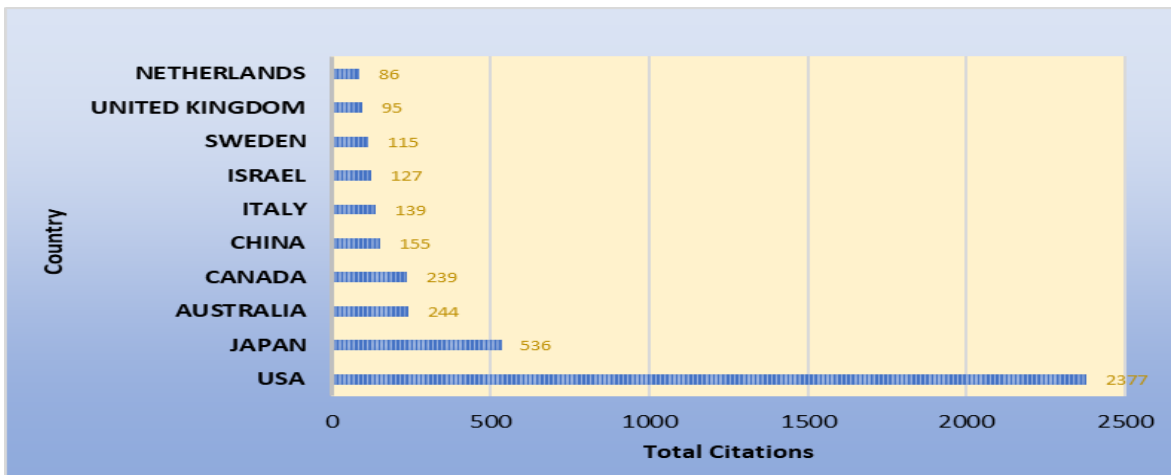
Şekil 9, Disaster Medicine ilgili makalelerin yayınlandığı dünya genelindeki ülkeleri göstermektedir. Disaster Medicine hiç makale yayınlamayan ülkeler siyah renkli olup makale yayınlayan ülkeler ise az makaleden çok makaleye doğru olmak üzere açık renkten koyu renge doğru olacak şekilde mavi renk ile renklendirilerek gösterilmiştir. Buna göre Disaster Medicine konusunda toplam 92 makale yayınlamıştır. Bunların arasında, yalnızca 1-5 yayını olan 36 ülke vardır, bu da bu ülkelerde Disaster Medicine konusunda makale yayını için hala çok yer olduğunu ima etmektedir. Disaster Medicine makalelerinin en verimli dört ülkesi, diğer ülkelerin çok ilerisinde olan USA (458 makale), ÇİN (656 makale), UK (367 makale) ve Avustralya'dır (317 makale).

Şekil 9. Ülkelerin Bilimsel Üretimi

Disaster Medicine konusunda en fazla atıf alan ülke 2377 atıf ile USA olup, 536 atıf ile Japonya ise ikinci sırada yer almaktadır. En fazla atıf alan ilk 10 ülke ise Şekil 10'da gösterildiği gibidir.

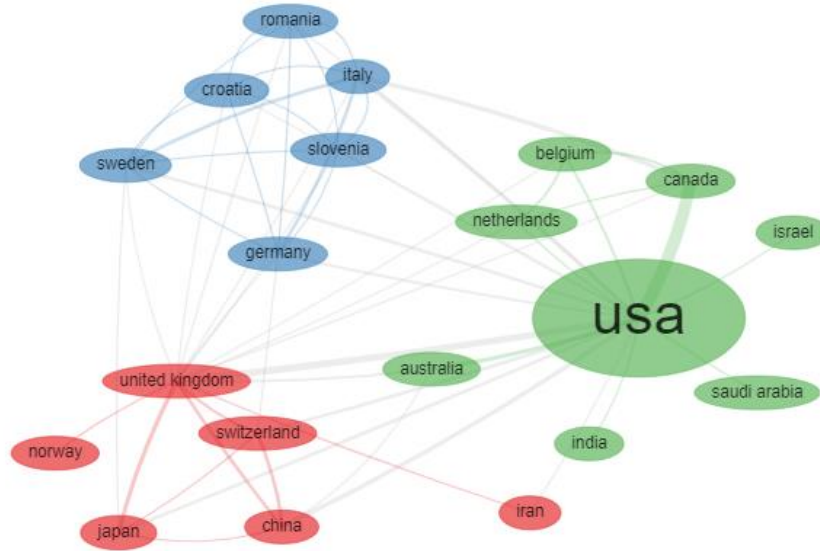
Şekil 10. En fazla Atıf alan ilk 10 ülke

Yayın yapılan ülkelerin birbirleri ile iş birliğini anlamak amacıyla Ülkeler İş birliği Analizi (Countries Collaboration Network) yapılmış ve Şekil 5'de verilmiştir. Analiz yapılırken 20 küre esas alınmış ve louvalin algoritması kullanılmıştır. Her elips küre bir ülkeyi temsil etmektedir. Disaster Medicine literatürü ile ilgili 3 tane kümelenemenin olduğu görülmektedir. Yeşil küme merkeziliğe sahip kümedir

ve USA ülkeler arası iş birliğinde merkezde yer almaktadır. USA'nın Norveç hariç kümedeki tüm ülkeler ile iş birliği söz konusudur. Suudi Arabistan, Hindistan ve İsrail'in sadece USA ile, Norveç'in de sadece United Kingdom ile iş birliği içerisinde olduğu görülmektedir. Kırmızı kümenin merkezinde United Kingdom yer almaktadır. Mavi kümedeki tüm ülkelerin birbirleri ile ilişkisi vardır.

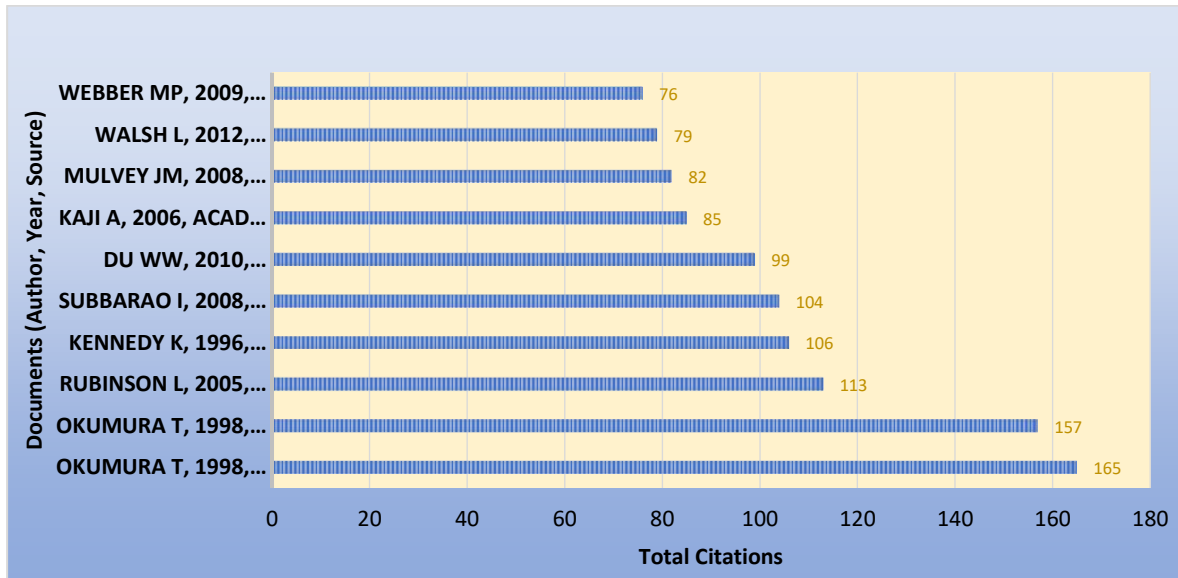
Şekil 5. Ülkeler İşbirliği Analizi (Countries Collaboration Network)

2.4. Dokümanlar ile ilgili Analiz Bulguları

Şekil 6, Disaster Medicine konusunda Global olarak en çok alıntı yapılan makalelerin ilk 10'unu göstermektedir. Okumura ve arkadaşlarının yapmış olduğu "The Tokyo Subway Sarin Attack: Disaster Management, Part 1: Community Emergency Response" (Okumura vd., 1998a) 165 atıf ile en yüksek atıfı almıştır. Yine Okumura ve arkadaşlarının yapmış olduğu "The Tokyo Subway Sarin Attack: Disaster Management, Part 2: Hospital Response" (Okumura vd., 1998b) isimli diğer makale 157 atıf ile en fazla ikinci atıfı almıştır.

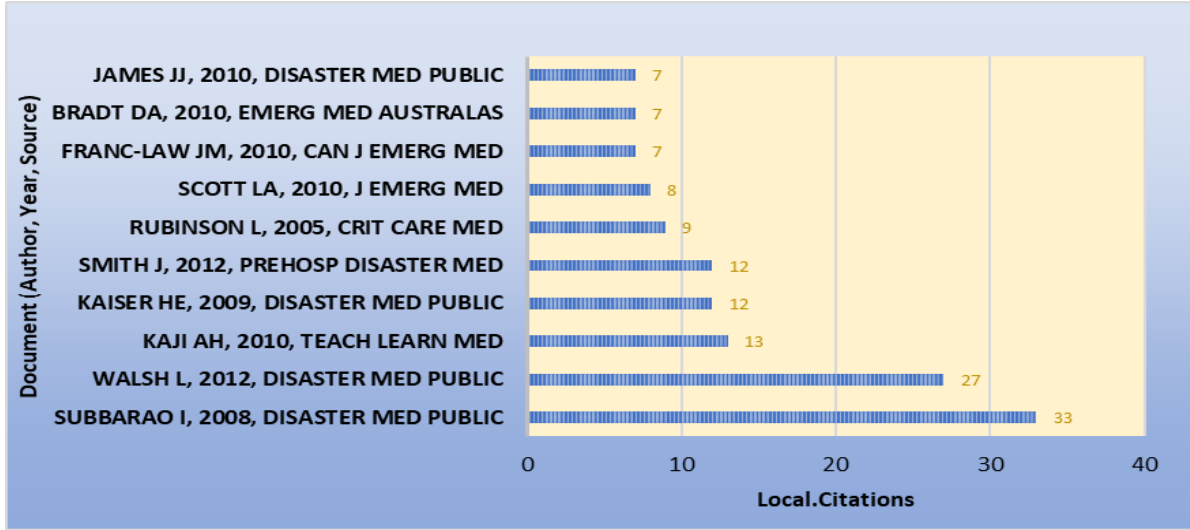
Şekil 6. Disaster Medicine konusunda Global en çok atık alan ilk 10 makale

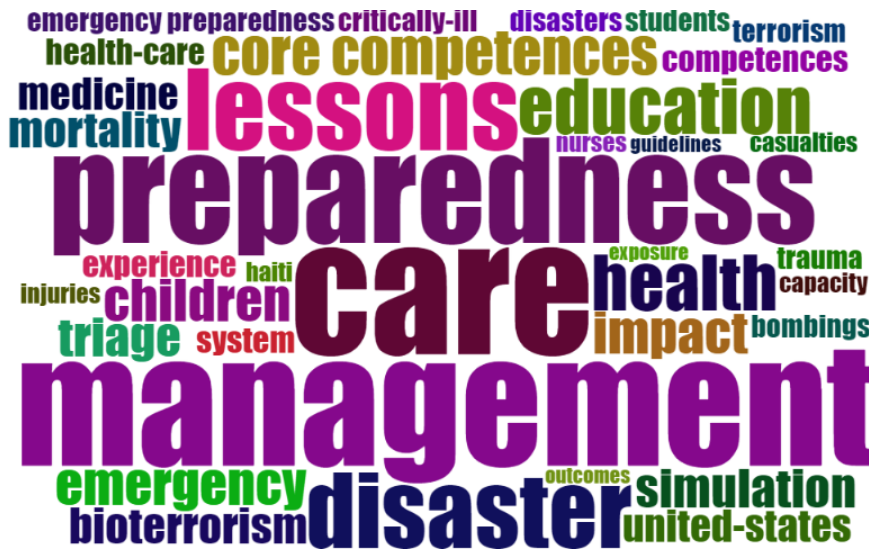
Lokal olarak en çok alıntı yapılan belgeler incelendiğinde (Şekil 13) Subbarao ve arkadaşlarının yapmış olduğu “A consensus-based educational framework and competency set for the discipline of disaster medicine and public health preparedness” (Subbarao vd., 2008) isimli makale 33 alıntı ile en fazla atıf alan makaledir. Aynı makale Global olarak 104 alıntı ile beşinci sıradadır. Global alıntıda 165 alıntı ilk sırada olan Okumura ve arkadaşlarının makalesi lokal olarak sadece 2 atıf alabilmiştir. Okumura ve arkadaşlarının global olarak 157 atıf alan ve ikinci sırada olan diğer makaleleri ise lokal olarak sadece 5 atıf alabilmiştir.

Şekil 7. Disaster Medicine konusunda Lokal olarak en çok alıntı yapılan ilk 10 makale

Disaster Medicine ile ilgili en çok tekrar edilen ilk 50 keywords plus kelimeler Şekil 8’de kelime bulutu şeklinde gösterilmiştir. Kelime bulutundaki kelime büyüklükleri tekrar sayısı ile doğru orantılıdır. En çok tekrar edilen “Care” kelimesi en büyük iken, ilk 50 kelime içerisinde en az tekrar edilen “outcomes” ve diğer beş kelimenin genişliği en küçüktür.

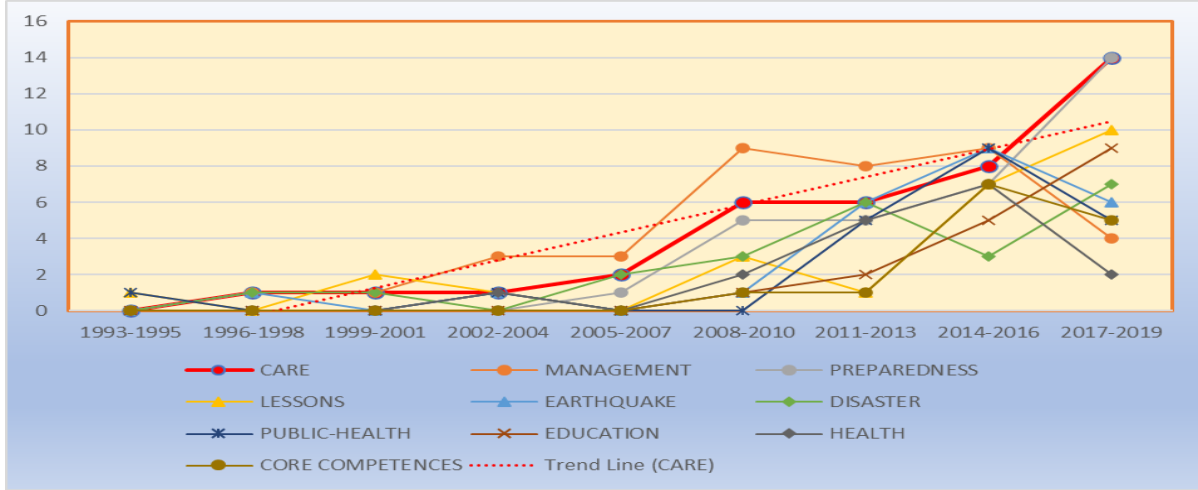
Şekil 8. Disaster Medicine ile ilgili makalelerde en çok kullanılan ilk 50 kelime kelime bulutu

Disaster Medicine ile ilgili yapılan makalelerin keyword plus’ına göre çok tekrar edilen anahtar kelimelerin yıllar içerisinde değişimini gösteren dinamik yapısı Şekil ’de gösterilmiştir. Analiz

yapılırken en sık tekrar edilen ilk 10 kelimenin kullanıldığı 1993-2019 yılları arası daha iyi analiz yapabilmek için üçer yıllık 9 adet zaman dilimine bölünmüştür. En sık kullanılan “Care” kelimesi ilk olarak 1996 yılında kullanılmış, 2017-2019 yıllarında “Preparedness” kelimesi ile birlikte en fazla tekrar sayısı olan 14 tekrara ulaşmıştır. Her iki kelime de son yıllarda en çok yukarı doğru ivme gösteren anahtar kelimelerdir. “Education” kelimesinin 2015 yılından itibaren trendinin yükseldiği görülmektedir. “Health” ve “Management” kelimelerinin son 3 yılda trendlerinin düştüğü görülmektedir.

Şekil 15. Disaster Medicine alanında en çok tekrar edilen ilk 10 kelimenin yıllar içerisinde kullanım sıklığı

Şekil Keyword Plus’ın birlikte oluşum ağını (Co-occurrence Network) göstermektedir. Disaster Medicine literatürün elips kürelerden oluşan 4 düğüm kümelerine bölünebileceğini görülmektedir. Kümelerdeki her elips küre bir keyword plus’ı temsil etmektedir. Küreler arasındaki bağlantı çizgileri bağlı olduğu küreler arasında ilişki olduğu anlamındadır. Çizgilerin kalınlığı ilişkinin yoğunluğu ile doğru orantılıdır. Kırmızı küme yüksek merkeziliğe sahip merkezi kümedir, kırmızı, lila ve kahverengi kümeler temalar açısından birbirine bağlanmıştır. “management” kelimesi en yüksek merkeziyete sahiptir.

Kırmızı kümede en çok ilişkili kelime “management” kelimesidir ve bu küme terör eylemleri sonucunda fazla kayıplara yol açan felaketlerin yönetimi esnasında uygulanacak yönerge ve tavsiyeleri temsil etmektedir. Lila renkli kümede en çok ilişkili kelime “preparedness” kelimesidir ve bu küme afet öncesinde acil duruma hazır olmak açısından ilaç, malzeme hazırlığı ve temel yeterlilik eğitimlerini temsil etmektedir. Kahverengi kümede en ilişkili kelime “care” kelimesidir ve bu küme afet neticesinde acil bakım ve hastalara yaklaşım yöntemlerini temsil etmektedir. Nitekim, Günümüzde, Ulusak Kalite Forumu’nun (NQF) Güvenli uygulamalar (Safe Practice) kitabında ya da JCI (Joint Commission International) standartları gibi uluslararası alanda sağlık hizmetleri yönetiminin iyileştirilmesinde kabul görmüş yayınlar hasta merkezli bakıma önem vermekte ve hatta ölçütler geliştirmektedir (Bütüner, 2016). Yeşil kümede ise tüm kelimelerin birbiriyle ilişkileri aynıdır ve bu kümede sağlık sorunlarının insan psikoloji üzerine olumsuz etkisini temsil etmektedir.

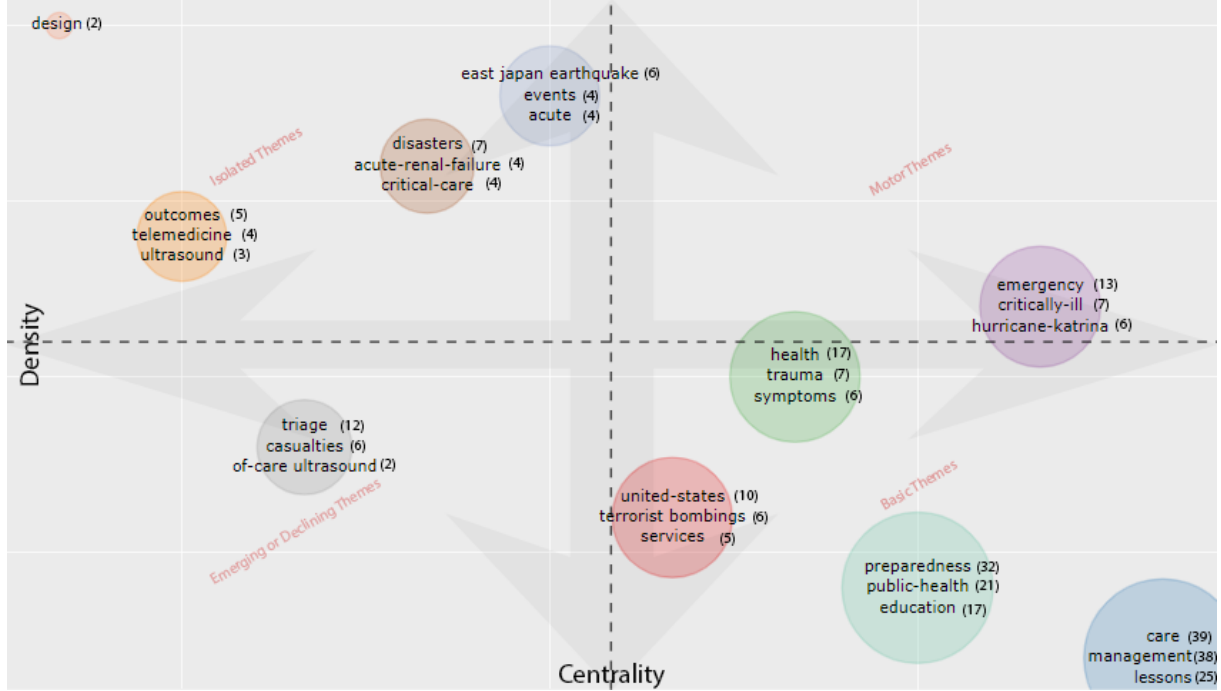
Şekil 16. Ortak oluşum ağı

Araştırma temasının önemini ve gelişimini analiz etmek için belirlenen temaları stratejik bir diyagramda kategorilere ayırabiliriz. Bu amaçla Tematik Harita (Thematic Map) oluşturulmuştur. Yoğunluk (y eksen) ve merkeziyet (x eksen) temelinde tematik haritayı temsil etmektedir. Merkezlilik, seçilen temanın önemini ölçer ve yoğunluk, seçilen temanın gelişimini ölçer (Cobo vd., 2011b; Nasir vd., 2020).

Tematik haritanın boyutu, temanın altına giren faktörlere bağlıdır (Nasir vd., 2020). Bu çalışmamızda 1980 ile 2020 yılları arasındaki ilk 400 anahtar kelimenin tematik haritası oluşturulmuş ve Şekil 17’de gösterilmiştir. Dört bölümde toplam 10 kümelene olmuş ve küre şeklinde gösterilmiştir. Her kümeyi temsilen 3’er anahtar kelime ve frekansları şekilde gösterilmiştir. Bu kelimeler Tema içerisinde 4 farklı kümede kümelenemiştir. Birinci kümeyi “care” kelimesi (frekans: 32), İkinci kümeyi “preparedness” kelimesi (frekans:32), üçüncü kümeyi “health” kelimesi (frekan:17) ve son olarak dördünü kümeyi “united-states” kelimesi (frekans:10) temsil etmektedir. Birinci kümede yer alan diğer iki kelimenin frekansı da diğerleri ile kıyaslandığında yüksek sayılır (management :38, lessons: 25). Emerging or Declining Themes temasında bir küme bulunmaktadır. Bu kümeyi “triage” kelimesi temsil etmektedir. Bu kümedeki kelimelerin Disaster Medicine araştırmaları açısından pek bir önemi bulunmamaktadır. Isolated Themes temasında 3 küme bulunmaktadır. Bu kümeleri temsil eden kelimeler; “outcomes” (frekans: 5), “disasters” (frekans: 7) ve “east japan earthquake” (frekans: 6) dır. (Şekil 17).

Şekil 17. Disaster Medicine alanında yapılan literatürlerin Keyword Plus alanının Tematik haritası

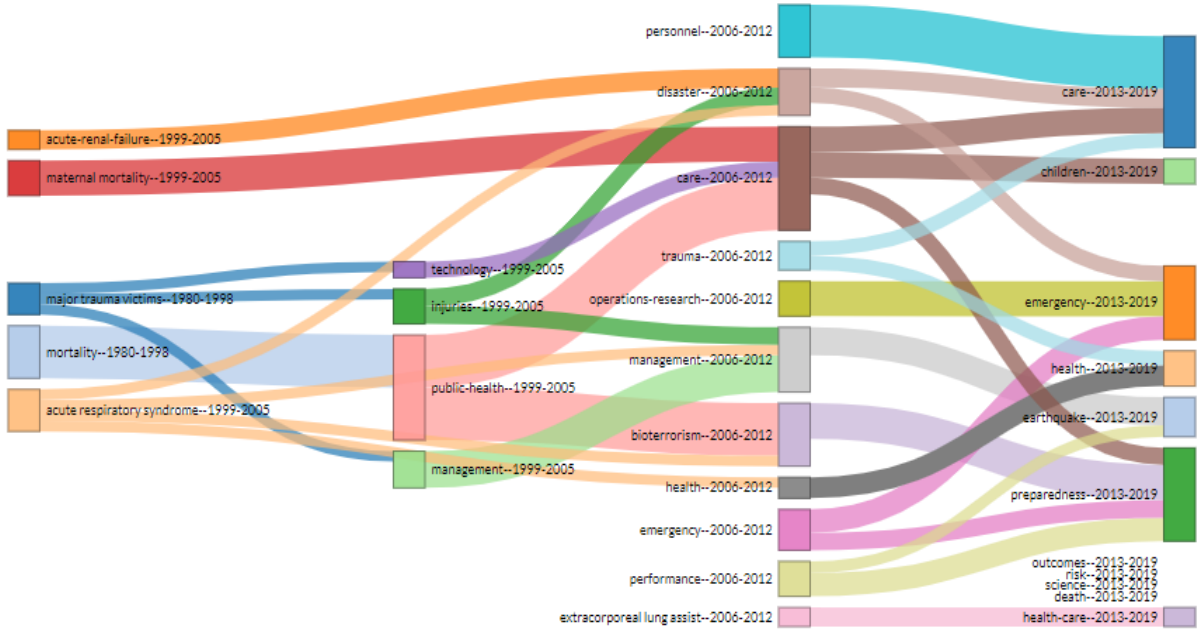

Disaster medicine literatürünün temaların tarihini ve bu temaların tarihsel olarak nasıl geliştiğini anlamak amacıyla Tematik Haritaya ek olarak Tematik gelişim haritalaması yapılmıştır (Şekil 18). Tematik evrim analizi yapmak için Sankey Diyagramı kullanılmıştır (Shi vd., 2020).

Analiz yapılırken ilk 400 anahtar kelime kullanılmış, kümelerde gösterilen öğeler minimum 4 frekansına ve tematik evrim dört zaman dilimine bölünerek yapılmıştır. İlk segment 1980'den 1998'e, ikinci segment 1999'dan 2005'e, üçüncü segment 2006'ten 2012'ye ve son segment ise 2013'dan 2019'a kadardır.

Diyagrama bakıldığında, temalar arasındaki bağlantıların sayısının zamanla arttığı görülebilir. İlk segmentte (1980-1998) iki tema varken son segmentte (2013-2019) 11 tema bulunmaktadır. Çalışmamızın bir teması olan “disaster” temasının ilk 2006-2012 döneminde kullanılmaya başlandığı ve bu kelimeyi 1999-2005 yıllarında kullanılmaya başlayan “acute-renal-failure” ve “acute respiratory syndrome” temaları ile “injuries” temasının beslendiği görülmektedir. “personnel, trauma, operations-research, emergency, performance ve extracorporeal lung assist” temaları ilk defa hiçbir tema tarafından beslenmeden üçüncü segmentte (2006-2012) yer tutmaya başlamıştır. “operations-research” teması tamamıyla “emergency” temasını beslemiştir. Emergency temasını besleyen diğer bir tema da “disaster” dir.

Şekil 18. Tematik gelişim haritası

SONUÇ

Afetler, insan kontrolü dışında gerçekleşen ve yerine göre çok ciddi fiziksel hasarlara, can ve mal kaybına yol açan, afet maruz kalanları doğrudan ve diğer insanları da dolaylı olarak etkileyen, sosyal hayat, ekonomik faaliyetleri üzerinde olumsuz etki yaratan doğa olaylarıdır. Afetler insanlığın varlığından önce de var olmuş ve olmaya da devam edecek olan olaylar olduğu göz önüne alındığında, afetlerle mücadeledeki kilit noktalardan birin de afet tıbbı olduğu anlaşılabacaktır.

Afet tıbbı, afetten önceki dönemde tedbir ve hazırlık, afet esnasında acil yardım ve müdahale, afet sonrasında ise yaraların sarılması ve iyileşme süreçlerinden meydana gelen afet döngüsü süresince afetzedelere sağlık hizmeti sunulan tıbbi bir ihtisas alanıdır. Bu alanda esas hedef mevcut kıt kaynak ve personel ile en kısa zamanda maksimum hastaya müdahale etmek, onların sağlık durumlarını geliştirmektir. Bu bağlamda afet tıbbi konusunda yapılan araştırmaların incelenmesi, bu alanda yıllar içinde meydana gelen trendin ortaya konulması, makroskopik bakış açısıyla geçmişten günümüze afet tıbbının büyük resminin ortaya konulması büyük önem taşımaktadır.

WOS'da "Disaster Medicine" arama terimi kullanılarak yapılan taramada, 171 kaynak ve 506 çalışmaya ulaşılmıştır. Elde edilen verilerin analiz edilmesinde ücretsiz ve açık kaynaklı bir yazılım olan RStudio programında bibliometrix yöntemi kullanılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda elde edilen genel bulgular, Disaster medicine (afet tıbbı) teriminin ilk defa 1980 yılında kullanıldığı ve 2019 yılına kadar toplam 171 kaynak ve 506 belgede bu terime yer verildiği görülmüştür. Disaster Medicine üzerine literatürleri yıl başına düşen ortalama atfı incelendiğinde, yıllık ortalama en fazla atfı 2005 yılında yayınlanan toplam 4 adet araştırmanın aldığı, 1981-1990 yılları arasında yayınlanan 9 araştırmanın ise günümüze kadar hiç atfı almadığı belirlenmiştir.

Yapılan Kaynak Ortak Atfı Ağı analizinde üç küme meydana geldiği, yüksek merkeziliğe sahip merkezi küme yani en fazla atfı alan kaynağın "Prehosp disaster med" olduğu, "lancet" ve "ann emerg med" kaynaklarının da kendi kümelerinde merkezi yer işgal ettiği; disaster medicine kavramı ile ilgili en fazla makale üreten yazarın 25 makale ile Burkle FM. olduğu, sonra sırasıyla 14 makale ile James JJ. ve 13 makale ile Della Corte F.'in geldiği belirlenmiştir. H indexi en yüksek yazar olan Burkle FM. (11) için

bu alandaki en önde gelen araştırmacı olduğu, yazarın toplam atıf sayısının (TC) 390 ve toplam makale sayısının (NP) 25 olduğu tespit edilmiştir.

Yıllık en fazla yayın bakımından, Rubinson L.'nin 2008 yılında üretmiş olduğu 6 yayın ile en fazla yayına, aynı zamanda 2008 yılındaki yayınlarının en yüksek yıl başına toplam atıfa sahip olduğu (23.62) belirlenmiştir. Burkle FM.'in ise 2015 yılında ürettiği 5 yayın ile ikinci sırada yer aldığı görülmüştür. Makale üretimine bakıldığında Tohaku Üniversitesi'nin 37 makale ile ilk sırada, Harvard Üniversitesi'nin ise 28 makale ikinci sırada yer aldığı belirlenmiştir. Louvalin algoritması kullanılarak yapılan kurumlar arası iş birliği analiz sonuçları "Harvard Üniversitesi"nin kurumlar arası iş birliğinde merkezde yer aldığı, Harvard Üniversitesi'nin en yoğun ilişkili olduğu kurumun "Woodrow wilson int ctr scholars" olduğu görülmüştür.

Disaster Medicine konusunda toplam 92 makale yayınlamıştır. Makalelerinin en verimli dört ülkesi, ABD (458 makale), Çin (656 makale), Birleşik Krallık (367 makale) ve Avustralya'dır (317 makale). Bunların yansıra, yalnızca 1-5 yayını olan 36 ülke vardır, bu da bu ülkelerde makale yayını için hala çok yer olduğu anlamına gelmektedir. Makale üretiminde ABD en çok gözüke de MCP-Ratio oranı 0,11'dir. Yani üretilen makalelerin sadece %11'ni diğer ülke yazarları ile ortak üretilmiştir. Buna göre çalışma oranı en düşük olan ülke de ABD'dir. İtalya'nın ise toplam makale üretimi az olmasına karşın (13 makale) MCP Ratio oranı ise 0,46 olarak ülkede üretilmiş olan makalelerin %46'sı diğer ülke yazarları ile iş birliği ile üretilmiştir.

Disaster Medicine konusunda yapılan makalelerin atıf sayıları (ülkeler bazında) analiz edildiğinde toplam 35 ülkede yapılan makalelere atıfta bulunulduğu, en fazla atıf alan ülkenin diğer ülkelerle arasındaki büyük farkla ABD (2377 atıf) olduğu, Japonya'nın ise 536 atıf ile ABD'yi izlediği tespit edilmiştir. Yapılan Ülkeler arası İş birliği Analizi sonucunda, ABD'nin merkezde yer aldığı ve Norveç hariç kümedeki tüm ülkelerle iş birliğinin bulunduğu, Suudi Arabistan, Hindistan ve İsrail'in sadece ABD ile, Norveç'in de sadece Birleşik Krallık ile iş birliği içerisinde olduğu görülmüştür.

Doküman analizleri bakımından, "The Tokyo Subway Sarin Attack: Disaster Management, Part 1: Community Emergency Response" (Okumura vd., 1998a) 165 atıf ile en yüksek atıf alan makale olurken, en fazla atıf alan lokal makale "A consensus-based educational framework and competency set for the discipline of disaster medicine and public health preparedness" (Subbarao vd., 2008) olmuştur (33 atıf).

Disaster Medicine ile ilgili makalelerde en çok tekrar edilen ilk 20 kelime analizine göre, "Care" kelimesinin 39 kez, "management" kelimesinin 38 kez ve "preparedness" kelimesinin 32 kez kullanıldığı, "Care" kelimesinin ilk defa 1996'da kullanılmış olduğu, "Health" ve "Management" kelimelerinin ise son 3 yıl içinde bir düşüş trendinde olduğu belirlenmiştir.

Keyword Plus'ın birlikte oluşum ağı incelendiğinde "Management" kelimesi en yüksek merkezliye sahip kelime olduğu, bunu "care" ve "preperadeness" kelimelerinin takip ettiği, "management" kelimesinin ve terör eylemleri gibi toplumsal olaylarla ilişkilendirilirken, "preparedness" kelimesinin afet öncesinde acil duruma hazırlık anlamında kullanıldığı, "care" kelimesinin ise afet neticesinde acil bakım ve hastalara yaklaşımı temsil ettiği belirlenmiştir.

İçinde bulunduğumuz Covid-19 pandemi süreci, tüm dünya devletlerine bir kez daha afet tıbbının önemini ve dünyanın afetlere ne kadar hazırlıksız olduğunu göstermiştir. İnsanlık tarihi boyunca her zaman var olmaya devam edecek olan doğal afetler, salgınlar vb. olaylar karşısında insanlığın her zaman hazırlıklı olması elbette mümkün değildir. Bununla birlikte, birey, toplum, devletler anlamında ve küresel boyutta alınması gereken tedbirlerin de alınması gerekmektedir.

Bu bağlamda bir farkındalık oluşturmak ve afet tıbbına makroskopik bir bakış açısı getirilmeye çalışılan araştırmada, afet tıbbı bağlamında sadece WOS veri tabanı kullanılarak ve "Disaster Medicine" terimi ile sınırlı tutularak yapılan ve 45 yılı aşkın bir süre içinde üretilen çalışma sayısının 506 adet olduğu belirlenmiştir. Afet tıbbı ve özellikle de koruyucu hekimlik bağlamında yapılacak çalışmaların artırılması önemlidir. Sağlık yöneticilerinin ve politika yapımcılarının bu bağlamda yapılan çalışmalarını

desteklemesi ve yapılan araştırmalara uygun politikalar geliştirilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Araştırma sınırlılığı olarak; veri seti olarak sadece Web of Science (Wos) veri tabanının kullanılmış olması ve verilerin sadece modern bibliyometrik araçlardan Bibliometrix yazılımı ile analiz edilmiş olması iletilbilir. Sonraki araştırmacıların Wos haricinde SCOPUS, PUBMED gibi veri setlerini de kullanarak, Bibliometrix haricinde SCIMAT, Vosviewer, CiteSpace gibi farklı bibliyometrik araçlardan da istifade ederek konuya farklı bir bakış açısı sunabilecekleri değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Aria, M., & Cuccurullo, C. (2017). bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, 11, 959–975. <https://doi.org/10.1016/j.joi.2017.08.007>
- Bütünler, O. (2016). İkinci Basamak Özel ve Kamu Hastanelerinde Ayakta Hasta Memnuniyeti Farklılıkları: Düzce İli Uygulaması. *Journal of Current Researches on Health Sector*, 6(2), 1–14.
- Bütünler, O. (2022). Kalite Yönetim Sistemi Kavramının Bibliyometrik Analizi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 14(3), 2565–2590. <https://doi.org/https://doi.org/10.20491/isarder.2022.1520>
- Ceyhan, S., & Uzuntarla, Y. (2020). Akademik Personelin COVID-19'a Yönelik Bilgi, Tutum ve Davranışlarının Belirlenmesi. *Turkish Studies (Elektronik)*, 15(6). <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.45988>
- Cobo, M. J., López-Herrera, A. G., Herrera-Viedma, E., & Herrera, F. (2011a). An approach for detecting, quantifying, and visualizing the evolution of a research field: A practical application to the fuzzy sets theory field. *Journal of Informetrics*, 5(1), 146–166.
- Cobo, M. J., López-Herrera, A. G., Herrera-Viedma, E., & Herrera, F. (2011b). Science mapping software tools: Review, analysis, and cooperative study among tools. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 62(7), 1382–1402. <https://doi.org/10.1002/asi.21525>
- Jalal, S. K. (2019). Co-authorship and co-occurrences analysis using bibliometrix r-package: A case study of india and bangladesh. *Annals of Library and Information Studies*, 66(2), 57–64.
- Kurutkan, M. N., & Orhan, F. (2018). *Kalite Prensiplerinin Görsel Haritalama Tekniğine Göre Bibliyometrik Analizi*. SAGE Publications Ltd.
- Kurutkan, M. N., Orhan, F., & Kaygısız, P. (2017). Hasta güvenliği literatürünün bibliyometrik analizi: Türkçe tez ve makaleler örneği. *Journal*, 4(4), 253–259.
- Li, J., & Hale, A. (2016). Output distributions and topic maps of safety related journals. *Safety Science*, 82, 236–244. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.ssci.2015.09.004>
- Lin, C.-H. (2019). Disaster Medicine in Taiwan. *Journal of Acute Medicine*, 9(3), 83–109. [https://doi.org/10.6705/j.jacme.201909_9\(3\).0002](https://doi.org/10.6705/j.jacme.201909_9(3).0002)
- Lindell, M. K. (2013). Disaster studies. *Current Sociology*, 61(5–6), 797–825. <https://doi.org/10.1177/0011392113484456>
- Nasir, A., Shaukat, K., Hameed, I. A., Luo, S., Alam, T. M., & Iqbal, F. (2020). A Bibliometric Analysis of Corona Pandemic in Social Sciences: A Review of Influential Aspects and Conceptual Structure. *IEEE Access*, 8, 133377–133402. <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2020.3008733>
- Noji, E. K. (2002). Advances in disaster medicine. *European Journal of Emergency Medicine : Official Journal of the European Society for Emergency Medicine*, 9(2), 185–191. <https://doi.org/10.1097/00063110-200206000-00019>
- Okumura, T., Suzuki, K., Fukuda, A., Kohama, A., Takasu, N., Ishimatsu, S., & Hinohara, S. (1998a). The Tokyo Subway Sarin Attack: Disaster Management, Part 1: Community Emergency Response*. *Academic Emergency Medicine*, 5(6), 613–617. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1553-2712.1998.tb02470.x>
- Okumura, T., Suzuki, K., Fukuda, A., Kohama, A., Takasu, N., Ishimatsu, S., & Hinohara, S. (1998b). The Tokyo Subway Sarin Attack: Disaster Management, Part 2: Hospital Response*. *Academic Emergency Medicine*, 5(6), 618–624. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1553-2712.1998.tb02471.x>
- Shi, J., Duan, K., Wu, G., Zhang, R., & Feng, X. (2020). Comprehensive metrological and content analysis of the public–private partnerships (PPPs) research field: a new bibliometric journey. *Çinde Scientometrics* (C. 124, Sayı 3). Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/s11192-020-03607-1>
- Stehrenberger, C. S., & Goltermann, S. (2014). Disaster medicine: Genealogy of a concept. *Soc Sci Med*, 120, 317–324. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2014.05.017>

- Subbarao, I., Lyznicki, J. M., Hsu, E. B., Gebbie, K. M., Markenson, D., Barzansky, B., Armstrong, J. H., Cassimatis, E. G., Coule, P. L., & Dallas, C. E. (2008). A consensus-based educational framework and competency set for the discipline of disaster medicine and public health preparedness. *Disaster medicine and public health preparedness*, 2(1), 57–68.
- Tsay, M. yueh, & Li, C. ning. (2017). Bibliometric analysis of the journal literature on women’s studies. *Scientometrics*, 113(2), 705–734. <https://doi.org/10.1007/s11192-017-2493-9>
- United Nations. (2014). *Handbook for Disaster Assessment*. United Nations. <https://digitallibrary.un.org/record/771182>
- Web of science*. (2022). www.webofknowledge.com
- World Health Organization. (2020). *Coronavirus disease (COVID-19) dashboard*. <https://covid19.who.int/table>
- Xie, H., Zhang, Y., Wu, Z., & Lv, T. (2020). A Bibliometric Analysis on Land Degradation: Current Status, Development, and Future Directions. İçinde *LAND* (C. 9, Sayı 1). <https://doi.org/10.3390/land9010028>
- Zupic, I., & Čater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational Research Methods*, 18(3), 429–472.

Atf için / for cited: Arslan, B., Bakır, Y. (2022). Marka Güveninin Marka Evangelizmi Üzerindeki Etkisi: Güzellik ve Kişisel Bakım Sektöründe Bir Uygulama. Journal of Vocational and Social Sciences of Turkey, Yıl: 4, Sayı: 10, Aralık 2022, s. 19-35.

MARKA GÜVENİNİN MARKA EVANGELİZMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: GÜZELLİK VE KİŞİSEL BAKIM SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA

Baran ARSLAN*

Yonca BAKIR**

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Şanlıurfa'da yaşayan güzellik ve kişisel bakım sektöründeki işletmelerden hizmet alan bireylerin marka güvenlerinin marka evangelizm düzeylerine etkisini belirlemektir. Çalışmanın bir diğer amacı ise katılımcıların demografik özellikleri bağlamında her iki değişken düzeyinde farklılık olup olmadığını belirlemektir. Katılımcıların marka güvenlerinin marka evangelizm düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda marka güveninin marka evangelizm düzeyi üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir. Her iki değişken arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan spearman korelasyon analizi sonucunda ise iki değişken arasında orta düzeyde ve pozitif bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Katılımcıların demografik özellikleri açısından marka güveni ve marka evangelizm düzeylerindeki farklılık belirlemeye yönelik olarak Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H Testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların yaş durumu ve eğitim durumları açısından marka güvenlerinde ve cinsiyetleri ve eğitim durumları açısından marka evangelizm düzeylerinde anlamlı bir farklılık olduğu sonucu elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Marka, Marka Güveni, Marka Evangelizmi.

JEL Sınıflandırma Kodları: M15, M17, M8.

THE EFFECT OF BRAND TRUST ON BRAND EVANGELISM: AN APPLICATION IN THE BEAUTY AND PERSONAL CARE INDUSTRY

ABSTRACT

The aim of this research is to determine the effect of brand trust on brand evangelism levels of individuals who receive service from businesses in the beauty and personal care sector living in Şanlıurfa. Another aim of the study is to determine whether there is a difference in both variable levels in the context of the demographic characteristics of the participants. Regression analysis was conducted to determine the effect of participants' brand trust on brand evangelism levels. As a result of the analysis, it was determined that brand trust is effective on the level of brand evangelism. As a result of the Spearman correlation analysis performed to determine the relationship between both variables, it was concluded that there was a moderate and positive relationship between the two variables. Mann Whitney U and Kruskal Wallis H Tests were conducted to determine the difference in brand trust and brand evangelism levels in terms of demographic characteristics of the participants. As a result of the analysis, it was concluded that there is a significant difference in the brand trust of the participants in terms of age and educational status, and in the level of brand evangelism in terms of gender and educational status.

Keywords: Brand, Brand Trust, Brand Evangelism.

JEL Classification Codes: M15, M17, M8.

* Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Doç.Dr., barslan@harran.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7582-749X

** Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Doktorant, yoncabakir27@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8498-2050

GİRİŞ

Rekabetin hızla arttığı günümüz piyasa koşullarında işletmelerin, mevcut müşterileri elde tutmak kadar yeni müşteriler kazanması ve bunun devamlılığının sağlanması, sürdürülebilir bir rekabet üstünlüğü sağlayabilmek için oldukça önem arz etmektedir. Özellikle dijitalleşmeyle birlikte firmaların artış göstermesi ve tüketicilerin satın alma işlemlerini bu dijital platformlar aracılığı ile gerçekleştirmesi bu önemi arttıran faktörlerden biri olarak düşünülmektedir.

Çelikkol (2017: 273), günümüz pazarlama anlayışında, işletmelerin, rekabet üstünlüğü sağlamada somut faydaların yanında (ürün kalitesi, çeşitliliği, teknoloji gibi) soyut faydalara da (marka güveni, sadakati, imajı, değeri gibi) yöneldiklerini ifade etmiştir. Nitekim bu soyut ve somut faydalar tüketicilerin satın alma tutum ve davranışlarını ve buna bağlı olarak satın alma kararı vermelerini etkileyen önemli faktörlerdendir. Zira tüketicilerin güvenini kazanarak sadık müşteriler oluşturmak ve müşteri devamlılığını sağlamak birçok işletmenin amaçlarından birini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, işletmelerin marka güveni gibi soyut faydalara yönelmeleri rekabet avantajı elde etmelerine katkı sağlayacaktır.

Değişen bu rekabet koşulları firmaların, müşteriler kazanma, onları elde tutma ve sayılarını artırma konusunda yarışmalarına sebep olan itici bir güç olarak görülmektedir. Bu noktada, bir markanın müşterisi olan, o markaya ilişkin olumlu ifadelerde bulunan ve çevresindekileri o markaya yönlendirme anlayışını içeren marka evangelizmi kavramı gelişmiştir. İşletmelerin, marka evangelizmi sayesinde marka sadakatinin de ötesinde davranışlar sergileyen ve marka gönüllüleri veya marka savunucuları olarak adlandırılan marka evangelistleri (Balıkcıoğlu ve Oflazoğlu, 2005: 23) aracılığıyla rekabet avantajı sağlayacakları düşünülmektedir.

Bu çalışmada, Şanlıurfa'da yaşayan güzellik ve kişisel bakım sektöründeki işletmelerden hizmet alan bireylerin marka güvenlerinin marka evangelizm düzeylerine etkisini belirlemek amaçlanmaktadır. Bir diğer amaç ise katılımcıların demografik özellikleri bağlamında marka güvenlerindeki ve marka evangelizm düzeylerindeki farklılıkları belirlemektir. Bu amaçla çalışmanın ilk kısmında marka güveni ve marka evangelizmi kavramları tanımlanmıştır. Metodoloji kısmında ise, alan araştırması sonucunda elde edilen analiz bulgularına yer verilerek araştırmanın hipotezleri test edilmiştir.

Marka güveni ve marka evangelizmini konu aldığımız çalışmamızda bu kavramların önemi ve aralarındaki ilişkinin daha iyi anlaşılacağı düşünülmektedir. Literatürde özellikle marka evangelizmi kavramının nispeten daha az yer alması sebebiyle bu çalışmanın gelecekteki çalışmalara yol göstermesi ve onlara katkı sağlaması umulmaktadır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Marka Güveni

Bireylerin ve toplumların aldıkları pek çok kararda en önemli faktörlerden biri olarak kabul edilen güven kavramı (Önen, 2018:611), psikoloji, sosyoloji, ekonomi, yönetim ve pazarlama gibi çeşitli disiplinlerde tartışılmış ve açıklanmaya çalışılmıştır (Koç, 2018; Başak, 2010; Özsağır, 2007; Demircan ve Ceylan, 2003; Aksoy, 2006). 1960'lı yıllardan bu yana güven konusunda farklı alanlarda çeşitli araştırmaların olması (Hernandez-Fernandez ve Lewis, 2019:227), kavrama zenginlik katsa da, kavramın tanımlanmasında fikir birliğinin olmasını güçleştirmektedir (Kalyoncuoğlu, 2017:384). Çünkü her disiplin, güven kavramını, kendi bakış açısı ile tanımlamaya çalışmaktadır (Aslan ve Özata 2009:103). Bu tanımlamalardan bazılarını bakıldığında; Lewiss ve Weigart (1985:968) güveni, "ilişkilerdeki tutumsal bir zemine oturtulan sadakat duygusu" şeklinde ifade etmişlerdir. Lau ve Lee (1999:343) güveni, riskli bir durumda karşı tarafın inanma isteğini ve olumlu beklentilerini içeren bir davranış olarak tanımlamışlardır. Weber ve Carter (2003)'e göre güven, karşıdakinin kendisine olumsuz bir harekette bulunmayacağı konusundaki olumlu inançları içeren his, niyet ve davranıştır (akt. Demirkaya ve Kandemir, 2014:267). Güven, karşılıklı ilişkilerde davranışların öngörülebilir

olduğu (Swaen ve Chumpitaz, 2008:13), risk ve bağımlılık gerektiren psikolojik bir durumdur (Sağlam Arı ve Tunçay, 2010:117). Pazarlama açısından bakıldığında ise güven kavramı, beklenti ve riskin kritik bileşenleri olarak nitelendirilmektedir (Kalyoncuoğlu, 2017:384). Çünkü güven, algılanan risk sonucunda ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla müşteriler, satın alma kararını verirken bir belirsizlik durumu hissettiklerinde güvenilir markalar aramaya yönelmektedir (Portal vd., 2018:719).

Marka güveni, müşterinin gözündeki marka değerini belirlemek için araştırmacılar tarafından oldukça ilgi gören bir konudur (Raut vd., 2019:300). Marka güveni, bir markayı satın alma davranışını gerçekleştirmeden önce o markaya ilişkin inanma isteği olarak nitelendirilmektedir. İnanma isteği ise, markanın emniyetli, güvenli ve dürüst yönleri ile ilgili özellikleri içermektedir. Müşteri inandığı markayı kişiselleştirerek ondan uzun vadeli ve güvenli faydalar beklemektedir. Bu beklentinin yerine getirilmesi durumunda ise müşterinin markaya karşı mutluluk duyacağı düşünülmektedir (Eren ve Erge, 2012:4458; Arslan ve Yılmaz Uz, 2022:4).

Tong vd. (2022:2), marka güvenini hayati bir marka varlığı olarak değerlendirmektedir. Çünkü bu tür bir güven, müşterilerin risk algılarını azaltabilir, marka sadakatini geliştirebilir, daha fazla marka değeri oluşturabilir ve tüm bunların sonucunda satın alma niyetlerini arttırabilir. Dolayısıyla marka güveni, müşteri-marka arasındaki ilişkiyi güçlendirmede ve bu ilişkinin sürdürülebilirliğini sağlamada önemli bir bileşendir (Hegner ve Jevons, 2016:4).

Hegner ve Jevons (2016:2-4) marka güvenini tanımlarken güvenin, yetkinlik, öngörülebilirlik, yardımseverlik ve dürüstlük algılarını yansıtan dört bileşenden oluştuğunu ifade etmişlerdir. Yetkinlik, bir markanın müşterilerine vaat ettiklerini yeterli bilgi, beceri, tecrübe ve uzmanlığa sahip olarak yerine getirmesini sağlamaktadır. Yetkin bir marka, müşterisinin problemini çözme ve ihtiyacını giderme yeteneğine sahiptir. Öngörülebilirlik, müşterinin beklentilerini tanımlayarak belirsizliğin giderilmesini sağlamaktadır. Öngörülebilir bir marka, müşterisinin istek ve ihtiyaçlarını tahmin etme yeteneğine sahiptir. Yardımseverlik, markanın kendi çıkarlarını gözetmenin yanı sıra paydaşlarının da refahını göz önünde tutması olarak değerlendirilmektedir. Bir marka, yardımsever olarak anıldığında, o markaya güvenilmesi muhtemeldir. Dürüstlük ise, markanın etik ve profesyonel davranışı olarak nitelendirilmektedir. Dürüst bir markanın, müşterisinin zihninde güvenilir bir imaj oluşturduğu düşünülmektedir.

Marka güveni yazını incelendiğinde araştırmacıların, tüketicilerin markaya duydukları güvenin çeşitli değişkenler üzerindeki etkisini belirlemeye çalıştıkları görülmektedir. Chaudhuri ve Holbrook (2001); Eren ve Erge (2012); Kabadayı ve Alan (2012), Ahmed vd. (2014); Şahin ve Gültekin (2017); Bernarto (2020), tüketicilerin marka güveninin marka sadakati üzerinde etkisinin olduğunu tespit etmişlerdir. Anwar vd. (2011), marka güveni ile marka yayma tutumunun pozitif olarak ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Liao vd. (2010), marka güveninin marka sadakatini müşteri memnuniyeti yoluyla etkilediğini ve bunun da ağızdan ağza iletişimi etkilediği sonucunu elde etmişlerdir. Fianto vd. (2014), marka güveninin marka imajı ile satın alma davranışı arasındaki ilişkide aracı bir role sahip olduğu bulgularına ulaşmışlardır. Kim ve Chao (2019), marka güveninin tüketicilerin satın alma kararlarını etkilediğini tespit etmişlerdir. Yıldız ve Koç (2017), marka güveninin satın alma niyetini etkilediğini ve ayrıca marka güveninin müşteri tatminini ve marka sadakatini satın alma niyeti üzerinden dolaylı olarak etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Onurlubaş ve Altunışık (2019), marka güveninin satın alma niyetini ve marka aşkını anlamlı olarak etkilediğini tespit etmişlerdir. Dam (2020), marka güveninin marka tercihi ve satın alma niyeti üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Diputra ve Yasa (2021), marka güveninin müşteri memnuniyeti üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

1.2. Marka Evangelizmi

Evangelizm kelimesinin kökeni Yunanca “müjdeci, iyi haber getiren” anlamına gelen ‘euangelos’ kelimesinden gelmektedir (Meiners vd., 2010:89). Başlarda dini bağlamda kullanılan evangelizm kelimesi 1990’lı yılların sonunda yaşanan internet patlaması ile ticari bir terim halini almıştır (Anggraini, 2018:67). Pazarlama literatüründe bir misyon ve marka deneyimi yaratmak anlamına

gelen evangelizm kavramı, tüketicilere bir markaya bağlı kalmayı ve bu bağlılığı çevrelerindeki diğer kişilerle paylaşımları konusunda teşvik eden nispeten yeni bir kavram olarak görülmektedir (Meiners vd., 2010:89).

Evangelizm pazarlamanın amacı, tüketiciler arası iletişim yoluyla yeni müşteriler kazanmak, satışları arttırmak ve bunun sürekliliğini sağlamaktır. Ayrıca yeni müşterileri marka evangelistlerine dönüştürerek kalıcı bir marka evangelisti döngüsü yaratmaktır (Sajoy, 2018:267). Bir müşterinin marka evangelisti olarak adlandırılması için markayı sürekli satın almasının yanında o markaya yeni müşteriler kazandırması gerekmektedir. Igwe ve Nwamou (2017:25) marka evangelistlerini, bir marka adına ücretsiz konuşan birer marka elçisi ve savunucusu olarak tanımlamışlardır.

Evangelizm kavramının pazarlama alanına yansımada sadık müşterilerin büyük bir rolü bulunmaktadır. Burada sadık müşteri marka savunucusu olarak görülmekte ve bu da güçlü ve kazançlı bir pazarlama stratejisinin önünü açmaktadır. Dolayısıyla evangelizm pazarlama, sadık müşterilerin muhtemel müşterileri, ilgili markaya satın almaya yönlendiren ve o markayı kullanmaya ikna eden ileri düzey bir pazarlama stratejisi olarak görülmektedir (Göktaş ve Tarakçı, 2020:127-128). Ancak burada sadık müşterinin davranışları marka sadakati olarak görülmemelidir. Çünkü marka sadakati, farklı alternatifler olmasına rağmen müşterinin belirli bir markaya hissettiği duygusal bağlılık ve sürekli olarak o markayı satın alma eğilimi olarak görülürken (Bayuk ve Küçük, 2007:287); marka evangelizmi, bir marka hakkında olumlu fikirleri yayma ve başkalarını aynı markayla ilgilenmeye ikna etme yoludur (Matzler vd., 2007:27).

Sosyal özdeşleşme teorisine dayanan marka evangelizmi, tüketici-marka ilişkisini konu alan bir kavramdır. Bir markayı düzenli olarak satın alan müşterinin, o markanın kullanıcısı olmayanlara olumlu yönlendirmelerde bulunarak ikna etme çabası marka evangelizmini yansıtmaktadır (Riivits-Arkonsuo vd., 2014:8). Becerra ve Badrinarayanan (2013:372-373), marka evangelizmini, bir markanın aktif müşterisi olma, başkalarına o markayı tavsiyede bulunma, rakip markalara karşı kullandığı markayı savunma ve çevresindekileri kullandığı markayı satın almaya yönlendirme olarak tanımlamıştır.

Riivits-Arkonsuo vd. (2014:7), marka evangelizmini, tüketiciler arasında gerçekleşen ağızdan ağza iletişimin pozitif bir uzantısı olan güçlü bir tüketici-marka ilişkisi; marka evangelistlerini ise, bir marka ile güçlü duygusal bağları olan ve bu marka ile ilgili mesajları yayan kararlı tüketiciler olarak tanımlamıştır. Bir marka evangelisti yaratmak için işletmelerin öncelikle iyi ve kaliteli bir ürüne sahip olması gerekmektedir. Çünkü müşteri, ancak ürünün kalitesi iyiyse ve marka güvenilirse çevresine pozitif tavsiyelerde bulunacaktır (Sajoy, 2018:268).

Yapılan tanımlamalara dayanarak, müşterilerin, ticari bir firmadan reklam aracılığıyla gelen bilgilere kıyasla sosyal çevreleri tarafından paylaşılan bilgilere daha çok güven duyduklarını söylemek mümkündür. Bu müşteri algılarını temel alarak, marka evangelizmi, tüketiciler arasında markalara ilişkin bilgi paylaşımının verimli, güvenilir ve hızlı bir yolu olarak görülmektedir (Amani, 2019:174).

Literatür taraması yapıldığında, marka evangelizminin çeşitli değişkenlerle incelendiği pek çok çalışmanın olduğu görülmüştür. Matzler vd. (2007) kişilik özelliklerinden biri olan dışadönüklüğün marka evangelizmini etkilediğini, Doss ve Carstens (2014) marka evangelizminin dışadönüklük, açıklık ve nevroitiklik ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu, Balıkcıoğlu ve Oflazoğlu (2015) marka evangelizmi ile benlik-marka uyumu ve marka sadakati arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu, Li vd. (2020) marka evangelizminin yeşil satın alma niyeti üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu, Mamesah vd. (2020) hem marka kimliği hem de marka memnuniyetinin marka evangelizmi ile pozitif ilişkili ve önemli bir etkiye sahip olduğunu, Harrigan vd. (2020) değer yaratma ve müşteri marka bağlılığının marka evangelizmi ile ilgili davranışların itici güçleri olduğunu, Göktaş ve Tarakçı (2020) marka evangelizminin satın alma bağımlılığı, satın alma niyeti ve tavsiye etme üzerinde bir etkisinin olduğunu, Meriç ve Yüce (2021) marka bilgisinin ve marka ilginliğinin marka evangelizmi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu, Shabbir ve Suki (2022) marka evangelizminin müşteri sadakati ve algılanan kalite ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir.

1.3. Marka Güveni ve Marka Evangelizmi İlişkisi

Marka güveni ve marka evangelizmi kavramları arasındaki ilişki ampirik araştırma çalışmalarında farklı değişkenlerle ve farklı sektörlerde incelendiği gözlemlenmiştir. Bu çalışmalardan bazıları ve çalışmalardan elde edilen bulgular şu şekilde özetlenmiştir:

Riorini ve Widayati (2015), bankacılık hizmetlerinden ez az 12 ay boyunca yararlanan 200 ticari banka müşterisinden toplanan veriler ile marka güveni, marka ilişkisi, marka özdeşleşmesi, marka katılımı ve marka bağlılığının marka evangelizmine etkisini incelemişlerdir. Analiz sonucunda elde ettikleri bulgulara göre, ticari banka müşterilerinin bankalarına karşı sahip oldukları güven, ilişki, özdeşleşme, katılım ve bağlılığın marka evangelizmini pozitif yönde etkilediği sonucunu elde etmişlerdir.

Günümüz rekabet ortamında işletmelerin sürdürülebilir bir rekabet üstünlüğü sağlamada evangelist müşterilerin önemine değinen ve evangelist müşteriler oluşturmak için marka imajının ve marka güveninin sağlanmasının önem taşıdığını ifade eden Yılmaz ve Aykaç (2018), marka imajının marka evangelizmine etkisinde marka güveninin ve marka sadakatinin aracılık rolünü incelemişlerdir. 883 katılımcıdan elde edilen verilerin sonucunda araştırmacılar, marka imajı ile marka evangelizmi ilişkisinde marka güveninin kısmi aracılık rolünün olduğunu tespit etmişlerdir.

Marka güveni, marka kimliği ve hizmet kalitesinin marka evangelizmi üzerindeki etkilerini inceleyen Mehran vd. (2020), verilerini Multan'da hizmet veren restoranların marka bilincine sahip 400 müşterisinden toplamışlardır. Araştırmacılar veri analizleri sonucunda, marka güveninin, marka kimliğinin ve hizmet kalitesinin marka evangelizmini etkilediği bulgularına ulaşmışlardır.

Marka güveninin ve marka özdeşleşmesinin marka evangelizmine etkisini inceleyen Yapraklı vd. (2020), verilerini Bursa il merkezinden 188 ve Ağrı il merkezinden 241 olmak üzere toplamda 429 katılımcıdan elde etmişlerdir. Araştırmacılar veri analizi sonucunda, marka güveninin ve marka özdeşleşmesinin marka evangelizmini etkilediğini ortaya koymuşlardır.

Kırmızıbiber ve Yıldız (2021), marka boyutlarının marka evangelizmine etkisini belirlemeye çalıştıkları çalışmada, Erzurum ilinde yaşayan 438 tüketiciden verilerini toplamışlardır. Araştırmacıların yaptığı analizlerde, marka kimliği, marka güveni ve marka tutkusu marka evangelizmini pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Süer (2022), marka güveninin, marka imajının ve marka değerinin marka evangelizmi üzerindeki etkisini incelediği çalışmada, Türkiye'de faaliyet gösteren beş e-ticaret markasının (Amazon, Trendyol, Hepsiburada, Gittigidiyor, N11) en az birinin müşterisi olan 391 katılımcıdan veri toplamıştır. Veri analizleri sonucunda araştırmacı, marka evangelizmi üzerinde marka güveninin, marka imajının ve marka değerinin etkisi olduğunu saptamıştır.

Literatürde ayrıca müşterilerin demografik özellikleri çerçevesinde marka güveni ve marka evangelizmi düzeylerindeki farklılıkların incelendiği gözlemlenmiştir.

Gürbüz ve Doğan (2013), tüketicilerin marka güveni ile marka bağlılığı arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, demografik özelliklerine göre marka güveni bağlamında farklılaşma olup olmadığına da bakmışlardır. Araştırmacılar yapılan analizlerde, tüketicilerin yaş, medeni durum, eğitim seviyesi ve meslekleri ile marka güvenleri arasında anlamlı farklılıkların olduğu, ancak cinsiyet ve gelir seviyeleri ile marka güvenleri arasında farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Arfaeian ve Chaipoopirutana (2014), yaptıkları çalışmada havayolu müşterilerinin gelir düzeyleri ile marka güvenleri arasındaki farklılaşmayı incelemişler ve havayolu müşterilerinin aylık gelir düzeyine göre marka güveninde farklılık olduğu bulgusunu elde etmişlerdir.

Upamannyu vd. (2015), Hintli kredi kartı sahiplerinin kurumsal imajının marka güveni ve marka etkisi arasındaki ilişkileri inceledikleri çalışmada, katılımcıların marka güveni ile yaş, cinsiyet ve gelir grupları arasında farklılaşma olup olmadığını da incelemişlerdir. Araştırmacıların elde ettikleri

bulgulara göre, marka güveni ile cinsiyet arasında anlamlı farklılıkların olduğu ancak yaş ve gelir itibariyle bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Marka evangelizminin satın alma bağımlılığı, satın alma niyeti ve tavsiyede bulunmaya etkisini inceleyen Göktaş ve Tarakçı (2020), katılımcıların demografik özellikleri ile marka evangelizmi arasındaki farklılıkları da incelemişlerdir. Araştırmacılar, yaptıkları veri analizleri neticesinde marka evangelizmi ile yaş, medeni durum, eğitim seviyesi, meslek ve gelir seviyeleri itibariyle anlamlı farklılıkların olduğunu ancak, marka evangelizmi ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Otomobil kullanıcılarının marka memnuniyeti, marka itibarı ve tüketici-marka kimliği ile marka evangelizmi arasındaki ilişkileri inceleyen Mert (2022), katılımcıların marka evangelizmi ile demografik özellikleri arasındaki farklılıkları da incelemiştir. Araştırmacı yapmış olduğu analizler sonucunda yaş, meslek, eğitim ve gelir seviyeleri ile marka evangelizmi arasında anlamlı bir farklılık olmadığını; cinsiyet ile marka evangelizmi arasında ise anlamlı farklılık olduğunu ortaya koymuştur.

Süer (2022) yapmış olduğu çalışmada, marka evangelizmi bağlamında e-ticaret kullanıcılarının demografik özellikleri arasındaki farklılıkları incelemiş ve katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu ve gelir durumları ile marka evangelizmi arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını tespit etmiştir.

Yukarıda incelenen çalışmalar çerçevesinde bu çalışmada, Şanlıurfa'da yaşayan güzellik ve kişisel bakım sektöründeki işletmelerden hizmet alan bireylerin marka güvenlerinin marka evangelizm düzeylerine etkisini belirlemek amaçlanmaktadır. Bir diğer amaç ise katılımcıların demografik özellikleri bağlamında marka güvenlerindeki ve marka evangelizm düzeylerindeki farklılıkları belirlemektir.

2. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

2.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Şanlıurfa'da yaşayan, güzellik ve kişisel bakım sektöründeki işletmelerden hizmet alan bireylerin marka güvenlerinin marka evangelizm düzeylerine etkisini belirlemektir. Bir diğer amaç ise katılımcıların demografik özellikleri bağlamında marka güvenlerindeki ve marka evangelizm düzeylerindeki farklılıkları belirlemektir.

2.2. Örneklem Süreci

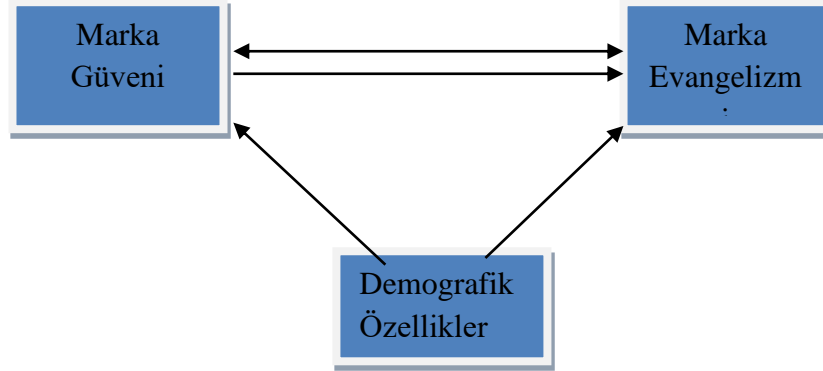
Verilerin toplanmasında zaman ve maliyet kısıtları sebebiyle örneklem yoluna gidilmiştir. Araştırmanın ana kümesini Şanlıurfa'da yaşayan güzellik ve kişisel bakım sektöründeki işletmelerden hizmet alan bireylerin oluşturması sebebiyle %95 güvenilirlik ve %5 örneklem hatası ile örneklem büyüklüğü 384 olarak belirlenmiştir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004, s.50). Veriler kolayda örneklem yöntemi ile yüz yüze ve online anket yöntemiyle toplanılmıştır. Anketler 01.09.2022 ile 01.11.2022 tarihleri arasında iki ay süre ile Şanlıurfa merkez ilçelerinde 452 bireye uygulanmıştır.

2.3. Veri Toplama Yöntemi ve Aracı

Araştırma için gerekli olan birincil veriler, anket metodu uygulanarak toplanmıştır. Araştırma için hazırlanan anket üç bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde, Matzler vd. (2007) tarafından geliştirilen 5 maddeden oluşan marka evangelizm ölçeği yer almaktadır. İkinci bölümde, Kabadayı ve Aygün (2007) tarafından geliştirilen 4 maddelik marka güveni ölçeği yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise, cinsiyet, medeni durum, yaş, gelir düzeyi ve eğitim düzeyi gibi 5 demografik soru yer almaktadır. Araştırmada kullanılan ölçekler 5'li likert ile ölçülmüştür.

2.4. Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri

Şekil 1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modeli ve amacı doğrultusunda geliştirilen hipotezler şu şekildedir:

H1: Şanlıurfa'da yaşayan, güzellik ve kişisel bakım sektöründeki işletmelerden hizmet alan bireylerin marka güvenlerinin marka evangelizm düzeylerine etkisi vardır.

H2: Şanlıurfa'da yaşayan, güzellik ve kişisel bakım sektöründeki işletmelerden hizmet alan bireylerin marka güvenleri ile marka evangelizm düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H3: Şanlıurfa'da yaşayan, güzellik ve kişisel bakım sektöründeki işletmelerden hizmet alan bireylerin demografik özellikleri açısından marka güvenlerinde anlamlı bir farklılık vardır.

H4: Şanlıurfa'da yaşayan, güzellik ve kişisel bakım sektöründeki işletmelerden hizmet alan bireylerin demografik özellikleri açısından marka evangelizm düzeylerinde anlamlı bir farklılık vardır.

2.5. Kullanılan Yöntemler

Araştırmada elde edilen veriler SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar kullanılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için Kolmogorov-Smirnov Testi yapılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirliklerinin belirlenebilmesi için Cronbach Alpha değerleri incelenmiştir. Ölçeklere ilişkin açıklayıcı Faktör Analizi yapılarak yapı geçerliliği test edilmiştir. Marka güveninin marka evangelizm düzeyi üzerindeki etkisini belirlemek için Regresyon Analizi yapılmıştır. Her iki değişken arasındaki ilişkiyi belirlemek için de Spearman Korelasyon analizi uygulanmıştır. Marka güveninde ve marka evangelizm düzeylerinde demografik faktörler bağlamında farklılıkları belirlemeye yönelik olarak da Kruskal Wallis ve Mann-Whitney U Testi yapılmıştır.

2.6. Verilerin Analizi ve Araştırmanın Bulguları

2.6.1. Normallik Dağılım Analizi

Tablo 1. Normallik Testi Analizi

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	Df	Sig.
Marka Evangelizmi	,399	452	,000	,631	452	,000
Marka Güveni	,400	452	,000	,654	452	,000

Normallik testi analizi yapılırken 30'dan küçük olan örneklem için Shapiro-Wilk testi sonuçları değerlendirilirken 30 ve 30'dan büyük olan örneklem için ise Kolmogorov-Smirnov testi sonuçları

değerlendirilir (Corder ve Foreman, 2009). Araştırmaya konu olan örneklem sayısı 452 olması sebebiyle Kolmogorov Smirnov testi sonuçları değerlendirilecektir. Yapılan analiz sonucunda her iki değişken bağlamında da Kolmogorov-Smirnov testi sonucunda elde edilen p (sig.) değerinin ,000 ($p > .05$) olması sebebiyle tüm gruplar için %95 güvenle verilerin normal dağılımlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

2.6.2. Güvenilirlik Analizi

Tablo 2. Güvenirlilik Analizi Sonuçları

Faktör Adı	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
Marka Evangelizmi	,920	5
Marka Güveni	,968	4

Araştırmada kullanılan ölçeklere yönelik yapılan güvenilirlik analizine göre, marka evangelizm düzeyi ölçeğinin Cronbach's Alfa (α) değeri 0,920 ve marka güveni ölçeğinin Cronbach's Alfa (α) değeri ise 0,968 olarak tespit edilmiştir. Araştırmada kullanılan her iki ölçeğin de Cronbach's Alfa (α) değeri $0,81 < \alpha < 1,00$ değerleri arasında olduğundan her iki ölçek için yüksek derecede güvenilir oldukları sonucu elde edilmiştir (Altunışık vd., 2005:115).

2.6.3. Faktör Analizi

Tablo 3. KMO Örneklem Yeterliliği Ölçeği ve Bartlett Küresellik Testi Değeri

KMO	,596	
Bartlett Küresellik Testi	1944,418	3315,623
	36	66
	,000	,000

Verilerin faktör analizine uygunluğunu belirleyen Kaiser-Meyer-Olkin - KMO (örneklem yeterliliği katsayısı) 0,596 olması nedeniyle bu değer faktör analizi yapılabilmesi için uygun bir değer olduğu (Field, 2000) ve Bartlett testi Significance = 0,000 olduğundan ve $p < 0.05$ koşulunu sağladığından verilerin faktör analizi için uygun olduğuna karar verilmiştir. Analiz sonucunda, araştırmada kullanılan ifadelerin iki boyut altında toplandığı görülmektedir.

Tablo 4. Faktör Analizi Sonuçları

Ölçek Alt Boyutları	Maddeler	Yük Değerleri	Açıklanan Varyans (%)
Marka Evangelizmi	Söz konusu markanın satış personeli olsaydım, işimi büyük bir keyifle çok iyi yapardım.	,735	44,484
	Bazı arkadaşlarımı söz konusu markadam hizmet satın almaları için yönlendiririm.	,714	
	Söz konusu markanın hizmetlerini kullanmaları için birçok kişiyi ikna etmeye çalışırım.	,794	
	Söz konusu markanın dünyanın en çekici (güzel) markası olduğunu herkese söyleme ihtiyacı hissediyorum.	,646	
	Eğer bir kişi söz konusu markayı kötülemeye çalışırsa, ona açık bir şekilde gereken cevabı veririm.	,690	
Marka Güveni	Bu markaya güveniyorum	,601	18,082
	Bu markaya inanıyorum	,718	
	Bu marka dürüst bir markadır	,782	
	Bu marka güvenilir bir markadır	,652	

Toplam Açıklanan Varyans (%):62,566

2.6.4. Demografik Bulgular**Tablo 5.** Katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımı

Cinsiyeti	N	%
Kadın	219	48,5
Erkek	233	51,5
Toplam	452	100,0
Medeni Durum	N	%
Evli	343	75,9
Bekar	109	24,1
Toplam	452	100,0
Yaş	N	%
18-28	30	6,6
29-38	281	62,2
39-48	129	28,5
49-58	12	2,7
Toplam	452	100,0
Aylık Gelir	N	%
5500 TL ve altı	73	16,2
55001 TL- 10000 TL	102	22,6
10001 TL- 15000 TL	101	22,3
15001 TL- 20000 TL	36	8,0
20001 TL ve üstü	140	31,0
Toplam	452	100,0
Eğitim Durumu	N	%
Lise	37	8,2
Lisans	347	76,8
Lisans üstü	68	15,0
Toplam	452	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin demografik özellikleri incelendiğinde, katılımcıların 219'u (%48,5) kadın ve 233'ü (%51,5) erkek bireylerden; 343'ünün (%75,9) evli ve 109'u (%24,1) bekar bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların 30'unun (%6,6) 18-28 yaş aralığında, 281'inin (%62,2) 29-38 yaş aralığında, 129'unun (%28,5) 39-48 yaş aralığında, 12'sinin (%2,7) 49-58 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcıların eğitim durumu ve gelir durumu incelendiğinde ise lisans eğitim düzeyinde olanların oranının (%76,8) ve 20.001 TL ve üstü gelir grubunda olanların oranının (%31) yüksek olduğu belirlenmiştir.

2.6.5. Hipotezlerin Test Edilmesi

H₁: Şanlıurfa'da yaşayan, güzellik ve kişisel bakım sektöründeki işletmelerden hizmet alan bireylerin marka güvenlerinin marka evangelizm düzeylerine etkisi vardır.

Tablo 6. Marka Güveninin Marka Evangelizmi Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Regresyon Analizi Sonucu

Bağımlı Değişken: Marka Evangelizmi	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	1,068	,108		9,892	,000
Marka Güveni	,732	,025	,809	29,211	,000

R:0,809 R2:0,655 Düzeltilmiş R2:0,654 F:853,289 p:0,000

Katılımcıların marka güvenlerinin marka evangelizm düzeyleri üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik regresyon analizi yapılmıştır. Marka güveni ile marka evangelizm düzeyi arasında pozitif (0,732) bir ilişki olduğunu ve elde edilen t- değerinden de bu ilişkinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir (t = 29,211, p =0,000). Analiz sonucunda marka güveninin marka evangelizm düzeyi üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. H1 hipotezi desteklenmiştir.

H2: Şanlıurfa'da yaşayan, güzellik ve kişisel bakım sektöründeki işletmelerden hizmet alan bireylerin marka güvenleri ile marka evangelizm düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 7. Marka Güveni ile Marka Evangelizm Düzeyi Arasındaki İlişkiyi Belirlemeye Yönelik Spearman Korelasyon Analizi Sonucu

			Mrkevangelizm	mrkguveni
Spearman's rho	Marka evangelizmi	Correlation Coefficient	1,000	,699**
		Sig. (2-tailed)	.	,000
		N	452	452
	Marka güveni	Correlation Coefficient	,699**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,000	.
		N	452	452

Katılımcıların marka güvenleri ile marka evangelizm düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla spearman korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen korelasyon katsayısı ,699 olmasından dolayı aralarında orta düzeyde ve pozitif bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. H2 hipotezi desteklenmiştir.

H3: Şanlıurfa'da yaşayan, güzellik ve kişisel bakım sektöründeki işletmelerden hizmet alan bireylerin demografik özellikleri açısından marka güvenlerinde anlamlı bir farklılık vardır.

H4: Şanlıurfa'da yaşayan, güzellik ve kişisel bakım sektöründeki işletmelerden hizmet alan bireylerin demografik özellikleri açısından marka evangelizm düzeylerinde anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 8. Cinsiyet Faktörü Açısından Marka Güveni ve Marka Evangelizm Düzeylerindeki Farklılığı Belirlemeye Yönelik Mann Whitney U Testi Sonuçları

Marka Güveni	N	Ortalama	Z	Anlamlılık (Sig.)	Düzeyi
Kadın	219	4,2557	-1,822	,068	
Erkek	233	4,3155			
Marka Evangelizmi	N	Ortalama	Z	Anlamlılık (Sig.)	Düzeyi
Kadın	219	4,1772	-2,298	,022	
Erkek	233	4,2318			

Katılımcıların cinsiyetlerine göre marka güveni ve marka evangelizm düzeylerinde farklılık olup olmadığını belirlemek için Mann Whitney U Testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda marka güveninden elde edilen anlamlılık düzeyinin (p) ,068 olması ve <,05 koşulunu sağlamaması nedeniyle katılımcıların cinsiyetleri açısından marka güveni düzeyinde anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Marka evangelizm düzeyinde elde edilen anlamlılık düzeyinin (p) ,022 olması ve <,05 koşulunu sağlaması nedeniyle katılımcıların cinsiyetleri açısından marka evangelizm düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre daha yüksek marka evangelizm düzeyine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 9. Medeni Durum Faktörü Açısından Marka Güveni ve Marka Evangelizm Düzeylerindeki Farklılığı Belirlemeye Yönelik Mann Whitney U Testi Sonuçları

Marka Güveni	N	Ortalama	Z	Anlamlılık (Sig.)	Düzei
Evli	343	4,2937	-1,627	,104	
Bekar	109	4,2638			
Marka Evangelizmi	N	Ortalama	Z	Anlamlılık (Sig.)	Düzei
Evli	343	4,2239	-,617	,537	
Bekar	109	4,1468			

Katılımcıların medeni durumlarına göre marka güveni ve marka evangelizm düzeylerinde farklılık olup olmadığını belirlemek için Mann Whitney U Testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların medeni durumları açısından marka güveni düzeyinde ($p=,104>,05$) ve marka evangelizm düzeyinde ($p=,537>,05$) anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 10. Yaş Faktörü Açısından Marka Güveni ve Marka Evangelizm Düzeylerindeki Farklılığı Belirlemeye Yönelik Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Marka Güveni	Marka Evangelizmi
Ki-kare	7,918	2,495
df	3	3
Anlamlılık Düzeyi (Sig.)	,048	,476

Tablo 11. Yaş Durumu Açısından Marka Güveni Ölçek Ortalaması

	Yaş Durumu	N	Ölçek Ortalaması
Marka Güveni	18-28	30	4,1250
	29-38	281	4,2918
	39-48	129	4,3198
	49-58	12	4,2083
	Total	452	

Katılımcıların yaş durumlarına göre marka güveni ve marka evangelizm düzeylerinde bir farklılık olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis H Testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda marka güveninden elde edilen anlamlılık düzeyinin (p) ,048 olması ve $<,05$ koşulunu sağlaması nedeniyle katılımcıların yaşları açısından marka güveni düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 39-48 yaş aralığında olan katılımcıların diğer yaş aralığında olan katılımcılara göre daha yüksek marka güvenine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Marka evangelizm düzeyinde elde edilen anlamlılık düzeyinin (p) ,476 olması ve $<,05$ koşulunu sağlamaması nedeniyle katılımcıların yaşları açısından marka evangelizm düzeyinde anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 12. Katılımcıların Aylık Gelir Durumu Açısından Marka Güveni ve Marka Evangelizm Düzeylerindeki Farklılığı Belirlemeye Yönelik Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

	Marka Güveni	Marka Evangelizmi
Ki-kare	7,418	5,309
df	4	4
Anlamlılık Düzeyi (Sig.)	,115	,257

Katılımcıların aylık gelir durumlarına göre marka güveni ve marka evangelizm düzeylerinde farklılık olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis H Testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların aylık gelir durumları açısından marka güveni düzeyinde ($p=,115>,05$) ve marka evangelizm düzeyinde ($p=,257>,05$) anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 13. Eğitim Faktörü Açısından Marka Güveni ve Marka Evangelizm Düzeylerindeki Farklılığı Belirlemeye Yönelik Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Marka Güveni	Marka Evangelizmi
Ki-kare	11,725	6,783
df	1	1
Anlamlılık Düzeyi (Sig.)	,001	,009

Tablo 13. Eğitim Durumu Açısından Marka Güveni ve Marka Evangelizmi Ölçek Ortalamaları

	Aylık Gelir	N	Ölçek Ortalaması
Marka Güveni	Lise	37	4,4662
	Lisans	347	4,2666
	Lisans üstü	68	4,2904
	Total	452	
Marka Evangelizmi	Lise	37	4,4108
	Lisans	347	4,1718
	Lisans üstü	68	4,2642
	Total	452	

Katılımcıların eğitim durumlarına göre marka güveni ve marka evangelizm düzeylerinde farklılık olup olmadığını belirlemek için Kruskal Wallis H Testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda marka güveninden elde edilen anlamlılık düzeyinin (p) ,001 olması ve marka evangelizm düzeyinde elde edilen anlamlılık düzeyinin (p) ,009 olması ve her iki değer de $<,05$ koşulunu sağlaması nedeniyle katılımcıların eğitim durumları açısından marka güveni ve marka evangelizm düzeylerinde anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Lise eğitim düzeyinde olan katılımcıların diğer eğitim düzeyindeki katılımcılara göre daha yüksek marka güvenine ve daha yüksek marka evangelizm düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 14. Hipotez Özet Tablosu

Hipotez	Sonuç
H1: Şanlıurfa'da yaşayan, güzellik ve kişisel bakım sektöründeki işletmelerden hizmet alan bireylerin marka güvenlerinin marka evangelizm düzeylerine etkisi vardır.	Desteklendi
H2: Şanlıurfa'da yaşayan, güzellik ve kişisel bakım sektöründeki işletmelerden hizmet alan bireylerin marka güvenleri ile marka evangelizm düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.	Desteklendi
H3: Şanlıurfa'da yaşayan, güzellik ve kişisel bakım sektöründeki işletmelerden hizmet alan bireylerin demografik özellikleri açısından marka güvenlerinde anlamlı bir farklılık vardır.	Desteklendi
H4: Şanlıurfa'da yaşayan, güzellik ve kişisel bakım sektöründeki işletmelerden hizmet alan bireylerin demografik özellikleri açısından marka evangelizm düzeylerinde anlamlı bir farklılık vardır.	Desteklendi

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırma, Şanlıurfa'da yaşayan güzellik ve kişisel bakım sektöründeki işletmelerden hizmet alan bireylerin marka güvenlerinin marka evangelizm düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın bir diğer amacı ise katılımcıların demografik özellikleri bağlamında marka güvenlerindeki

ve marka evangelizm düzeylerindeki farklılıkları belirlemektir. Çalışmanın amacı doğrultusunda hazırlanan anket kolayda örnekleme yöntemi ile yüz yüze ve online olarak Şanlıurfa'da 452 bireye gönüllülük esasına göre uygulanmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar kullanılmıştır. Veriler değerlendirildiğinde normal dağılım varsayımının sağlanmadığı tespit edilmiş ve ölçeklere ilişkin güvenilirlikler Cronbach Alpha ile incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda marka güveni ve marka evangelizm ölçeklerinin yüksek derecede güvenilir olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca ölçeklere ilişkin açıklayıcı faktör analizi yapılarak yapı geçerliliği test edilmiştir. Araştırmada yer alan 9 ifadenin iki ayrı boyutta toplandığı görülmüştür.

Araştırmaya katılan bireylerin demografik özellikleri belirlemek için frekans analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, katılımcıların 219'unun (%48,5) kadın ve 233'ünün (%51,5) erkek bireylerden; 343'ünün (%75,9) evli ve 109'unun (%24,1) bekar bireylerden; 30'unun (%6,6) 18-28 yaş aralığında, 281'inin (%62,2) 29-38 yaş aralığında, 129'unun (%28,5) 39-48 yaş aralığında, 12'sinin (%2,7) 49-58 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcıların eğitim durumu ve gelir durumu incelendiğinde ise lisans eğitim düzeyinde olanların oranının (%76,8) ve 20.001 TL ve üstü gelir grubunda olanların oranının (%31) yüksek olduğu belirlenmiştir.

Şanlıurfa'da yaşayan, güzellik ve kişisel bakım sektöründeki işletmelerden hizmet alan bireylerin marka güvenlerinin marka evangelizm düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizi sonucunda marka güveninin marka evangelizm düzeyi üzerinde etkili ($t:29,211$ $p:0,000$) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgunun literatürdeki bazı çalışmalarla paralel olduğu görülmektedir (Mehran vd., 2020; Yapraklı vd., 2020; Kırmızıbiber ve Yıldız, 2021; Süer,2022). Katılımcıların marka güvenleri ile marka evangelizm düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan spearman korelasyon analizi sonucunda iki değişken arasında orta düzeyde ve pozitif bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir.

Şanlıurfa'da yaşayan, güzellik ve kişisel bakım sektöründeki işletmelerden hizmet alan bireylerin demografik özellikleri açısından marka güveni ve marka evangelizm düzeylerindeki farklılık belirlemeye yönelik olarak Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H Testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların yaş durumu ve eğitim durumları açısından marka güvenlerinde anlamlı bir farklılık olduğu sonucu elde edilmiştir. 39-48 yaş aralığında olan katılımcıların diğer yaş aralığında olan katılımcılara göre ve lise eğitim düzeyinde olan katılımcıların da diğer eğitim düzeyindeki katılımcılara göre daha yüksek marka güvenine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgunun literatürdeki bazı çalışmalarla paralel olduğu görülmektedir (Gürbüz ve Doğan, 2013; Upamannyu vd., 2015). Katılımcıların cinsiyetleri ve eğitim durumları açısından marka evangelizm düzeylerinde anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Kadın katılımcıların erkek katılımcılara göre ve lise eğitim düzeyinde olan katılımcıların da diğer eğitim düzeyindeki katılımcılara göre daha yüksek lise eğitim düzeyinde olan katılımcıların da diğer eğitim düzeyindeki katılımcılara göre daha yüksek marka evangelizm düzeyine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Analiz sonucunun literatürdeki bazı çalışmalarla paralel sonuçlar sergilediği belirlenmiştir (Göktaş ve Tarakçı, 2020; Mert,2022).

Bu çalışmanın kısıtları araştırmada kolayda örnekleme yönteminin kullanılmış olması ve birincil veri toplama yöntemlerinden anket metodunun kullanılmış olmasıdır. Sonraki çalışmalarda marka güveninin ve marka evangelizminin daha yoğun yaşandığı sektörlerde ve farklı örneklem grupları üzerinde farklı metodlar kullanılarak araştırmanın tekrar edilmesi sonuçların genelleştirilebilmesi açısından önem arz etmektedir. Ayrıca bu çalışmada marka evangelizmi marka güveni ve demografik faktörler bağlamında açıklanmaya çalışılmıştır. Sonraki çalışmalarda farklı unsurlar ile marka evangelizmi arasındaki ilişkiler incelenebilir.

Literatürde marka güveninin marka evengelizm düzeyi üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik ampirik ve kavramsal çalışmalar yapılmış olmasına rağmen literatürde bu değişkenlerin Şanlıurfa'da yaşayan

güzellik ve kişisel bakım sektöründeki işletmelerden hizmet alan bireyleri kapsayan örneklem üzerinde incelenmemiş olması bu çalışmanın özgünlüğünü ortaya koymaktadır. Araştırmanın bilimsel katkısı, bu çalışma sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda konuya ilişkin belirleyecekleri stratejilerde pazarlama uygulayıcılarına ve konuyla ilgili olan akademisyenlere yapacakları çalışmalarda rehberlik edilecek olmasıdır.

KAYNAKÇA

- Ahmed, Z., Rizwan, M., Ahmad, M. ve Haq, M. (2014), Effect of Brand Trust and Customer Satisfaction on Brand Loyalty in Bahawalpur, *Journal of Sociological Research*, 5(1), 306-326.
- Aksoy, R. (2006), Bir Pazarlama Değeri Olarak Güven ve Tüketicilerin Elektronik Pazarlara Yönelik Güven Tutumları, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 2(4), 79-90.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., ve Yıldırım, E. (2005), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Kitapevi.
- Amani, D. (2019), The Nexus Between Service Encounter Performance and Brand Evangelism, *Sriwijaya International Journal of Dynamic Economics and Business*, 3(2), 171-192.
- Anggraini, L. (2018), Understanding Brand Evangelism and The Dimensions Involved in A Consumer Becoming Brand Evangelist, *Sriwijaya International Journal of Dynamic Economics and Business*, 2(1), 63-84.
- Anwar, A., Gulzar, A., Sohail, F. B. ve Akram, S. N. (2011), Impact of Brand Image, Trust And Affect on Consumer Brand Extension Attitude: The Mediating Role of Brand Loyalty, *International Journal of Economics and Management Sciences*, 1(5), 73-79.
- Arfaeian, F. ve Chaipoopirutana, S. (2014), A Study of The Antecedent of Brand Trust: A Case Study of Low Cost Airline in Bangkok, Thailand, *In International Conference on Business, Law and Corporate Social Responsibility (Icblcsr'14) Oct 1-2, 2014 Phuket, Thailand*, 16-20.
- Arslan, B. ve Yılmaz Uz, C. (2022), The Mediating Role of Brand Trust and Brand Love in the Impact of Brand Experience on Brand Loyalty, *Journal of Current Researches on Business and Economics*, 12(1), 1-18.
- Aslan, Ş. ve Özata, M. (2009), Lider-Üye Etkileşiminin (Lmx) Yöneticiye Duyulan Güven Düzeyine Etkisi, *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(17), 94-116.
- Balıkçıoğlu, B. ve Oflazoğlu, S. (2015), Marka Evangelizmi, Benlik-Marka İmajı Uyumu ve Marka Sadakati İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Araştırma, *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 19-45.
- Başak, S. (2010), Genelleşmiş Güven ve Toplumsal Cinsiyet, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 27(1), 53-71.
- Bayuk, M. ve Küçük, F. (2007), Müşteri Tatmini ve Müşteri Sadakati İlişkisi, *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22(1), 285-292.
- Becerra, E. P. ve Badrinarayanan, V. (2013), The Influence of Brand Trust and Brand Identification on Brand Evangelism, *Journal of Product & Brand Management*, 22(5-6), 371-383.
- Bernarto, I., Berlianto, M. P., Meilani, Y. F. C. P., Masman, R. R. ve Suryawan, I. N. (2020), The Influence of Brand Awareness, Brand Image and Brand Trust on Brand Loyalty, *Jurnal Manajemen*, 24(3), 412-426.
- Chaudhuri, A. ve Holbrook, M. B. (2001), The Chain of Effects From Brand Trust and Brand Affect to Brand Performance: The Role of Brand Loyalty, *Journal of Marketing*, 65(2), 81-93.
- Corder, G. W. ve Foreman, D. I. (2009), *Nonparametric Statistics for Non-Statisticians: A Step-by-Step Approach*, A John Wiley & Sons, Inc., Publication, New Jersey.
- Çelikkol, Ş. (2017), Marka Değeri ve Marka Güveni İlişkisini Ölçmeye Yönelik Bir Havayolu Şirketi Müşterileri Üzerinde Araştırma, *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (12), 271-301.
- Dam, T. C. (2020), Influence of Brand Trust, Perceived Value on Brand Preference and Purchase Intention, *The Journal of Asian Finance, Economics And Business*, 7(10), 939-947.
- Demircan, N. ve Ceylan, A. (2003), Örgütsel Güven Kavramı: Nedenleri ve Sonuçları, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 10(2), 139-150.
- Demirkaya, H. ve Kandemir, A. Ş. (2014), Örgütsel Adaletin Boyutları ile Örgütsel Güven Arasındaki İlişkinin Analizine Yönelik Bir İşletme İncelemesi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2), 263-279.
- Diputra, I. G. A. W. ve Yasa, N. N. (2021), The Influence of Product Quality, Brand Image, Brand Trust on Customer Satisfaction And Loyalty, *American International Journal of Business Management (Aijbm)*, 4(1), 25-34.

- Doss, S. K. ve Carstens, D. S. (2014), Big Five Personality Traits and Brand Evangelism, *International Journal of Marketing Studies*, 6(3), 13-22.
- Eren, S. S. ve Erge, A. (2012), Marka Güveni, Marka Memnuniyeti ve Müşteri Değerinin Tüketicilerin Marka Sadakati Üzerine Etkisi, *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 7(26), 4455-4482.
- Fianto, A. Y. A., Hadiwidjojo, D. ve Aisjah, S. (2014), The Influence of Brand Image on Purchase Behaviour Through Brand Trust, *Business Management and Strategy*, 5(2), 58-76.
- Field, A. (2000), *Discovering Statistics using SPSS for Windows*, London – Thousand Oaks – New Delhi: Sage publications
- Göktaş, B. ve Tarakçı, İ. E. (2020), Marka Evangelizminin Satın Alma Bağımlılığı, Satın Alma Niyeti ve Tavsiyede Bulunma Üzerindeki Etkisi: Taraftar Ürünleri Örneği, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 126-145.
- Gürbüz, A. ve Doğan, M. (2013), Tüketicilerin Markaya Duyduğu Güven ve Marka Bağlılığı İlişkisi, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(19), 239-258.
- Harrigan, P., Roy, S. K. ve Chen, T. (2020), Do Value Cocreation and Engagement Drive Brand Evangelism?, *Marketing Intelligence & Planning*, 39(3), 345-360.
- Hernandez-Fernandez, A. ve Lewis, M. C. (2019), Brand Authenticity Leads to Perceived Value and Brand Trust, *European Journal of Management and Business Economics*, 28(3), 222-238.
- Hegner, S. M. ve Jevons, C. (2016), Brand Trust: A Cross-National Validation in Germany, India, And South Africa, *Journal of Product & Brand Management*, 25(1), 58-68.
- Igwe, S. R. ve Nwamou, C. C. (2017), Brand Evangelism Attributes and Lecturers Loyalty of Automobiles in Rivers State, *Covenant Journal of Business and Social Sciences*, 8(2), 23-39.
- Kabadayi, E. T. ve Alan, A. K. (2012), Brand Trust and Brand Affect: Their Strategic Importance On Brand Loyalty, *Journal of Global Strategic Management*, 11(6), 81-88.
- Kabadayi, E. T. ve Aygün, İ. (2007), Determinants of brand loyalty and the link between brand loyalty and price tolerance, *Boğaziçi Journal*, 21(1-2), 21- 35.
- Kalyoncuoğlu, S. (2017), Markaya Duyulan Güven ile Marka Sadakati İlişkisinde Marka Aşkının Aracılık Rolü: Starbucks Markası Üzerine Bir Araştırma, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(4), 383-402.
- Kırmızıbiber, A. ve Yıldız, E. (2021), Marka Boyutlarının Marka Evangelizmine Etkisi, *The Journal of International Scientific Researches*, 6(3), 299-315.
- Kim, R. B. ve Chao, Y. (2019), Effects of Brand Experience, Brand Image and Brand Trust on Brand Building Process: The Case of Chinese Millennial Generation Consumers, *Journal of International Studies*, 12(3), 9-21.
- Koç, M. (2018), Psikolojik ve Pedago-Sosyo-Teolojik Açından Güven: Din ve Değerler Psikolojisi Perspektifinden Analizler, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(33), 1-38.
- Lau, G. T. ve Lee, S. H. (1999), Consumers' Trust in A Brand and The Link to Brand Loyalty, *Journal of Market-Focused Management*, 4(4), 341-370.
- Lewis, J. D. ve Weigert, A. (1985), Trust As A Social Reality, *Social Forces*, 63(4), 967-985.
- Li, H., Inzamam, U. H., Hira, N., Gadah, A., Wedad, A., Ahsan, N. ve Javaria, H. (2020), How Environmental Awareness Relates To Green Purchase Intentions Can Affect Brand Evangelism? Altruism And Environmental Consciousness As Mediators, *Revista Argentina De Clinica Psicologica*, 29, 811-825.
- Liao, S. H., Chung, Y. C., Hung, Y. R. ve Widowati, R. (2010), The Impacts of Brand Trust, Customer Satisfaction, and Brand Loyalty on Word-Of-Mouth, *In 2010 Ieee International Conference On Industrial Engineering and Engineering Management*, 1319-1323.
- Mamesah, S., Tumbuan, W. J. ve Tielung, M. V. (2020), The Influence of Brand Identification and Brand Satisfaction of Smartphone Products on Brand Evangelism, *Jurnal Emba: Jurnal Riset Ekonomi, Manajemen, Bisnis Dan Akuntansi*, 8(1), 11-20.
- Matzler, K., Pichler, E. A. ve Hemetsberger, A. (2007), Who is Spreading The Word? The Positive Influence of Extraversion on Consumer Passion and Brand Evangelism, *Marketing Theory and Applications*, 18(1), 25-32.
- Mehran, M. M., Kashmiri, T. ve Pasha, A. T. (2020), Effects of Brand Trust, Brand Identification and Quality of Service on Brand Evangelism: A Study of Restaurants in Multan, *Journal of Arable Crops and Marketing*, 2(2), 35-46.
- Meiners, N. H., Schwarting, U. ve Seeberger, B. (2010), The Renaissance Of Word-Of-Mouth Marketing: A'new'standard in Twenty-First Century Marketing Management?!, *International Journal of Economic Sciences and Applied Research*, 3(2), 79-97.

- Meriç, K. M. ve Yüce, (2021), Marka Bilgisi ve Tüketici-Marka İlgiliğinin Marka Evangelizmine Etkisinde Dışa Dönüklük ve Deneyime Açıklık Kişilik Özelliklerinin Rolü, *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 359-388.
- Mert, M. (2022), *Tüketici-Marka Kimliğinin Marka Evangelizmi Üzerindeki Etkisi: Otomobil Kullanıcıları Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Onurlubaş, E. ve Altunışık, R. (2019), Marka Güveninin Satın Alma Niyeti Üzerindeki Etkisinde Marka Aşkıının Aracılık Rolü, *Kesit Akademi Dergisi*, (18), 116-135.
- Önen, V. (2018), Marka Güveni Marka Sadakati ve Marka Tercihi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Kırtasiye Sektörü Uygulaması, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 609-626.
- Özsağır, A. (2007), Ekonomide Güven Factor, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(20), 46-62.
- Portal, S., Abratt, R. ve Bendixen, M. (2018), The Role of Brand Authenticity in Developing Brand Trust, *Journal of Strategic Marketing*, 27(8), 714-729.
- Raut, U. R., Pawar, P. A., Brito, P. Q. ve Sisodia, G. S. (2019), Mediating Model of Brand Equity And its Application, *Spanish Journal of Marketing-Esic*, 23(2), 295-318.
- Riivits-Arkonsuo, I., Kaljund, K. ve Leppiman, A. (2014), Consumer Journey From First Experience to Brand Evangelism, *Research in Economics and Business: Central and Eastern Europe*, 6(1), 5-28.
- Riorini, S. V. ve Widayati, C. C. (2015), Brand Relationship and Its Effect Towards Brand Evangelism to Banking Service, *International Research Journal of Business Studies*, 8(1), 33-45.
- Sağlam Arı, G. ve Tunçay, A. (2010), Yöneticiye Duyulan Güven ve Tükenmişlik Arasındaki İlişkiler: Ankara'daki Devlet Hastanelerinde Çalışan İdari Personel Üzerinde Bir Araştırma, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(4), 113-135.
- Sajoy, P. B. (2018), Evangelist Marketing:-Concepts and Emerging Trends, *International Journal of Research and Analytical Reviews*, 5(3). 866-869.
- Shabbir, J. ve Suki, N. M. (2022), The Interrelationships of Perceived Quality and Brand Loyalty in Brand Evangelism Development, *In Aip Conference Proceedings* (Vol. 2472, No. 1, P. 040025/1- 040025/3). Aip Publishing Llc.
- Süer, S. (2022), Marka Güveni, Marka İmajı ve Marka Değerinin Marka Evangelizmi Üzerindeki Etkisi: E-Ticaret Markaları Üzerine Ampirik Bir Araştırma, *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 4(6), 253-280.
- Swaen, V. ve Chumpitaz, R. C. (2008), Impact of Corporate Social Responsibility on Consumer Trust, *Recherche Et Applications En Marketing (English Edition)*, 23(4), 7-34.
- Şahin, E. ve Gültekin, C. (2017), Markaya Duyulan Güven ve Etnosentrik Eğilimlerin Marka Sadakatine Etkisi: Bir Marka Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(4), 993-1012.
- Tong, Z., Feng, J. ve Liu, F. (2022), Understanding Damage To and Reparation of Brand Trust: A Closer Look At İmage Congruity in The Context of Negative Publicity, *Journal of Product & Brand Management*, (Ahead-Of-Print), . <https://doi.org/10.1108/JPBM-07-2021-3550>
- Upamannyu, N. K., Bhakar, S. S. ve Gupta, M. (2015), Effect of Corporate Image on Brand Trust and Brand Affect, *International Journal of Applied Science-Research and Review*, 2(1), 20-33.
- Yapraklı, T. Ş., Keser, E. ve Ünalın, M. (2020), Marka Güveni ve Marka Özdeşleşmesinin Marka Evangelizmi Üzerindeki Etkisi, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 27(1), 35-54.
- Yıldız, E. ve Koç, M. E. (2017), Marka Mirası ve Marka Güveninin Satın Alma Niyeti, Müşteri Tatmini ve Marka Sadakati Üzerindeki Etkileri, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (Pazarlama Kongresi Özel Sayısı), 86-104.
- Yılmaz, A. ve Aykaç, Ö. S. (2018), Marka İmajının Marka Evangelizmine Etkisinde Marka Güveninin ve Marka Sadakatinin Aracı Rolü, *Uluslararası Hakemli Ekonomi Yönetimi Araştırmaları Dergisi*, 16(1), 53-75.
- Yılmaz, V. ve Dalbudak, Z. İ. (2018), Aracı Değişken Etkisinin İncelenmesi: Yüksek Hızlı Tren İşletmeciliği Üzerine Bir Uygulama, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 14(2), 517-534.

Atıf için / for cited: Telli Danışmaz, A. (2022). Absenteeism İle İlgili Yazılan Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. Journal of Vocational and Social Sciences of Turkey, Yıl:4, Sayı: 10, Aralık 2022, s.35-46.

ABSENTEEİSM İLE İLGİLİ YAZILAN LİSANSÜSTÜ TEZLERİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ

Açelya TELLİ DANIŞMAZ*

ÖZET

Örgütsel vatandaşlık davranışı ile madalyonun diğer yüzü olan zorunlu vatandaşlık davranışı örgütsel davranışın temel çalışma konularındandır. Öyle ki son zamanlarda işgücü devir hızı, işten ayrılma niyeti gibi kavramların işletmeler nezdinde ön plana çıkmasıyla birlikte özellikle vatandaşlık davranışının negatif yönlerine ağırlık verilmeye ve çalışan gereksinimleri daha kapsamlı bir şekilde ele alınmaya başlanmıştır. Absenteeism kavramı (tıpkı presenteeism zorunlu vatandaşlık davranışı gibi) çalışanların iş hayatlarını ve bu nedenle işletme verimliliğini yakından ilgilendiren bir örgütsel davranış konusudur. Bu bağlamda çalışmanın amacı, “absenteeism” ile ilgili YÖK Tez Veritabanı’nda yayınlanan tüm lisansüstü tezlerin belirli kriterler açısından incelenerek ileride bu konuyla ilgili yapılacak olan araştırmalara bir katkı sunmaktır. Bu amaçla, öncelikle absenteeism kavramsal çerçevesi çizilmiş olup ardından absenteeismle ilgili yazılan tüm lisansüstü tezler bibliyometrik açıdan analiz edilmiştir. Yapılan analiz neticesinde, “absenteeism” ile ilgili en çok tezin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi’nde üretildiği, en çok yüksek lisans türünde ve Türkçe dilinde absenteeismle ilgili tez yazıldığı, en çok eğitim ve öğretim konularında tez üretildiği, 2019 ve 2022 yıllarında en çok tezin üretildiği, sayfa sayısının en çok 101-150 aralığında olduğu, en çok nicel veri analizinin tercih edildiği, absenteeismle ilgili araştırmalarda en çok tercih edilen örneklem aralığının 0-300 olduğu ve yazarların çoğunlukla “absenteeism” ile ilgili kendi ölçeklerini geliştirmeyi tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Negatif Örgütsel Vatandaşlık Davranışı, Absenteeism, Bibliyometrik Analiz.

JEL Sınıflandırma Kodları: D23, E24, C18.

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF GRADUATE THESIS WRITTEN ABOUT ABSENTEEISM

ABSTRACT

Organizational citizenship behavior and compulsory citizenship behavior, which is the other side of the coin, are the main study subjects of organizational behavior. So much so that, with the recent emergence of concepts such as workforce turnover and intention to leave, the negative aspects of citizenship behavior have started to be emphasized and employee needs have been addressed in a more comprehensive way. The concept of absenteeism, (just like presenteeism and compulsory citizenship behavior) is an organizational behavior issue that closely concerns the business life of employees and therefore business efficiency. In this context, the aim of the study is to examine all the postgraduate theses published in the YÖK Thesis Database on "absenteeism" in terms of certain criteria and to make a contribution to the researches to be done on this subject in the future. For this purpose, firstly, the conceptual framework of absenteeism was drawn, and then all postgraduate theses about absenteeism were analyzed bibliometrically. As a result of the analysis, the most thesis on “absenteeism” was produced at Eskişehir Osmangazi University, the most postgraduate thesis was written in Turkish language, the most thesis was produced on education and training subjects, the most theses were produced in 2019 and 2022, It has been determined that the number of pages is between 101-150 at most, quantitative data analysis is preferred

* Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yönetim ve Organizasyon ABD, Dr.,
acelya.telli@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-8344-7315

the most, the most preferred sample range in studies on absenteeism is 0-300, and the authors mostly prefer to develop their own scales about "absenteeism".

Keywords: Negative Organizational Citizenship Behavior, Absenteeism, Bibliometric Analysis.

JEL Classification Codes: D23, E24, C18.

GİRİŞ

İnsan kaynağı bir işletme için en değerli varlıktır. Öyle ki; insan kaynağının olmadığı bir işletme, hiç kitabın olmadığı bir kütüphaneye benzetilebilir. Zira bir işletmenin verimliliği, üretkenliği ve performansı, çalışanlarının işletmeye yönelik tutum ve davranışları ile yakından ilişkilidir. Çalışan ne kadar verimli, üretken ve yüksek performans ile çalışırsa, işletme de bu durumdan o kadar olumlu etkilenecektir. Bu bağlamda bir işletme eğer çalışanların istek ve ihtiyaçları gözetilerek yönetiliyorsa, o işletmenin performansı da o ölçüde yüksek olacaktır. Buna karşın eğer bir işletmede çalışan gereksinimleri ikinci plana atılarak sadece işletme amaç ve hedefleri doğrultusunda bir yönetim gözetiliyorsa, o işletmede çalışan memnuniyeti, çalışan bağlılığı, verimlilik, performans ve üretkenlik o denli düşük olacaktır. Bu nedenle çalışanın işletmeye yönelik bu tür olumsuz çıktılarının detaylı bir şekilde incelenmesi ve bu doğrultuda işletme yöneticileri ve insan kaynakları birimi tarafından gerekli önlemlerin alınarak uygulamaya konması gerekmektedir.

Literatürde genel olarak örgütsel vatandaşlık davranışının pozitif yönü ile ilgili çalışmaların yoğun olmasının yanı sıra günümüzde yavaş yavaş negatif örgütsel vatandaşlık davranışlarının nedenlerinin ve bunların çalışana ve işletmeye etkilerinin de incelenmeye başladığı görülmektedir. Zira negatif örgütsel vatandaşlık davranışları sonuçları itibariyle hem işletme çalışanlarını hem de işletmeleri olumsuz yönde etkileyebilecek sonuçlar doğurmaktadır. Negatif örgütsel vatandaşlık davranışlarından bazıları; zorunlu vatandaşlık davranışı, presenteeism, absenteeism olarak ifade edilebilir. Bu doğrultuda bu çalışmada söz konusu negatif davranışlardan "absenteeism" üzerinde durulmuş olup, bu alanda literatürde yer alan tüm lisansüstü tezler incelenmiştir. Literatürde "absenteeism" özelinde lisansüstü tezlerin bibliyometrik bağlamda daha önce ele alınmamış olması nedeniyle bu çalışmanın literatüre katkısı sağlayacağı ve ileride yazılacak olan lisansüstü tezlere ışık tutacağı ümit edilmektedir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Absenteeism, Türkçe ifadesiyle "devamsızlık" kavramı bireyin işine, okuluna veya vazifelerini yerine getirmesi gereken yere planlı olmayan şekilde yaptığı devamsızlık olarak ifade edilebilir. Bu devamsızlık, mazeretli (geçerli) ve mazeretsiz (geçersiz) devamsızlık olmak üzere iki şekilde meydana gelebilir. Geçerli devamsızlık çalışan bireyin fiziki veya psikolojik bir rahatsızlık nedeniyle kontrolü dışında gerçekleşen durumlar yüzünden yaptığı devamsızlık olarak ifade edilirken, *geçersiz devamsızlık* çalışan bireyin kontrolünde olan sebeplerle yetkisi dahilinde olmadan yaptığı devamsızlık şeklinde açıklanabilir (Verlag, 2009). Devamsızlığın kapsamı kesin hatlarla çizilemese de genel olarak tatil günleri ve yıllık izinler dışında işe gidilmemesi, işe yönelik devamsızlık olarak ifade edilmektedir (Eren, 1993). Matematiksel olarak ifade etmek gerekirse devamsızlık oranı, belli bir dönem süresince kaybedilen işgücü saati toplamının toplam işgücü saatine oranı olarak hesaplanmaktadır (Geylan, 2004: 123).

Absenteeism'in kuramsal altyapısını incelerken öncelikle bu kavramın zıttı olan "işe devam" ile ilgili kuramsal çerçeveye bakmak faydalı olacaktır. İşe devam ile ilgili kuramlardan literatürde en sık rastlanılanlar; Maslow (1954)'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi, Herzberg (1959)'in Çift Faktör Teorisi, Alderfer (1967)'in ERG Teorisi, McClelland (1961)'in Gereksinimler Teorisi ve Vroom (1964)'un Beklenti Teorisi olarak sıralanmaktadır. Nitekim Maslow (1954)'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Teorisi'nde ihtiyaçların sırasıyla karşılanması gerektiği, Herzberg (1959)'in Çift Faktör Teorisi'nde içsel faktörlerin ve Alderfer (1967)'in ERG Teorisi'nde varoluş ihtiyaçlarının karşılanmasının çalışanın işe

devamını ve çalışan motivasyonunu olumlu yönde etkilediği, McClelland (1961)'in Başarma İhtiyacı Teorisi'nde başarıya ihtiyacı yüksek olan bireylerin çalışma hayatlarına yönelik çaba sarf etme arzusunun ve işe devam arzusunun daha yüksek olabileceği, Vroom (1964)'un Beklenti Teorisi'nde ise beklentinin motivasyonla ve buna bağlı işe devam etme arzusuyla ilişkilendirildiği görülmektedir. Buna ek olarak Porter ve Lawler (1968)'in Geliştirilmiş Beklenti Teorisi, Adams (1963)'in Eşitlik Teorisi, Skinner (1971)'in Sonuçsal Şartlandırma Teorisi, Locke (1968)'un Amaç Teorisi de benzer açıdan işe devam kavramının kuramsal çerçevesini çizen diğer teorilerdir. Hackman ve Oldham (1980)'in İş Özellikleri Modeli de bireylerin motivasyon ve işe devamlarına etki eden içsel faktörlerin ele alındığı bir diğer teoridir (Karaduman, 2019: 28).

Absenteeizmin nedenleri; kişisel nedenler, örgütsel nedenler ve çevresel nedenler olarak sınıflandırılabilir. Kişisel nedenler; cinsiyet, yaş, ailenin durumu ve diğer sorumluluklar, kıdem, eğitim durumu, sağlık durumu olarak sıralanabilir. Örgütsel nedenler; motivasyon, örgütsel bağlılık, çalışma koşulları, işe yabancılaşma, yönetim tarzı ve lider-üye ilişkisi, iş stresi, işin zorluğu, işin monotonluğu, iş tatmini, ücret olarak ifade edilebilir. Çevresel nedenler ise; işyerine uzaklık, ekonomik koşullar, iş ve çalışma koşulları kaynaklı kendini işe verememe, fazla mesai, şirket içi çatışmalar, eşitsizlik/ayrımcılık/kayırmacılık, iş güvenliği olarak söylenebilir (Jex, 2002: 153-154; Oğuz, 2021: 6-25). Ülkemizde genellikle fiziki bir rahatsızlığı bulunmamasına rağmen rapor alıp işe gelmeme durumu, en sık görülen işe devamsızlık türüdür (Örücü ve Kaplan, 2001: 97).

Nedenleri göz önünde bulundurulduğunda absenteeizmin işletmenin verimliliği ile ilgili negatif sonuçlar doğurabileceği görülmektedir. İşletme performansını olumsuz etkilediği gibi gider kalemlerinde de bu durum gözle görülür şekilde ortaya konmaktadır. Öyle ki, çalışanın potansiyelinde ortaya çıkabilecek %1'lik bir kayıp, imalatta %2,5'lük bir kayba neden olabilmektedir (Westhuizen, 2006: 45). İşe devamsızlığın olumsuz sonuçlarını tolere edebilmek ve ortaya çıkmasını engelleyebilmek için işletmelerin çeşitli tedbirler alması gerekmektedir. Bunlardan bazıları; çalışanların işe yönelik sorumluluklarını daha cezbedici hale getirme, işe devamsızlık yapılmasını tercih edilmeyecek bir hale dönüştürme, çalışanın yaptığı işin zorluklarını minimuma indirme olarak ifade edilebilir (Jex, 2002: 159).

2. METODOLOJİ

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle araştırmanın yöntemi olan bibliyometrik analiz ile ilgili kısa bir bilgilendirici çerçeve çizilmiş olup, ardından "absenteeism" kavramıyla ilgili yazılmış olan lisansüstü tezler değerlendirilmiştir.

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın amacı "absenteeism" ile ilgili YÖK Tez Veritabanı'nda yayınlanan tüm lisansüstü tezlerin belirli kriterler açısından incelenerek ileride bu konu ile ilgili yapılacak olan çalışmalara bir özet sunmaktır. Bu doğrultuda araştırmanın yöntemi, YÖK Tez Veritabanı'nda "absenteeism" ile ilgili yayınlanmış olan tüm lisansüstü tezlerin bibliyometrik açıdan incelenmesidir.

Bibliyometrik analiz, belli bir kavram ile ilgili daha önce literatürde yayımlanmış olan çalışmaların çeşitli istatistiksel yöntemler vasıtasıyla analiz edilmesidir (Pritchard, 1969). Bibliyometrik analiz temelde geleneksel kanıt dayalı araştırma yöntemlerinden biri olup sistematik inceleme ve meta-analiz metodlarını tamamlayıcı nitelikte bir analiz yöntemi olarak ifade edilmektedir (Gedik, Yalçınkaya ve Yalçınkaya, 2020: 4). Bu analiz türünün kullanılmasının temel nedeni, söz konusu kavram ile ilgili daha sonra yapılacak olan çalışmalar için anlamlı sonuçlar elde ederek bir temel oluşturmak ve bir nevi özet sunmaktır (Moed, Luwel ve Nederhof, 2002; Zupic ve Cater, 2015). Bu yöntemle çeşitli belge ve yayınların belirli nitelikleri analize tabi tutularak bilimsel bulgular elde edilir (Al ve Coştur, 2007).

Çalışmada absenteeism ile ilgili 2022 yılı dahil yazılmış olan tüm lisansüstü tezler YÖK Tez Veritabanı'nda yer alan kriterler (yayınlandığı üniversite, türü, dili, yayınlandığı yıl, konusu, kullanılan ölçekler, analiz türü ve örneklem sayısı) doğrultusunda sınıflandırılmış ve bu tezlerin (sadece basılı olarak belirli fiziki kütüphanelerden erişilebilen 3 tez hariç) araştırmalarından elde edilen bulgular da özet bir tablo halinde verilmiştir. Bu doğrultuda araştırmaya “absenteeism” ile ilgili yazılmış olan toplam 30 lisansüstü tez dahil edilmiştir.

2.2. Araştırma Bulguları

YÖK Tez Veritabanı'nda “absenteeism” ile ilgili yayınlanmış olan tüm lisansüstü tezler üniversite bazında incelendiğinde; söz konusu tezlerin 3 tanesinin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde, 2'ser tanesinin ise Ankara Üniversitesi'nde, Hacettepe Üniversitesi'nde, Gazi Üniversitesi'nde ve Bahçeşehir Üniversitesi'nde yazıldığı tespit edilmiştir. “Absenteeism” ile ilgili en çok tez üretilen üniversitenin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi olduğu görülmüştür (Tablo 1).

Tablo 1. Absenteeism ile İlgili Yazılan Lisansüstü Tezlerin Üniversite Bazında İncelenmesi

Üniversite	N	%
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	3	10,00%
Ankara Üniversitesi	2	6,67%
Hacettepe Üniversitesi	2	6,67%
Gazi Üniversitesi	2	6,67%
Bahçeşehir Üniversitesi	2	6,67%
Diğer	19	63,33%
Toplam	30	

Söz konusu tezler yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık türleri bazında incelendiğinde; söz konusu tezlerin 26 tanesinin yüksek lisans tezi, 3 tanesinin doktora tezi ve 1 tanesinin tıpta uzmanlık tezi olduğu tespit edilmiştir. “Absenteeism” ile ilgili en çok yüksek lisans tezi üretilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Absenteeism ile İlgili Yazılan Lisansüstü Tezlerin Türü Bazında İncelenmesi

Türü	N	%
Yüksek Lisans	26	86,67%
Doktora	3	10,00%
Tıpta Uzmanlık	1	3,33%
Toplam	30	

“Absenteeism” ile ilgili YÖK Tez Veritabanı'nda yer alan 30 lisansüstü tez yayın dili bazında incelendiğinde; söz konusu tezlerin 29 tanesinin Türkçe dilinde, 1 tanesinin ise İngilizce dilinde yazıldığı tespit edilmiştir. “Absenteeism” ile ilgili tezlerin neredeyse tamamı Türkçe dilinde üretilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Absenteeism ile İlgili Yazılan Lisansüstü Tezlerin Yayın Dili Bazında İncelenmesi

Dili	N	%
Türkçe	29	96,67%
İngilizce	1	3,00%
Toplam	30	

YÖK Tez Veritabanı'nda “absenteeism” ile ilgili yazılmış olan 30 lisansüstü tez yayın tarihi bazında incelendiğinde; söz konusu tezlerin 5'er tanesinin 2022 ve 2019 yıllarında, 3'er tanesinin 2021 ve 2020 yıllarında, 2'ser tanesinin 2018 ve 2016 yıllarında yayınlandığı tespit edilmiştir. “Absenteeism”

ile ilgili yayınlanan ilk üç tezin ise 1998, 2002 ve 2005 yıllarında yayınlandığı sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 4)

Tablo 4. Absenteeism ile İlgili Yazılan Lisansüstü Tezlerin Yayın Tarihi Bazında İncelenmesi

Yılı	N	%
2022	5	16,67%
2021	3	10,00%
2020	3	10,00%
2019	5	16,67%
2018	2	6,67%
2017	1	3,33%
2016	2	6,67%
2015	1	3,33%
2014	1	3,33%
2013	1	3,33%
2012	1	3,33%
2011	1	3,33%
2010	1	3,33%
2005	1	3,33%
2002	1	3,33%
1998	1	3,33%
Toplam	30	

“absenteeism” ile ilgili YÖK Tez Veritabanı’nda yayınlanan 30 lisansüstü tez sayfa sayısı bazında incelendiğinde; söz konusu tezlerin 8 tanesinin sayfa sayısının 50-100 aralığında olduğu, 15 tanesinin 101-150 sayfa aralığında olduğu, 4 tanesinin 151-200 sayfa aralığında olduğu ve 3 tanesinin 200-250 sayfa aralığında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgulardan hareketle “absenteeism” ile ilgili en çok tez üretilen sayfa sayısı aralığının 101-150 sayfa olduğu tespit edilmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. Absenteeism ile İlgili Yazılan Lisansüstü Tezlerin Sayfa Sayısı Bazında İncelenmesi

Sayfa Sayısı	N	%
50-100	8	26,67%
101-150	15	50,00%
151-200	4	13,33%
200-250	3	10,00%
Toplam	30	

YÖK Tez Veritabanı’nda yer alan “absenteeism” ile ilgili tüm uzmanlık, yüksek lisans ve doktora tezleri konuları bazında incelendiğinde; söz konusu tezlerin 4’ünün halk sağlığı alanında, 2’sinin hukuk alanında, 11’inin eğitim ve öğretim alanında, 5’inin işletme alanında ve 8’inin diğer alanlarda yayınlandığı tespit edilmiştir. “Absenteeism” ile ilgili yayınlanan tezlerin konularının büyük bir çoğunluğunun eğitim ve öğretim ile ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 6).

Tablo 6. Absenteeism ile İlgili Yazılan Lisansüstü Tezlerin Konuları Bazında İncelenmesi

Konu	N	%
Halk Sağlığı	4	13,33%
Hukuk	2	6,67%
Eğitim ve Öğretim	11	36,67%
İşletme	5	16,67%
Diğer	8	26,67%
Toplam	30	

Absenteeism” ile YÖK Tez Veritabanı’nda ilgili yayınlanmış olan 30 lisansüstü tez arasında içeriğine ulaşılabilen 27 lisansüstü tez analiz türleri bazında incelendiğinde; söz konusu tezlerin 23’ünün nicel, 3’ünün nitel ve 1 tanesinin hem nicel hem nitel yöntemlerden yararlanılarak analiz edildiği tespit edilmiştir. Bu doğrultuda “absenteeism” ile ilgili yayınlanan tezlerde en çok nicel analiz yöntemlerinden yararlanıldığı tespit edilmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Absenteeism ile İlgili Yazılan Lisansüstü Tezlerin Analiz Türleri Bazında İncelenmesi

Analiz Türü*	N	%
Nicel	23	85,19%
Nitel	3	11,11%
Nitel + Nicel	1	3,70%
Toplam	27	

*Erişim sağlanamayan 3 tez hariç tutulmuştur.

YÖK Tez Veritabanı’nda “absenteeism”le ilgili içeriğine erişim sağlanabilen 27 lisansüstü tez araştırmalarındaki örneklem büyüklükleri bazında incelendiğinde; söz konusu tezlerin 11’inin 0-300 arası örnekleme sahip olduğu, 6’sının 301-600 arası örnekleme sahip olduğu, 4’ünün 601-1000 arası örnekleme sahip olduğu ve 6 tanesinin 1000’in üzerinde örnekleme sahip olduğu tespit edilmiştir. “Absenteeism” ile ilgili üretilen tezlerde en çok tercih edilen örneklem büyüklüğünün 0-300 arası olduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Tablo 8).

Tablo 8. Absenteeism ile İlgili Yazılan Lisansüstü Tezlerin Örneklem Büyüklüğü Bazında İncelenmesi

Örneklem Sayısı*	N	%
0-300	11	40,74%
301-600	6	22,22%
601-1000	4	13,33%
1001 ve üzeri	6	22,22%
Toplam	27	

*Erişim sağlanamayan 3 tez hariç tutulmuştur.

“absenteeism” ile ilgili YÖK Tez Veritabanı’nda yer alan ve erişim sağlanan 27 lisansüstü tezin araştırmalarında veri toplarken kullandıkları ölçekler incelendiğinde; söz konusu tezlerin 2’sinin Koopman ve arkadaşları (2002)’nin Standford Presenteeism Ölçeği’ni kullandığı, 2’sinin Dubey ve Dasgupta tarafından (2015) yılında yayınlanan “A Study on Absenteeism & Its CO-Relation with Job Satisfaction with Special Reference to IT Sector” isimli makalesinde yer verdiği ölçeği kullandığı, 2’sinin Kessler ve arkadaşları (2003) WHO’s Health and Work Performance Questionnaire’i kullandığı, 2’sinin Öztekin (2013) tarafından ortaya konan “Devamsızlık Nedenleri Formu”nu kullandığı, 7’sinin kendi geliştirdikleri ölçekleri kullandıkları, 10’unun ise diğer ölçekleri tercih

ettikleri tespit edilmiştir. Bu doğrultuda “absenteeism” ile ilgili lisansüstü tez yazarların genel olarak ölçek geliştirme eğiliminde oldukları görülmüştür (Tablo 9).

Tablo 9. Absenteeism ile İlgili Yazılan Lisansüstü Tezlerin Kullandıkları Ölçekler Bazında İncelenmesi

Kullanılan Ölçekler	N	%
Koopman vd. (2002) Standford Presenteeism Ölçeği	2	7,41%
Dubey ve Dasgupta (2015) Global of Journal of Commerce & Management Perspective dergisinde yayınlanan "A Study on Absenteeism & its Co-Relation with Job Satisfaction with Special Reference to IT Sector" isimli makalesindeki ölçek	2	7,41%
Kessler vd. (2003) WHO's Health and Work Performance Questionnaire	2	7,41%
Öztekin (2013) Devamsızlık Nedenleri Formu	2	7,41%
Devamsızlık Eğilimi Ölçeği	2	7,41%
Yazar tarafından geliştirilen	7	25,93%
Diğer kullanılan ölçekler	10	37,04%
Toplam	27	

*Erişim sağlanamayan 3 tez hariç tutulmuştur.

YÖK Tez Veritabanı'nda “absenteeism” ile ilgili yayınlanmış olan ve içeriğine erişim sağlanabilen 27 uzmanlık, yüksek lisans ve doktora tezinden elde edilen araştırma bulgularına bakıldığında, “absenteeism” ile incelemenin *işe devamsızlık* ve *okula devamsızlık* olarak ayrıştığı görülmektedir. Bu doğrultuda işe devamsızlığın hem çalışan hem de işletme için olumsuz sonuçlar doğurabileceği, aynı şekilde okula devamsızlığın da öğrenci açısından olumsuz sonuçlar doğurabileceği ifade edilebilir. Devamsızlığın nedenleri incelendiğinde ise okula devamsızlığın öğretmen-okul memnuniyetsizliği, gelir eksikliği, ebeveynin okul süreçlerine katkı sağlamaması/dahil olmaması vb. nedenler olduğu görülürken, işe devamsızlığın nedenlerine bakıldığında ise iş yerinde yaşanan stres, fiziki rahatsızlıklar, çalışma koşulları, ücret düşüklüğü vb. nedenler olduğu görülmektedir.

Tablo 9. Absenteeism ile İlgili Yazılan Lisansüstü Tezlerin Araştırma Bulgularının İncelenmesi*

No	Yazar	Araştırma Bulguları
1	Nurdan Demirel Beğceoğlu	Devamsızlık oranı %2,45, absenteeism insidans hızı %40,0 olarak tespit edilmiştir. İşe devamsızlığın en sık sebebi %41,9 ile Covid-19 enfeksiyonudur. Çalışanlarda işe devamsızlık ile cinsiyet, medeni durum, aylık gelir, fiziksel aktivite, çalışılan kurum, meslek, çalışma şekli, fazla mesai, iş kazası, kas iskelet sistemi hastalıkları ve kronik hastalık öyküsü arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur.
2	Özden Şahin	İşçinin işvereninden izin almaksızın ve herhangi bir mazeret de bildirmeksizin işe devamsızlığının hangi hallerde işveren tarafından iş sözleşmesinin bildirimli veya haklı nedenle derhal feshine yol açabileceği, Yargıtay kararları ve doktrinsel veriler ışığında bir bütün halinde ele alınmıştır.
3	Canan Oğuz	Devamsızlık ile ilgili analiz bulgularına göre; çalışanların cinsiyetleri, medeni durumları, çocuk sahibi olma durumları, kıdem türleri, eğitimleri, gelir seviyeleri ile devamsızlık davranışları arasında bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Ek olarak ise çalışanların stres, aileye yeterli zaman ayıramama ve gelir getiren işler için devamsızlık yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.
4	Salim Yılmaz	Sağlık çalışanlarında iş yaşam dengesinin presenteeisme %16,9'luk, absenteeisme ise %3,0'lük bir etkisinin olduğu saptanmıştır.
5	Gürkan Ünver	Okula devamsızlık ve okul terki nedenlerinin öğrencilerde olumsuz akademik çıktı, ebeveynlerin eğitim öğretim süreçlerine katılım sağlamaması ve isteksizliği, ebeveynlerin eğitim durumu, öğretmen, okul yöneticisi ve okul memnuniyetsizliği, akran etkisi, ekonomik yetersizlik ve yoksulluk ile sağlık sorunları olduğu tespit edilmiştir.

6	Güliden Kılıçaslan	Akademik motivasyon ve akademik erteleme arasında negatif yönde ve çok zayıf düzeyde, akademik erteleme ve devamsızlık eğilimi arasında pozitif yönde ve çok zayıf düzeyde, akademik erteleme eğilimleri ile okula devam tutumları arasında negatif yönde ve zayıf bir ilişki olduğu, akademik motivasyonları ile okula devam tutumları arasında pozitif yönde ve çok zayıf bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.
7	Ayşegül Kömürcü	Kas iskelet sistemi hastalıkları geçerli işe devamsızlık nedenleri arasında en öne çıkanı olmuştur. Buna ek olarak yaş, kıdem, medeni hal, çocuk sahipliği ve eğitim düzeyi değişkenleri ile devamsızlık arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.
8	Hatice Can	Yabancılaşma ile devamsızlık eğilimi arasında pozitif yönde ve zayıf düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiştir.
9	Gülçin Uyanık	Planlı Davranış Teorisi temel alınarak geliştirilen el hijyeni müdahale programının çocuklarda görülen üst solunum yolu enfeksiyonları ve bu enfeksiyonlara bağlı okul devamsızlığını azaltmada etkili olduğu belirlenmiştir.
10	Melek Mercan	Okula devamsızlığın çocuklara etkisi; çocukların arkadaş edinirken zorluk çekmeleri, okuldan soğuma eğilimleri, okul öncesi eğitimlerde çocuğun bilişsel altyapılarının oluşmamış olması, çocuğun ilkokulda okul kültürüne uyum sağlamada zorlanması, çocuğun akademik başarısının daha düşük seviyede olması, davranış yönetimi ve iletişim konularında problem yaşaması olarak sıralanmıştır.
11	Miraç Sincar	İnsan kaynakları planlaması yapmayan işletmelerde işgören devamsızlığının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
12	Alper Karaduman	Araştırmaya dahil edilen bireylerin örgütsel bağlılık seviyeleri ile işe devamsızlık ve işten ayrılma niyetleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
13	Çağrı Batuhan Budak	Katılımcıların kişisel nedenlerden, ücret düşüklüğünden, çalışma arkadaşları ve yönetici arasındaki ilişkiden, geç uyanmasından ve moral bozukluğundan dolayı devamsızlıklarının çok az olduğu görülmüştür.
14	Âdem Nefayaz	Katılımcıların sağlık ve hastalık durumlarına bağlı nedenlerin, ailevi nedenlerin, örgüt kültürünün ve ikliminin, çalışma koşullarının, cinsiyetin, örgütsel bağlılık ve motivasyonun sırasıyla öğretmen devamsızlığının en önemli nedenleri olduğunu tespit edilmiştir.
15	Azmi Sönmez	Devamsızlığın nedenleri ile ilgili olarak sağlık problemi kaynaklı alt boyut haricinde diğer alt boyutların ortalama değerlerinin birbirine yakın olduğu görülmüştür. En yüksek ortalamaya sahip alt boyut sağlık problemi kaynaklılarken, en düşük olanın arkadaş çevresi kaynaklı olduğu görülmüştür.
16	Mustafa Avcı	Katılımcıların esnek çalışma düzenlemelerine ilişkin tutumların işe devamsızlığa yönelik algılarını pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.
17	Mustafa İpek	Araştırmaya katılanların %61.2'sinin genellikle hastalık sebebiyle devamsızlık yaptığı, %26.7'sinin keyfi nedenlerden dolayı devamsızlık yaptığı, %12.1'inin de küçük hastalıklar (grip, soğuk algınlığı vb.)'dan ötürü devamsızlık yaptığı tespit edilmiştir.
18	Şerife Türkkan	Öğretmenlerin %51,1'i çocuk büyüme sorumluluğunun, %84,2'si aileden birinin (çocuk, eş, anne, baba ve kardeş) hastalanmasının, %73,9'u ise çocuğun hastalanmasının devamsızlığı etkileyen en önemli etken olduğunu düşünmektedir.
19	Veysel Karani Nurdağ	İş doyumunun işletme performansını arttırmaya pozitif yönde etki ettiği, devamsızlığın ise negatif etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır.
20	Kerem Eker	ABD'de yayınlanmış ve kabul görmüş, DEBH'li yetişkinlerin işe devamsızlık oranları ve iş devri oranlarının diğer çalışanlarla kıyaslandığında daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
21	Süleyman Girgin	Öğrenci ve öğretmenler devamsızlık nedenlerinin alt boyutları olan öğretmenlerden, ailevi ve sağlık kaynaklı nedenlerde aynı düşünülmektedir. Ancak bireysel, okuldan ve okul idarecilerinden, çevresel nedenlerden kaynaklanan devamsızlıklarda farklı düşünülmektedir.
22	Seda Yıldırım	Hiç devamsızlık yapmayan öğrencilerin akademik erteleme düzeylerinin, devamsızlık hakkını genelde dolduranlara göre daha düşük, nadiren devamsızlık yapan öğrencilerin akademik erteleme düzeylerinin ise devamsızlık hakkını genellikle doldurmayan ve devamsızlık hakkını genelde dolduranlara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

23	Aysun Kandemir	Çalışanların sağlık ve sağlık dışı nedenlerden dolayı son iki haftada çalışan başına ortalama olarak 0,91 gün devamsızlık yaptığı tespit edilmiştir.
24	Özge Öztekin	Öğrencilerin devamsızlık nedenlerini en yüksek ortalama ile sağlık problemi kaynaklı alt boyutunda değerlendirirken, en düşük ortalama ile aile kaynaklı alt boyutunda değerlendirdikleri tespit edilmiştir.
25	Özlem Coşkun	Çalışanların görelî işe devamsızlık puanları ile anlamlı, zayıf ve negatif, görelî kendini işe verememe puanları arasında anlamlı, kuvvetli ve pozitif ilişki olduğu görülmüştür.
26	Murat Yıldız	Öğretmenler ve öğrencilerin, devamsızlığının en büyük sebebi olarak öğrencilerin sağlık problemlerini, diğeri bir sebep olarak ise SBS'ye hazırlanmayı gördükleri tespit edilmiştir.
27	Gökçen Çekiç	4857 sayılı yasa ile işçiyeye tanınan, ücretin ödenmemesi halinde çalışmaktan kaçınma hakkı incelenmiş ve 1475 sayılı yasadaki olmayan bu düzenlemenin, yargı kararlarındaki karışıklığın giderilmesi bakımından iş hukuku açısından önemli bir adım olduğu belirtilerek bu düzenleme ile işçiyeye yeni bir iş güvencesi aracı sağlandığı ifade edilmiştir.

*YÖK Tez Veritabanı'nda "absenteeism" ile ilgili yazılmış olan tüm lisansüstü tezlerin yazar, başlık ve yıl bilgilerine Ek 1'de yer verilmiştir.

SONUÇ

Son dönemlerde özellikle örgütsel davranış alanında ön plana çıkan kavramlardan biri olan "absenteeism" kavramı hem çalışanların hem de işletmenin performansını önemli ölçüde etkileyen bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada YÖK Tez Veritabanı'nda "absenteeism" kavramı ile ilgili yazılan lisansüstü tezler belirli kriterler ve elde ettikleri bulgular bakımından bibliyometrik analize tabi tutulmuştur. Elde edilen veriler doğrultusunda; "absenteeism" ile ilgili en çok Eskişehir Osmangazi Üniversitesi'nde tez üretildiği, en çok tezin yüksek lisans türünde yazıldığı, en çok Türkçe dilinde "absenteeism" ile ilgili tez üretildiği, en çok eğitim ve öğretim konularında "absenteeism" ile ilgili tez yazıldığı, "absenteeism" ile ilgili en çok tezin 2022 ve 2019 yıllarında üretildiği, sayfa sayısı aralığının en çok 101-150 arasında olduğu, en çok nicel veri analizinin tercih edildiği, "absenteeism" ile ilgili en çok araştırmalara dahil edilen örneklem sayısının 0-300 aralığında olduğu ve yazarların genelde "absenteeism" ile ilgili kendi sorularını yönelterek kendi ölçeklerini kullanmayı tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın temel sınırlılığı YÖK Tez Veri Tabanı üzerinden online olarak erişim sağlanamayan üç tezin içeriğine ulaşılamamasıdır.

Elde edilen bulgular ışığında, absenteeism ile ilgili doktora düzeyinde araştırmalara yoğunlaşılmasının, eğitim ve öğretim alanının yanı sıra özellikle işletmelerdeki işe devamsızlıkla ilgili araştırmalara da ağırlık verilmesinin, nicel veri toplama ve analiz yöntemlerinin yanı sıra (örneğin çalışanlarla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak) diğeri nitel ve/veya karma veri toplama ve analiz yöntemlerinden de yararlanılarak araştırmaların yapılması gerektiği ifade edilebilir.

"Absenteeism" ile ilgili yazılan lisansüstü tezlerden elde edilen sonuçlarda, işletmelerin özellikle insan kaynakları planlamalarına çalışan devamsızlığının nedenlerine ve azaltılmasına yönelik çalışmalarını dahil etmeleri, okula devamsızlıkla ilgili olarak ise öğretmenlerin ve ebeveynlerin çocukların okula devamsızlıklarının azaltılması ile ilgili iş birliği yaparak iki tarafın karşılıklı fikir paylaşımları yapmaları gerektiği önerilebilir. "Absenteeism" ilgili yapılan akademik araştırmaların derlenmesi ve bir araya toplanmasının ileride yapılacak olan çalışmalara kolaylık sağlayacağı ve katkı sunacağı ümit edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Al, U. Ve Coştur, R. (2007). "Türk Psikoloji Dergisi'nin Bibliyometrik Profili", Türk Kütüphaneciliği, 21(2), 142-163.
- Avcı, M. (2019). Çalışanların Esnek Çalışma Düzenlemelerine İlişkin Tutumlarının İşe Devamsızlık Algılarına Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Budak, Ç. B. (2019). Kurum İçi Kayırmacılık ve Kayırmacılığın İşe Devamsızlığa Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Can, H. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Örgüt Kültürü, Yabancılaşma ve Devamsızlık Davranışları Üzerine Bir Çalışma, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Coşkun, Ö. (2012). İki İşyerinde İşe Devamsızlık ve Kendini İşe Verememede Etkili Faktörlerin Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çekiç, G. (2010). Ücretin Ödenmemesi Halinde İşçinin Çalışmaktan Kaçınma Hakkı, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- D. Beğceoğlu, N. (2022). Adana İl Merkezi Kamu Sağlık Çalışanlarında İşe Devamsızlıkların Araştırılması, Uzmanlık Tezi, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adana.
- Eker, K. (2016). Çalışanlarda Dikkat Eksikliği Bozukluğunun İş Kazası, İş Performansı ve İşe Devamsızlık Oranı Üzerine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eren, E. (1993). Yönetim Psikolojisi, İstanbul: Beta Yayınları.
- Gedik, K.Z., Yalçınkaya, Ö. ve Yalçınkaya, B. (2020). "Covid-19 Pandemisinde Sistemik Bir İnceleme ve Bibliyometrik Analiz Yöntemleri ile Kanıtı Dayalı Araştırma Süreçlerini Yönetme". *Bezmialem Science*, 8(4), 418-427.
- Geylan, R. (2004). Kadrolama. C. Koparal (Ed.), *Yönetim ve Organizasyon* (s. 115- 136). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Girgin, S. (2016). Ortaöğretim Öğrencilerinin Devamsızlık Nedenleri, Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- İpek, M. (2018). Okul Sosyal Hizmeti Bağlamında Ortaokul Öğrencilerinin Refah Düzeylerinin Devamsızlık Durumlarına Etkisinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Jex, S. M. (2002). *Organizational Psychology: A Scientist-Practitioner Approach*, New York: John Wiley & Sons.
- Kandemir, A. (2014). Hastane Çalışanları Arasında Sağlık Sorunları Nedeniyle Yaşanan İşte Var Olamama ve İşe Devamsızlık Davranışları ile Maliyetini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karaduman, A. (2019). Örgütsel Bağlılığın İşe Devamsızlık ve İşten Ayrılma Niyeti Üzerine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Kılıçaslan, G. (2021). Üniversite Hazırlık Okulu Öğrencilerinin Akademik Erteleme, Motivasyon ve Devamsızlık Davranışları Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Kömürçü, A. (2021). Otomotiv Yan Sanayi Fabrikasında Mavi Yaka Çalışanlarının Sağlık Nedenli İşe Devamsızlıklarının Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.
- Mercan, M. (2020). Okul Öncesi Öğretmenlerinin ve Ebeveynlerinin Okula Devamsızlık Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun.
- Moed, H.F., Luwel, M. ve Nederhof, A.J. (2002). "Towards Research Performance in the Humanities". *Library Trends*, 50(3), 498-520.
- Nefayaz, A. (2019). Yönetici, Öğretmen, Veli ve Öğrenci Görüşlerine Göre Öğretmen Devamsızlığının Eğitim ve Yönetim Süreçlerine Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Nurdağ, V. K. (2017). Çalışanların Devamsızlık Davranışı ve İş Doyumu Düzeylerinin İşletme Performansına Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Oğuz, C. (2021). X Otomotiv Firmasında Devamsızlık Nedenleri ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Örücü, E. ve Kaplan, E. (2001). "Kamu ve Özel Sektör Çalışanlarında Devamsızlık Sorunu". *Yönetim ve Ekonomi*, 7 (1), 93-111.
- Öztekın, Ö. (2013). Lise Öğrencilerinin Devamsızlık Nedenlerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Pritchard, A. (1969). "Statistical Bibliography or Bibliometrics", *Journal of Documentation*, 25(4), 348-349.
- Sincar, M. (2020). İnsan Kaynakları Planlaması ve İşe Alım Sürecinin İşgören Performansı ve Devamsızlığı Üzerine Etkisi: Erzurum Organize Sanayi Bölgesi Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

- Sönmez, A. (2019). Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Okulu Öğrencilerinin Devamsızlık Nedenlerinin İncelenmesi (Kastamonu İli Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Şahin, Ö. (2022). 4857 Sayılı İş Kanununda Devamsızlık Nedeniyle İş Sözleşmesinin Feshi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Uyanık, G. (2020). Planlı Davranış Teorisi Temelli El Hijyeni Müdahale Programının İlkokul Öğrencilerinin Sağlık Çıktıları ve Okul Devamsızlığına Etkisi, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ünver, G. (2022). Okula Devamsızlık ve Okul Terki Nedenleri: Bir Meta-Sentez İncelemesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Türkkan, Ş. (2018). Öğretmen Devamsızlık Nedenlerinin Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Verlag, G. (2009). Absenteeism. Erişim: 13.07.2014 https://books.google.com.tr/books?id=3tbZacwP5GgC&hl=tr&source=gbs_navlinks_s (Erişim Tarihi: 05.11.2022).
- Westhuizen, C. V. D. (2006). Work Related Attitudes As Predictors of Employee Absenteeism, Unpublished Thesis, University of South Africa.
- Yıldırım, S. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarı, Akademik Erteleme, Kopya Çekme ve Devamsızlık Durumlarının Yordayıcısı Olarak Sosyal Bağlılık, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Yıldız, M. (2011). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Devamsızlık Sebeplerinin Araştırılması (Elâzığ İli Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kırşehir.
- Yılmaz, S. (2022). Sağlık Çalışanlarında İş Yaşam Dengesinin Absenteeisme ve Presenteeisme Etkisi: Ölçek Uyarlama ve Geliştirme Çalışması, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Zupic, I. and Cater, T. (2015). "Bibliometric Methods in Management and Organization". Organizational Research Methods, 18(3), 429-472.

EKLER

*Ek 1. YÖK Tez Veritabanı'nda "Absenteeism" ile ilgili Yayınlanmış Olan Tüm Lisansüstü Tezlerin Listesi

No	Yazar	Yıl	Tez Adı
1	Nurdan Demirel Beğceoğlu	2022	Adana il merkezi kamu sağlık çalışanlarında işe devamsızlıkların araştırılması
2	Özden Şahin	2022	4857 sayılı İş Kanununda devamsızlık nedeniyle iş sözleşmesinin feshi
3	Canan Oğuz	2022	X otomotiv firmasında devamsızlık nedenleri ve çözüm önerileri üzerine bir araştırma
4	Salim Yılmaz	2022	Sağlık çalışanlarında iş yaşam dengesinin Absenteeism'e ve Presenteeism'e etkisi: Ölçek uyarlama ve geliştirme çalışması
5	Gürkan Ünver	2022	Okula devamsızlık ve okul terki nedenleri: Bir meta-sentez incelemesi
6	Güliden Kılıçaslan	2021	Üniversite hazırlık okulu öğrencilerinin akademik erteleme, motivasyon ve devamsızlık davranışları arasındaki ilişki
7	Ayşegül Kömürcü	2021	Otomotiv yan sanayi fabrikasında mavi yaka çalışanların sağlık nedenli işe devamsızlıklarının analizi
8	Hatice Can	2021	Üniversite öğrencilerinin örgüt kültürü, yabancılaşma ve devamsızlık davranışı üzerine bir çalışma
9	Gülçin Uyanık	2020	Planlı davranış teorisi temelli el hijyeni müdahale programının ilkökul öğrencilerinin sağlık çıktıları ve okul devamsızlığına etkisi
10	Melek Mercan	2020	Okul öncesi öğretmenlerinin ve ebeveynlerinin okula devamsızlık hakkındaki görüşlerinin incelenmesi
11	Miraç Sincar	2020	İnsan kaynakları planlaması ve işe alım sürecinin işgören performansı ve devamsızlığı üzerine etkisi: Erzurum Organize Sanayi Bölgesi örneği
12	Alper Karaduman	2019	Örgütsel bağlılığın işe devamsızlık ve işten ayrılma niyeti üzerine etkisi
13	Çağrı Batuhan Budak	2019	Kurum içi kayırmacılık ve kayırmacılığın işe devamsızlığa etkisi

141	Âdem Nefayaz	2019	Yönetici, öğretmen, veli ve öğrenci görüşlerine göre öğretmen devamsızlığının eğitim ve yönetim süreçlerine etkileri
51	Azmi Sönmez	2019	Mesleki ve teknik ortaöğretim okulu öğrencilerinin devamsızlık nedenlerinin incelenmesi (Kastamonu ili örneği)
16	Mustafa Avcı	2019	Çalışanların esnek çalışma düzenlemelerine ilişkin tutumlarının işe devamsızlık algılarına etkisi
17	Mustafa İpek	2018	Okul sosyal hizmeti bağlamında ortaokul öğrencilerinin refah düzeylerinin devamsızlık durumlarına etkisinin incelenmesi
18	Şerife Türkan	2018	Öğretmen devamsızlık nedenlerinin belirlenmesi
19	Veysel Karani Nurdağ	2017	Çalışanların devamsızlık davranışı ve iş doyumu düzeylerinin işletme performansına etkileri
20	Kerem Eker	2016	Çalışanlarda dikkat eksikliği bozukluğunun iş kazası, işe devamsızlık ve iş performansı oranı üzerine etkisi
21	Süleyman Girgin	2016	Ortaöğretim öğrencilerinin devamsızlık nedenleri (Balıkesir ili örneği)
22	Seda Yıldırım	2015	Üniversite öğrencilerinin akademik başarı, akademik erteleme, kopya çekme ve devamsızlık durumlarının yordayıcısı olarak sosyal bağlılık
23	Aysun Kandemir	2014	Hastane çalışanları arasında sağlık sorunları nedeniyle yaşanan işte var olamama ve işe devamsızlık davranışı ile maliyetini etkileyen faktörlerin incelenmesi /
24	Özge Öztekin	2013	Lise öğrencilerinin devamsızlık nedenlerinin incelenmesi
25	Özlem Coşkun	2012	İki işyerinde işe devamsızlık ve kendini işe verememede etkili faktörlerin değerlendirilmesi
26	Murat Yıldız	2011	İlköğretim okulu öğrencilerinin devamsızlık sebeplerinin araştırılması (Elâzığ ili örneği)
27	Gökçen Çekiç	2010	Ücretin ödenmemesi halinde işçinin çalışmaktan kaçınma hakkı
28	Arif Osman Tokat	1998	Metal eşya üretimi yapılan bir işyerinde absenteizm ve sigara kullanımını dağılımı
29	Kaya Akay	2022	Örgütlerde işe devamsızlık sorunu ve personel devrine etki eden faktörler
30	Emrah Erol	2005	Assessing the relationship between absenteeism and company culture

Atf için / for cited: Kotan, M., Büyükarıkan, U. (2022). UFRS 9'un Bankacılık Sektörüne Etkileriyle İlgili Makalelerin İçerik Analizi. Journal of Vocational and Social Sciences of Turkey, Yıl:4, Sayı: 10, Aralık 2022, s.47-53.

UFRS 9'UN BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİYLE İLGİLİ MAKALELERİN İÇERİK ANALİZİ

Muhammet KOTAN*

Ulukan BÜYÜKARIKAN**

ÖZET

UFRS 9'un 2018'de yürürlüğe girmesiyle birlikte, UMS 39'un yerini almış ve araştırmacılar uygulamanın getirmiş olduğu yeniliklerin etkilerine odaklanmıştır. Bununla birlikte, az sayıda çalışma UFRS 9'un uygulama sürecini tartışmaktadır. Finansal varlık ve buna ait yükümlülüklerin sınıflandırılması ve ölçümü UFRS 9 ile gerçekleştirilmektedir. Bu mali raporlama standardı riskten korunma muhasebesine ilişkin yeni hükümleri içermektedir. Bununla birlikte mali tablo kullanıcılarına ilişkin işletmenin gelecekteki nakit akışlarının tutarını, zamanlamasını ve belirsizliğini çözümlenebilmek için uygulanacak raporlama politikalarını belirlemektir.

Çalışmanın amacı bankacılık sektöründe UFRS 9'un uygulanması sonucu oluşan etkilerle ilgili bilimsel çalışmaların içeriğinin incelenmesidir. UFRS 9'a ilişkin yapılmış olan çalışmaların içerik analizinden yola çıkarak geçiş işleminin kısa vadede bazı sorunlar ortaya çıkarsa da uzun vadede değerlendirildiğinde büyük ve ani zarar olasılığını azalttığı ifade edilebilmektedir. Genel sonuçlar, UFRS 9'un risk yapısı daha riskli kredileri cezalandıran verimli kredi portföyleri oluşturduğunu göstermektedir. Bazı ülkelerdeki ticari bankaların, kredi portföyünün kalitesinden ödün vermeden dengeli bir büyüme yaklaşımı izlendiği de tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık Sektörü, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları, UFRS 9.

JEL Sınıflandırma Kodları: M41, G20.

CONTENT ANALYSIS OF ARTICLES ON IFRS 9 EFFECTS ON THE BANKING SECTOR

ABSTRACT

With the entry into force of IFRS 9 in 2018, it replaced IAS 39, and researchers focused on the effects of innovations brought by the application. However, few studies discuss the implementation process of IFRS 9. Classification and measurement of financial assets and liabilities are performed with IFRS 9. This financial reporting standard includes new provisions on hedge accounting. In addition, it is to determine the reporting policies to be applied to the users of the financial statements to analyze the amount, timing, and uncertainty of the enterprise's future cash flows.

The study aims to examine the content of scientific studies on the effects of the application of IFRS 9 in the banking sector. Based on the content analysis of the studies on IFRS 9, it can be stated that although some problems arise in the short term, the transition process reduces the possibility of significant and sudden loss when evaluated over a long time. General results show that IFRS 9 creates efficient loan portfolios whose risk structure penalizes riskier loans. It has also been determined that commercial banks in some countries follow a balanced growth approach without compromising the quality of their loan portfolio.

* Afyon Kocatepe Üniversitesi, Bolvadin Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, Arş. Gör., mkotan@aku.edu.tr ORCID ID: 0000-0003-4456-9381

** Afyon Kocatepe Üniversitesi, Bolvadin Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, Doç. Dr., ulukank@aku.edu.tr ORCID ID: 0000-0002-1539-7157

Keywords: Banking industry, International Financial Reporting Standards, IFRS 9.

JEL Classification Codes: M41, G20.

GİRİŞ

UFRS 9’da standardın amacı şu şekilde açıklanmaktadır; “mali tablo kullanıcılarına işletmenin gelecekteki nakit akışlarının tutarını, zamanlamasını ve belirsizliğini değerlendirmeleri için ihtiyaca uygun ve faydalı bilgiyi sunacak şekilde mali varlıklara ve yükümlülüklerle ilişkin finansal raporlama ilkelerini belirlemektir” (TFRS 9, 2018).

1 Ocak 2018 tarihinde veya bu dönemin sonrasında başlayan yıllık dönemler için geçerli olmak üzere, UFRS 9, bir işletmenin mali varlıklarını ve borçlarını nasıl sınıflandırması ve ölçmesi gerektiğini sunmaktadır (Brito & Judice, 2021: 2). UFRS 9, UMS 39 yerine kullanıma sunmuş ve getirmiş olduğu güçlü yanlar şu şekildedir (Gornjak, 2017): Muhasebe iş stratejisiyle uyumludur,

- ❖ İş modelindeki bir değişikliğin sebepleri kapsamlı bir biçimde açıklanır,
- ❖ Finansal krizlerden kaynaklanan sorunları ele alır,
- ❖ Kredi zararının doğru bir biçimde tespit edilmesine olanak sağlar,
- ❖ Dış sermaye kaynaklı yatırımlara erişim olanağı,
- ❖ Küresel piyasada ortaklarla ilişkilerde finansal raporlamanın şeffaflığı ve tutarlılığı.

Bankalar, kredi risklerini ve buna bağlı olarak karşılıklarını değerlendirirken UFRS 9 ile hem geçmiş verilerden hem de geleceğe yönelik nakit akış tahminlerinden yararlanabileceklerdir. UFRS, UMS 39’a göre çok daha kapsamlı bir standart olup, üç ana başlıktan oluşmaktadır (Mengi, 2019: 10):

- ❖ Finansal varlıklarının sınıflandırılması ve sonrasında ölçümü,
- ❖ Kredi zararlarının ölçümü,
- ❖ Finansal risklere karşı korunmayla ilişkili şartlar.

Bu çalışmada 2018 yılından itibaren UFRS 9’un bankacılık sektörüne etkilerini araştıran makaleler derlenerek, bu standart için bir literatür çalışması oluşturmak amaçlanmıştır.

1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Bu çalışma, 1 Ocak 2018 yılından itibaren yürürlüğe giren UFRS 9 Finansal Araçlar standardının bankacılık sektörüne etkilerini ve uygulanabilirliğini konu edinen makalelerin içeriklerinin analiz edilmesini ve yorumlanmasını yapmak ve bu sayede bu yeni standart ile ilgili literatür taraması niteliğinde olan bir araştırma ortaya koymak hedeflenmiştir.

2. ARAŞTIRMANIN KISITLARI

Çalışmada, UFRS Finansal Araçlar standardının bankacılık sektörüne ve bankalar üzerine etkilerini ele alan makaleler seçilmiştir.

3. UFRS 9’UN BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİYLE İLGİLİ YAYIMLANAN MAKALELER VE İÇERİK ANALİZLERİ

3.1 UFRS 9’un Bankacılık Sektörüne Etkileriyle İlgili Yayınlanan Makalelerin Künye Bilgileri

UFRS 9’un bankacılık sektörüne etkileriyle ilgili ele alınan makalelerin künye bilgileri; makale adı, yayımlandığı dergi ve yazar olarak aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 1. UFRS 9'un Bankacılık Sektörüne Etkileriyle İlgili Yayımlanan Makalelerin Künye Bilgileri

Makale Adı	Yayımlandığı Dergi	Yazar
TFRS 9 Finansal Araçlar Standardının Türkiye’de Faaliyette Bulunan Mevduat Bankalarının Beklenen Kredi Zararları Üzerine Etkileri	Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,2020	Ebru SAYGILI, Seher GÖREN YARGI, Pelin MENGİ
TFRS 9'a Geçişin Türkiye’de Halka Açık Bankaların Finansal Durum Tablolarına Etkileri	Muhasebe ve Finansman Dergisi,2020	Serhan KARAARSLAN, Ozan GÜLHAN
Bankacılık Sektöründe TFRS 9 “Finansal Araçlar” Standardının Finansal Varlıkların Sınıflandırılması ve Ölçümüne Etkisi	Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi,2022	Pelin MENGİ, Ebru SAYGILI, Seher GÖREN YARGI
Türkiye’de Bankacılık Sektöründe TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı’nın Uygulanma Düzeyinin Analizi	Mali Çözüm Dergisi, 2021	Gülşay İRAK, Ezgi BEKTAŞ
Bankacılık Sektöründe Kredilerin TFRS-9’a Göre Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması – Beklenen Kredi Zararı	Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi,2021	Havva Nur ÇİFTÇİ
Bankalarda Takipteki Krediler İçin Tahakkuk ve Reeskont Uygulaması ve Muhasebeleştirilmesi	İzmir YMMO Dergisi,2020	Mustafa SÜNER
TFRS 9 Kredi Karşılıkları Düzenlemesinin Bankaların Finansal Tablolarına Etkisinin Analizi	Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2020	Oğuz KÖKSAL, Adalet HAZAR, Şenol BABUŞÇU
TFRS 9 Uygulamasının Seçilmiş Bankalar Bazında Kredi Sınıflandırması Ve Karşılıkları Üzerindeki Etkisi	Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi,2020	Vuslat US
Loan Loss Provisioning and Market Discipline: Evidence from the IFRS 9 Adoption	University of Neuchatel - Institute of Financial Analysis,2019	Albian Albrahim
Expected Credit Loss Model By IFRS 9 And Its Possible Early Impacts On European And Turkish Banking Sector	Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi,2018	Banu SULTANOĞLU
The Effect Of Ifrs 9 Adoption On Loan Loss Provisions	International Conference on Rural Development and Entrepreneurship 2019	Febriani Cristina Susianti Magdalena, Dwi Martani
TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı Çerçevesinde Ticari Alacaklara İlişkin Beklenen Kredi Zararlarının Tespiti ve Muhasebeleştirilmesi	Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies 5/2, 2019	Ahmet GÖKGÖZ
TFRS 9 Uygulamasının Türk Bankacılık Sektöründe Karşılık Ayırma Düzeyine Etkisi	Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 2022	Ozan GÜLHAN, Melike AKTAŞ BOZKURT
TFRS 9 Ve BDDK Düzenlemelerinin Bankaların Kredi Karşılıklığı Ayırmadaki Etkilerinin Analizi	Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi, 2022	Asuman ERBEN YAVUZ, Adalet HAZAR, Şenol BABUŞÇU
TFRS 9’a Geçişin Borsa İstanbul’da İşlem Gören Bankaların Hisse Senedi Fiyatlarına Etkileri	Mali Çözüm Dergisi, 2020	Tansel ÇETİNOĞLU, Serhan KARAARSLAN
UFRS 9 Finansal Araçlar Kapsamında Yeni Değer Düşüklüğü Modeli Ve Bankacılık Sektörüne Etkileri	Mali Çözüm Dergisi, 2016	Yusuf AYTÜRK

Preliminary impact of IFRS 9 implementation on the Lebanese banking sector	Accounting and Management Information Systems	Khalil Feghali, Dib Darine
IFRS 9 transition effect on equity in a post bank recovery environment: the case of Slovenia	Economic Research-Ekonomiska Istraživanja	Maja Zaman Groff, Barbara Mörec
Assessing the Implications of IFRS 9 on Financial Stability using Bank Stress Tests	Bank Management University of Cologne Albertus-Magnus-Platz 50923 Cologne	Arndt Gerrit Kund, Daniel Rugilo

Kaynak: Tablo yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

3.2. UFRS 9'un Bankacılık Sektörüne Etkileriyle İlgili Yayımlanan Makalelerin İçerik Analizi

Saygılı vd. (2020) çalışmalarında, UFRS 9'a göre sunulan yeni değer düşüklüğü modelinin bankaların mali tablolarına etkisini incelemiş ve bu kapsamda bankaların ayırdığı karşılıklar analiz edilmiştir. Üç aşamalı değer düşüklüğü modeli ile analiz yapılmış ve sonuçta 2. aşamada bulunan krediler için daha fazla karşılık ayrılması araştırma için seçilen 18 bankanın 12'sinin genel karşılıklarında bir artışa yol açtığını belirlemişlerdir.

Serhan vd. (2020) yapmış oldukları çalışmalarında, UFRS 9'a geçişin Avrupa Birliği ve Türkiye'deki otoritelerin yaptıkları etki analizleri ile halka açık bankaların mali tablolarındaki değişiklikler karşılaştırılmıştır. Çalışma sonucunda; sermaye yeterlilik rasyosu, çekirdek sermaye yeterlilik rasyosu beklentileri ile gerçekleşen oranlar arasında uyumsuzluk olduğunu ifade etmişlerdir.

Mengi vd. (2022) çalışmalarında, UFRS 9'un ilk uygulanmaya başlandığı yıl olan 2018 yılında, standardın Türkiye'deki mevduat bankalarına etkisini ele almışlardır. Bunun için seçilen 18 mevduat bankasının 2017 ve 2018 verileri yatay analiz kullanılarak karşılaştırılmıştır. Bankaların çoğunda, kullanılan mali araçların kâr ve zararda gerçeğe uygun değerlendirilmesi ile birlikte küçük tutarlı azalışlar olduğunu tespit etmişlerdir.

İrak ve Bektaş (2021) çalışmalarında, Türkiye'deki mevduat, katılım ve kalkınma bankalarının UFRS 9'u uygulama düzeylerini araştırmışlardır. Bu noktada bankaların mali raporlama departmanlarında çalışan personellerine çevrimiçi anket uygulanmıştır. Çalışma sonucunda; UFRS 9'un uygulanabilmesi için bankalarda uzmanlık düzeyinde bilgi gereksinimine ihtiyaç duyulduğu ve değer düşüklüğü hesaplamasının yapılmasında güçlük yaşandığını belirtmişlerdir.

Çiftçi (2021) yapmış olduğu çalışmada, UFRS 9 ile birlikte bankaların kullandırmış oldukları kredinin muhasebeleştirilmesi ve mali raporlamaya olası etkisi ele alınmıştır. TRFS 9'a göre kredi zararına ilişkin kriterlerin BASEL uzlaşmalarına dayanması gerektiği, standardın getirmiş olduğu uygulamalar ile BASEL kriterlerinin birbirlerini destekleyeceği sonucuna varılmıştır.

Süner (2020) çalışmasında UFRS 9 ile birlikte takipteki kredilerin reeskont ve tahakkuk uygulamaları üzerine etkisini incelenmiştir. Bankaların Kamuoyunu Aydınlatma Platformu'nda (KAP) yayımladıkları mali tabloları incelendiğinde takipteki kredilerin TRFS 9'a uygun bir biçimde yapıldığı ve takipteki kredilere ait ayrıntılı bilgilere mali tablo dipnotlarına yer verildiğini belirtmiştir.

Köksal vd. (2020) yapmış oldukları çalışmalarında, UFRS 9'un yürürlüğe girdikten sonraki ilk 3 aylık dönem ile yürürlüğe girmeden önceki ilk 3 dönemde seçilen 7 bankanın mali verilerini karşılaştırmalı olarak analiz etmişlerdir. Çalışma sonucunda, kredi karşılıklarına ilişkin yeni uygulamanın önceki döneme göre bankaların mali tablolarının olumsuz etkilediğini ve bankaların sermaye yeterlilik oranlarının belirli bir seviyede olduğunu ifade etmişlerdir.

Us (2020) çalışmasında, UFRS 9'un kredi sınıflandırılması ve karşılıklar üzerine etkisini Türkiye'de faaliyet gösteren seçilmiş bankalar özelinde ele almıştır. Standartla birlikte değişmesi beklenen karşılık oranları incelendiğinde özel ve kamu bankalarının farklılık gösterdiği kamu bankalarının

donuk ve kredilerde pozitif bir görünüm sergilemelerine karşın ihtiyatlı bir politika izleyerek özel bankalara nispeten daha yüksek tutarlarda karşılık ayırdıklarını tespit etmiştir.

Albrahim (2019) yapmış olduğu çalışmada, UFRS 9'un piyasa disiplini üzerine etkileri ile kredi zarar karşılıklarının öngörülebilirliğini araştırmıştır. Çalışma sonucuna göre; UFRS 9'un kabul edilmesi sonrası dönemde bankaların, kaldıraç riskindeki değişikliklere karşı duyarlılığında bir azalma olduğunu ve bankaların risk alma konusunda zayıflamış bir piyasa disiplinine işaret ettiğini belirlemiştir.

Sultanoğlu (2018) çalışmada, UFRS 9 ile birlikte Türkiye ve Avrupa'daki bankaların karşılık oranlarının ve sermaye yeterlilik oranlarının nasıl etkileneceğini incelemiştir. UFRS 9'un yürürlüğe girmesi ile birlikte Avrupa'da faaliyet gösteren bankaların karşılık oranlarının %13 ila %18 arasında artması ve sermaye yeterlilik oranlarının ise 45 ile 75 baz puan arasında düşmesi beklenmektedir. Türkiye'de ise bankaların karşılık oranlarının %4,1 düşmesi ve sermaye yeterlilik oranlarının ise %33 artması beklenmektedir.

Magdalena ve Martani (2019) yapmış olduğu çalışmada, Avrupa ülkelerindeki seçtiği bankaların UFRS 9 ile birlikte kredi zarar karşılıklarındaki değişimleri ölçmeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucuna göre; UFRS 9'un benimsenmesinden sonra kredi zarar karşılıkları ile isteğe bağlı kredi zarar karşılıkları arasında önemli bir fark olmadığı gözlemlenmiştir.

Gökgöz (2019) çalışmada, UFRS 9 kapsamında kredi risklerinin ne şekilde belirleneceği ve kredi zararının nasıl muhasebeleştirileceğini göstermeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucunda UFRS 9 ile birlikte TMS 39'un aksine sadece vadesi geçen ticari alacaklar üzerinden karşılık ayırmak yerine vadesi henüz geçmeyen ticari alacaklarında kredi zarar riskleri tespit edilerek tahsil edilememe ihtimaline göre karşılık ayrılmaktadır.

Gülhan ve Bozkurt (2022) yapmış oldukları çalışmalarında, 1 Ocak 2018 tarihi itibari ile yürürlüğe giren UFRS 9'un Türk bankacılık sistemindeki karşılık ayırma oranlarına etkisini gözlemlemek istemişlerdir. Bu bağlamda takipte kredisi bulunan 25 bankanın mali tablolarında ve bağımsız denetim raporlarındaki verilerle UFRS 9 uygulamasının zorunlu ve ihtiyari karşılıklar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma sonucunda hem zorunlu karşılık oranlarının hem de ihtiyari karşılık oranlarının UFRS 9 sonrası arttığı ifade etmişlerdir.

Yavuz vd. (2022) yapmış oldukları çalışmada, Türkiye'de bankaların mali tablolarındaki karşılıkların UFRS 9'a geçmeden önceki ve UFRS 9'a geçtikten sonraki meydana gelen değişikliklerini incelenmişlerdir. Çalışma sonucunda, bankaların takipteki ve donuk kredi alacakları için ayırdığı karşılıklar standardın yürürlüğe girdiği ilk yıl olan 2018'de azaldığı ancak sonraki yıllarda arttığını belirlemiştir.

Çetinoğlu ve Karaarslan (2020) çalışmalarında, Türkiye'de faaliyet gösteren ve halka açık olarak payları borsada işlem gören bankaların, UFRS 9 Finansal Araçlar standardının yürürlüğe girmesinin ardından pay senetlerinin fiyatlarındaki değişimi gözlemlemeyi amaçlamışlardır. Bu çerçevede seçilen 10 bankanın 2016-2018 yılları arasındaki verileri ile UFRS arasındaki anlamlılık test edilmiş ve çalışma sonucunda UFRS 9'un bankaların pay senedi fiyatını açıklamada anlamlı etkisi olduğu tespit etmişlerdir.

Aytürk (2016) çalışmada, UFRS 9 Finansal araçlar standardının beklenen kredi zararlarının hesaplanması ve bankacılık sektörü üzerindeki olası etkilerini araştırmıştır. UFRS 9'un geleceğe dönük bir biçimde kredi risk zararı hesaplanmasını sunması standardın getirmiş olduğu önemli bir yenilik olarak ifade etmiştir.

Feghali ve Dip (2021) yapmış oldukları çalışmalarında UFRS 9'un Lübnan bankacılık sektörüne etkilerini incelemişlerdir. Bunun için seçilen 19 bankanın konsolide mali tabloları kullanılmış ve çalışma sonucuna göre, UFRS 9'un yürürlüğe girmesinin ardından bankaların beklenen kredi zararları ile tutması gereken karşılık tutarı arasında pozitif bir ilişki olduğu belirlemişlerdir.

Groff ve Mörec (2021) çalışmalarında, UFRS 9'un yayımlanmasından sonra Slovenya'daki bankaların beklenen kredi zararları ile bankanın öz kaynakları arasındaki ilişkiyi ölmüş ve UFRS 9'un beklenen kredi zararını artırmasının bankanın öz kaynaklarında bir düşüşe yol açacağını gözlemlemişlerdir.

Kund ve Rugilo (2019) yapmış olduğu çalışmalarında UMS 39'dan UFRS 9'a geçişin mali istikrar bağlamında sonuçlarını incelemişlerdir. Çalışma sonucuna göre UFRS 9 kapsamında UMS 39'a kıyasla kredi döngüsellüğünün pozitif yönde arttığını ifade etmişlerdir.

SONUÇ

UFRS 9'un çıkış noktası 2008 finansal krizi sonucunda raporlama standartlarının geleceğe yönelik beklenen zarar modelini oluşturmaktır. Bu bağlamda ortaya çıkan finansal varlık ve borçları sınıflandırarak ölçümü sağlayarak riskten korunma muhasebesine ilişkin hükümler ve kredi zararlarına ilişkin güncel değer düşüklüğü modelini ortaya koymuştur.

UFRS 9'a ilişkin yapılmış olan çalışmaların içerik analizinden yola çıkarak geçiş işleminin kısa vadede bazı sorunlar ortaya çıkarsa da uzun vadede değerlendirildiğinde büyük ve ani zarar olasılığını azalttığı ifade edilebilmektedir. Buna göre; UFRS 9'un risk yapısı daha riskli kredileri cezalandıran verimli kredi yelpazesi oluşturduğunu görülmektedir. Bazı ülkelerdeki ticari bankaların, kredi yelpazesinin kalitesinden ödün vermeden dengeli bir büyüme yaklaşımı izlendiği de tespit edilmiştir. Nitekim UFRS 9 ile birlikte bankaların karşılık ayırma eğilimlerinde bir artış görülmüş ve sermaye yeterlilik oranlarının da pozitif yönde büyüdüğü saptanmış olup, bu bağlamda UFRS 9'un BASEL kriterleri ile örtüştüğü görülmektedir. Bu noktadan hareketle gelecekteki çalışmalarda BASEL sermaye gerekliliklerine uyum sağlamakla yükümlü olan bankalar üzerine yapılacak makroekonomik modellemelerin ve testlerin sonuçlarına ilişkin literatürün karşılaştırılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Albian, A. (2019). "Loan Loss Provisioning and Market Discipline: Evidence from the IFRS 9 Adoption", *SSRN Electronic Journal*, 1-38.
- Aytürk, Y., (2016). "UFRS 9 Finansal Araçlar Kapsamında Yeni Değer Düşüklüğü Modeli ve Bankacılık Sektörüne Etkileri", *Mali Çözüm Dergisi*, 137, 133-143.
- Brito, R. and Judice, P. (2021). "Efficient credit portfolios under IFRS 9", *Centre for Business and Economics Research University of Coimbra*, (7), 1-34.
- Çetinoğlu, T. ve Karaarslan S. (2020). "TFRS 9'a Geçişin Borsa İstanbul'da İşlem Gören Bankaların Hisse Senedi Fiyatlarına Etkileri", *Mali Çözüm Dergisi*, 30(160), 55-70.
- Çiftçi, H.N. (2021). "Bankacılık Sektöründe Kredilerin TFRS-9'a Göre Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması- Beklenen Kredi Zararı", *Journal of Accounting and Taxation Studies*, 14(1), 343-362.
- Dib, D, and Feghali, K. (2021). Preliminary impact of IFRS 9 implementation on the Lebanese banking sector. *Accounting and Management Information Systems*, 20(3), 369-401.
- Gornjak, M. (2017). "Comparison of IAS 39 and IFRS 9: The Analysis of Replacement, *International Journal of Management*", Knowledge and Learning, (1), 115-130.
- Gökgöz, A. (2019). "TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı Çerçevesinde Ticari Alacaklara İlişkin Beklenen Kredi Zararlarının Tespiti ve Muhasebeleştirilmesi", *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 5(2), 163-178.
- Groff, M. Z. and Mörec, B. (2021). IFRS 9 transition effect on equity in a post bank recovery environment: the case of Slovenia. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 34(1), 670-686.
- Gülhan, O. ve Aktaş, M. (2022). "TFRS 9 Uygulamasının Türk Bankacılık Sektöründe Karşılık Ayırma Düzeyine Etkisi", *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 24(3), 729-744.
- İrak, G., ve Bektaş, E. (2021). "Türkiye'de Bankacılık Sektöründe TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı'nın Uygulanma Düzeyinin Analizi", *Mali Çözüm Dergisi*, 31, 187-205.
- Karaarslan, S., ve Gülhan, O. (2020). TFRS 9'a Geçişin Türkiye'de Halka Açık Bankaların Finansal Durum Tablolarına Etkileri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (86), 111-124.

- Köksal, M.O., Hazar, A., ve Babuşçu, Ş. (2020). "TFRS 9 Kredi Karşılıkları Düzenlemesinin Bankaların Finansal Tablolarına Etkisinin Analizi", *Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 1(1), 27-54.
- Kund, A. G. ve Rugilo, D. (2019). Assessing the implications of IFRS 9 on financial stability using bank stress tests. Working paper: University of Cologne.Magdalena, F. C. S., and Martani, D. (2021). "The Effect of Ifrs 9 Adoption On Loan Loss Provisions". *ICORE*, 5(1), 1161-168.
- Mengi, P. (2019). TFRS 9 Finansal Araçlar Standardı'nın Finansal Tablolara ve Finansal Sisteme Etkisi, Yüksek Lisans Tezi.Mengi, P., Saygılı, E., ve Yargı, G. S. (2022). "Bankacılık Sektöründe TFRS 9 "Finansal Araçlar" Standardının Finansal Varlıkların Sınıflandırılması ve Ölçümüne Etkisi", *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(23), 1-19.
- Saygılı, E., Yargı, G.S., ve Mengi, P. (2020). "TFRS 9 Finansal Araçlar Standardının Türkiye'de Faaliyette Bulunan Mevduat Bankalarının Beklenen Kredi Zararları Üzerine Etkileri", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (44), 371-391.
- Sultanoğlu, B. (2018). "Expected credit loss model by IFRS 9 and its possible early impacts on European and Turkish banking sector", *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(3), 476-506.
- Süner, M. (2020). "Bankalarda Takipteki Krediler İçin Tahakkuk ve Reeskont Uygulaması ve Muhasebeleştirilmesi", *İzmir YMMO Dergisi*, 2(1), 35-41.
- TFRS 9 Finansal Araçlar (2017): *Finansal Araçlar*:
http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TFRS/TFRS_9_2017%20Surumu.pdf, (Erişim Tarihi: 26/09/2022).
- Us V. (2020). "TFRS 9 Uygulamasının Seçilmiş Bankalar Bazında Kredi Sınıflandırması ve Karşılıkları Üzerindeki Etkisi", *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi* 12(22), 297-314.
- Yavuz, E. A., Hazar, A. ve Babuşçu, Ş. (2022). "TFRS 9 ve BDDK Düzenlemelerinin Bankaların Kredi Karşılıklığı Ayırmadaki Etkilerinin Analizi", *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 22(67), 99-114.

Atf için / for cited: Bozpinar, C., Elmas Erol, H. (2022). Türkiye Cumhuriyeti Mevzuatında Kamu Personeli ve Kamu Zararı. Journal of Vocational and Social Sciences of Turkey, Yıl:4, Sayı: 10, Aralık 2022, s.54-70.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ MEVZUATINDA KAMU PERSONELİ VE KAMU ZARARI

Cumali BOZPİNAR*

Hülya ELMAS EROL**

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti'nde kamu zararı kavramı muhtelif kanunlarda düzenlenmiştir. Bu durum hukuki bir sorun teşkil etmektedir. Bu çalışmada 657 ve 5018 sayılı Kanunlarda yer alan kamu zararı ve kişisel sorumluluk kavramları karşılaştırılarak uygulamada yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri getirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada konuyla ilgili literatür taranmış ve elde edilen bulgular karşılaştırmalı olarak değerlendirildikten sonra bazı teorik çıkarımlarda bulunulmuştur. İlk sonuç, kamu zararından sorumlu tutulacak kimselerin sadece memur tanımına giren kimseler olmadığıdır. Kamu zararı söz konusu olduğunda, istihdam türü dikkate alınmaksızın kamu görevi yerine getiren ve kamu yetkisi kullananların tamamının kamu görevlisi sayılması gerekir. İkinci olarak, 5018 sayılı Kanunda yer verilen "kasıt, kusur ve ihmalen" kelimelerinin teknik bir içeriğe sahip olmayıp yalnızca müşterek ve müteselsil sorumluluğu bertaraf etmek için kullanıldığı düşünülmektedir. Bu sonuçlara bağlı olarak kamu zararı ve kişisel sorumluluğa ilişkin olarak Türkiye Cumhuriyeti mevzuatında çelişkiler bulunduğu söylenebilir. Şöyle ki kamu zararı ve kişisel sorumluluk hususlarında birden fazla düzenleme vardır. Bu nedenle çelişkiden uzak bir "kamu zararı ve kişisel sorumluluk" mevzuatının oluşturulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İdare Hukuku, Yönetmelik, Kamu Zararı, Kişisel Sorumluluk, Memur.

JEL Sınıflandırma Kodları: H83, K19.

CIVIL CERVANT AND PUBLIC LOSS IN THE LEGISLATION OF THE REPUBLIC OF TURKEY

ABSTRACT

The concept of public loss is regulated in various laws in the Republic of Turkey. This situation poses a legal problem. In this study, it is aimed to offer solutions to the problems experienced in practice by comparing the concepts of public loss and personal liability in Laws no. 657 and 5018. In the study, the literature on the subject was reviewed and after the findings were evaluated comparatively, some theoretical inferences were made. The first conclusion is that the persons to be held liable for public loss are not only those who fall under the definition of civil servant. In the case of public loss, it is necessary to consider everyone who works on behalf of the public and uses authority as public officials, regardless of their employment pattern. Secondly, it is thought that the words "intent, flaw and negligence" included in the Law no. 5018 are not used technically, but only to eliminate joint and several liability. Based on these results, it can be said that there are contradictions in the legislation of the Republic of Turkey regarding public loss and personal liability. That is, there are more than one

* Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (Millî Emlak Genel Müdürlüğü), Dr., cumalispontik@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8760-5253

** Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı (Millî Emlak Genel Müdürlüğü), helmas@84@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-4121-2080

regulation on public loss and personal liability. For this reason, it is thought that it would be beneficial to create a "public loss and personal liability" legislation without contradiction.

Keywords: Administrative Law, Regulation, Public Loss, Personal Liability, Civil Cervant.

JEL Classification Codes: H83, K19.

GİRİŞ

Avrupa Birliği müktesebatına uyum sürecinde 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu 1 Ocak 2005'te yürürlüğe konulmuştur. Kanunun yürürlüğe girmesiyle 81'inci maddesine yapılan atıf dolayısıyla 1927'den beri yürürlükte olan 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu lağvedilmiştir.

Kavramsal düzeyde kamu zararı, Türkiye Cumhuriyeti mevzuatına 5018 sayılı Kanunla girmiş olup kanunlaşma sürecinde muhtelif yönlerden tartışıldığı gibi günümüzde de tartışılmaktadır.

Kamu zararı ve sorumluluk kavramları sadece mali hukuka değil hem idare hukuku hem de ceza hukuku kapsamına dâhildir. Bundan dolayı kamu görevlilerinin kamu zararına yol açmaları halinde mali, disiplin ve ceza türlerinden sorumluluklarına da gidilebilmekte olup bu durum kamu zararı kavramını bilhassa mühim hale getirmektedir. Kamu zararı hususunda ortaya çıkan sorunlardan 5018 sayılı Kanun çerçevesinde sorumlu olup harcama yetkilisi görevini yürütenler ağırlıklı olarak etkilenmektedir. Diğer taraftan 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 12'nci maddesinde devlete verilen bir zarardan bahsedilmiş olup ortaya çıkan zararın ilgili memur tarafından karşılanması esası getirilmiştir.¹

Bu çalışmada 657 ve 5018 sayılı Kanunlarda yer alan kamu zararı ve kişisel sorumluluk kavramları karşılaştırılarak uygulamada yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri getirilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada konuyla ilgili literatür taranmış ve elde edilen bulgular karşılaştırmalı olarak değerlendirildikten sonra bazı teorik çıkarımlarda bulunulmuştur.

Kamu zararı hususunda zengin bir literatür olduğu söylenebilir. Bu kapsamda Cuma Orulluoğlu'nun 2010'da yayımlanan "Kamu Zararı" başlıklı kitabı, Elif Ayşe Şahin İpek ve Engin Hepaksaz'ın 2018'de kaleme aldıkları "Kamu Zararının Tespiti ve Tahsili Sürecinde Ortaya Çıkan Sorunlar ve Çözüm Önerileri" başlıklı makaleleri, Mustafa Taytak'ın 2018'de yayımlanan "Kamu Mali Yönetiminde Kamu Zararı ve Tahsili" başlıklı kitabı, Sena Gülhan Sevimli'nin 2019'da savunduğu "İdare Hukukunda Kamu Zararı" başlıklı yüksek lisans tezi ve Bülent Geçgel'in 2020'de savunduğu "Kamu Denetimi Hukukunda Kamu Zararı" başlıklı yüksek lisans tezi temel çalışmalar olarak öne çıkmaktadır (Orulluoğlu, 2010; Hepakmaz ve İpek, 2018; Taytak, 2018; Sevimli, 2019; Geçgel, 2020). Bu çalışmalardan yakın tarihli olanları mevzuattaki değişimleri eski tarihlilere göre dikkate alarak kaleme alınmış olsa da mevzuattaki tüm değişiklikleri ve tüm yargı kararlarını dikkate alarak hazırlanmış herhangi bir kaynağın bulunmadığı söylenebilir.

1. GENEL OLARAK KAMU ZARARI

Hukuki anlamıyla kamu zararı, yönetim faaliyeti esnasında meydana gelen bir zarardan ayrı, kamu adına görev yapanların yönetim faaliyeti kapsamında kusurları ile yol açtıkları zararlardır (Akyılmaz, 2011).

Kamu zararı muhtelif kanunlarda düzenlenmiştir. 5018 sayılı Kanuna göre kamu zararı, kamu adına görev yapanların kusurlarına bağlı olarak yasaya aykırı tasarrufları neticesinde kamu kaynağının artmasının engellenmesi ya da kamu kaynağının eksilmesine yol açılmasıdır. 657 sayılı Kanunun 12'nci maddesinde ise kamu adına görev yapanların doğrudan yönetime verdikleri zararlarla ilgili

¹ 2019 yılında yürürlüğe giren Kamu Zararlarının Tahsiline İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile mevzuatta bazı değişiklikler yapılmıştır. Ayrıntılar için bk. Sevimli (2019).

sorumluluğa yer verilmiştir. Buna göre memurlar görevlerini gerektiği gibi yürütmek ve teslim aldıkları kamu malını muhafaza ve daima kullanılabilir olması için lüzumlu önlemleri almak mükellefiyetinde olup memurun kusurlarına bağlı olarak yönetim zarar görmüşse bunu ilgili görevlinin rayici üzerinden karşılaması esastır. Bu anlamda kamu zararı, memurun kusuru (kusur, kasıt, tedbirsizlik ve ihmali) neticesi teslim aldığı kamu malını muhafaza etmeyerek yahut kullanılmaz hale gelmesine sebep olarak devletin uğradığı zararlarla, yetkileri çerçevesinde görevlerini yerine getirirken kusurlarına bağlı olarak üçüncü kişilerin uğradığı zararlar nedeniyle devlet tarafından tazminat ödenmesi halinde dolaylı şekilde ortaya çıkan zararlardır (Akyılmaz, 2011). Diğer taraftan 6085 sayılı Sayıştay Kanununda kamu zararı, 5018 sayılı Kanunda açıklanan kamu zararı olarak belirtilmiştir (Turguter, 2012).

1.1. 1050 Sayılı Kanun Çerçevesinde Kamu Zararı

Mülga 1050 sayılı Kanunda kamu zararı düzenlenmemiştir. Bu kavram yerine kişi borcu kavramına yer verilmiştir. Kanunda üç farklı kullanımı olan “zarar” kavramından biri de “devlet zararı”dır. Bunun dışında sorumluların tespit edilmesini müteakip ita amirlerinin ve tahakkuk memurlarının hatalarından ortaya çıkan zararı karşılamaları için Sayıştay yargılaması gerekli kabul edilmiştir. Kanunun 13’üncü maddesindeki bu düzenlemeye göre tazmin sorumluluğundan bahsedilebilmesi ancak zararın ortaya çıkmış olmasıyla mümkündür (Kuluçlu, 2010).

Kanunda konu objektif sorumluluk şeklinde düzenlenmiş ve kanuna aykırı hareketlerin tazminat mükellefiyetine sebep olacağına yer verilmiştir. Bu anlamda “sebepsiz objektif” türünden bir sorumluluğa yer verildiği söylenebilir. Bu tür sorumlulukta kusur şartı aranmaz (Eren, 1998). Böylece mülga 1050 sayılı Kanunda düzenlendiği şekilde zararlar ilgili olarak kamu adına görev yapanların sorumluluklarında kusursuz sorumluluk prensibine dayanıldığı görülmektedir (Orulluoğlu, 2010). Bununla birlikte Kanunun 22’nci maddesinde konusu suç teşkil etmemek şartıyla, bir kamu hizmetinin yerine getirilmesi çerçevesinde yapılan tasarruf ve davranışların iyi niyetli bir amaca yönelik olduğu ve hizmet yerine getirilmiş veya mal elde edilmişse devletin uğradığı zararın ilgililerince karşılanmasına istisna getirilmiştir (Uçak, 1999).

1.2. 5018 Sayılı Kanun Çerçevesinde Kamu Zararı

Kamu idaresinde kamu zararı, 5018 sayılı Kanun ile birlikte hukuki bir dayanağa sahip olmuş ve mali mükellefiyetin mühim bir ögesi vasfını kazanmıştır (Kuluçlu, 2010). 5018 sayılı Kanunun 71’inci maddesinde yer verilen tanımda, kamu zararının belirlenmesi hususunda tahdidi haller sayıldığından bunların dışında kalan zararların kanun kapsamına alınamayacağı düşünülmektedir.

Kamu zararı, zararın ortaya çıktığı tarih dikkate alınarak hesaplanacak kanuni faiz dâhil ilgililerden tahsil edilir. Ayrıca gerçek dışı düzenlenen belgeler yoluyla kamu zararına sebep olanlar ve böylesi belgelere bilerek dahli bulunanlarla ilgili olarak 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve diğer ceza kanunlarına göre işlem yapılır.

2. KAMU ZARARININ UNSURLARI

5018 sayılı Kanunda, kusura dayalı sorumluluk esası benimsenmiştir. Kusursuz sorumluluk; kişilerin hukuki eylem ya da işlemlerinden dolayı kusur şartı gözetilmeksizin sorumlu sayılmalarıdır. Bu, sebepsiz (objektif) sorumluluk olarak da adlandırılır. 5018 sayılı Kanun öncesi dönemde, mutlak sorumluluk dikkate alınarak Sayıştay yargılamasında kamu görevlilerine kusursuz sorumluluk çerçevesinde tazmine karar verilebilmekteydi. Kusurlu sorumluluk, yönetimin hukuka aykırı bir şekilde zarara uğrattığı kişiye yönelik tazmin mükellefiyettir. Ayrıca kusursuz sorumluluk, yönetimin hukuka uygun bir şekilde yol açtığı zararları istisnai hallerde tazmin etmesini de kapsar. Burada risk prensibi ve fedakârlığın eşitlenmesi prensibi şeklinde ikili ayırım söz konusudur. Risk sorumluluğu olarak da adlandırılan ilk prensibe göre; yönetimin herhangi bir kusuru bulunmasa dahi icra ettiği tehlikeli faaliyetler ya da yararlandığı tehlikeli araçlara bağlı olarak meydana gelen zararı tazmine

mecburdur. İkinci prensip ya da kamusal maliyetlerde vatandaşın eşitliği prensibi; yönetimin yararları toplumun tamamını kapsayan hukuki uygulamalarının maliyetine yalnızca muhtelif kimselerin katlanması halinde, bu kimselerin zararını yönetimin herhangi bir kusuru bulunmasa dahi tazminini öngörür (Gözler ve Kaplan, 2013).

5018 sayılı Kanun kapsamında kamu zararıyla ilgili olarak; kusurlu devlet görevlileri, bu kimselerin yol açtıkları kanuna aykırı davranışları ve işlemleri, kamu mal varlığında zararın ortaya çıkması, zararlar ilgili olarak kanunda sayılan ölçütlere uygunluk, illiyet bağının bulunması ve zararın Kanuna dayanılarak çıkarılan Kamu Zararlarının Tahsiline İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin (Usul ve Esaslar Yönetmeliği) 6'ncı maddesinde geçen dokuz bentten birisine dâhil olması gerekir.²

2.1. Kamu Görevlisi-Fail

Literatürde kamu görevlisine ilişkin olarak “Kamu hizmetlerinin icap ettiği türden birincil ve daimi görevleri yürüten, gerekli uzmanlığa sahip, merkezi yönetimin kontrol ve denetimine tabi, vasıfları, atanmaları, görev ve yetki tanımları, hakları ve sorumlulukları, elde edecekleri gelirleri ve diğer özlük konuları peşinen kanunla belirlenmiş türden kimseler” şeklinde bir tanım yapılmıştır (Akıylmaz, 2011). Bununla birlikte kamu zararının düzenlendiği ne 5018 sayılı Kanunda ne de bu Kanuna dayanılarak çıkarılmış Yönetmelikte kamu görevlisi tanımlanmıştır. Dahası 5018 sayılı Kanun ve ilgili yönetmelikten hareketle kamu görevlisini tanımlayamayız. Böylesi bir tanım için öncelikle Anayasanın 128'nci maddesinden başlayarak 657 sayılı Kanunun 4'üncü ve 5237 sayılı Kanunun 6'ncı maddesi hükümlerinin ele alınması daha uygun olacaktır.

Anayasanın 128'inci maddesine göre “Devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür.”

657 sayılı Kanunun 4'üncü maddesinde “Mevcut kuruluş biçimine bakılmaksızın, devlet ve diğer kamu tüzel kişiliklerince genel idare esaslarına göre yürütülen asli ve sürekli kamu hizmetlerini ifa ile görevlendirilenler” memur olarak kabul edilmiştir.

5237 sayılı Kanunun 6'ncı maddesinin (c) bendinde; kamu görevlisi kavramından kamu faaliyetlerinin yerine getirilmesinde atama (tayin) ya da seçilme suretiyle veya herhangi şekilde daimi, süreli ya da arazi olarak rol alan şahsın anlaşılacağı belirtilmiştir.

Anayasa Mahkemesi kararına göre bir kimsenin kamu görevlisi kabul edilebilmesi için yerine getirdiği görevin, kamusal hizmetin icap ettirdiği birincil ve daimi nitelikte olmasının yanında devletle olan ilişkisinin kanunla peşinen saptanmış statüler bir nitelik taşıması gerekmektedir.³

Dayanağı 5018 sayılı Kanunun 71'inci maddesi olan Yönetmeliğe tabi kamu görevlileri, Kanunun eki (I), (II) ve (IV) sayılı cetvellerde belirtilen idarelerin çalışanlarıdır. Buna göre 5018 sayılı Kanun ve bu Kanunun 71'inci maddesine dayanılarak çıkarılan Yönetmelik hükümlerine göre Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlarda çalışanlar ve kamu iktisadi teşebbüsleri personelinin anılan Yönetmelik kapsamına girmediği değerlendirilebilir. Bununla birlikte Sayıştay'ın yakın tarihli bir kararında 6085 sayılı Kanunun 5018 sayılı Kanundan sonra yürürlüğe girdiğinden bahisle Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların Sayıştay denetimine tabi kılındığı ve dolayısıyla kamu zararı konusunda da Sayıştay'ın yetkili olduğu belirtilmiştir.⁴

Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların ve kamu iktisadi teşebbüslerinin personelinin yol açtıkları kamu zararına bağlı olarak sorumluluklarıyla ilgili olarak doğrudan yol açtıkları kamu zararları bağlamında 657 sayılı Kanunun 12'nci maddesi; dolaylı bir şekilde yol açtıkları kamu zararları bağlamında ise Anayasanın 40/3 ve 129/5 maddeleri ve anılan Kanunun 13'üncü maddesi hükümleri

² Kamu hukuku mevzuatındaki kamu zararı düzenlemesi, borçlar hukuku mevzuatında haksız fiil sorumluluğuna paralellik gösterir. Bu paralellik sorumluluğun unsurları merkezindedir. Ayrıntılar için bk. Remzi ve Aydın (2011).

³ AYM, 28.9.1988, E.88/2, K.88/32, 11.12.1988; UM, 13.10.1986, E.86/41, K.86/45, 21.12.1986.

⁴ Sayıştay 8. Dairesinin 28.09.2021 tarihli ve 225 no.lu kararı.

uygulanacaktır (Remzi ve Aydın, 2011). Diğer taraftan 5018 sayılı Kanunun 71'inci maddesi ve ilgili yönetmeliğin 6'ncı maddesine uygun bir kamu zararı varsa Sayıştay yargılayabilir.

Yukarıda belirtildiği üzere Anayasa, birincil ve daimi nitelikli kamu hizmetlerinin memurlar ile diğer kamu görevlileri vasıtasıyla yerine getirileceğini öngörmektedir. İlk gruptakilerin hukuki durumları 657 sayılı Kanunda düzenlenmiştir fakat ikinciler de kamu hizmeti yürütmektedirler. Bu durumda 5018 sayılı Kanunda geçen kamu görevlilerini 5237 sayılı Kanunda düzenlenen haliyle dikkate almak 5018 sayılı Kanunla istenilen temel hedefler bakımından uygun olacaktır (Demirel ve Keleş, 2010).

2.2. Mevzuata Aykırılık

Kamu zararını doğuran davranış esasında kamu görevlilerinin toplumsal güvenliğinin tesisi, toplum düzeninin sağlanması, genel sağlığın muhafazası, ihtiyaç duyulan kamu hizmetlerinin saptanması, bunların istikrarlı ve muntazam olarak ifası ve bunun gerektirdiği kaynakların seferber edilmesi ve aynı ve insani kaynağın organize edilerek planlanması yolunda gerçekleştirdikleri yönetsel işlemler ve yönetsel eylemlerdir. Bu iş ve eylemler müspet (gereken kararın alınması; gereken işlemin yapılması veya eylemde bulunulması) veya menfi (mükellef bulunduğu kararın alınmaması; gereken işlemin yapılmaması veya eylemde bulunulmaması) olabilir. İlgili kanuni metinler soyut bir metodun eseri olabilmektedir. Böylesi durumlarda kanun koyucu umumi ve soyut prensipler getirmekten ötesini yapmamakta ve mali uygulamalarda (iş ve işlemlerde) dikkate alınacak esasları uygulayıcının değerlendirerek duruma göre davranmasını öngörmektedir (Güriz, 1986).

5018 sayılı Kanunun 71'inci ve Usul ve Esaslar Yönetmeliğinin 6'ncı maddelerine göre kamusal görevleri yerine getirenlerin alacağı karar, yapacakları işlem ve eylemleri neticesinde kamusal zarar doğabilecektir. Burada kastedilenler yönetsel faaliyetlerin vasıtalarıdır. Kanunda karar ve işlem kavramlarına birlikte yer verilmesi ilk etapta muğlak görünmektedir. İdare hukukunda zaman zaman “yönetsel işlem” ve “yönetsel karar” kavramlarının aynı anlamda kullanıldığı bilinmektedir. Burada söz konusu kavramların ayrı ayrı belirtilmesinin sebebi, kamu zararının, sırf kamu görevlilerinin kamu gücüne dayanarak ifa ettiği doğrudan ya da belli bir süreç dâhilinde onay verip vermediği fark etmeksizin şahıs ya da onun sahibi bulunduğu nesnenin kanuni durumlarına etkide bulunan, kamusal vasıflı, tek yanlı irade beyanları şeklinde ortaya çıkan ve iptal davası gerektirebilecek işlemlerden değil; bu davayı gerektirse de iç düzen ile hazırlık işlemlerini de kapsayan icrai vasıf taşımayan yönetsel işlemlerden de doğabileceğinin kabulüdür (Akyılmaz, 2011).

2.3. Kusur

Kamu zararıyla ilgili olarak kamu görevlisinin sorumlu tutulabilmesi için kamu zararına yol açan eylemi, yaptığı işlemi veya kararının kanuna aykırılığının yanında kamu mal varlığında çoğalmaya mani ya da azalmaya neden olan tasarruf veya hareketin ilgili kamu görevlisinin kusurundan doğmuş olması şarttır. Nihai nitelikte bir tanımlamaya imkân bulunmasa da kusur; hareketlerinin sonuçlarının bilinciyle davranabilecek vaziyette bulunan kimsenin, belirli bir olayda gösterdiği tutum ya da sergilediği davranışı ile ondan beklenebilir vasıftaki ortalama tutum/davranış arasında mevcut menfi farktır. Kusurlu hareket temel olarak kasıt ve ihmâl şeklinde ikiye ayrılır. Belirli bir harekete bağlı olarak ortaya çıkacak zararın bilinciyle veya zararın gerçekleşebileceği dikkate alınarak davranışta bulunulması durumunda kasıt, zararı doğuracak sonuç istenilmemesine rağmen lüzumlu özenin sergilenmemesine bağlı olarak zarar ortaya çıkmışsa ihmâlin varlığı kabul edilir. Kusur; kanuni düzenin kınadığı ya da hoş görmediği hareket şeklidir. Kınamanın sebebi, farklı davranma imkânı bulunurken ve gerekirken, böylesi hareket edilmeyerek lüzumlu kalıptan sapılmasıdır. Kusur mevcut değilse sorumluluk da mevcut değildir (Eren, 2003). Kusurun belirlenmesinde, esas olarak zararın meydana geldiği saha içinde normal kabul edilen davranış ve iş görme kalıplarıyla, sorumlu olduğu ileri sürülen kamu görevlisinin gerçekleştirdiği hareket ve tutumun farklı olup olmadığı tespit edilecektir. Böylesi bir farkın varlığı durumunda kamu çalışanının kusurundan bahsedilebilecektir. Yargıtay kararlarına göre; haksız eylem sorumluluğunun temel unsurlarından olan kusurun kasıt ve

ihmal olmak üzere iki türü mevcuttur.⁵ Dolayısıyla ihmali nitelikteki bir hareket de sorumluluk icap ettiren kanuna aykırı bir davranış vasfında olabilir. Zararlı netice istenilmemekle birlikte bunun ortaya çıkarmaması için lüzumlu itina ve özenin gösterilmemesi halinde de ihmalin varlığı söz konusudur.

Bunların dışında Anayasa Mahkemesinin bir kararına göre, kamu personelinin şahsi kusurundan bahsedilebilmesi, şahsi kusura yol açan hareketin, görevin ifası amacıyla görev esnasında ya da görev nedeniyle sergilenmesi şarttır. Ayrıca kamusal faaliyet ve hizmetlerle rabitası kurulamayan hareket ve tasarruflar şahsi kusur sınıflamasına dâhil değildir.⁶ Burada kusur eylemin derecesine bağlı olarak kasti ya da ihmali türde olmalıdır. Sadece kusur şeklinde belirtmekle yetinilmeyerek kanunda kusurun türleri olarak kasıt ve ihmal kavramlarına da yer verilmiştir. Kusur, hukuka uygun olmayan (haksız) fiil (eylem) sorumluluğunun esas ögesidir. Kasıt ve ihmal şekillerinde tezahür eden kusur suçun manevi ögesini oluşturmaktadır (Özgenç, 2002). Haksız eylem, sonuçlarının bilinciyle istenerek ifa edilmişse kasıt söz konusudur (Kılıçoğlu, 2006). Diğer taraftan ihmal, sonucun meydana gelmesi istenilmemiş olmakla birlikte, durumun gerektirdiği özenin sergilenmemesidir. Başka deyişle haksız eylemde bulunan şahsın, bu öylemin önüne geçebilmek için gereken itina ve özeni ortaya koymamasıdır. Kusurun belirlenmesinde gereken itinanın sergilenip sergilenmediği dikkate alınmalıdır. Bu değerlendirme görünüş itibarıyla subjektif bir vasıfta olsa da esas alınacak kriterin objektif vasıfta olduğu söylenebilir. 5018 sayılı Kanunda yapılan değişiklikle 71'inci maddesinin birinci fıkrası yeniden düzenlenerek kasıt kavramı kamu zararının merkezine yerleştirilmiştir. Böylece kusurlu sorumluluk kurumu kanunun lafzında yer bulmuştur. Burada hassas nokta kasta oranla görece zayıf bir bilinçle ifa edilen ihmali halidir çünkü söz konusu mevzuat değişikliği aşamasında ihmalden mesul personelin görece ağır öğeleri kapsayan kasıttan mesuliyetlerinin kabul edilemeyeceği savunulmuştur. Buna rağmen bu anlayış kamu personelinin tüm tasarruf ve davranışlarını minimum düzeyde ihmalle bir tutmaktadır. Dolayısıyla kusur kavramı hedefe uygun olmayacaktır çünkü kasıt mevcut olmasa bile ihmalden kamu personelinin olası tüm durumlarda kamu zararına yol açtığına hükmedilebilecektir.

Diğer taraftan kanunda, kamu personeli ibaresine benzer şekilde kasıt, kusur ve ihmal ibareleri de tanımlanmamıştır. Aslında Kanunun ilk halinde kasıt ve kusur kavramlarına yer verilmemiştir. Bununla birlikte 5628 sayılı Kanunla 2007 yılında yapılan düzenleme ile “kasıt” ve “kusur” ibarelerine kanun metninde yer verilmiştir. TBMM'nin ilgili komisyonunda bu değişikliğin gerekçesi “5018 sayılı Kanunda kasıt ve kusura ilişkin bir ifadeye yer verilmemesi sebebiyle genel hükümler gözetilerek kusur temelinde bir sorumluluk anlayışının getirilmesi” olarak belirtilmiştir. Buna bağlı olarak mevzuatta konu “kusur temelinde sorumluluk” ilkesi paralelinde tadil edilmiştir. Bu tadilatla kamu zararının meydana gelmesi hususunda öngörülen “kusur sorumluluğu” ilkesinin neticelerinin ayrıca 5237 sayılı Kanun bağlamında ele alınması uygun olacaktır.

5237 sayılı Kanunun 257'nci maddesine göre, anılan Kanunda suç kabul edilen durumlar haricinde, görevin icabına aykırı davranmak yoluyla, şahısların zor duruma düşmesine ya da devletin zararına yol açan kamu personeli hakkında hapis cezasına hükmedilir. Aynı maddede, anılan Kanunda suç kabul edilen durumlar haricinde, görevini yerine getirmekte ihmal ya da gecikme göstermek suretiyle şahısların zor duruma düşmesine ya da devletin zararına yol açan kamu personelinin de hapis cezasına çarptırılacağı hüküm altına alınmıştır.

Yukarıdaki açıklamalardan, kamu personelinin kusurlarıyla kamu zararına yol açmalarının 5237 sayılı Kanun kapsamında suç kabul edildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla 5018 sayılı Kanunun 71'inci maddesinin tadilatı akabinde meydana gelen kamu zararları bağlamında 5237 sayılı Kanunun 257'nci maddesi uyarınca değerlendirme yapılması gerekmektedir.

⁵ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E.2003/11-756, K.2003/743, 16.07.2003.

⁶ Anayasa Mahkemesi, E.74/42, K.75/62, 25.03.1975.

2.4. Zarar

Kelime anlamıyla zarar; şahsın/kurumun kaynaklarında hukuka uygun olmayan bir yolla küçülmeye sebep olunması ya da büyümenin önüne geçilmesidir. Kavram, şahıs bazında kişisel zarar, kamu yönünden ise kamu zararı/hazine zararı şeklinde kategorize edilebilir. Kamu zararı teriminde “zarar”, “kamu mal varlığında ortaya çıkacak büyümenin önlenmesi ya da küçülmeye sebep olunması”ndan oluşmaktadır. Bu hal, maddi (somut) zarar olarak adlandırılan ve mal varlığında irade haricinde gerçekleşen ve nakit olarak ifade edilebilen bir farklılığı belirtmektedir. Temel olarak borçlar hukuku pratiğinde de maddi zarar terimi kaynakta bir büyümenin önlenmesi ya da küçülmeye sebep olunmasıdır (Karahasan, 2001).⁷ 5018 sayılı Kanuna göre kamu kaynağı; borçlanma yoluyla sağlananlar dâhil kamunun sahip olduğu gelirler, taşınmaz ve taşınırlar, hesaplarda mevcut para ve alacak ile diğer değerlerdir. Kamu personelinin mevzuata uygun olmayan ve kusurlu bir davranış ya da tasarrufu neticesinde kamu mal varlığında büyümeye mani olunması ya da küçülmeye sebep olunması halinde kamu zararı mevcuttur. Şayet kusurlu davranış kamu mal varlığında büyüme ya da küçülme şeklinde bir neticeye yol açmamışsa mali nitelikte herhangi bir yaptırım söz konusu değildir. Böylesi hallerde belirtilen türden bir yaptırımdan bahsedilememesi, yönetsel ve cezai türden yaptırımların uygulanmasına mani değildir ve kamu personelinin bu bakımdan sorumlulukları cihetine gidilmelidir. Devlet alacağının geciktirilmeksizin tahsili bakımından kanunda yapılan tadilatla kamu zararlarının kamu personeli haricindeki (zarardan menfaatlenen) kimselerden tahsil edileceği hüküm altına alınmıştır. Buna göre; belirtilen borçlarla ilgili olarak müşterek ve müteselsil sorumluluk söz konusudur. Alacaklı kamu biriminin, kamu zararından doğan alacağını kusurlu personeliyle ilgililerinden ve öncelik sırasına göre tahsil edebilmesi mümkündür. Kamu zararı tanımı hususunda dikkate alınabilecek mevzuat 5018 sayılı Kanununun 71’inci ve Usul ve Esaslar Yönetmeliğinin 6’ncı maddeleridir (Gökcan, 2008).

2.5. İlliyet Bağı

Haksız fiil nedeniyle sorumlulukta eylem ile zarar arasında illiyet bağı (nedensel bağ) aranır. Aynı durum kamu zararı hususunda da geçerlidir. Şayet olayların rutin seyri ve ortalama hayat deneyimleri bakımından kamu personelinin tasarruf ya da davranışı, maddi olayda ortaya çıkan kamu mal varlığında büyümeye engel ya da küçülmeye sebep olunması biçiminde beliren kamu zararını içerik ve temel temayül bakımından ortaya çıkarmaya uygunsa veya minimum düzeyde, zararın ortaya çıkmasına ya da büyümesine etki etmişse, eylem ile zarar arasında uygun nedensellik ilişkisi mevcuttur. Bu bağ mevcut değilse, diğer koşullar mevcut olsa bile tasarrufta bulunan ya da eylemi gerçekleştiren kamu personelinin ilgili zarardan mesuliyetinden bahsedilemez (Akyılmaz, 2011).

Kamu personelinin tasarrufu ya da davranışı neticesinde ortaya çıkacak zarar bağlamında illiyet bağının varlığı gerekmektedir. Nitekim 6085 sayılı Kanununun 7’nci maddesinde yer verilen “Sorumlular ... illiyet bağı kurularak ... kamu zararından ... tazmin ile yükümlüdür.” hükmü uyarınca, Sayıştay’ın illiyet ilişkisini araması zorunludur.

2.6. Kanunda Sayılan Hallerden Birinin Varlığı

Kamu zararının unsurlarından birisi de, 5018 sayılı Kanununun 71’inci ve Usul ve Esaslar Yönetmeliğinin 6’ncı maddelerinde sayılan hallerden en az birinin varlığıdır. Bunlar; a) Fazla ödeme, b) Önceden ödeme, c) Fazla veya yersiz ödeme, d) Yüksek fiyattan ödeme, e) Kamu malları işlemlerinde mevzuata aykırılık, f) Taşınırların zarara uğraması, g) Gelir işlemlerinde mevzuata aykırılık, h) Ek mali külfete yol açılması ve ı) Mevzuata aykırı ödeme halleridir. Kamu zararının varlığı için, bu hallerden birinin mevcudiyeti de gerekmektedir. Danıştay İkinci Dairesinin E.2010/6876, K.2010/5111 ve E.2010/6877, K.2010/5117 sayılı kararlarında da, kamu zararı sayılan durumların tespiti için anılan maddeye başvurulacağına hükmedilmiştir. Söz konusu ilamlarda

⁷ Geçgel’e (2020) göre, Anayasanın 40, 125 ve 129’ncü maddeleri ile 657 sayılı Kanununun 12 ve 13’üncü maddelerinde kamu zararı kavramına yer verilmemiş olsa da memurların devlet malına verdikleri zararlar ile görevleri sırasında üçüncü kişilere verdikleri zararlar nedeniyle kamu idarelerinin ödedikleri tazminatlar da kamu zararı olarak kabul edilmelidir.

“yanlışlıkla veya kanuni yorumda yanılarak yapılan ödemelerin, 5018 sayılı Kanun uyarınca tahsili hususu” ele alınmıştır. Yapılan değerlendirme sonucunda; kamu görevlilerine yanlışlıkla veya yanılarak fazla ya da yersiz ödeme yapılması halinde kamu zararından bahsedilemeyeceği belirtilmiştir.

3. SORUMLU KAVRAMI

Genel itibarıyla sorumluluk “bir kimsenin bizatihi eylemlerini ya da yetki sahasındaki bir olayın sonuçlarını kabullenmesi, mesuliyet” manalarında kullanılmaktadır. Hukuki türden sorumluluğun varlığı bağlamında şahsın bizatihi eylemlerinden ya da yetkilerinden doğan bir durumun mevcudiyetiyle evvelinde hukuki yönden o kimsenin bu halin neticelerinden mükellef kılınabilmesi zorunludur. Bu bağlamda bir bakımdan sorumluluk, müeyyide öngörölmüş yetki manasına gelmektedir (Tosun ve Cebeci, 2008). Hukuki bir kavram olarak sorumluluğun içeriği sorumluların belirlenmesi ve uygulanacak yaptırımlar yönünden önemlidir. Sorumluluk, zorunlu bir kuralın hilafına hareketin karşılığına katlanma, tazminat yükümlülüğü ve bir suçun cezasının infazıdır (Yılmaz, 1996). Hukuki kurallar hilafına davranış ve tutumlar, haliyle bir sorumluluğa yol açar (Anayurt, 2002).

Hukuki manada; cezai, mali ve siyasi sorumluluk şeklinde bir sınıflandırma yapılmıştır. Ayrıca kusurlu sorumluluk ve kusursuz sorumluluk ayrımı da mevcuttur. Bu sınıflamalar zararın ödenip ödenmeyeceğinden başka zararın sorumlusunun tespiti yönünden önem arz eder. 5018 sayılı Kanunda böylesi bir sınıflama yapılmıştır. Bu bağlamda hesap verme sorumluluğu (8’inci madde), harcama yetkisinden kaynaklanan sorumluluk (31’inci madde), harcama yetkilisi sorumluluğu (32’nci madde), gerçekleştirme görevlisi sorumluluğu (33’üncü madde), gelirlerin toplanması sorumluluğu (38’inci madde), mal yönetim sorumluluğu (44’üncü ve 48’inci maddeler), ön mali kontrol sorumluluğu (58’inci madde), muhasebe yetkilisi sorumluluğu (61’inci madde) ve kamu idarelerinin sorumluluğu (76’ncı madde) belirtilebilir. Konuyla ilgili olarak Sayıştay Genel Kurulu’nun 14.06.2007 tarihli ve 5189/1 sayılı kararında; Sayıştay yargılaması sırasında bakanın sorumluluğu ile ilgili bir hususa rastlanması durumunda bu hususun ilgili mercilere bildirilmesi gerektiği, üst yöneticilerin özel kanunlardan doğan sorumlulukları olabileceği gibi münferit bir olayda sorumluluklarına hükmedilebileceği, harcama yetkililerinin hesap verme sorumluluğunun bulunduğu, yardımcı hizmetlerin gerçekleştirme görevi kapsamında değerlendirilemeyeceği, muhasebe yetkilisinin tek başına veya harcama yetkilisi ve gerçekleştirme görevlisiyle birlikte sorumlu tutulması gerektiğine hükmedilmiştir.⁸

4. İLGİLİ KAVRAMI

Usul ve Esaslar Yönetmeliğinin 4’üncü maddesinde ilgili kavramı “kendisine yersiz ya da fazla ödeme yapılan gerçek ve/veya tüzel kişi ya da kişiler” olarak tanımlanmıştır. Buna göre kamu zararı bağlamında ilgiliden söz edilmesi ancak ortada bir gerçek veya tüzel kişinin varlığı ve bu kimseye yersiz ya da fazla ödemede bulunulması halinde mümkündür. Her idarenin bütçesiyle ilgili yersiz ve fazla ödeme niteliğindeki işlemler kamu zararı bağlamında ele alınacaktır. Yersiz ya da fazla harcama şeklindeki kamu zararı dolayısıyla alacaklı idare aynı anda alacaklı ve ilgili konumunda bulunabilecektir (Orulluoğlu, 2012). Burada belirtilmesi gereken önemli bu husus Türkiye Cumhuriyeti mevzuatında Usul ve Esaslar Yönetmeliğinde tanımlanan ilgililerin kim ya da kimler olduğu noktasında herhangi bir düzenlemenin bulunmadığıdır. Bu durumda ilgilinin kapsamının kamu görevlilerinden daha geniş olup diğer gerçek ve tüzel kişileri de kapsadığı değerlendirilmesinde bulunmak uygun olmaktadır (Taytak, 2018).

⁸ Bu çalışmanın sınırlılığını aşacağından esasında tartışmalı olan ceza hukuku açısından sorumlu kavramı incelenmemiştir. Konuyla ilgili olarak ayrıca bk. Hepakmaz ve İpek (2018).

5. SORUMLULUK TÜRLERİ

5.1. 5018 Sayılı Kanunda Öngörülen Sorumluluk

1982 Anayasasının 2'nci maddesinde yer verilen hukuk devletinin başlıca öğelerinden biri de belirliliktir. Bu prensibe göre, kanuni düzenlemelerin kişiler ve yönetim bakımından bir tereddüde ve şüpheye mahal vermeyecek biçimde net, açık, uygulanabilir ve anlaşılır nitelikte olmasının yanında kamu makamlarının keyfi uygulamaları ihtimaline karşı koruma sağlayıcı önlemler içermesi de şarttır. Belirlilik prensibi, hukuki güvenlikle ilişkili ve kişinin kanundan, belirli bir mutlaklık sınırlarında, somut eylem ve olgu türlerine karşılık gelen hukuki müeyyide ya da sonucun belirlendiğini, bunların yönetime gerekli müdahale yetkisi verdiğinin bilincinde olmasıdır. Hukuk güvenliği, kuralların öngörülebilir vasıfta olmasını, kişilerin her tür tasarruf ve davranışlarında devlete güvenebilmesini, devletin de yasal çerçevede bu güveni incitici uygulamalardan sakınmasını gerektirir. Bu bağlamda 1050 sayılı Kanunda da 5018 sayılı Kanunda da belirlilik ilkesinin gözetildiği belirtilebilir. Sorumlular ilkinde ita amiri, tahakkuk memuru ve sayman şeklinde; ikincisinde ise bakan, üst yönetici, harcama yetkilisi, gerçekleştirme görevlisi, muhasebe yetkilisi ve diğerleri şeklinde belirtilmiştir. Ayrıca 5018 sayılı Kanunda mali sorumlular; ünvanlı sorumlular ve görevli diğer sorumlular olarak sınıflandırılmıştır. İlk gruba harcama yetkilisi ve muhasebe yetkilisi girmektedir. İkinci gruptakiler ise gerçekleştirme görevlileri, gelir toplamakla görevlendirilenler, bağış ve yardımları kullanmakla görevlendirilenler, mal yönetme görevlileri, mali yönetim ve kontrol sisteminde görevlendirilen diğer kişiler ve yetkisiz tahsil ve ödeme yapanlardır (Gürocak, 2010). Burada belirtilecek önemli bir husus; mevzuatta harcama yetkilisi, gerçekleştirme görevlisi ve muhasebe yetkilisinin birer sorumlu vasfında olduğu fakat muhtelif hükümlerin genel bir değerlendirmesi yapıldığında, yukarıda sayılan sorumlularla beraber kamu mal varlığıyla ilgili kamu personeli ya da kurullarının koşullara göre sorumlu kabul edilebilecekleridir (Kuluçlu, 2010).

5.2. 657 Sayılı Kanundan Doğan Sorumluluk

Memurların mevzuat bakımından iki tür sorumluluğu söz konusudur: Yönetilenler karşısında sorumluluk ve idareye karşı sorumluluk. Konu, Anayasa (129'uncu madde) ve 657 sayılı Kanunda (12'nci ve 13'üncü maddeler) düzenlenmiştir. Ayrıca 657 sayılı Kanunun belirtilen maddeleri çerçevesinde 1983 yılında yayımlanan Devlete ve Kişilere Memurlarca Verilen Zararların Nevi ve Miktarlarının Tespiti, Takibi, Amirlerin Sorumlulukları, Yapılacak Diğer İşlemler Hakkında Yönetmelik (Tespit Yönetmeliği) de bulunmaktadır. Yönetmelikte, hem memurların mali sorumluluklarına hem de amirlerin sorumluluklarına yer verilmiştir.

5.2.1. Yönetilenlere Karşı Sorumluluk

657 sayılı Kanuna göre (13'üncü madde); şahıslar, idari mevzuatta düzenlenen görevler dolayısıyla uğradıkları zararlar için, söz konusu görevleri ifade eden personele karşı değil, ilgili kuruma karşı dava yoluna gidebilirler. İlgili kurum, genel hükümler çerçevesinde sorumlu personele rücu hakkına sahiptir.

657 sayılı Kanunun getirdiği sistem, memuru da yönetilenleri de koruyucu niteliktedir. Yönetilenler, ödeme gücüne sahip idareyle muhatap olurken; memur, yönetilenlerin dava açacağı kaygısından görece uzak kalmaktadır.

Eskiden olduğu gibi anılan Kanunun yürürlüğe girmesiyle kamu personelinin görevlerinden ayrılabilen şahsi kusurlarıyla ilgili olarak açılan davalar adliye mahkemelerinde görülmüştür. Diğer taraftan, tazminat davalarına Kanunun 13'üncü maddesi uygulanmıştır. Anayasa Mahkemesi konuyla ilgili olarak, 657 sayılı Kanunun 13'üncü maddesini personelin kişisel kusurlarından dolayı ortaya çıkan zararlar için şahıslar tarafından Adliye Mahkemelerinde dava açılması yolunu kapatan bir hüküm niteliğinde olmadığına karar vermiştir. Bu kararın genel itibarıyla yargı ve öğretilde benimsendiği görülmektedir.

Anayasada (129'uncu madde) kamu personelinin yetkilerini kullanmalarından dolayı işledikleri kusurların yol açtığı tazminat davalarının, bu kimselere rücu edilmek koşuluyla ve kanuna uygun olarak, yalnızca yönetime karşı açılabilceği şeklinde yeni bir düzenlemeye gidilmiştir.

Böylece konuyla ilgili olarak memurlar lehine “güvence” sistemi getirilmiştir. Şöyle ki tazminat davaları memur aleyhine değil, yalnızca idare aleyhine açılacaktır. Anayasanın bu kuralını kesin olarak hayata geçirmek, kamu personelinin işinde duygusal davranarak, yetkilerinin ötesinde, hizmetle alakasız şahsi kusurlarını “yetkileriyle ilgili kusurlardan” kabul etmek amacın ötesinde bir değerlendirme sayılmalıdır. Kamu personelinin yetkisiyle ilgili kusuru, bilhassa suç niteliğine bürünmüşse, anayasal sistemin böylesi durumlar için de geçerli olduğu kabul edilemez ve ilgili kamu personelinin bizatihi kendisine karşı tazminat davası açma yoluna gidilebilir.

5.2.2. İdareye Karşı Sorumluluk

Memurların idare karşısında muhtelif mali sorumlulukları bulunmaktadır. Konu 657 sayılı Kanunun 12'nci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre;

- Memurların kusurlarından dolayı idareye karşı sebep oldukları zararlardan şahsi sorumlulukları vardır.
- Zararın hesabında rayiç bedel dikkate alınır.
- Zararın tahsilini teminen genel hükümler çerçevesinde memur aleyhine dava yoluna gidilir.
- En küçük dereceli memurun brüt maaşının yarısı tutarını aşmayan zararlar, ilgili memurun kabulü kaydıyla, disiplin amiri tarafından verilen karara istinaden sorumlu memur tarafından ödenebilir.

İdarenin memurdan tazminat taleplerini, yönetimin re'sen işleme koymasının Danıştay tarafından uygun görülmediği belirtilmelidir.⁹ Bununla birlikte fazla ödenen tutarların, belli koşullarda, mahkeme kararı gerekmezsin, idare tarafından geri alınabileceği hususunda yargı içtihadı da bulunmaktadır.¹⁰

İdarenin memurdan alamadığı tazminat hususunda, adliye mahkemesinde memur aleyhine tazminat davası yoluna gidilmelidir. Böylesi durumlarda adliye mahkemeleri haksız fiil esaslarını dikkate almaktadır.

İdarenin memurdan tazminat talebinin bir sebebi, yönetilenlerin memurdan kaynaklanan zararları dolayısıyla, tazminat hükmünün muhatabının idare olmasıdır. Böylesi hallerde, idare ilgili memura rücu edebilir. Memurun şahsi kusuruna bağlı olarak, idarenin şahıslara ödediği tazminat tutarını, kusurlu memurdan geri alabilmesinin yolu, onun aleyhinde dava açılmasıdır. İdare böylesi alacağını re'sen tahsil edemez yani ilgili memurun maaşından kesinti yapamaz, bunu yapabilmesi için mevzuatta yetkili kılınmış olmalıdır.

6. 657 VE 5018 SAYILI KANUNLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

6.1. Genel Olarak

5018 sayılı Kanunda hem tanım olarak hem de sayma yoluyla kamu zararı düzenlenmiştir. Kamu zararı; kamu personelinin kusuruna bağlı olarak kanuna aykırı tasarruf ve eylemleri neticesinde kamu mal varlığında büyümeye mani ya da küçülmeye sebep olunmasıdır.

Kamu zararı, üst yönetici ve gerçekleştirme görevlisi gibi görevlilerin tasarruf ya da eylemlerinden kaynaklanabilir. Böylece belirtilen görevlilerin mutlak surette kamu personeli olmasının icap ettiği değerlendirilmesinde bulunulabilir. Bununla birlikte 5018 sayılı Kanunda kamu görevlisi tanımı bulunmamaktadır.

9 Danıştay 5. Daire, E.2002/685, K.2002/4205, 05.11.2002.

10 Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulu, E.1968/8, K. 1973/14. Ayrıntılar için bk. Danıştay Dergisi, C.14-15, 1974, ss.182-198.

5237 sayılı Kanunda (6'ncı maddenin (c) bendi) kamu görevlisi, kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde atama ya da seçilme suretiyle veya herhangi bir şekilde süreli, sürekli ya da arızı olarak dahli bulunan şahıs olarak tanımlanmıştır.

Aynı Kanunun 257'nci maddesinin uygulamasında söz konusu suçun faili; yukarıda tanımlanan kamu personelidir. Bu tanımda vurgu, şahsın kamu personeli kabul edilmesinde aranacak yegâne kriterin, ifa ettiği işin bir kamu faaliyeti olduğudur. Kamusal faaliyet ise mevzuatta öngörüldüğü şekilde alınan bir politik karar uyarınca, belli tür bir hizmetin kamu adına yürütülmesi olarak tanımlanmaktadır. Böylesi faaliyetin yürütülmesinde rol alan şahıslara ücret ya da benzeri bir ödeme yapılması, hizmetin süreli, sürekli ya da arızı nitelikte olup olmadığı dikkate alınmamaktadır.

Kamu personeli kavramı en geniş olarak 5237 sayılı Kanunda tanımlandığından değerlendirmelerin bu Kanuna göre yapılması düşünülmüştür. Nitekim yalnızca 657 sayılı Kanunda belirtilen memurların ancak ve ancak söz konusu kapsam (kamu personeli) dâhilinde olduğunu kabul etmek 5018 sayılı Kanunun kapsayıcılığına ve personelin rollerine uygun düşmemektedir.

657 sayılı Kanunda (4'üncü madde (A) bendi) memur; teşkilat yapısı dikkate alınmaksızın, kamu tüzel kişilikleri tarafından genel yönetim kurallarına tabi birincil ve daimi kamusal hizmetleri yerine getirmek üzere görevlendirilenler olarak tanımlanmıştır.

Anayasada kamu görevlisi memurlardan daha kapsamlı değerlendirilmiştir. Buna göre memurlar kamu görevlilerinin bir kısmını teşkil etmektedir.

Böylece kamu görevlisi kavramını memur (657 sayılı Kanunda yer alan tanım) olarak değerlendirmemek yani 5237 sayılı Kanunda yer alan tanımı dikkate almak iki yönden uygun olacaktır. Birincisi, 5018 sayılı Kanun yönünden kamuda personelin bütünüyle 657 sayılı Kanun kapsamına girmediği aşikârdır. Buna bağlı olarak 657 sayılı Kanunun memur tanımı ile 5018 sayılı Kanunun kamu görevlisi tanımı aynı değildir.

5018 sayılı Kanunda düzenlenmiş mali işlemler yönünden değerlendirildiğinde de memurların yerine getiremeyecekleri/yerine getirmek zorunluluğu bulunmayan işlerin de ifa edileceği söylenebilir. Bu tespiti, mali mevzuatın bütünü bakımından değerlendirmek uygun olacaktır.

Bu kapsamda ilk örnek, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu kapsamında kamu kuruluşları tahmini maliyetlerini hizmet alımı yoluyla özel gerçek veya tüzel kişilerden sağlayabilirler. Tahmini maliyetin düzenlenmesinin kamu harcama süreciyle doğrudan ilgisi bulunmaktadır. Nihayetinde tahmini maliyetin hesaplanmasında yapılan yanlışlığın sonucunda kamu zararı ortaya çıkabilir.

İkinci örnek, 5018 sayılı Kanunda (33'üncü madde) düzenlenmiş gerçekleştirme görevlilerinin yapacağı işlerin elektronik ortamdaki paylaşılabilir veri tabanından faydalanmak yoluyla harcama yapılmasında, veri girişleri gerçekleştirme görevi yerine geçer.

Yukarıda verilen örneklerde belirtilen görevlerin, kelimenin dar manasında memur ve kamu personeli vasfındaki şahıslar tarafından ifa edilmesine olanak bulunmamaktadır. Dolayısıyla 5018 sayılı Kanunda geçen kamu görevlisi kavramının, mutlak olarak kamu hizmeti ifa eden şahıslar anlamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

“Kamu zararı” tanımının kusur unsuruyla ilgili olarak da 5018 sayılı Kanunda tanımlama yapılmamıştır.

5237 sayılı Kanunun 21'inci maddesinde “kasıt” tanımlanmıştır. Buna göre; bir suç, kastın mevcudiyetini gerektirmekte olup bu da suçun kanuni unsurlarının bilinçli ve istenerek sergilenmesidir.

Kusur ise 22'nci maddede “taksir” şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre taksir; dikkat etmemekten ve özen göstermemekten kaynaklı olarak, bir eylemin suçun kanunda belirtilen sonucu öngörülmeden sergilenmesidir.

Böylece 5018 sayılı Kanunda kamu görevlilerinin kusurları olmaksızın dahi kamu zararının meydana gelebileceği kabul edilmiştir. Dolayısıyla mülga 1050 sayılı Kanunda öngörülen “kusursuz sorumluluk” ilkesine 5018 sayılı Kanunda yer verilmeyerek kamu görevlisi ile kamu zararı arasında kusura bağlı bir ilişkinin varlığı kabul edilmiştir.

Kamu zararının tanımlanmasında bir diğer unsur “kamu mal varlığında küçülmeye sebep olma ya da büyümeye mani olma” halidir.

5018 sayılı Kanunda (3’üncü madde) kamu kaynağı (kamu mal varlığı); borçlanma yoluyla sağlanan kaynaklarla devlet gelir-taşınır-taşınmaz-para-alacak-hak ile diğer değerleri olarak tanımlanmıştır.

Kanun, kamu zararını bu şekilde tanımlamış ve artışa engel olma veya azalışına neden olma eylem ya da işlemi kamu zararına sebebiyet verme olarak kabul etmiştir. Muhasebe terimleri ile ifade edilirse özkaynak ana hesap grubunda azalmaya neden olacak veya artışa engel olacak tüm mali işlem kamu zararına neden olmuş kabul edilir, denilebilir. Bununla birlikte Kanun bununla yetinmeyip 71’inci maddenin devamında altı bentte belirttiği hususları da kamu zararı olarak kabul etmiştir.

İlk bakışta bilançonun pasif tarafı kaynaklar olarak ifade edildiğinden, bilançonun pasif tarafında kayıtlı değerlerde azalmaya neden olma ya da artışa engel olmanın kamu zararı olması gerektiği düşünülürse de 71’inci maddede altı bent halinde sayılan hususlar kamu zararı olarak değerlendirilmektedir. Oysa bu bentlerde sayılanlar her zaman kamu zararı tanımı içinde değerlendirilemez. Örneğin, mevzuatta öngörülmediği halde ödeme yapılması yapılan ödeme karşılığında bir mal veya hizmet alınmışsa kamu kaynağında azalışa neden olmaz. Bununla birlikte 71’inci maddenin (g) bendi çerçevesinde mevzuatta öngörülmediği halde ödeme yapılması kamu zararı olarak değerlendirilecektir.

Böylece kamu zararının hem tahakkuk esasına göre hem de nakit esasına göre belirlenmiş olduğunu kabul etmek gerekir.

6.2. Kamu Zararı ve Devlete Verilen Zarar

Yukarıda açıklandığı üzere Türkiye Cumhuriyeti mevzuatında kamu zararı temel olarak 5018 sayılı Kanunda düzenlenmiştir. Devlet zararı ise 657 sayılı Kanunda düzenlenmiştir.

657 sayılı Kanundaki düzenlemeye göre devlet iki yoldan zarara uğratılır. İlkine 12’nci maddede yer verilmiştir. Memurlar görevlerini dikkat ederek ve özen göstererek ifa etmek ve tasarruflarına bırakılan devlet malını muhafaza edip her an için kullanılabilir kılabilmek için gereken önlemleri almak mükellefiyetindedirler. Buna göre kusur neticesi görevini ifa etmeyerek devlet zararına yol açan memura rayiç bedel dikkate alınarak söz konusu zarar ödettilir.

İkincisi ise memurların görevlerini ifa etmelerinde, üçüncü şahısların uğradıkları zararlardan dolayı ortaya çıkmaktadır. Bu durumda üçüncü şahıslar kamusal görevi ifa eden memurları muhatap olmaksızın kamu idaresine karşı dava yoluna gidebilirler. Devlet, genel kurallar çerçevesinde uğradığı zararı tazmin etmek hususunda ilgili görevlisine rücu hakkına sahiptir.

Devlet zararının ödettilmesinde genel hükümler uygulanır. Konu, Tespit Yönetmeliğinde düzenlenmiştir.

Tespit Yönetmeliği 657 sayılı Kanuna (12’nci ve 13’üncü maddeler) paralel olarak iki hususu kapsamaktadır: a) İdarenin veya kişilerin uğradıkları zarar ve b) Devlet malında meydana gelen zarar. Her ne kadar 657 sayılı Kanun ve ilgili Yönetmelikte “rayiç bedel” kavramının kullanılması somut bir devlet malına işaret ediyor gibi görünse de Danıştay içtihatlarında “rayiç bedel” ibaresi geniş yorumlanmış ve memurun bütün eylemleriyle kusur neticesi yönetimi uğrattığı zararın gerçek bedeli şeklinde ifade edilmiştir.

Tespit Yönetmeliğinde memur, kusur ve devlet malı tanımlanmış fakat 5237 sayılı Kanunda yer verilen kamu zararı anlayışından uzaklaşmıştır.

Daha önce belirtildiği üzere 5018 sayılı Kanun bu kavramlar için bir tanımlama yapmamıştır.

Tespit Yönetmeliğine göre kasdi zarar; memurların yönetimi ya da şahısları bilinçli bir şekilde, isteyerek zarara uğratması, ihmal neticesi zarar; memurların yükümlü buldukları vazifelere gerektiği kadar dikkat etmemeleri (savsaklamaları) neticesinde yönetim ya da şahısların zarar görmesi ve tedbirsizlik neticesi zarar; memurların gereken tedbirleri zamanında almamaları ya da yetersiz tedbir almaları neticesinde yönetimin zarar görmesi halidir.

5018 sayılı Kanununun 49, 50 ve 51'inci maddeleri dikkate alındığında sadece tahakkuk esaslı muhasebe öngörülmediği söylenebilir. Kanunda tahakkuk esaslı muhasebe yanında bütçe hesapları için nakit esaslı muhasebenin de sisteme entegrasi öngörülmüştür. Bu nedenle kamu zararı sadece özkaynaklar ana hesap grubunda bir azalmaya neden olma ya da artışa engel olma şeklinde anlaşılmalıdır. Özkaynaklarda azalış ya da artışa engel olma durumu olmasa bile hukuka uygun olmayan her şey kamu zararındır (Çöker, 2007).

Bu kavramlar 5018 sayılı Kanunda ve ilgili Yönetmelikte tanımlanmamıştır. Bununla birlikte 657 sayılı Kanunla ilgili Yönetmelikte kasıt, ihmal ve tedbirsizlik şeklinde ayrı ayrı tanımlanmıştır. Buradan şöyle bir sonuca varılamaz: 657 sayılı Kanunda geçen kasıt, ihmal ve tedbirsizlik, 5237 sayılı Kanundaki içeriğinden bütünüyle farklıdır. Tersine bazı durumlarda eylem/eylemsizlikler her iki Kanun çerçevesinde devlet zararına yol açabilir yani kusur, anılan Kanunlar bağlamında değerlendirilebilir. Böylesi hallerde memura 657 sayılı Kanununun 12'nci ya da 13'üncü ve 125'inci maddelerine göre disiplin hükümlerinin uygulanmasının yanında 5237 sayılı Kanunun özellikle 257'nci maddesine göre işlem yapmak gerekebilir.

Hangi durumların devlet zararı olup 657 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanacağı ve hangi durumların kamu zararı olup 5018 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanacağını tartışılması uygun olacaktır.

Taşınırın korunmasından ve idaresinden sorumlu tutulanların -üst yönetici, taşınır kayıt kontrol yetkilisi gibi-, gereken önlemleri almamaları ya da yeterli düzeyde özen göstermemelerine bağlı olarak kamu zararı ortaya çıkar. Dolayısıyla bu zararın Usul ve Esaslar Yönetmeliğine göre tazmin edilmesi (ödettilmesi) gerekmektedir.

5018 sayılı Kanun kapsamında taşınırın korunması ve idaresinde sorumluluğu bulunmayıp yalnızca tasarrufuna taşınır bırakılanlardan 657 sayılı Kanun kapsamında kalan personel tarafından taşınıra zarar verilmesi ise devlet zararını teşkil etmektedir. Dolaylı yoldan devlet zararı 657 sayılı Kanunun 12'nci ve 13'üncü maddelerine istinaden çıkarılan Yönetmelik hükümlerine göre tazmin ettirilmelidir.

Ne 5018 sayılı Kanuna göre sorumluluğu bulunan ne de 657 sayılı Kanun kapsamına girmeyen işçi ve geçici işçi gibi kimselerin tasarrufuna bırakılan taşınırın zarar görmesi durumunda ise 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununa göre işlem yapılmalıdır.

Daha önce “kamu zararı” ve “devlet zararı”nın şahıslar yönünden farklılığı vurgulanmıştı. Başka bir farklılık somut (maddi) hesaplanabilir zararın belirlenmesi yönündendir.

5018 sayılı Kanun çerçevesinde üç çeşit denetimden bahsedilebilir: Uygunluk denetimi, mali denetim ve performans denetimi. Kamu zararı ilk tür denetimle saptanabilecektir yani onun bir çıktısıdır.¹¹ Dolayısıyla maddi hesaplanabilir kamu zararının belirlenmesi icap eder. Devlet zararında ise maddi zarar bazı hallerde mevcut olmamakta, mahkeme ilamıyla belirlenebilmektedir.

6.3. Kamu Zararı ve Türk Ceza Kanunu

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 257'inci maddesinde “kamu zararı” kavramı kullanılmış ancak tanımı yapılmamıştır. Buna bağlı olarak kamu zararının niteliği yani somut (ekonomik) mu yoksa manevi türden mi olduğu hususu tartışılmıştır.

¹¹ 5018 sayılı Kanuna göre kamu zararı üç şekilde tespit edilebilmektedir: a) Kontrol, denetim veya inceleme, b) Sayıştay'ca kesin hükme bağlama ve c) Adli ve idari yargılama. Ayrıntılar için bk. Hepakmaz ve İpek (2018).

Anılan maddede görevi kötüye kullanma suçunun ögesi olarak belirtilen “kamu zararı” kavramı da ihtilafa yol açmıştır. Şöyle ki kamu düzeninin bozulması da bir tür kamu zararı olarak iddia edilmiştir. Yargıtay, kanun gerekçesinde söz edilen “ekonomik (somut)” zararı ve 5018 sayılı Kanunda (71’inci madde) düzenlenen kamu zararı tanımını göz önünde bulundurarak belirtilen iddiada isabet bulunmadığı değerlendirilmesinde bulunmuştur. Aynı ihtilaf, 2’nci fıkra için de geçerlidir.

5018 sayılı Kanuna göre “kamu zararı” ile 5237 sayılı Kanunun ifade ettiği “kamu zararı”na sebebiyet verenler arasında bir karşılaştırma yapılması gerekmektedir. 5018 sayılı Kanuna göre kamu zararına sebebiyet verenlerin kamu görevlisi olması gerektiği ancak bundan sadece 657 sayılı Kanuna tabi personelin anlaşılması gerektiği daha önce belirtilmişti. 5237 sayılı Kanunun ifade ettiği kamu personeli için de aynı durum geçerlidir. 5237 sayılı Kanunda (6’ncı madde (c) bendi); kamu görevlisi kavramından kamu faaliyetlerinin yerine getirilmesinde atama (tayin) ya da seçilme suretiyle veya herhangi şekilde daimi, süreli ya da arızı olarak rol alan şahsın anlaşılacağı belirtilmiştir.

Böylece 5018 sayılı Kanun ile 5237 sayılı Kanun arasında kamu görevlisi kapsamına girenler hususunda benzerlik olduğu söylenebilir.

İki kanunda kamu zararının düzenlenmesi değerlendirildiğinde, 5018 sayılı Kanun kamu zararında ekonomik (somut) zararın meydana gelmesini veya mevzuata aykırı surette bir ödemenin mevcudiyetini yeterli görmektedir. 257’nci maddeye göre suçun mevcudiyeti bakımından icrai ya da ihmali davranışla birlikte “kamu zararı”, “mağduriyet” ve “haksız kazanç sağlama” öğelerinin ortaya çıkması şarttır.

Birinci fıkradaki suçun ortaya çıkması bakımından ön koşul, kamu personelinin görev gereklerine uygun olmayan davranışının bulunmasıdır. Bunun için evvela, kamu personelinin mevzuata aykırı davranışının, görev sahasına giren bir işleme dair olup olmadığı hususu incelenmelidir. Kamu personelinin davranışının görev gereklerine uygun olup olmadığı değerlendirilirken, yalnızca kanun hükümlerine aykırılık değil tüzük ve yönetmelik gibi düzenlemelerle talimatlara aykırı davranışın da “görev gereklerine uygun olmayan davranış” bağlamında kalıp kalmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Böylece somut olayda mevzuat incelenip talimat ve benzeri düzenlemelerle belirlenen uygulama değerlendirilerek görev gereklerine aykırılık hususunda karara varılması icap etmektedir.

Yargıtay kararlarında;¹² karakoldan çıkarılan ve bedeninde ekimozlar görülen şikayetçiyi gerektiği ölçüde muayene etmeksizin darp izine rastlanmadı şeklinde rapor hazırlayan, görevli olduğu hastaneden izinli veya izinsiz biçimde mesai bitiminden evvel ayrıldıktan sonra özel muayene yerinde geçirdiği zamanda hastadan ücret alan doktorların davranışlarının “görevi kötüye kullanma suçu teşkil ettiği”ne karar verilmiştir.

Yine Yargıtay kararlarında;¹³ 5018 sayılı Kanunda (71’nci madde) mevzuata aykırı tasarruf ve davranış neticesinde kamu mal varlığında büyümeye mani ya da küçülmeye sebep olunması biçiminde ifade edilen kamu zararının, yargıç tarafından her somut olayda rayiç bedelin aşıp aşılmadığı göz önünde bulundurularak tespit edilmesinin gerektiği, bu tespitin kamu zararı tutarının mutlak olarak belirlenmesi anlamını taşımadığı, tutar belirlense bile, yaptırılan iş ya da gördürülen hizmetin vasfi dikkate alınarak rayiç bedeli aşan bir bedelin varlığı halinde kamu zararının mevcudiyetinden bahsedilebileceği fakat bu tespitite norma muhalif her eylemin kamu güvenini sarsması dolayısıyla kamu zararına sebep olduğu ya da zarar görme ihtimalini meydana getirdiği biçiminde bir varsayımdan yola çıkılmaması gerektiği ifade edilmiştir.

Bu ifadelerden her iki kanuna göre kamu zararı değerlendirilecek olursa bazı farklılıkların olduğu göze çarpmaktadır.

¹² Yargıtay 4. Ceza Dairesi, E.2002/6450, K.2002/8338, 13.05.2002.

¹³ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E.2017/271, K.2017/278, 16.05.2017.

Bunlardan birincisi 5018 sayılı Kanuna göre mali işleyişte yer alan kamu görevlileri tarafından kamu zararına sebebiyet verilebilir. 5237 sayılı Kanuna göre ise herhangi bir kamu görevlisi kamu zararına neden olabilir.

Başka bir fark, 5018 sayılı Kanuna göre kamu zararının mali bir işlem neticesi ortaya çıkabileceğidir. 5237 sayılı Kanuna göre ise kamu zararının ortaya çıkması bağlamında mali bir işlemin mevcudiyeti aranmaz.

5018 sayılı Kanun bağlamında kamu zararı somut, maddi ve ekonomik niteliktedir. 5237 sayılı Kanun bağlamında ise kamu zararının ortaya çıkması bağlamında ekonomik (hesaplanabilir) nitelikte bir zararın mevcudiyeti şart değildir.

5018 sayılı Kanuna göre tek başına kanuna aykırılık kamu zararı bağlamında yeterli iken, 5237 sayılı Kanun bağlamında ise kanuna aykırılıkla birlikte gerçekleşen işlem neticesinde kamunun güvenilirliğinin de sarsılmış olması gerekmektedir.

6.4. İki Yönetmelik Arasındaki Uygulama Farkı

Usul ve Esaslar Yönetmeliği Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar hariç genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerini kapsarken, Tespit Yönetmeliği 657 sayılı Kanun kapsamındakilere uygulanır.¹⁴

Kamu zararı bağlamında her iki yönetmeliğe göre kusur gereklidir.

Usul ve Esaslar Yönetmeliğinde üst yönetici ya da taşradaki en üst yöneticinin, Tespit Yönetmeliğinde ise anılan makamların saptayacağı iki kişi ile zarara yol açan memurun amirinden müteşekkil bir heyet nezdinde zarar tespit edilir.

Usul ve Esaslar Yönetmeliğine göre ödeme, gerçekleştiği tarih itibarıyla yaşı on altıdan büyükler için belirlenen asgari ücretin aylık brüt miktarının yarısını aşmayan alacaklar, merkezde üst yöneticinin, taşrada ise yönetimin en üst yöneticisinin uygun görmesi ve sorumlunun/ilgilinin rızası şartıyla, tebligatın yapıldığı tarihi takip eden aybaşından itibaren aylığından kesilerek rıza yoluyla, aşan alacaklar sulh yoluyla tahsil edilir. Tespit Yönetmeliğinde ise miktar, en alt derece birinci kademe memur brüt aylığının yarısını aşmadığı durumda memurun rıza göstermesi koşuluyla disiplin amiri ya da disiplin kurulu tarafından, aştığı durumlarda sulh yoluyla tahsil edilmesi öngörülmüştür.

Rızaen ödenmemesi durumunda her iki yönetmeliğe göre genel hükümlere göre tahsilat yapılır.

Usul ve Esaslar Yönetmeliğinde faiz zararın oluştuğu tarihten itibaren öngörülmüş iken diğer Yönetmelikte faize yer verilmemiştir.

Usul ve Esaslar Yönetmeliğinde taksitlendirmeye imkân verilmişken diğer Yönetmelikte sulh yoluna imkân tanınmıştır.

SONUÇ

Kamu zararı kavramı Türkiye Cumhuriyeti mevzuatına 5018 sayılı Kanunla girmiş olup kanunlaşma sürecinde olduğu gibi günümüzde de tartışılmaktadır. Tartışmalı konulardan biri kamu zararı konusunda iki ayrı kanun ve bunlarla ilgili iki ayrı yönetmelik bulunması dolayısıyla ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada 657 ve 5018 sayılı Kanunlar, kamu zararı ve kişisel sorumluluk kavramları yönlerinden karşılaştırılmıştır.

Çalışmada ulaşılan sonuçlar aşağıda açıklanmıştır.

İlk sonuç “Kamu zararına kimler neden olabilir?” sorusuna cevap niteliğindedir.

¹⁴ Daha önce belirtildiği üzere Sayıştay 8. Dairesinin 28.09.2021 tarihli ve 225 no.lu kararında Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların kamu zararı konusunda da Sayıştay denetimine tabi olduğuna hükmedilmiştir.

Sorunun cevabı kapsamına girenler 657 sayılı Kanunda tanımlanan memur kapsamına girenlerden daha geniştir. 5237 sayılı Kanunda düzenlenen istihdam biçimi dikkate alınmadan kamu adına görevlendirilmiş ve yetkilendirilmiş herkesin kamu görevlisi olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

İkinci sonuç “Kasıt, kusur ve ihmal kavramları teknik anlamlara mı gelmektedir?” sorusuna cevap niteliğindedir.

Kasıt, kusur ve ihmal kişinin eylemi veya eylemsizliği ile ilgilidir. Belge incelemesi yaparak kamu zararına yol açan kişilerin kusurlarının belirlenmesi mümkün değildir. Böylesi bir şeyin de kanun koyucu tarafından öngörülmüş olması düşünülemez.

5018 sayılı Kanunla somutlaşan yeni mali yönetim perspektifi eskisine göre hem daha çağdaş hem de daha adaletlidir. Bununla birlikte uygulamada halen ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır. Bunların temel sebebi 5018 sayılı Kanunda geçen kasıt, kusur veya ihmal kavramlarının diğer hukuk alanlarında olduğu gibi ele alınmayışıdır. Daha doğrusu Kanunda, kamu personeli ibaresine benzer şekilde kasıt, kusur ve ihmal ibareleri tanımlanmamıştır. Kanun koyucu tarafından söz konusu kavramların, aynı Kanunun ruhuna yaraşır biçimde tekrar ele alınıp düzenlenmesi gerekmektedir.

Ayrıca kamu zararı ve kişisel sorumluluk hususlarında birden fazla düzenleme vardır. Bu durum uygulamada çelişkiler yaratmaktadır. Bu nedenle, tek bir “kamu zararı ve kişisel sorumluluk” mevzuatı oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akyılmaz, B. (2011). “Kamu Zararı ve Kamu Zararında Rücu”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 69 (1-2), 61-78.
- Anayurt, Ö. (2002). Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları (3. baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Çöker, F. (2007). Açıklamalı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, Ankara: YEKÜD Yayını.
- Danıştay Dergisi, 14-15, 1974, 182-198.
- Demirel, S. ve Keleş, C. (2010). “5018 Sayılı KMYK Kanunu’na Göre Kamu Zararı”, Dış Denetim Dergisi, 1 (1), 179-183.
- Eren, F. (1998). Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İliyet Bağı Teorisi, Ankara: Ankara Üniversite Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Eren, F. (2003). Borçlar Hukuku Genel Hükümler (8. baskı), İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Geçgel, B. (2020). Kamu Denetimi Hukukunda Kamu Zararı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gökcan, H. T. (2008). Görevi Kötüye Kullanma, Zimmet, Banka Zimmeti, İrtikap, Rüşvet Suçları ve Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gözler, K. ve Kaplan, G. (2013). İdare Hukuku, Bursa: Ekin Yayınları.
- Güriz, A. (1986). Hukuk Başlangıcı, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Gürocak, S. (2010). “5018 Sayılı Kanun Çerçevesinde Mali Sorumluluk ve Sorumlular”, Dış Denetim Dergisi, 1 (1), 154-167.
- Hepakmaz, E. ve İpek, E. A. Ş. (2018). “Kamu Zararının Tespiti ve Tahsili Sürecinde Ortaya Çıkan Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 32 (4), 921-940.
- Karahasan, M. R. (2001). Tazminat Hukuku: Manevi Tazminat, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Kılıçoğlu, A. M. (2006). Borçlar Hukuku Genel Hükümler (7. baskı), Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kuluçlu, E. (2010). “Belediye Meclis Kararları Çerçevesinde Meclis Üyelerinin Sayıştaya Karşı Mali Sorumlulukları”, Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi, 15 (3), 16-19.
- Orulluoğlu, C. (2010). Kamu Zararı, Ankara: Muhasebat Kontrolörleri Derneği Yayını.
- Özgenç, İ. (2002). Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Remzi, M. ve Aydın, S. (2011). Borçlar Hukuku Genel Hükümler (4. baskı), İstanbul: İkinci Sayfa Yayınları.
- Sevimli, S. G. (2019). İdare Hukukunda Kamu Zararı, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Taytak, M. (2018). Kamu Mali Yönetiminde Kamu Zararı ve Tahsili, Bursa: Ekin Yayınevi.
- Tosun, H. ve Cebeci, A. U. (2008). 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (2. baskı), Ankara: Muhasebat Kontrolörleri Derneği Yayını.

- Turguter, N. (2012). Kamu Zararı Açıklaması, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
Uçak, F. (1999). Genel Muhasebe Kanunu (2. baskı), Ankara: TAKAV Yayınları.
Yılmaz, E. (1996). Hukuk Sözlüğü (5. baskı), Ankara: Yetkin Hukuk Yayınları.

MEVZUAT

- Devlet Memurları Kanunu (Kanun no.657), Resmi Gazete, 23.07.1965, 12056.
Devlete ve Kişilere Memurlarca Verilen Zararların Nevi ve Miktarlarının Tespiti, Takibi, Amirlerin Sorumlulukları, Yapılacak Diğer İşlemler Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete, 13.08.1983, 18134.
Kamu İhale Kanunu (Kanun no.4734), Resmi Gazete, 22.01.2002, 24648.
Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (Kanun no.5018), Resmi Gazete, 24.12.2003, 25326.
Kamu Zararlarının Tahsiline İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete, 19.10.2006, 26324.
Muhasebe-i Umumiye Kanunu (Kanun no.1050), Resmi Gazete, 09.06.1927, 606.
Sayıştay Kanunu (Kanun no.6085), Resmi Gazete, 19.12.2010, 27790.
Türk Borçlar Kanunu (Kanun no.6098), Resmi Gazete, 04.02.2011, 27836.
Türk Ceza Kanunu (Kanun no.5237), Resmi Gazete, 12.10.2004, 25611.
Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Kanun no.2709), Resmi Gazete, 09.11.1982, 17863 (Mükerrer).

Atf için / for cited: Özgül, B. (2022). Meslek Yüksekokulu Öğretim Elemanlarının Kariyer Sorunları. Journal of Vocational and Social Sciences of Turkey, Yıl:4, Sayı: 10, Aralık 2022, s.71-82.

MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRETİM ELEMANLARININ KARİYER SORUNLARI*

Bülent ÖZGÜL**

ÖZET

Ülkemizde meslek yüksekokulları, üniversitede okuyan öğrenci sayısının yaklaşık üçte birini barındırmaktadır. Ülke ekonomisi açısından büyük önem taşıyan nitelikli ara eleman ihtiyacının karşılanması bakımından büyük önem taşıyan bu okullar, pek çok sorun nedeniyle sıkıntılı bir süreç yaşamaktadır. Bu sorunlar içerisinde, öğretim elemanı kadrosunun niteliği, doğrudan eğitim kalitesini etkileyen önemli bir sorundur. Öğretim elemanı niteliğini etkileyen önemli faktörlerden biri, bu elemanların yaşadığı kariyer sorunlarıdır. Meslek yüksekokulu öğretim elemanları için öngörülen kariyer sistemi, mevcut çalışma koşulları ve hedefleriyle uyumlu görülmemekte ve yeni bir kariyer sistemine ihtiyaç duyulmaktadır. Söz konusu ihtiyaç, bizzat Yükseköğretim Kurulu tarafından hazırlanan raporlarda da dile getirilen bir husustur. Bu konu hem yeterince tartışılmamış hem de konuyla ilgili henüz somut herhangi bir adım atılmamıştır. Meslek yüksekokullarında çalışan öğretim elemanlarının kariyer sorunlarının çözülmesi büyük önem taşımaktadır. Yeni bir kariyer sistemiyle bu sorun çözüldüğü takdirde, öğretim elemanı niteliği, verimi ve motivasyonunun yükselmesi, bunun da meslek yüksekokullarındaki eğitim kalitesini yükselterek öğrencilerin niteliğini arttırması öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Meslek Yüksekokulu, Öğretim Elemanı, Kariyer, Mesleki Eğitim, Verimlilik.

JEL Sınıflandırma Kodları: I21, I23, I29.

CAREER ISSUES of LECTURERS WORKING at VOCATIONAL SCHOOLS

ABSTRACT

The vocational schools in our country house approximately one third of all university students. These schools, which have great importance to meet the qualified intermediate staff that is important for the economy of the country, have trouble because of various problems. Among these problems, the quality of lecturers is an important problem affecting the quality education directly. One of the problems affecting the quality of lecturers is the career issue that these lecturers face. The present career system for the lecturers working at vocational schools does not suit with present working conditions and aims, and therefore a new career system is needed. This need has been mentioned in a report prepared by Higher Education Institution. However, this problem has neither been negotiated, nor taken a step. To solve the career problems of lecturers working in vocational schools is of capital importance. Supposing that this problem is solved by means of a new career system, the quality, productivity and motivation of lecturers will increase and this will inevitably raise the quality of education and students.

Keywords: Vocational Schools, Lecturer, Career, Vocational Training, Productivity.

JEL Classification Codes: I21, I23, I29.

* Bu çalışma, yazarın 1. Ulusal Şişli Sempozyumu: Türkiye’de Meslek Yüksekokulu Algısı etkinliğinde sunulan bildiriden yararlanarak hazırlanmıştır.

** Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Yalvaç Meslek Yüksekokulu, Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü, Dr.Öğr.Üyesi, bulentozgul@isparta.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-6214-1827

GİRİŞ

Ülkemizde meslek yüksekokullarındaki eğitim kalitesi açısından en önemli sorunlardan biri, nitelikli öğretim elemanı sıkıntısıdır. Bu sıkıntının ortaya çıkmasının en önemli nedenlerinden biri de bu öğretim elemanlarının yaşadığı kariyer sorunudur. Meslek yüksekokullarında çalışan öğretim elemanlarının, fakülte ve enstitülerdeki araştırma görevlileriyle aynı yükselme şartlarına tabi olması, bu öğretim elemanlarının lisansüstü eğitim yapmasını engellemekte ya da lisansüstü eğitim yaparak doktorasını tamamlayan öğretim elemanlarının çalıştığı meslek yüksekokulundan ayrılmasına neden olmaktadır. Kariyer hedefi nedeniyle meslek yüksekokulundaki işinden çok lisansüstü eğitime enerjisini ayıran öğretim elemanları, okuldaki işine daha düşük ilgi göstermekte, diğer yandan da lisansüstü eğitim yapamadığı için yükselme olanağı olmayan öğretim elemanlarının düşük verim ve motivasyonla çalıştığı gözlenmektedir. Böyle bir sorun nedeniyle de, yetenekli genç akademisyen adayları da meslek yüksekokullarında çalışmayı tercih etmemektedirler. Söz konusu sorunlar nedeniyle, meslek yüksekokullarında niteliği yüksek bir kadro oluşturulması güçleşmekte, lisansüstü eğitim yaparak niteliği artan öğretim elemanlarının da fakültelere geçmeyi tercih etmesiyle, nitelikli öğretim elemanlarında da sürekli kayıp yaşanmaktadır. Kaliteli bir öğretim elemanı kadrosunun sürdürülebilir şekilde korunamamasının doğal sonucu da, öğrencilerinin yeterli ve kaliteli eğitim alamaması olarak gerçekleşmektedir.

Yukarıda sayılan nedenlerle, meslek yüksekokullarında daha nitelikli ve motivasyonu yüksek öğretim elemanı kadrosu oluşturmanın ve dolayısıyla bu okullardaki eğitim kalitesini yükselterek sürekli kılmanın en önemli adımlarından biri, bu okullarda çalışanların hedeflerine uygun ve onları daha çok motive edecek bir kariyer sisteminin oluşturulmasıdır. Çalışmada, bu hususların teorik bir değerlendirmesi ve çözüm önerileri sunulmuştur.

1. YÜKSEK ÖĞRETİM KANUNU'NDA MESLEK YÜKSEKOKULLARI, ÖĞRETİM ELEMANLARI ve AKADEMİK KARIYER TANIMLARI

Meslek yüksekokulu, 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 3. maddesinin 1 fıkrasında, “Belirli mesleklere yönelik nitelikli insan gücü yetiştirmeyi amaçlayan, yılda iki veya üç dönem olmak üzere iki yıllık eğitim-öğretim sürdüren, önlisans derecesi veren bir yükseköğretim kurumudur.” şeklinde tanımlanmıştır. Aynı kanunun 3. maddesinin r fıkrasında Ön Lisans eğitimi: “Ortaöğretim yeterliliklerine dayalı, en az iki yıllık bir programı kapsayan nitelikli insan gücü yetiştirmeyi amaçlayan veya lisans öğretiminin ilk kademesini teşkil eden bir yükseköğretimdir.” olarak tanımlanmıştır.

Aynı kanunun aynı maddesinin l, m ve n fıkralarında “Öğretim Elemanları” tanımlanmış ve türleri şöyle sayılmıştır:

“1) Öğretim Elemanları: Yükseköğretim kurumlarında görevli öğretim üyeleri, öğretim görevlileri ve araştırma görevlileridir.

m) Öğretim Üyeleri: Yükseköğretim kurumlarında görevli profesör, doçent ve doktor öğretim üyeleridir.

(1) Profesör: En yüksek düzeydeki akademik unvana sahip kişidir.

(2) Doçent: Üniversitelerarası Kurul tarafından verilen doçentlik akademik unvanına sahip kişidir.

(3) Doktor Öğretim Üyesi: Doktora çalışmalarını başarı ile tamamlamış, tıpta, diş hekimliğinde, eczacılıkta ve veteriner hekimlikte uzmanlık unvanını veya Üniversitelerarası Kurulun önerisi üzerine Yükseköğretim Kurulunca tespit edilen belli sanat dallarının birinde yeterlik kazanmış olan akademik unvana sahip kişidir.

n) Öğretim Görevlisi: Yükseköğretim kurumlarında okutulan dersleri vermek, uygulama yapmak veya yaptırmakla yükümlü öğretim elemanıdır.”

Aynı yasanın 33. Maddesi a fıkrası da “Araştırma Görevlisi” kadrosunu tanımlamaktadır: “Araştırma görevlileri, yükseköğretim kurumlarında yapılan araştırma, inceleme ve deneylerde yardımcı olan ve yetkili organlarca verilen ilgili diğer görevleri yapan öğretim elemanıdır. (...) Bunlar ilgili anabilim veya anasanat dalı başkanlarının önerisi, Bölüm Başkanı, Dekan, enstitü, yüksekokul veya konservatuvar müdürünün olumlu görüşü üzerine rektörün onayı ile araştırma görevlisi kadrolarına en çok üç yıl süre ile atanırlar; atanma süresi sonunda görevleri kendiliğinden sona erer.”

Yasanın “Öğretim elemanı yetiştirme” başlıklı 35. Maddesine göre, “Yükseköğretim kurumları; kendilerinin ve yeni kurulmuş ve kurulacak diğer yükseköğretim kurumlarının ihtiyacı için yurt içinde ve dışında, kalkınma planı ilke ve hedeflerine ve Yükseköğretim Kurulunun belirteceği ihtiyaca ve esaslara göre öğretim elemanı yetiştirirler.” hükmü amirdir.

Üniversite sistemi içerisindeki akademik kariyer basamakları yine aynı kanunun 3. maddesinin t fıkrasında aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

“t) Lisans Üstü: Yüksek lisans ve doktora ile tıpta, dış hekimliğinde, eczacılıkta ve veteriner hekimlikte uzmanlık ve sanatta yeterlik eğitimi kapsar ve aşağıdaki kademelere ayrılır.

(1) Yüksek Lisans: (Bilim uzmanlığı, yüksek mühendislik, yüksek mimarlık, master): Bir lisans öğretimine dayalı, eğitim - öğretim ve araştırmanın sonuçlarını ortaya koymayı amaçlayan bir yükseköğretimdir.

(2) Doktora: Lisansa dayalı en az altı veya yüksek lisans veya eczacılık veya fen fakültesi mezunlarınca Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından düzenlenen esaslara göre bir laboratuvar dalında kazanılan uzmanlığa dayalı en az dört yarı yıllık programı kapsayan ve orijinal bir araştırmanın sonuçlarını ortaya koymayı amaçlayan bir yükseköğretimdir.

(3) Tıpta Uzmanlık: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından düzenlenen esaslara göre yürütülen ve tıp doktorlarına belirli alanlarda özel yetenek ve yetki sağlamayı amaçlayan bir yükseköğretimdir.

(4) Sanatta Yeterlik: Lisansa dayalı en az altı, yüksek lisansa dayalı en az dört yarı yıllık programı kapsayan ve orijinal bir sanat eserinin ortaya konulmasını, müzik ve sahne sanatlarında ise üstün bir uygulama ve yaratıcılığı amaçlayan doktora düzeyinde lisans üstü bir yükseköğretim eşdeğeridir.

(5) Veteriner Hekimlikte Uzmanlık: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından düzenlenen esaslara göre yürütülen ve veteriner hekimlere belirli alanlarda özel yetenek ve yetki sağlamayı amaçlayan bir yükseköğretimdir.”

Yasada görüldüğü şekilde, üniversite sisteminde meslek yüksekokulu tanımı yapılmış, çalıştırılacak öğretim elemanları ve kariyer basamakları için gerçekleştirmeleri gereken lisansüstü eğitim çalışmaları tanımlanmıştır. Dolayısıyla meslek yüksekokullarında çalışan öğretim elemanları için özel bir kariyer basamağı tanımlanmamış, bu bakımdan fakülteler ve enstitüler için öngörülen kariyer basamakları, meslek yüksekokullarında çalışan personel için de geçerlilik taşımaktadır.

Meslek yüksekokullarındaki çalışma koşulları ve daha çok ders vermeye dayalı yapı nedeniyle, araştırmaya dayalı bir akademik yükselme sistemi içerisinde kariyer yapmayı hedefleyen öğretim elemanları, iki işi bir arada yapmak durumunda kalmaktadırlar. Yani, meslek yüksekokulunda çalışan ve akademik kariyer yapmak isteyen bir öğretim görevlisinin hem yasa da tanımlanan “Ders vermek ve uygulama yaptırmak” yükümlülüğünü yerine getirmesi hem de yine yasa da tanımlanan yüksek lisans ve doktora (ya da muadili) çalışmalarını tamamlaması gerekmektedir. Fakülte ya da enstitü kadrosundaki araştırma görevlileri için öngörülen akademik yükselme sistemi, meslek yüksekokullarında çalışan öğretim görevlileri için de geçerlidir. Sonuç olarak, akademik olarak yükselmek isteyen meslek yüksekokulu öğretim elemanları mevcut görevleriyle birlikte lisansüstü

eğitim ve akademik yayın çalışmalarını yerine getirmek durumundadırlar. Bu da meslek yüksekokullarındaki görevleri bakımından önemli bir verimlilik sorunu yaratan unsurdur.

2. MESLEK YÜKSEKOKULLARINDA EĞİTİM KALİTESİ BAKIMINDAN TEMEL SORUNLAR ve ÖĞRETİM ELEMANLARININ DURUMU

Ülkemizdeki yüksek öğretim kurumları içerisinde meslek yüksekokulları, bu okullarda çalışan öğretim elemanları ve öğrenim gören öğrencilerle ilgili mevcut duruma bakacak olursak, Tablo 1, 2 ve 3'teki veriler aydınlatıcı olacaktır.

Tablo 1. Türkiye'deki Yükseköğretim Kurumları Birim Sayıları Dağılımı (2021)

	Devlet Üniversiteleri	Vakıf Üniversiteleri	Vakıf MYO	Toplam
Üniversite sayısı	129	74	4	207

Kaynak: YÖK, 2021 Üniversite İzleme ve Değerlendirme Genel Raporu

Tablo 2. Türkiye'deki Yükseköğretim Kurumlarındaki Öğretim Elemanı Sayıları (2020)

	Devlet Üniversiteleri	Vakıf Üniversiteleri/MYO	Toplam
Öğretim Üyesi	80.398	17.222	97.620
Öğretim Görevlisi	30.527	7.023	37.550
Araş.Gör.	42.897	5.194	48.091
Toplam	153.822	29.439	183.261

Kaynak: YÖK, Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (<http://istatistik.yok.gov.tr>)

Tablo 3. Türkiye'de Yüksek Öğretim Programlarına Kayıtlı Öğrenci Sayıları (2021-2022)

	Önlisans	Lisans	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Sayı	3.250.101	4.579.047	358.271	109.540	8.296.959
Oran	%39,17	%55,19	%4,32	%1,32	%100

Kaynak: YÖK, Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (<http://istatistik.yok.gov.tr>)

Kuşat'a göre, Türkiye'de 1.000'e yakın ilçe olduğu göz önüne alındığında merkez ilçeler dışında neredeyse her beş ilçenin dördünde bir MYO bulunduğu söylenebilir. Bu ilçelerin yaklaşık 1/3'ünün nüfusunun 10.000 ve altı olduğu dikkate alındığında ise her 3 meslek yüksekokulundan birinin, on binden az nüfusa sahip bir ilçede yer aldığı ortaya çıkmaktadır. Nitekim 2007 yılında gerçekleştirilen "Uluslararası Mesleki ve Teknik Eğitim Konferansı'nın Yükseköğretimde Uygulama Ağırlıklı Yeni Açılımlar" isimli çalışma grubu raporunda meslek yüksekokulu sayılarının, ülke genelinde dağılımının il merkezleri, ilçe ve hatta beldelerde eğitim/öğretim veriyor olmalarının kalite problemini beraberinde getirdiği sonucuna varılmıştır (Kuşat, 2014:67-68).

Kahraman'ın çalışmasına göre, gelişmiş ülkelerde, tüm eğitim alanları içerisinde meslek yüksekokullarının tercih edilme oranı % 65 iken, Türkiye'de bu oran % 35-40 civarındadır. Türkiye'de örgün öğrenim veren meslek yüksekokullarına olan talep sürekli artış göstermektedir, ancak sahip olunan genç nüfusa karşın, gelişmekte olan bir ekonominin en önemli unsuru olan kalifiye eleman yetiştirme programlarının oranları, gelişmiş ülkelere kıyasla oldukça düşük kalmaktadır (Kahraman, 2014:3).

Alkan ve arkadaşlarının aktarımına göre, 2012-2013 eğitim-öğretim yılı itibarıyla meslek yüksekokullarında, öğretim elemanı başına 52 öğrenci düşmektedir. Bu oran Almanya'da 5, Avustralya'da 8, Belçika'da 10, Japonya'da 9, Kore ve Amerika Birleşik Devletleri'nde 21, İngiltere'de ise 20 olarak verilmektedir. Türkiye'de, meslek yüksekokullarında öğrenim gören öğrenci sayısı göz önüne alındığında, meslek yüksekokullarımızdaki mevcut öğretim elemanlarına ek olarak çok sayıda öğretim elemanına daha ihtiyaç duyulduğu görülmektedir (Alkan, vd., 2014: 134).

Meslek yüksekokullarında eğitim kalitesi konusu son yıllarda giderek artan düzeyde üzerinde tartışılan ve çalışılan konulardan biri haline gelmiştir. Bu çalışmalardan çıkan ortak sorunları şu şekilde özetlemek mümkündür.

1. Sınav barajının kaldırılması: Gerek önlisans gerekse lisans düzeyinde eğitim ve öğretim veren program ve bölümlere öğrenci alımı ile ilgili olarak 2022-2023 eğitim ve öğretim yılı için yerleştirme barajının kaldırılması nedeniyle, eğitim ve öğretim kalitesinin oldukça olumsuz etkilendiği gözlenmekte olup, somut sonuçları önümüzdeki yıllarda daha da netleşecektir.

2. Meslek yüksekokulu enflasyonu: Yukarıda da rakamları verildiği gibi, ülkemizdeki meslek yüksekokulu sayısı 1024 olup, bunların yaklaşık üçte biri 10.000 nüfusun altındaki yerleşim yerlerinde faaliyet göstermektedir. Uygulamalı eğitimin ve öğretim kadrosunun büyük önem taşıdığı mesleki eğitim bakımından, küçük yerleşim yerlerinde kurulmuş meslek yüksekokullarında verimli bir eğitim ortamı oluşturmak mümkün olmadığı gibi, kaynakların lüzumsuzca dağıtılması, daha verimli çalışabilecek meslek yüksekokulları bakımından da büyük dezavantaj doğurmaktadır. Bu bakımdan, meslek yüksekokullarının açılma kriterlerinin yeniden ele alınıp mevcut okulların revize edilmesi önerilmektedir. Özer'e göre, MYO'ların ülkemizde nerelere ve nasıl kurulduğuna bakıldığında, öğrenci sayısı nedeniyle ilçe ve beldelerin ekonomik canlılığının daha çok ön planda olduğu rahatlıkla görülmektedir. Üniversite yönetimlerine ilçelerde, beldelerde meslek yüksekokulları açılması için büyük baskılar yapılmaktadır. Bu nedenle MYO'lar programlarıyla ilgili sektörlerin olmadığı yerlerde açılabilen, atölye-laboratuvar, makine-teçhizat ve öğretim elemanları bakımından da oldukça zayıf bir görünüm sergilemektedir. Bu da ülkemizin sınırlı kaynaklarının verimsiz kullanımına yol açmaktadır (Özer, 2012:22).

3. Fiziki ve ekonomik yetersizlikler: Ünver ve diğerlerine göre, kent merkezine ve yerleşkeye olan mesafe öğrencilerin buralarda bulunan imkanlardan sınırlı ölçüde yararlanmasına sebep olmaktadır. Yerleşkede bulunan kütüphane, spor alanları ve etkinlikleri, yemek ve kafeterya hizmetleri ile konferans, panel, sempozyum gibi akademik etkinlikler, taşrada yer alan meslek yüksekokullarında kısıtlı olarak sunulabilmektedir (Ünver, vd., 2009:755). Bunun yanında, meslek yüksekokullarının birçoğu, daha önce başka amaçla inşa edilerek kullanılmış binalarda eğitim ve öğretim vermekte, uygun ve yeterli sınıf, laboratuvar ve atölye imkanları bakımından yetersiz ortamlarda faaliyet göstermektedir. Üniversite yönetimlerinin meslek yüksekokullarına kaynak aktarımı konusundaki isteksizliği de bu sorunun sürmesinin önemli nedenlerinden biridir. Kenar'ın konuyla ilgili hazırladığı rapordaki şu tespit oldukça çarpıcıdır: "Bu okulların kaynak sorunları da had safhada; üniversiteler kıt kaynaklarını öncelikle fakülterlere ayırırlar. MYO'lar rektörlerin üvey evlatları konumunda. 2005-2006 eğitim-öğretim yılı için öğrenci başına yapılan harcama, mesleki ve teknik ortaöğretimde 2.208 YTL, genel ortaöğretimde 1.259 YTL olmasına karşın, meslek yüksekokullarında sadece 702 YTL'dir. (Kenar, 2010:7)"

4. Programların güncel olmaması ve işlevsizliği: Meslek yüksekokullarındaki programların birçoğu, sektörlerdeki işgören ihtiyacıyla uyumlu olmaktan uzak olup, ülkemizdeki mesleki yeterlilikler çerçevesi çalışmaları da oldukça yetersiz durumdadır. Programların piyasayla işbirliği halinde yeniden düzenlenerek ihtiyaçlarla uyumlu hale getirilmesi büyük önem taşımaktadır. Meslek yüksekokullarındaki ders programları, dinamik bir yapıda, yerel, ulusal ve uluslararası iş piyasalarının ihtiyaçları dikkate alınarak, güncel ve teknolojiye uygun olacak şekilde gözden geçirilerek düzenlenmelidir (Ala-Gülmez, 2014:376). Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'na (2006) göre meslek yüksekokulları ile mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları arasında program bütünlüğünün bulunmaması, mesleki ve teknik eğitim programlarının işgücü piyasasının taleplerine uygun olarak güncellenememesi sonucu mesleki ve teknik eğitim mezunlarının istihdamı artırılmamakta ve mezunların mesleki eğitime olan talebi azalmaktadır (Uçar-Özerbaş, 2013:244).

5. Piyasayla yetersiz ilişkiler: Mevcut piyasa için ara eleman yetiştirmeyi hedefleyen meslek yüksekokullarının, piyasayla koordinasyon konusunda neredeyse sıfır ilişkisi, meslek yüksekokullarında verilen eğitimleri verimli ve hedefine uygun olmaktan oldukça uzak bir noktada

tutmaktadır. YÖK'ün bir dönem mesleki eğitim konusuyla ilgilenen üyesi Durmuş Günay'ın ifadelerine göre, mesleki eğitim ve ilgili sektörler arasında sıkı bağların kurulmuş olması eğitim, istihdam ve üretim kalitesi için son derece önemlidir. Ancak henüz sağlıklı işleyen ve süreklilik gösteren bir bağ oluşmamıştır (Günay, 2011:116).

Günay'a göre, mesleki eğitimin temel sorunu, eğitimini gördüğü mesleğin icrası için asgari becerilerin öğrenciye kazandırılmamasıdır. 2008 yılında, okuldan işe geçişte karşılaşılan engeller üzerine yapılan bir araştırmada, % 43 oranında beceri yetersizliği ve uyumsuzluğunun engel olduğu şeklinde bir belirleme yapılmıştır. Bu sonuç, mesleki eğitimde yeterli düzeyde uygulama imkânının olmaması dolayısıyla, gözlemlerle de örtüşmektedir (Günay, 2011:120).

6. Öğretim elemanı azlığı: Yukarıdaki verilerde de görüldüğü gibi öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı dünyadaki ileri ülkelerin düzeyinin oldukça gerisindedir. Bunda yetenekli gençlerin meslek yüksekokullarında çalışmaktan kaçınması, meslek yüksekokullarına yeterince kadro verilmemesi ve akademik kariyer yapan öğretim elemanlarının fakültelere geçiş yapmasının önemli bir etkisi bulunmaktadır.

7. Öğretim elemanlarının niteliği: Meslek yüksekokullarında çalışan öğretim elemanlarının, çalıştıkları bölümlerin gerektirdiği nitelikler bakımından da sorunlar barındırdığı bilinmektedir. Bunda en temel etken, meslek yüksekokullarında çalışan personelin, üniversitelerinde aldıkları lisans eğitimi alanı ile çalıştıkları programların örtüşmemesidir. Bir diğer neden, akademik çalışma ve piyasada çalışma imkanlarındaki sıkıntılar nedeniyle, öğretim elemanlarının kendilerini geliştirme imkanlarının azlığıdır. Bu konudaki önemli bir diğer neden de, doktorasını tamamlayan öğretim elemanlarının ve piyasadaki cazip işler nedeniyle ayrılan öğretim elemanlarının ayrılmasıyla oluşan kayıplardır. Bir diğer neden de, lisans üstü eğitim yap(a)mayan öğretim elemanlarının motivasyon sıkıntılarıdır. Tüm bu etkenler nedeniyle, meslek yüksekokullarındaki öğretim elemanları için önemli bir nitelik sorunu olduğu bilinmektedir.

8. Öğretim elemanlarının kariyer sorunu: Çalışmamıza da temel olan bu önemli konu, meslek yüksekokullarının gelişimi önündeki en büyük engellerden biridir. Bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgiler bir sonraki bölümde verilecektir.

Yüksek Öğretim Kurulu tarafından 2006 yılında hazırlanan “Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi” raporunda, meslek yüksekokulları ile ilgili şu altı stratejik adımın atılması öngörülmüş, bu adımlardan birinin de (5. Madde) öğretim elemanları için yeni bir kariyer çizgisi olması gerektiği belirtilmiş, ancak yaşananlar, bu konularda gerekli adımların atılmadığını göstermiştir:

1. MYO'ların toplumda, öğrenciler ve öğretim elemanları arasındaki saygınlığını artırmak ve iddialı hale getirmek; bu yolla bu kurumlardaki öğrenciler ve öğretim üyelerinin motivasyonunu yükseltmek,
2. MYO'ların yerel iş ve istihdam piyasalarına gömülü hale gelmesini gerçekleştirmek,
3. MYO'ların taşımak istedikleri iddiayla uyumlu bir yönetim sistemi oluşturmalarını sağlamak,
4. MYO'lara daha iyi yetişmiş ve motive olmuş öğrencileri kanalize edebilmek,
5. MYO'lar içinde, işine kendini adanmış, işi konusunda heyecan taşıyan öğretim elemanlarının kendilerini mutlu hissedecekleri yeni bir kariyer çizgisi kurabilmek,
6. MYO'ların donatılarının yeterli hale getirilmesi, büyüklüklerinin ve dağılımlarının yeniden yapılandırılması (YÖK, 2006:21,172).

3. MESLEK YÜKSEKOKULLARINDA ÇALIŞAN ÖĞRETİM ELEMANLARININ KARIYER SORUNLARI

Çalışmanın ana konusu olan meslek yüksekokullarında çalışan öğretim elemanlarının kariyer sorunları, bu okulların diğer sorunları arasında önemli bir yere sahip ve acilen çözülmesi gereken bir

problemdir. Çünkü mesleki eğitimin; okul, öğretim elemanı, öğrenci ve piyasa dörtgeni içerisinde, önemi belki de en yüksek faktör, eğitim kalitesini doğrudan etkileyen, kaliteli öğretim elemanı kadrosu olgusudur. Tabii ki, mesleki eğitimin ve meslek yüksekokullarının sorunlarının çözümü için diğer sorunlarla ilgili de adım atılması gereklidir. Ancak, bu adım diğer adımların başarılı olması için, bize göre en önemli faktördür. Zira, meslek yüksekokullarının eğitim kalitesi sorununun kaynağında, yeterli ve sürdürülebilir bir öğretim elemanı kadrosu oluşturulamaması yatmaktadır. Dolayısıyla, yüksek öğretim ile ilgili karar alıcıların çözüme gücüne sahip olduğu bu sorunun halledilmesi halinde, atılan diğer adımların da başarılı olması için daha uygun bir zemin oluşacaktır.

Yüksek Öğretim Kurulu tarafından hazırlanan “Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi” raporunda, öğretim elemanlarının yaşadığı kariyer sorunu şu şekilde ele alınmıştır: “Günümüzde MYO’ların üniversitelerdeki yeri bir fakülte benzeri olarak ele alınmaktadır. Bu da MYO’ların gelişmesinde değişik sorunlar yaratmaktadır. MYO’daki bölümlerle ilgili olmayan akademisyenler, bu MYO’lara müdür olarak atanmaktadır. Bu atamalarda genellikle MYO’lar için anlamlı olabilecek ölçütlerden çok genel akademik ölçütler egemen olmakta ve MYO’ların öğretim kadrolarından üniversite öğretim elemanlarından beklenen bir kariyer çizgisini gerçekleştirmeleri beklenmektedir. Bu tutum bir yandan MYO öğretim elemanlarını sıkıntıya sokarken, öte yandan bu koşulları sağlayanlar ilk fırsatta MYO’lardan ayrılarak, üniversitelerin fakültelerine geçme çabası göstermektedirler. Yukarıdaki sorunlara ek olarak MYO’ların varolan konumlarıyla üniversite bütçesinden yeterli pay almalarında da güçlükler yaşadıkları gözlenmektedir (YÖK, 2006:173).”

Ganiyusufoğlu’na göre, öğretim elemanları, akademik çalışmalara verilen desteğin azlığı, fiziki çalışma koşullarının araştırma yapmaya uygun olmaması, çalışmalar için gerekli izinlerin bürokratik süreçlere takılması, kongre, sempozyum gibi bilimsel toplantılara katılamama, neredeyse sadece internet üzerinden kaynak elde edebilme, çalışmaların yayımlanmasında karşılaşılan akademik olmayan güçlükler, yabancı dil engeli ve yurt dışına çıkma olanaklarının yetersizliği gibi akademik yükselme süreciyle bağlantılı sorunlar yaşamaktadır. Tüm bunlara ek olarak yöneticilerin kişisel engellemeleri ve kaptisleri, özellikle kadın öğretim elemanları için aile ve iş rollerini dengede götürme zorluğu, araştırma yapılırken yaşanan yardımcı eksikliği, örgüt içi ve kişisel iletişim problemleri gibi bireysel ve örgütsel problemler de yaşamaktadırlar.

Bir diğer sorun alanı ise öğretim elemanlığına giriş ve sonraki aşamalarda kayırmacılığın yaygın olmasıdır. Türkiye’de öğretim elemanlığında kariyer sürecinin yeterince saydam olmadığı ve liyakat esaslı süreçlerden çok, karar vericilere sadakatin aranmakta olduğuna ilişkin yoğun eleştiriler bulunmaktadır (Ganiyusufoğlu, 2013:12). Bu da öğretim elemanı niteliğiyle ilgili sorunun başka bir boyutu olarak dikkat çekmektedir.

Meslek yüksekokullarında çalışan öğretim elemanlarının kariyer sorununun en önemlisi, üniversite yapısı içerisindeki akademik yükselme koşullarıdır. Birinci alt bölümde de açıklamaya çalıştığımız gibi, üniversite sistemi içerisindeki kariyer basamaklarında ilerleyebilmek için lisans üstü eğitim ve akademik çalışma (makale, bildiri, proje, vb.) yapmak gerekmektedir. Fakülte ve enstitü kadrolarındaki araştırma görevlileri ve öğretim üyeleri için belirlenmiş bu yükselme kriterlerini, meslek yüksekokullarında çalışan öğretim elemanlarının da yerine getirebilmeleri için çok fazla efor sarf etmeleri ve bu eforu sarf ederken mevcut görevlerini yeterince verimli yerine getirememeleri gözlenen bir durumdur. Yani, meslek yüksekokulunda meslek dersleri vermekle görevli öğretim elemanlarının, aynı zamanda yüksek lisans ve doktora çalışması yapmaları, yabancı dilde yeterli puanı almaları, bunları tamamladıktan sonra da akademik puan toplamak için çalışma yapmaları gerekmektedir. Bunun önündeki en büyük engel, meslek yüksekokullarındaki aşırı ders yükleri ve bu okullardaki eğitim konuları ile akademik çalışma yapılan alanlar arasındaki uyum sorunlarıdır. Bundan dolayı, akademik kariyer basamaklarında yükselmeyi amaçlayan bir meslek yüksekokulu öğretim elemanının, esas görevi olan mesleki dersler vermek, öğrencilerinin mesleki gelişimleri için aktiviteler gerçekleştirmek, öğrencilerini mesleki anlamda yönlendirme görevlerini yeterince verimli şekilde gerçekleştirmelerinin zorluğu ortadadır ve gözlenen bir durumdur.

MYO'larda çalışan öğretim elemanlarının yaşadığı bir diğer kariyer sorunu da, çalışılan üniversitede, alanıyla ilgili yüksek lisans ve doktora programlarının olmamasıdır. MYO'larda açılan çok farklı alanlardan programlarda görev alan öğretim elemanlarının lisans alanları ya da lisans üstü eğitim almak istediği alanlarla ilgili yüksek lisans ve doktora programlarının olmaması, onları ya lisans üstü eğitim yapmamaya itmekte ya başka şehirlerdeki üniversitelere ya da başka bölümlere yönelmelerine neden olmaktadır, ki bu da zaman ve enerji bakımından önemli kayıplara yol açmaktadır.

Akademik kariyer basamaklarında yükselmek için baz alınan akademik çalışmaların yapılabilmesi için de, meslek yüksekokullarında yapılan çalışmaların, verilen derslerin ve etkinliklerin herhangi bir değerinin bulunmaması, meslek yüksekokullarında çalışan öğretim elemanlarının bir diğer kariyer sorunudur. Akademik puan toplamak için yapılması gereken çalışmaların meslek yüksekokullarında yürütülen eğitim ve öğretim çalışmalarıyla uyumsuzluğu nedeniyle öğretim elemanları ya bu konuda çalışma yapmamayı tercih etmekte ya da yaptıkları çalışmaların meslek yüksekokullarındaki görevleriyle ilgili katkı sağlamaması durumlarıyla karşı karşıya kalmaktadır.

Akademik kariyer sorununun bir diğer yönü de, meslek yüksekokullarına yeterli derecede öğretim üyesi kadrosu verilmemesi, verildiği zaman da bu okullarda görev yapan öğretim üyelerine lisansüstü çalışmalarda yeterince yer verilmemesidir. Doktorasını bitirdikten sonra uzun süre kadro almaya çalışan meslek yüksekokulu öğretim elemanları, bu süreçte okuldan ayrılmayı tercih edebilmekte, ayrılmadıkları durumda da yaşadıkları kadro sorunu nedeniyle motivasyon kaybı yaşayabilmektedir. Meslek yüksekokullarında çalışan öğretim üyelerinin yaşadığı önemli bir sorun da, enstitülerce yürütülen lisansüstü eğitimlerde kendilerine ders ya da akademik danışmanlık verilmesi konusunda yaşadıkları engellerdir. Bu engel nedeniyle, meslek yüksekokullarında çalışan öğretim üyelerinin, akademik çalışma yapma şansları kısıtlanmakta, bu da verim ve motivasyon kaybına neden olmaktadır.

Meslek yüksekokullarında çalışan öğretim elemanlarının kariyer sorunlarının bir yönünü de, mesleki eğitim verdikleri alanlarda piyasadaki işletmelerle iş ilişkisi kurmakta karşılaştıkları zorluklar ve teşvik yokluğudur. Kimi idari kimi de ekonomik engeller nedeniyle, meslek yüksekokullarında çalışan öğretim elemanları, uzmanlık alanlarıyla ilgili olarak piyasadaki işletme ve kuruluşlarda çalışmak, danışmanlık yapmak, işbirliği yapmak gibi imkanlardan yoksun kalmaktadırlar. Halbuki üniversite sistemi içerisinde piyasayla ilişki içerisinde olması gereken en önemli grup meslek yüksekokulu öğretim elemanlarıdır. Verilen eğitimin piyasanın ihtiyaçlarıyla uyumlu olması, öğretim elemanlarının meslekleriyle ilgili yeterliliklerinin güncellenmesi ve artırılması, piyasadaki işletmelerin akademik ve bilimsel bilgiyle yönlendirilebilmesi bakımından yaşanan sıkıntı, öğretim elemanlarının bu konudaki kariyer imkanlarını da kısıtlamaktadır.

Meslek yüksekokullarında çalışan öğretim elemanlarının kariyer sorunu yaşamasına neden olan bir diğer faktör de, bu okulların kuruldukları ve faaliyet gösterdikleri yerleşim birimleridir. Yine, birinci alt bölümde belirtildiği gibi, meslek yüksekokullarının yaklaşık üçte biri nüfusu on binin altındaki yerleşim yerlerinde faaliyet göstermektedir. Bu yerleşim yerlerinde yaşanan genel sıkıntıların yanında, akademik çalışma ve piyasayla işbirliği yapma imkanının bulunmaması, öğretim elemanlarının yeterlilikleri açısından da, kariyer hedefleri açısından da büyük bir sorun teşkil etmektedir.

Yaşanan sorunlar bir bütün olarak, meslek yüksekokullarında çalışan öğretim elemanlarında motivasyonsuzluk, verimsizlik ve başka sorunlara yol açmaktadır. Tetik tarafından meslek yüksekokullarında çalışan öğretim elemanlarına yönelik olarak yapılan bir çalışmada, öğretim elemanları ağır çalışma koşulları, fazla ders yükü, anlayışsız öğrenciler, eğitimciyi değerlendirme yöntemlerindeki uygunsuzluk, doyum vermeyen ödül yapısı, gelir düzeyindeki azlık, araştırmaların desteklenmemesi gibi etmenlerden dolayı tükenmişlik duygusu yaşamaktadır (Tetik, 2011:347).

Yukarıda izah etmeye çalıştığımız farklı problemler nedeniyle meslek yüksekokullarında çalışan öğretim elemanlarının kariyer konusuyla ilgili olarak zaman, enerji, motivasyon ve verimlilik sorunları yaşadıkları gözlenen, dile getirilen ve bilinen bir durumdur.

4. MESLEK YÜKSEKOKULLARI ÖĞRETİM ELEMANLARININ KARIYER SORUNLARI İÇİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

4.1. MYO Öğretim Elemanları İle İlgili Çözüm Önerileri

Meslek yüksekokullarında çalışan öğretim elemanlarının kariyer sorunlarının çözümü için olumlu sonuçlar sağlayacağı düşünülüyor önerilere de çalışmanın bu bölümünde yer verdik.

Meslek yüksekokullarında çalışan öğretim elemanlarının kariyer sorununun en önde geleninin, bu okulların yapı ve işleyişine uygun bir kariyer sisteminin olmayışı olduğunu daha önceki bölümlerde vurgulamıştık. Dolayısıyla, çözüm önerimizin en önemli kısmını, bu okullara özgü bir kariyer sisteminin hayata geçirilmesi olacaktır.

Yüksek Öğretim Kurulu tarafından 2006 yılında hazırlanan “Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi” raporunda, öğretim elemanlarının yaşadıkları kariyer sorunuyla ilgili olarak şu öneriler sunulmuştur: “MYO’larda istihdam edilecek olan öğretim elemanlarının sanayi deneyiminin yüksek olması ve akademik kariyer yapma endişesinin bulunmaması gerekmektedir. MYO’larda görev yapan öğretim elemanlarına, aynı çalışma yılları sonrasında, üniversite öğretim elemanlarıyla aynı gelir düzeylerine ulaşma, ancak **farklı bir kariyer çizgisi izleyebilme olanağı verilmelidir**. MYO’ların yönetim kademeleri de bu yeni kariyer çizgisindeki kademelerle ilişkilendirilmelidir (YÖK, 2006:174).

Fakülte kadrolarında öğretim üyesi olmak isteyenlerle meslek yüksekokullarında çalışarak akademik kariyer yapmayı isteyenlerin aynı şartlara tabi tutulmamasını sağlayacak yeni bir düzenleme, yaşanan kariyer sorununun çözümünde önemli bir adım olacaktır. Bunun için bizim önerimiz, bununla ilgili olarak Yüksek Öğretim Kanununda meslek yüksekokullarında çalışanlar için lisansüstü eğitim ve akademik puanlama konusunda düzenleme yapılmasıdır. Bu düzenlemeyle birlikte bütün üniversitelerde Mesleki Eğitim Enstitüleri kurulmalı ve meslek yüksekokullarında çalışarak akademik kariyer yapmak isteyenlere, mesleki eğitimin gereklerine uygun bir eğitim modeliyle eğitim verilmelidir. Bu enstitülerde, o üniversitede mevcut meslek yüksekokulu programlarıyla uyumlu ana bilim dallarında yüksek lisans ve doktora programları açılmalıdır. Ders aşamalarının ise enstitü merkezli olarak uzaktan öğretim sistemiyle yapılması, hem zaman kaybını önleyecek hem fiziki olarak üniversite merkezine uzaktaki öğretim elemanları için ulaşılabilirlik sağlayacak ve hem de meslek yüksekokullarındaki iş verimliliğinin düşmemesi sağlanacaktır. Bu enstitüde yüksek lisans aşamasında ortak olarak pedagoji derslerinin verilmesi yoluyla, bu okullarda ders verecek öğretim elemanlarının bu eksikliği de ortadan kaldırılmış olacaktır. Meslek yüksekokullarında çalışmak isteyen öğretim elemanı adayları da lisansüstü çalışmalarını bu enstitülerde yapmaları yolunda yönlendirilerek yeterlilikleri, bu okullarda çalışmak için artırılmış olacaktır. Bu enstitülerde yüksek lisans ve doktora çalışmalarını tamamlayarak öğretim üyesi kadrosuna atanan öğretim elemanlarının ünvanları da farklılaştırılarak Mesleki Eğitim (ME) Doktoru, ME Doktor Öğretim Üyesi, ME Doçent Doktor, ME Profesör Doktor şeklinde ayrılması sağlanabilir. Bu düzenlemeyle, meslek yüksekokullarında çalışmak, akademik kariyer yapmak isteyenler için de cazip hale gelecek, yetmişmiş nitelikli öğretim elemanlarının bu okullardan ayrılarak, bu okulların eğitim kadrolarının zayıflaması önleneyecek, bunun da ötesinde bu bilgi birikimine sahip öğretim elemanlarını kadrolarında bulunduran meslek yüksekokullarındaki eğitim kalitesi üst seviyelere çıkacaktır. Ayrıca, bu yolla öğretim üyesi olan öğretim elemanlarına söz konusu Mesleki Eğitim Enstitüsü’nde ders verdirerek, danışmanlık yaptırarak akademik çalışmalarını daha üst seviyede sürdürme imkanı da sunulmuş olacaktır. Bu enstitüde eğitim almak, bazı istisnalar göz önüne alınarak, MYO’larda çalışmak ve ders vermek için de bir önkoşul haline getirilerek, standart bir eğitim kalitesinin yakalanmasını sağlayacaktır.

Bu enstitüde lisans üstü eğitim yapmak ve öğretim üyesi kadrolarına atanmak için gerekli yabancı dil şartıyla ilgili de daha esnek bir düzenleme yapılması da gereklidir. Yapılacak mesleki ve akademik çalışmalara uygun ayrı bir dil sınavı yapılabileceği gibi, mevcut yabancı dil sınavlarında alınacak puanlarla ilgili barajlar meslek yüksekokulu öğretim elemanları için daha düşük seviyelere çekilebilir ya da kaldırılabilir.

Akademik puanlama sistemi de, yapılan bu lisans üstü eğitime paralel olarak düzenlenmeli, meslek yüksekokullarında yapılan çalışmalar, projeler, mesleki eğitim çalışmaları, sunumlar, sergiler, vb. de puanlamaya dahil edilmeli ve meslek yüksekokulu öğretim elemanlarına göre düzenlenerek uygulanabilir ve verimli bir puanlama sistemi oluşturulmalıdır. Ayrıca akademik teşvik sisteminde de buna uygun düzenlemeler yapılmalıdır.

Meslek yüksekokulu öğretim elemanlarının akademik kariyer sistemi içerisinde, çalışılan mesleki alanla ilgili piyasa işbirliği ve işletme çalışmaları da önemli bir kriter haline getirilmeli, işletmelerle işbirliğini kolaylaştıran yasal düzenlemeler ve teşvikler devreye sokulmalıdır. Meslek yüksekokulları piyasaya ara eleman yetiştiren kurumlar oldukları için, piyasadaki işletmelerle işbirliği ve koordinasyonun olabildiğince yüksek olması gerekmektedir. Bu bakımdan, meslek yüksekokullarında çalışan öğretim elemanlarının bu işletmelerle işbirliği yapması, onlara danışmanlık yapabilmeleri ve o işletmelerde görev alabilmeleri için daha esnek bir yasal çerçeve oluşturulmalı, bu çalışmaların akademik puan sisteminde de kriter olarak uygulanmasıyla hem ekonomik olarak hem mesleki olarak hem de akademik kariyer hedefleri bakımından özendirici bir sistem oluşturulması sağlanmalıdır. Bu düzenleme, öğretim elemanlarının yeterliliklerinin artmasını sağladığı gibi, bu okullarda eğitim alan öğrencilerin piyasa bilgilerinin artırılması ve daha kolay staj ve iş imkanları sunulması için de uygun bir ortam yaratacaktır.

Akademik kariyer çalışmalarını destekleyecek bir diğer öneri de bazı meslek yüksekokullarında bulunan ikinci öğretim programlarının kapatılarak, öğretim elemanlarının ders yüklerinin azaltılması olacaktır. Bu düzenlemeyle öğretim elemanlarının akademik, mesleki ve işletme çalışmalarına daha fazla vakit ayırmaları mümkün olacaktır.

Mesleki eğitimle ilgili yapılacak kitap, ders notu ve makale yayınlarını özendirici bir kriter uygulaması da öğretim elemanları ve öğrenciler için yararlı bir uygulama olabilecektir.

4.2. MYO'larda İdari Yapılanma İle İlgili Çözüm Önerileri

Hem bu konu bakımından hem de genel olarak meslek yüksekokullarının sorunları bakımından önemli bir öneri de, meslek yüksekokullarının idari mekanizmasının yeniden düzenlenmesiyle ilgili olacaktır. Genellikle devlet üniversitelerinde gözlenen idari yapılanma, fakültelerde farklı bilim alanlarındaki öğretim üyelerinin meslek yüksekokullarına idareci olarak atanmasıdır. Bu durum, meslek yüksekokullarının yönetiminde en büyük zaaf yaratan durumlardan biri olmasının yanında, o okullarda görev alan öğretim elemanlarının da motivasyonlarını zayıflatan bir durum olmaktadır. Dışarıdan haftanın birkaç günü idareci olduğu okullara giderek okulları yönetmeye çalışan ve meslek yüksekokulunda mevcut programlarla ve mesleki eğitimle de pek ilgisi olmayan öğretim üyeleri, bu okulların yönetiminde etkin ve başarılı bir performans gösteremezken, bu konularda daha yetkin meslek yüksekokulu öğretim elemanları karar alma gücünden uzak kalmak nedeniyle hem yeterince motive olamamakta hem de kurumsal bağlılıkları zayıflamaktadır. Bu nedenle, meslek yüksekokullarının idari yapılanmasının düzenlenmesi de kariyer sorunlarının çözümü bakımından önem taşımaktadır.

Meslek yüksekokulu öğretim elemanlarının kariyer sorunlarının çözümü için en önemli önerimiz de, bu konunun sürekli gündemde tutularak kamuoyu yaratılması olacaktır. Meslek yüksekokullarının sorunlarının tartışıldığı platformlarda, öğretim elemanlarının sorunu sadece maaş, ders ücreti gibi kısır konularla sınırlı olarak tartışılmakta ve esas sorun gözlerden kaçmaktadır. Dolayısıyla bu sorunun gündeme getirilerek karar alıcıların dikkatinin çekilmesi için çalışma yapılması, yukarıda saydığımız bütün önerilerin ön şartıdır.

Burada sıralanan öneriler, farklı şekil ve boyutlarda ele alınarak geliştirilebilir, daha uygun sistem arayışları gerçekleştirilebilir. Bu çalışmayla, bu tartışmalara katkı sunulması hedeflenmektedir.

SONUÇ

Meslek yüksekokullarımız, mevcut üniversite sistemindeki öğrencilerin üçte birine eğitim veren ve ülkemizdeki işletme ve kuruluşların ara eleman ihtiyacını karşılamaya çalışan eğitim kuruluşlarıdır.

Bu okullarımızın yapısal, ekonomik, fiziki, eğitsel, idari pek çok sorunu bulunmakta olup, son yıllarda bu okullarımızın sorunlarının giderilmesi ve eğitim-öğretim kalitesinin yükseltilmesi için çok sayıda etkinlik ve çalışma yaptığı görülmektedir. Zira, bu okulların hem genel eğitim sistemi bakımından hem de işletme ve kuruluşların insan kaynakları sistemi açısından büyük önemi bulunmaktadır. Bu okulların sorunları sadece kendilerini değil, hem genel eğitim sistemini hem işletmeleri hem de genel olarak ekonomiyi olumsuz etkilemektedir. Bu sorunların giderilmesi de bu saydığımız sistemlere olumlu olarak yansıtacağı için, bu konudaki çalışmaların, tartışmaların ve katkıların büyük önemi bulunmaktadır.

Mesleki eğitimin ve meslek yüksekokullarının sorunları arasında, özel ve önemli bir yere sahip öğretim elemanlarının kariyer sorununun çözümü, tabii ki bütün sorunları ortadan kaldırmayacaktır. Ancak, birçok sorunun ortadan kaldırılması bakımından da etkisi olacak ve diğer konularda atılacak adımları anlamlı hale getirecektir.

Mevcut kariyer sistemiyle meslek yüksekokullarında verimli, kaliteli ve sürdürülebilir bir öğretim elemanı kadrosu oluşturmak pek imkanı görünmemektedir. Dolayısıyla, meslek yüksekokullarındaki çalışma sistemine uygun yeni bir kariyer sistemi tartışmaya açılmalı, öneriler değerlendirilmeli, yasal, sosyal ve ekonomik şartlara uygun yeni bir kariyer sistemiyle daha nitelikli, daha kaliteli ve süreklilik arz eden bir öğretim elemanı profili oluşturmak hedeflenmelidir. Bu sorunun çözülmesinin olumlu çarpan etkisi, diğer sorunlardan çok daha kuvvetli olacaktır.

Kuşkusuz, bu çalışma kapsamında ortaya konulan çözüm önerileri daha ayrıntılı bir çalışmayla somutlaştırılmalı, tartışılmalı ve daha doğru olabilecek sonuçlara ulaşmalıdır. Bu tür çalışmaların Yüksek Öğretim Kurulu koordinasyonunda ve üniversitelerin katkılarıyla geliştirilmesi, ülke için en uygun çözümleri içeren bir sistemin oluşturulmasını sağlayabilecektir.

Unutulmamalıdır ki, mesleki eğitim sorununu çözmeden, ülkemizdeki genel eğitim sisteminin kalitesini arttırmak mümkün olmayacaktır. Mesleki eğitim, sadece eğitim sistemini değil, doğrudan mevcut ekonomik sistemi de yakından etkileyen bir sistemdir. Bu bakımdan sorunlarının çözümü daha kısa vadede sonuç verecek ve olumlu etkisi daha çabuk yayılabilecek bir sistemdir.

Genel eğitim, ekonomik ve toplumsal sistem için önem arz eden bu konuda yapılacak çalışmalar artarak sürdürülmeli ve sürekli hale getirilmelidir. Arayışlar ve çabalar, çözüme ulaşılmasının vazgeçilmez araçlarıdır. Meslek yüksekokullarının sorunlarının çözümü ve öğretim elemanlarının kariyer sorunlarının çözümü bakımından, bu naçizane çalışmanın da bu arayışlara bir katkı sunmasını diliyoruz.

KAYNAKÇA

- ALA, M.Ö. ve GÜLMEZ, H. (2014). “İşyeri Eğitimi Uygulamasının Verimliliği: Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, 1. Uluslararası Mesleki Eğitim ve Öğretim Sempozyumu (IVETS-2014), 375-380.
- ALKAN, R.M., SUIÇMEZ, M., AYDINKAL, M., ŞAHİN, M. (2014). “Meslek Yüksekokullarındaki Mevcut Durum: Sorunlar ve Bazı Çözüm Önerileri”, Yüksek Öğretim ve Bilim Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 3, 133-140.
- GANİYUSUFOĞLU, A. (2013). “Bilgi Çağında Öğretim Elemanlarının Kariyer Beklentileri ve Karşılaştıkları Sorunlar”, Electronic Journal of Vocational Colleges, UMYOS Özel Sayı, 9-14.
- GÜNAY, D. (2011). “Türk Yükseköğretiminin Yeniden Yapılandırılması Bağlamında Sorunlar, Eğilimler, İlkeler ve Öneriler-I”, Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 3, 113-121.
- KAHRAMAN, S. (2014). “Eğitim ve Meslek Yüksekokulları”, Şişli Akademi Dergisi, 1-5.

- KENAR, N. (2010). Mesleki ve Teknik Eğitim Sisteminin Genel Değerlendirmesi, (<http://www.messegitim.com.tr/ti/577/0/MESLEKI-VE-TEKNIK-EGITIM-SISTEMININ-GENEL-DEGERLENDIRMESI>, 25.10.2022).
- KUŞAT, N. (2014). “Meslek Yüksekokullarında Öğrenci Başarısı Üzerine Bir Çalışma: Eğirdir Meslek Yüksekokulu Muhasebe Programı Örneği”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı: 61, 65-80.
- ÖZER, M. (2012). “Türkiye’de Yükseköğretimin Yeniden Yapılandırılması ve Kalite Güvence Sistemi”, Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, Cilt: 2, Özel Sayı, 18-23.
- TETİK, S. (2011). “Öğretim Elemanlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Belirlenmesi: Salihli Meslek Yüksekokulu Örneği”, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 11, 339-350.
- UÇAR, C. ve ÖZERBAŞ, M.A. (2013). “Mesleki ve Teknik Eğitimin Dünyadaki ve Türkiye’deki Konumu”, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 2, 242-253.
- ÜNVER, H.M., YAYLI, H., CEYLAN, H. (2009). 'Taşra Meslek Yüksekokullarının Sorunları ve Çözüm Önerileri', 1. Uluslararası 5. Ulusal Meslek Yüksekokulları Sempozyumu, 754-755.
- YÖK, Yükseköğretim Temel Göstergeleri, Nisan 2014.
- YÖK, Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi, 2006.
- YÖK, 2021 Üniversite İzleme ve Değerlendirme Genel Raporu.
- YÖK, Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (<http://istatistik.yok.gov.tr>).

Atıf için / for cited: Tut, Ö., Bolat, Y. (2022). Türkiye’de 2019-2021 Yılları Arasında Mesleki İngilizce Öğretimi Üzerine Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. Journal of Vocational and Social Sciences of Turkey, Yıl:4, Sayı: 10, Aralık 2022, s.83-98.

TÜRKİYE’DE 2019-2021 YILLARI ARASINDA MESLEKİ İNGİLİZCE ÖĞRETİMİ ÜZERİNE YAPILAN LİSANSÜSTÜ TEZLERİN İNCELENMESİ

Özlem TUT*

Yavuz BOLAT**

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, 2019 ve 2021 yılları arasında Türkiye’de Mesleki İngilizce Öğretimi üzerine yapılan lisansüstü tez araştırmalarının güncel durumunu analiz etmektir. Yapılan araştırma çerçevesinde, YÖK Ulusal Tez Merkezi taranarak 23 akademik tez araştırmasına ulaşılmıştır. 23 akademik tez araştırmalarından 21’i yüksek lisans tezi ve 2’si doktora tezidir. Konu bağlamında, son üç yılda en fazla araştırmanın 2020 yılında yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Bununla birlikte araştırmalarda yer alan bütün bölümler, dikkate alınmış ve incelenmiştir. Araştırmalardan 6’sının alan uzmanı, 11’inin öğrenen, 9’unun öğretim programı, 10’unun öğretim strateji-yöntem-teknik üzerine temellendirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaların temellendirildikleri boyutlar dikkate alındığında, araştırmaların veri kaynağının çok yönlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 23 akademik tez araştırması incelenirken araştırma boyutları arasından en çok kullanılan veri kaynağının öğrenen boyutu olduğu belirlenmiştir. Buna rağmen yapılan araştırmaların analizi çerçevesinde, öğretimi ölçme ve değerlendirme, hizmet içi eğitim ve öğretim sürecinde karşılaşılan sorunlar üzerine temellendirilen araştırmaların olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmanın sonunda, 23 lisansüstü tezlerden elde edilen veriler ışığında öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: İngilizce, Meslek, Mesleki İngilizce, Öğretim, Bilimsel Analiz.

JEL Sınıflandırma Kodları: I2, I20, I21, I29.

EXAMINATION OF POST GRADUATE THESES MADE IN PROFESSIONAL ENGLISH TEACHING IN TURKEY BETWEEN 2019 AND 2021

ABSTRACT

The aim of the study is to examine post graduate theses made in Professional English Teaching in Turkey between 2019 and 2021. In the frame of the research, it has been reached 23 academic theses researches by scanning the center of the Council of Higher Education (YÖK). 21 of them are master theses and 2 of them are doctoral theses among 23 academic theses researches. In the context of the theme, it has been reached the information that 2020 is the year in which the most theses are produced in the last three years. In addition, all of the sections which are involved in the researches have been taken account and analyzed. It has been determined that 6 of the researches are based on the domain expert, 11 of them are based on the learner, 9 of them are based on the curriculum, 10 of them are based on teaching strategy-method-technique. When the researches’ dimensions which are based on, have been taken into account, it has been concluded that the data of the researches are multidimensional. While 23 academic theses researches are analyzed, it has been signified that the learner is the most used data source among the dimensions of the researches. In spite of that, in the frame of the

* Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yüksek Lisans Öğrencisi, ozlem.tut.98@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-2560-7215

** Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim ABD, Doç.Dr., yavuzbolat06@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-2398-9208

researches' analysis, it has been concluded that there isn't any research depended on assessment and evaluation in teaching, in-service training, and the problems which are faced during the teaching process. In the end of this study, suggestions have been given in the light of the data achieved from 23 post graduate theses.

Keywords: English, Profession, Professional English, Teaching, Scientific Analysis.

JEL Classification Codes: I2, I20, I21, I29.

GİRİŞ

Toplumlar, etkileşim halinde kalarak ve iletişim kurarak birbirleriyle bağlantı kurarlar. Farklı sosyal bağlamlar ya da bölgeler arasında bağlantı kurma yöntemleri, toplumların ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmektedir (Giddens, 1990). Sosyolojik, kültürel ve üretim bilimleri aracılığıyla gelişen dil ve dil öğeleri küreselleşen yaşam alanlarında önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Bilimde ve teknolojiye yaşanan gelişmelerden haberdar olmak toplumların ihtiyaç duyduğu bir durumdur. Günümüzde toplumlar, etkileşim halinde kalarak ve iletişim kurarak bilimsel ve teknolojik alanda yaşanan gelişmelerden haberdar olmaktadır. Toplumların etkileşim halinde kalmasının ve iletişim kurmasının yollarından biri, dildir. Hemen hemen her toplumun kendine ait bir dili olduğu kabul edilmektedir. Bu noktadan hareketle var olan toplumların çeşitliliği, dillerin de çeşitli olduğu çıkarımını yapmayı mümkün kılmaktadır. Bir toplum, bireylerin kendi içinde etkileşim halinde kalmasını ve iletişim kurmasını sağlayacak bir dile (yerel dil/anadil/kullanılan dil) sahiptir. Aynı şekilde dünya üzerinde var olan bütün toplumlar, birbirleriyle etkileşim halinde kalmaya ve iletişim kurmaya ihtiyaç duymaktadır. Farklı dillere sahip olan toplumlar, birbirleriyle etkileşimi ve iletişimi sağlama ihtiyacını karşılayabilmek için ortak paydada buluşabilecekleri ortak bir dile gereksinim duymaktadır. Her toplumun kullandığı dil farklı olsa bile özellikle günümüz toplumlarını ortak paydada buluşturan, toplumların ortak dil ihtiyacını karşılayan ve uluslararası dillerden biri olarak kabul edilen dil, İngilizcedir. Herhangi bir alanda yaşanan durum, olay ve gelişmelerin takibini yapmak için toplumlar, İngilizceyi ortak dil olarak tercih etmektedir. Özellikle de bilimsel ve teknolojik alanda yaşanan gelişmelerin bilincinde olmayı, bu alanlardaki gelişmeleri takip etmeyi ve toplumun bireylerine aktarabilmeyi İngilizce mümkün kılmaktadır (ESU, 2018).

Meslek ve mesleki eğitim üretim ve hizmetler kolunun yerelin dışında uluslararasılaşması mesleki ve teknik eğitim açısından yabancı dili özellikle de İngilizce mesleki yeterlikleri ön plana çıkarmaktadır (Bolat, 2017; Bolat, 216). Küresel ağda etkileşim ve iletişim için toplumları bir araya getiren İngilizce, anadili İngilizce olan ve olmayan toplumların eğitim sisteminde önemli bir role sahiptir. Bu durum ise anadili İngilizce olmayan toplumların kullandıkları dil dışında, yabancı bir dil eğitimi ve öğretimi ihtiyacını doğurmaktadır. Küresel çapta yaşanan gelişmeler düşünüldüğünde, herhangi bir toplumun eğitim sisteminde İngilizce öğretiminin göz ardı edilmesi söz konusu değildir (Belachew, 2020). Toplumların eğitiminde göz ardı edilmeyen İngilizce öğretimi, yabancı bir dil olarak bilinen genel İngilizce, özel amaçlara yönelik olarak bilinen mesleki İngilizce, ikinci bir dil olarak İngilizce şeklinde farklılaşmaktadır. Bununla birlikte dil öğretimi yaşam boyu öğrenmeyi gerektiren zorlu bir öğrenme yaşantısıdır (Sarigöz, 2020). Mesleki İngilizce öğretimi veya öğrenimi mesleki yeterlilik, sosyal içerme ve ekonomik büyümeyi inkâr edilemez bir şekilde desteklediği için hayat boyu öğrenmede önemli ölçüde teşvik edilen kilit bir yeterliliklerdir (Zoglami, 2020).

Koşullar bağlamında İngilizce öğretimi toplumlar için kaçınılmaz bir zorunluluk haline gelmiştir ancak her toplumun İngilizce öğretimi konusundaki tutumu farklılık göstermektedir (Al-Kadi, 2018; Altalib, 2019; Sarifa, 2020; Belachew, 2020). Bu farklılıkların yanında dil öğretiminde daha iyi nasıl öğretim yapılacağıyla ilgili yıllardır süre gelen araştırmalar bulunmaktadır (Koroğlu, 2005). Toplumların kendi bireylerine İngilizceye yönelik verdiği öğretimin kalitesi küresel çağı takip etme ve yakalama ihtiyacını doğrudan etkilemektedir (Özer, 2020). Bu açıdan bakıldığında her toplumun kendi eğitim sistemi içinde İngilizce üzerine verdiği eğitim ve öğretimin farkında olarak hareket etmesi gerekmektedir (Katıtaş ve Coşkun, 2020). İlgili alanın takibi için gerekli jargona hâkim olmak mesleki İngilizce öğretimi kapsamına girmektedir (Sarifa, 2018). İngilizce öğretiminin farklı amaçlar

doğrultusunda gerçekleştiği düşünüldüğünde, söz konusu durumu toplumumuz ve sahip olduğumuz eğitim sisteminde yer alan *Mesleki İngilizce Öğretimi* açısından değerlendirmek gerekmektedir. Mesleki İngilizce üzerine verilen öğretimin durumunun farkında olmanın yollarından biri de Mesleki İngilizce öğretimi üzerine yapılan lisansüstü tez araştırmalarını nitelik ve nicelik bakımından incelemektir. İngilizce öğretimi farklı amaçlarla gerçekleştiği için Mesleki İngilizce Öğretiminin kalitesini nitelik ve nicelik olarak ortaya koymak gerekmektedir. Bu yüzden son üç yılda Türkiye’de mesleki İngilizce öğretimi üzerine yapılan lisansüstü tez araştırmalarının incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

1. MESLEKİ İNGİLİZCE ÖĞRETİMİ

İngilizce, yabancı dil eğitimi çerçevesinde sahip olduğumuz eğitim sisteminde önemli bir yer tutmaktadır. İngilizce için verilen eğitim ve öğretim, eğitim seviyesinin farklılaşmasına ve ihtiyaca bağlı olarak değişmektedir (Avcı ve Engin-Demir, 2021). İlgili alan ve mesleklerde yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmelerin takibini sağlamak için uluslararası alanda kullanılan dile hâkim olmak gerekmektedir (Xuemi ve Wenzhang, 2019). Bu yüzden alana ve mesleğe yönelik cümle kalıplarına ve terminolojiye yani jargona hâkim olmak gerekmektedir (Altalib, 2019). İlgili meslekte kullanılması ve hâkim olunması gereken jargonu öğrenmek ve öğretmek, özel amaçlara yönelik İngilizce olarak da bilinen mesleki İngilizceyi tanımlamaktadır (Akman, 2007). Belirli bir alan ya da mesleğin uluslararası alandaki jargonuna hâkim olmaya yardımcı olan ve uzmanlık bilgisi gerektiren mesleki İngilizce öğretiminin (Paltridge ve Starfield, 2013) ülkemizdeki güncel durumunu ortaya koymak önemli bir araştırma konusu olmaktadır. Bu araştırma konusu ile Türkiye’de 2019-2021 yılları arasında mesleki İngilizce öğretimi üzerine lisansüstü yapılan tezlerin incelenmesi ile Mesleki İngilizce öğretimi üzerine yapılan tezlerin güncel durumu aktarılacaktır. Türkiye’de mesleki İngilizce öğretimi alanında 2019-2021 yılları arasında yapılan lisansüstü tezler incelenerek alana katkısı incelenmiştir. Literatürde, farklı konular çerçevesinde lisansüstü tezlerin incelenmesine yönelik pek çok araştırma bulunmaktadır ancak mesleki İngilizce öğretimi üzerine yazılan lisansüstü tezlerin incelenmesi üzerine bir araştırma yapılmamıştır. Söz konusu durum yapılan araştırmanın önemini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte yapılan araştırma mesleki İngilizce öğretimi ile ilgili yapılmış tezlerle ilgili alanda çalışacak araştırmacılara önemli bilgiler sunmaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ ve AMACI

Literatürde, farklı konular çerçevesinde lisansüstü tezlerin incelenmesine yönelik pek çok araştırma bulunmaktadır ancak “*mesleki İngilizce öğretimi*” üzerine yazılan lisansüstü tezlerin incelenmesi üzerine bir araştırma yapılmamıştır. Söz konusu durum yapılan araştırmanın önemini ortaya koymakla birlikte mesleki İngilizce öğretimi üzerine yapılan lisansüstü tezlerin güncel durumunu ortaya koyması ve güncel duruma yönelik önerilerde bulunması bakımından alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte yapılan araştırma mesleki İngilizce öğretimi ile ilgili yapılmış tezlerle ilgili alanda çalışacak araştırmacılara önemli bilgiler sunmaktadır. Ayrıca ulaşılan verilerin analiz edilip yorumlanmasıyla diğer bilimsel çalışmalara katkı sağlaması hedeflenmiştir.

Bu araştırma ile Türkiye’deki mesleki İngilizce öğretimi üzerine yapılan lisansüstü tez araştırmalarını incelemek ve konu üzerinde yapılan lisansüstü tez araştırmalarının güncel durumunu ortaya koymak amaçladığından araştırmanın problem cümlesi “Türkiye’de 2019-2021 yılları arasında mesleki İngilizce öğretimi üzerine yapılan lisansüstü tez araştırmalarının güncel durumu nedir?” şeklinde belirlenmiştir. Bu amaç bağlamında araştırma için alt amaçlar belirlenmiştir. Bunları;

1. 2019-2021 yılları arasında Türkiye’de mesleki İngilizce öğretimi üzerine yapılan lisansüstü tez araştırmaları,
2. Mesleki İngilizce öğretimi üzerine yüksek lisans ve doktora düzeyinde yapılan lisansüstü tez araştırmaları,

3. Türkiye’de mesleki İngilizce öğretiminde kullanılan öğretim strateji, yöntem ve tekniklerin incelenmesi üzerine yapılan lisansüstü tez araştırmaları,
4. Türkiye’de İngilizce öğretim programları üzerine yapılan lisansüstü tez araştırmaları,
5. Mesleki İngilizce öğretiminde, alan uzmanı temelli yapılan lisansüstü tez araştırmaları,
6. Mesleki İngilizce öğretiminde, öğrenen temelli yapılan lisansüstü tez araştırmaları,
7. Mesleki İngilizce öğretiminde, öğretimi ölçme ve değerlendirme, hizmet içi eğitim ve öğretim sürecinde karşılaşılan sorunlar üzerine yapılan lisansüstü tez araştırmaları şeklinde sıralayabiliriz.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma sistematik bir incelemeye dayanmaktadır. Bundan dolayı bilimsel bir araştırma yöntemi seçilmiştir. Birçok alanda yapılan araştırmalarda birincil kaynak veri toplamak için sistematik incelemenin kullanıldığını belirtmek mümkündür. Bu yöntem sayesinde daha önce yapılan araştırmalar eleştirel okuma ve analiz ile araştırmacıya genel bir bakış açısı kazandırma fırsatı sunar (Clarke, 2011). Sistematik incelemeyle analiz edilen araştırmaların ölçütleri ve uygunlukları önceden açık bir şekilde belirlenmelidir. Şeffaf ve tekrarlanabilir olması beklenen sistematik incelemeyle analiz edilen çalışmalar belirlenen ölçütler çerçevesinde detaylı ve dikkatli bir şekilde araştırılmalıdır (Bhattacharjee, 2012). Araştırma kapsamına dahil edilen çalışmaların değerlendirilmesi ve güvenilirlik kazanması için bulguların sistemli bir şekilde aktarılması gerekmektedir (Mohajan, 2018; Yıldırım ve Şimşek, 2020). Bu nedenle araştırmada sistematik inceleme süreci gerçekleştirilmiştir ve araştırmanın süreci için aşağıdaki işlem basamakları izlenmiştir:

1. Adım: Tanımlama-İlgili Literatürün Taranması

Bu araştırmada “2019-2021 yılları arasında Mesleki İngilizce Öğretimi” üzerine yapılan lisansüstü tez araştırmalarına YÖK Ulusal Tez Merkezi’nden ulaşılmıştır.

2. Adım: Başlık ve Özet Tarama

Araştırmada ilk olarak “*Mesleki İngilizce Öğretimi*” ve “*Teaching of Professional English*” anahtar kelimeleri kullanılarak tarama yapıp 62 farklı çalışmaya ulaşılmıştır.

3. Adım: Ulaşılan Çalışma Sayısı

Çalışmada ulaşılmak istenen hedef 2019-2021 yılları arasında konu üzerinde yapılan lisans üstü tez araştırmalarını incelemek olduğundan bu araştırmalardan sadece 23 araştırma dahil edilmiştir ancak diğer 39 lisansüstü tez araştırmaları bu çalışmaya dahil edilmemiştir.

4. Adım: İnceleme ve Analiz

23 çalışma; bilimsel araştırmaların yapılış yılı ve türü, araştırmaların temellendirilme boyutları, konu ve içeriği, amacı; evren, örneklem, çalışma grubu ve örneklem türü, veri kaynakları, veri toplama araçları ve veri analiz yöntemleri boyutlarında detaylı olarak incelenmiştir.

3.2. Araştırma Evreni

İncelenen çalışmanın evrenini, 2019-2021 yılları arasında Mesleki İngilizce Öğretimi kapsamında yapılan, YÖK Ulusal Tez Merkezinde “*mesleki İngilizce öğretimi*” ve “*teaching of professional English*” anahtar kelimeleriyle taratılarak ulaşılan 21 yüksek lisans tezi ve 2 doktora tezi oluşturmaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın veri kaynağını “mesleki İngilizce öğretimi” üzerine ilgili yıllar arasında yapılan lisansüstü tezler oluşturmaktadır. Veri toplamak için yöntem olarak doküman incelemesi tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2020). Böylece araştırma kapsamına giren lisansüstü tezlerle

erişilmiştir. Ulaşılan veriler, araştırmanın amacına ve alt amaçlarına uygun olacak şekilde doküman incelemesiyle detaylı olarak analiz edilmiştir.

4. BULGULAR

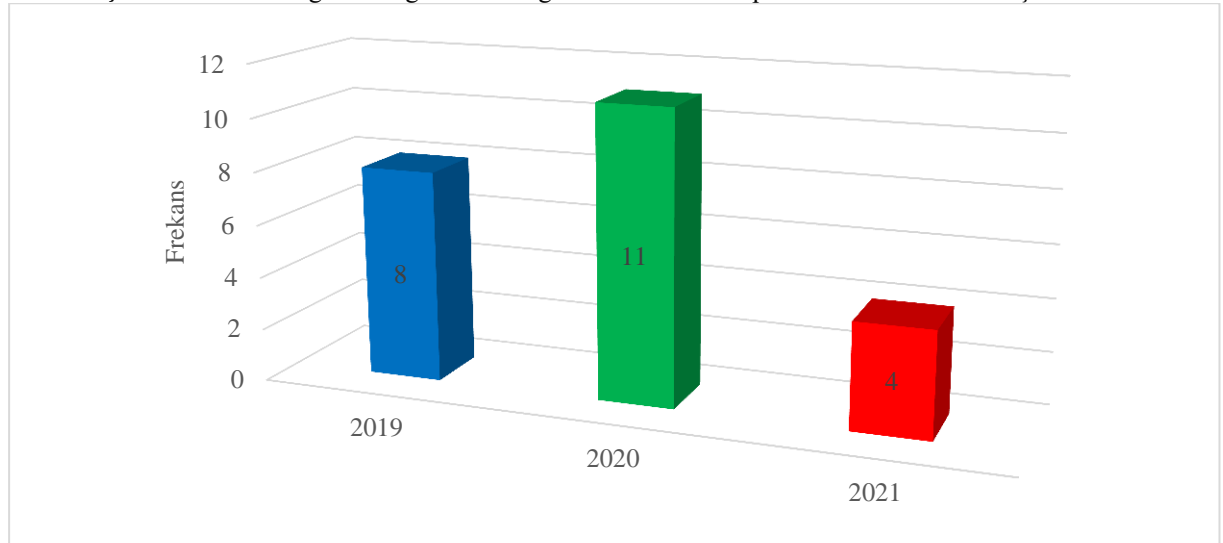
Bu bölüm verilerin sistematik bir şekilde aktarılması gerektiği için oluşturulan tablolarda verilen kodlamaların tamamı lisansüstü tezlerle ilgili bilgileri içermektedir. Tez çalışması olarak yürütülen lisansüstü tezler, bulgular bölümünde yer alan tablolarda kodlamalar aracılığıyla aktarılmaktadır. Elde edilen 23 lisansüstü tez araştırmaları, A1, A2, A3, A4, A5, A6, A7, A8, A9, A10, A11, A12, A13, A14, A15, A16, A17, A18, A19, A20, A21, A22 ve A23 olarak kodlanarak ifade edilmiştir. Tez araştırmalarına ait kodlar, sırasıyla araştırmayı ve araştırmaya verilen sırayı temsil etmektedir. Böylece araştırmanın amaçları dikkate alınarak aktarılan tez çalışmalarına ait bulgularla ilgili bilgileri incelemek mümkün olmaktadır. Bununla birlikte yapılan lisansüstü tez araştırmalarının içeriği ile ilgili bilgilere de yer verilmektedir.

4.1. Doküman İncelemesi ile Elde Edilen Bulgular

Doküman incelemesi ile elde edilen veriler araştırmanın alt amaçları dikkate alınarak aktarılmaktadır.

4.1.1. Mesleki İngilizce Öğretimi Üzerine Yapılış Yıllarına Göre Yapılan Lisansüstü Tezler

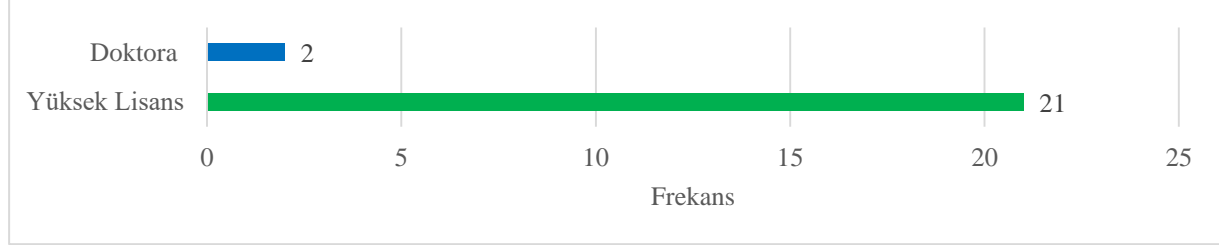
Şekil 1. Mesleki İngilizce Öğretimi ile İlgili Yıllara Göre Yapılan Lisansüstü Tez Araştırmaları

Şekil 1.'de yapılan çalışma doğrultusunda doküman incelemesi sonucunda elde edilen ve son üç yılda yapılan tez araştırmalarına yer verilmektedir. 2019-2021 yılları arasında yapılan araştırmaların frekansı 23 olarak hesaplanmıştır. Yapılan lisansüstü tez araştırmaları incelendiğinde 2019 yılında yapılan araştırmaların frekansı 8 olarak bulunmuştur. A1, A2, A3, A4, A5, A6, A7, A8 olarak kodlanan araştırmalar 2019'da gerçekleştirilmiştir. 2020'de yapılan araştırmaların frekansı 11 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmalar, A9, A10, A11, A12, A13, A14, A15, A16, A17, A18 ve A19 olarak kodlanan tez araştırmalarıdır. 2021 yılında ise yapılan tez araştırmalarının frekansı 4 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmalar A20, A21, A22 ve A23 olarak kodlanmıştır. Verilerden de yola çıkarak Mesleki İngilizce Öğretimi üzerine en fazla lisansüstü araştırmaların yapıldığı yılın 2020 olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

4.1.2. Lisansüstü Tez Araştırmalarının Türü

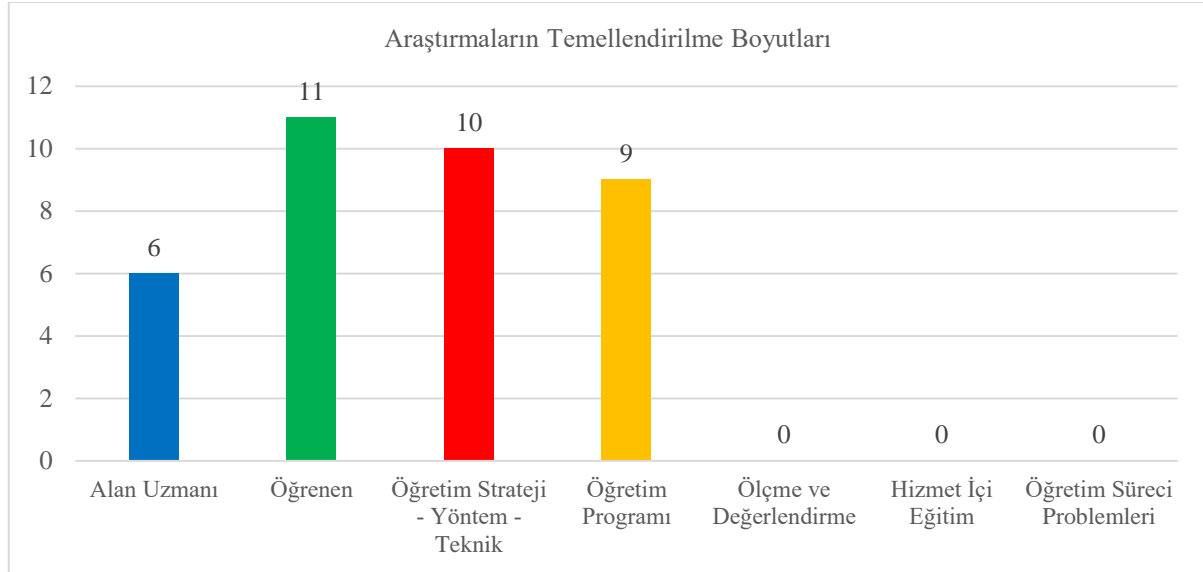
Şekil 2. Lisansüstü Tez Araştırmalarının Türü

Yapılan çalışma doğrultusunda doküman incelemesi sonucunda elde edilen tez araştırmalarının yüksek lisans tezi ve doktora tezi olmasıyla ilgili bilgiler Şekil 2’de yer almaktadır. Yapılan tezler incelendiğinde yüksek lisans tezlerinin frekans hesaplaması 21 bulunmuştur. A1, A2, A3, A4, A5, A6, A7, A8, A9, A10, A11, A12, A13, A15, A16, A18, A19, A20, A21, A22, A23 olarak kodlanan tez araştırmaları, yüksek lisans tez araştırmalarını oluşturmaktadır. Yapılan tezler incelendiğinde doktora tezlerinin frekans hesaplaması 2 olarak bulunmuştur. A14 ve A17 olarak kodlanan tez araştırmaları doktora tezi olarak yapılan araştırmalardır. Şekil 2’den de anlaşılacağı gibi lisansüstü tez araştırmalarından yüksek lisans türünde daha fazla araştırmanın yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır.

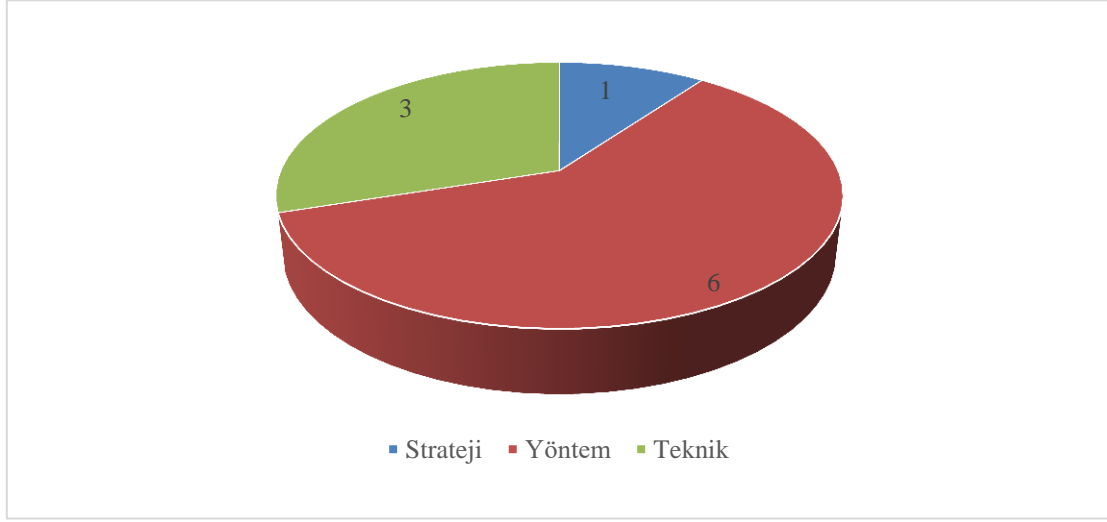
4.1.3. Lisansüstü Araştırmaların Temellendirilme Boyutları

Şekil 3. Lisansüstü Tez Araştırmalarının Temellendirilme Boyutları

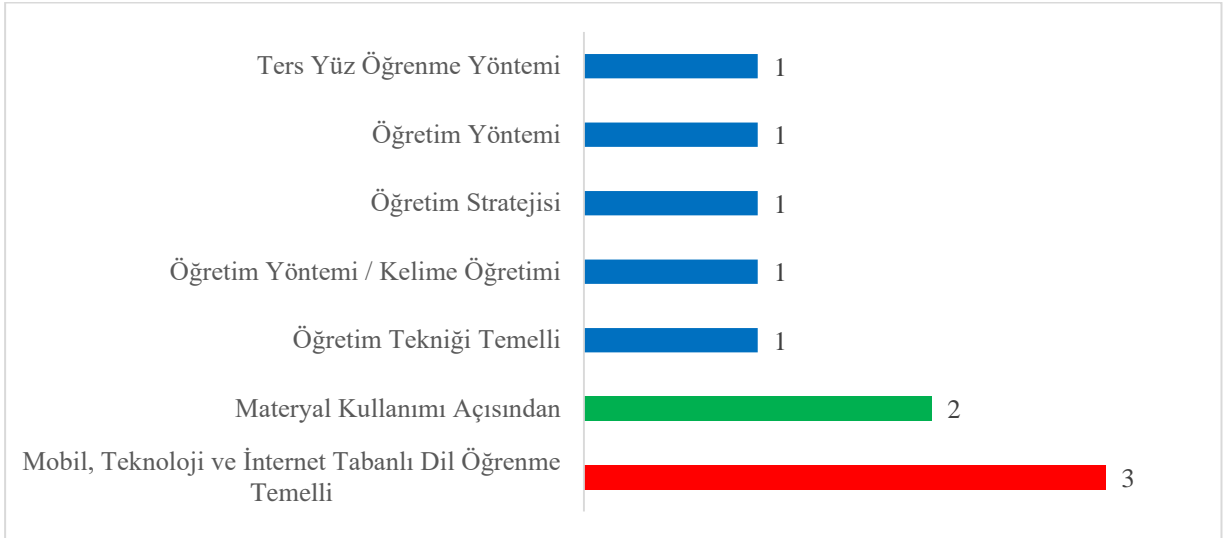
Şekil 3’de lisansüstü tez araştırmalarının temellendirildikleri boyutlara yer verilmektedir. A3, A17, A18, A19, A20, A22 olarak kodlanan tez araştırmaları, alan uzmanı üzerine temellendirilmiştir. Alan uzmanı üzerine temellendirilen tez araştırmalarının frekans hesaplaması 6 olarak bulunmuştur. Bununla birlikte, öğrenen temelli tez araştırmaları da bulunmaktadır. Öğrenen üzerine temellenen tez araştırmalarının frekans hesaplaması 11 olarak bulunmuştur. Frekansı 11 olarak bulunan tez araştırmaları, A3, A6, A9, A11, A15, A16, A17, A18, A20, A21, A23 olarak kodlanan lisansüstü tez araştırmalarından oluşmaktadır.

Şekil 4. Öğretim Strateji, Yöntem ve Teknik

Şekil 4’de yer alan grafik Şekil 3’de yer alan öğretim strateji-yöntem-teknik sütununun grafiğe dökülmüş halidir. Öğretim strateji, yöntem ve teknik üzerine temellendirilen tez çalışmalarının frekans hesaplaması 10 olarak bulunmuştur. Öğretim strateji, yöntem ve tekniği üzerine temellendirilen ve frekansı 10 olarak hesaplanan tez araştırmaları, A1, A5, A7, A10, A13, A15, A19, A16, A17, A18’dir. Şekil 4 incelendiğinde lisansüstü tez araştırmalarının en çok yöntem çerçevesinde yürütüldüğü bilgisine ulaşılmıştır.

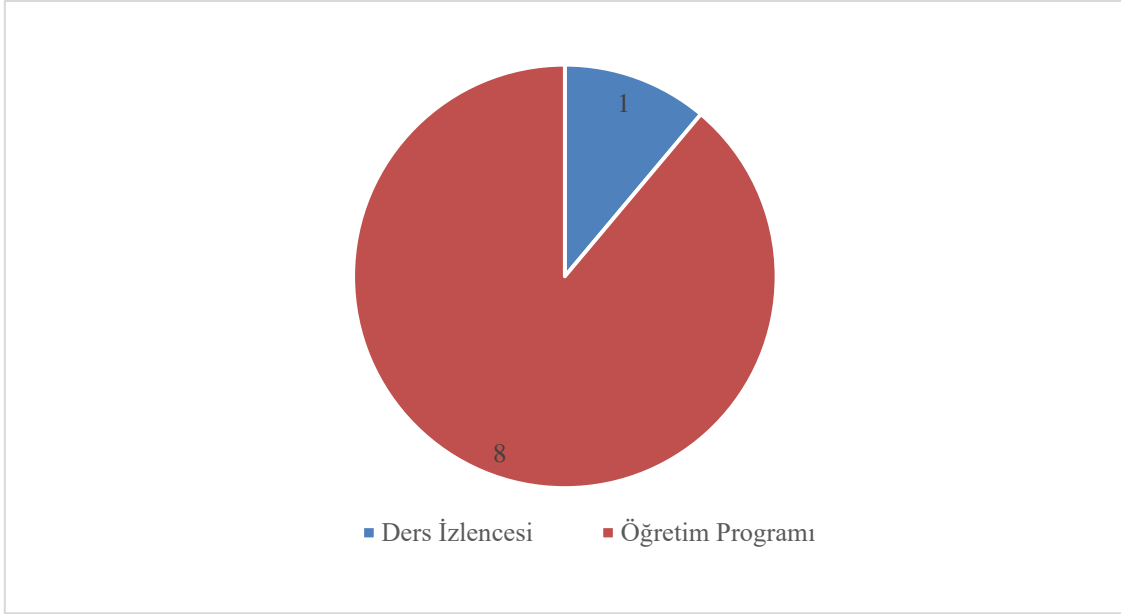
Şekil 5. Öğretim Stratejisi, Yöntemi ve Tekniği

Öğretim stratejisi, yöntemi ve tekniği konusu eğitimde ayrı ayrı incelenen çalışma alanlarıdır. Şekil 5’de öğretim strateji, yöntem ve teknik konusu çerçevesinde bulunan strateji, yöntem ve tekniğin lisansüstü tez incelemeleri dahilinde ne çalışıldığı ve ne kadar çalışıldığı bilgisine ulaşmak mümkündür. A17 ters yüz öğrenme yöntemi açısından incelenirken, A16 çalışması öğretim yöntemi açısından olarak analiz edilmiştir. A18 araştırması öğretim stratejisi üzerine temellendirilerek yapılmış lisansüstü bir araştırmadır. Bununla birlikte A10 araştırması öğretim yöntemi olarak kelime öğretimi üzerine incelenirken A7 öğretim tekniği temelli çalışılmış bir araştırmadır. A1 ve A5 araştırmaları materyal kullanımı açısından incelenmiş araştırmalardır. A13, A15, A19 çalışmaları mobil, teknoloji ve internet tabanlı dil öğrenme yöntemi çerçevesinde incelenmiştir. Şekil 5 incelendiğinde öğretim strateji, yöntem ve teknik çerçevesinde bulunan ters yüz öğrenme yöntemi üzerine çalışılmış lisansüstü

tezlerin frekans sayısı 1'dir. Öğretim yöntemi üzerine çalışılmış lisansüstü tezlerin frekans sayısı ve öğretim stratejisi üzerine çalışılmış lisansüstü tezlerin frekans sayısı 1'dir. Aynı şekilde öğretim yöntemi olarak kelime öğretimi üzerine çalışılmış lisansüstü tezlerin frekans sayısı ile öğretim tekniği temelli üzerine çalışılmış lisansüstü tezlerin frekans sayısı 1 olarak hesaplanmıştır. Son olarak materyal kullanımı açısından incelenen lisansüstü tezlerin sayısı 2 olarak hesaplanırken mobil, teknoloji ve internet tabanlı dil öğrenme yöntemi üzerine çalışılmış lisansüstü tezlerin frekans sayısı 3 olarak hesaplanmıştır. Şekil 5 incelendiğinde son üç yılda, öğretim strateji, yöntem ve teknik çerçevesinde çalışılan lisansüstü tez çalışmaları en fazla mobil, teknoloji ve internet tabanlı dil öğrenme temelli üzerine araştırma yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır.

Şekil 6. Öğretim Programı/Ders İzlenesi

Mesleki İngilizce öğretimi çerçevesinde Öğretim Programı üzerine çalışılan lisansüstü tez araştırmalarının frekansı 9 olarak hesaplanmıştır. A2, A4, A8, A9, A11, A12, A14, A17, A20 olarak kodlanan araştırmalar, öğretim programları üzerine temellendirilmiştir. A2 olarak kodlanan araştırma ders izlenesi çerçevesinde incelenirken A4, A8, A9, A11, A12, A14, A17 ve A20 araştırmaları öğretim programları çerçevesinde incelenmiştir. Bu noktada, öğretim programları üzerine temellendirilen araştırmaların frekans hesaplaması 8 olarak hesaplanırken ders izlenesi üzerine temellendirilen araştırmaların frekans hesaplaması 1 olarak bulunmuştur.

Son olarak Şekil 3'e geri dönüp bir daha incelendiğinde son üç yılda ölçme ve değerlendirme, hizmet içi eğitim ve öğretim sürecinde karşılaşılan problemler çerçevesinde lisansüstü tez araştırmalarının frekansı 0 olarak hesaplanmıştır. Yapılan lisansüstü tez araştırmalarının genellikle alan uzmanı, öğrenen, öğretim-yöntem-teknik ve öğretim programları çerçevesinde yürütüldüğü ancak son üç yılda ölçme ve değerlendirme, hizmet içi eğitim ve öğretim sürecinde karşılaşılan problemler çerçevesinde lisansüstü tez araştırmalarının yürütülmediği bilgisine ulaşılmıştır.

4.2. Doküman İncelemesi ile Elde Edilen Bulgulara Yönelik Bilgiler

Özer (2019)'in yürüttüğü lisansüstü tez, A1 olarak kodlanmıştır. Özer (2019), bütüncü tabanlı ders materyallerini dilbilgisi dersi alan öğrencilerin küme ve eşdizimlilik yetileri üzerinde olan etkisini mevcut müfredatla ilişkilendirmek amacıyla bu çalışmayı yürütmüştür. Mevcut müfredatla veri güdümlü öğrenme tekniklerini ilişkilendirmesiyle sınıf içinde kullanılmak için birbirinden farklı ve özgün kaynaklardan derlenen akademik amaçlı İngilizce ile Özel Amaçlı İngilizce metinleriyle metinleri oluşturan dilbilgisi yapılarını öğrencilerin daha kolay anlamalarını sağlamayı amaçlamıştır. Araştırma neticesinde, öğrencilerin test performanslarında anlamlı bir artış gözlenmiştir.

Turan (2019)'ın yürüttüğü lisansüstü tez A2 olarak kodlanmıştır. Turan (2019), meslek yüksekokulu dış ticaret programının Özel Amaçlı İngilizce izlencesinin eksiklerini belirlemek için bu çalışmayı yürütmüştür. Araştırmanın sonuçları, özel amaçlı İngilizce ders izlencesinin yabancı dil öğretiminde yer alan dört temel dil becerisini içeren etkinlikleri barındırmadığını ortaya koymuştur.

Demirdöken (2019)'ın yürüttüğü lisansüstü tez A3 olarak kodlanmıştır. Demirdöken (2019), Havacılık İngilizcesi dersini alan öğrencilerin dil ihtiyaçlarını değerlendirmek için bu çalışmayı yürütmüştür. Bu çalışmayla, bu alanda görev yapan uzmanlara onların öğrencilerinin daha etkili öğrenmelerine yardımcı olacak ders planlarını etkili biçimde hazırlayabilmeleri için onlara bu konuda rehberlik edebilme amacı gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda havacılık sektöründe önemli bir iletişim kanalı olan radyo-telefon iletişiminin neden olduğu bazı olumsuz durumlardan kaynaklanan dinleme becerisi yetersizliklerinin öğrenciler açısından önemli bir endişe kaynağı olduğu ortaya çıkmıştır. Konuşma becerisi için etkinliklere ayrılan sürenin maksimumunda tutulması gerektiği bilgisine ulaşılmıştır. Bu araştırma ile öğrencilerin Havacılık İngilizcesi öğrenmeleri, sadece belli dil standartlarını karşılama zorunluluğunun ötesinde olup bununla birlikte doğru mesleki gelişim ve havacılık sektöründeki güvenlik sorunlarının aza indirilmesini sağlamasında önemli olduğu vurgulanmıştır.

Taş (2019)'ın yapmış olduğu lisansüstü tez A4 olarak kodlanmıştır. Taş (2019), lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin turizm rehberliği programları içerisinde önemli bir ders olarak karşımıza çıkan Mesleki İngilizce dersinin çok yönlü ele alınarak değerlendirilmesine yönelik olarak bu çalışmayı yürütmüştür. Taş (2019) bu çalışmayla, üniversitelerin mesleki İngilizce öğretimi için belirlenmiş genel bir standart olmadığı ortaya koyulmuştur.

Tandoğan (2019)'ın yapmış olduğu lisansüstü tez A5, olarak kodlanmıştır. Tandoğan (2019), bu çalışmayla ARCS model tasarımı göre geliştirilmiş ve artırılmış gerçeklik ile zenginleştirilmiş öğretim materyallerinin, mühendislik alanındaki Özel Amaçlı İngilizce kelimeleri öğrenirken öğrencilerin kelime başarısına ve motivasyonuna olan etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma sonuçlarına göre, öğrencilerin algılarının oldukça olumlu olduğu gözlenmiştir. Geliştirilen öğretim materyali yardımıyla yapılan öğretimin, Özel Amaçlı İngilizce kelimelerinin öğrenilmesi, öğrenme motivasyonu ile öğretime katılan öğrencilerin olumlu algı oluşturmaları için etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özbaşıoğlu (2019)'nın yapmış olduğu lisansüstü tez A6 olarak kodlanmıştır. Özbaşıoğlu (2019), hemşirelik bölümü öğrencilerinin yabancı dil öğrenme kaygılarını belirlemek için bu çalışmayı yürütmüştür. Yapılan araştırma sonuçlarında katılımcıların orta derecede kaygılı olduğu görülmüştür. Katılımcılar yabancı dil kaygısına neden olan bazı etkilerin olduğunu dile getirmişlerdir. Bununla birlikte katılımcıların bu olumsuz duyguyu aşabilmek için kendileri açısından önemli bulunan bazı yolları kullandıkları tespit edilmiştir.

Abasioğlu Ünalır (2019)'ın yapmış olduğu lisansüstü tez A7 olarak kodlanmıştır. Abasioğlu Ünalır, (2019) zihin haritalama tekniğinin mesleki yabancı dil öğrenen meslek lisesi öğrencilerinin motivasyonları ve akademik başarıları üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla bu çalışmayı yürütmüştür. Araştırma sonuçları bu yöntemin öğrencilerin öğrenme motivasyonunu artırırken öğrencilerin akademik başarıları üzerinde önemli bir yapıcı etkisinin olduğunu ortaya koymuştur.

Sandal (2019)'ın yapmış olduğu lisansüstü tez araştırması A8 olarak kodlanmıştır. Sandal (2019), mühendislik fakültesindeki özel amaca yönelik İngilizce programını değerlendirmek amacıyla bu çalışmayı yürütmüştür. Araştırma sonuçları, Özel Amaçlı İngilizce programının mesleki terminolojiyi geliştirmek ve konuşma, dinleme, yazma ve okuma becerileriyle bu terminolojiyle birleştirip kullandırmanın temel amacı olduğuna dikkat çekmektedir. Mühendislik fakültesi öğrencilerin üzerinde yapılan bu araştırma sonuçlarına göre katılımcıların İngilizce gramerde yeterli olmalarına rağmen kullanacakları mesleki terminolojide gelişime ihtiyaç duyduklarını ortaya koymuştur.

Türkmen (2020)'in yapmış olduğu lisansüstü tez araştırması A9 olarak kodlanmıştır. Türkmen (2020), havacılık sektörü ve hizmetleriyle bütünleştirilmiş yabancı dil öğretiminin, özel amaçlı İngilizce eğitimi alan öğrencilerin konuşma öz-yeterliliği üzerindeki etkisini araştırmak için bu araştırmayı yürütmüştür. Bu araştırma, dil öğretiminin öğrencilerin konuşma öz-yeterliliğine önemli bir katkıda bulunmadığını işaret ederken, nitel bulgular verilen havacılık öğretiminin olumlu etkilerini vurgulamaktadır. Araştırma neticesine göre, özel amaçlı İngilizce programlarının belli bir İngilizce seviyesinde olan öğrencilere uygulanması gerekliliği vurgulanmıştır.

Yıldız (2020)'in yapmış olduğu lisansüstü tez araştırması A10 olarak kodlanmıştır. Yıldız (2020), kelime kökleri eğitiminin bilinmeyen özel amaçlı İngilizce kelimelerinin anlamını doğru tahmin etmedeki ve öğrenilen kelimelerin kalıcılığındaki etkisini göstermek amacıyla bu araştırmayı yürütmüştür. Yapılan araştırma sonucuna göre ilgili bu metodun özel amaçlı İngilizce kelimelerini öğretmede oldukça etkili bir yöntem olduğunu ortaya koymuştur.

Şahin Hocoğlu (2020)'nin yapmış olduğu lisansüstü tez araştırması A11 olarak kodlanmıştır. Şahin Hocoğlu (2020), İİBF siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler bölümünde özel amaçlı İngilizce dersini alan öğrencilerin İngilizce dil öğrenme ihtiyaçları ile ilgili derste yaşadıkları öğrenme sorunlarını belirlemek için bu araştırmayı düzenlemiştir. Katılımcıların kendi öğrenme ihtiyaçlarının farkında olduklarını ve özel amaçlı İngilizce dersinden öğrenmeye ilişkin açık beklentilerinin olduğunu göstermiştir. Katılımcılar, özel amaçlı İngilizce dersinin kelime bilgisi ve telaffuz ile birlikte temel dil becerilerinin gelişimine katkıda bulunduğu inancında olduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin mesleki İngilizce temelli olarak mesleki dil yeterliklerini geliştirmede bazı problemler yaşadığı bununla birlikte öğretim sürecinde öğretim materyali olarak kullanılan araçlardan hoşnut olmadıkları da ortaya çıkmıştır.

Saray (2020)'in yapmış olduğu lisansüstü tez araştırması A12 olarak kodlanmıştır. Saray (2020), gemi personeli yetiştirilen okullardaki denizcilik İngilizcesi eğitimi incelemek amacıyla bu araştırmayı yürütmüştür. Bu okullarda verilen İngilizce ve mesleki İngilizce derslerinin yeterliliği bu okuldan mezun bireylerle belirlenmiştir. Böylece eğitimdeki kaliteyi artırmak için yapılması gerekenler belirlenmeye çalışılmıştır.

Harbelioğlu (2020)'nin yapmış olduğu lisansüstü tez araştırması A13 olarak kodlanmıştır. Harbelioğlu (2020), bu araştırma ile Özel Amaçlı İngilizce dersi alan öğrencilerin yabancı dil öğrenimlerinde mobil destekli dil öğrenimine yönelik bakış açılarını ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırma sonucu, ortak medya kullanım alışkanlıklarının, medya tercih türlerinin ve cep telefonunun kullanma sıklıklarının bireyin yabancı dil gelişimine katkısı açısından katılımcılardan tarafından olumlu tutumların varlığını ortaya koymuştur.

Banlı (2020)'nin yapmış olduğu lisansüstü tez araştırması A14 olarak kodlanmıştır. Banlı (2020), bu araştırmayla, Otomotiv Mühendisliği İngilizcesi dersinin içeriğinin iyileştirilmesini sağlayacak ihtiyaç temelli ve derlem odaklı bir ders programı geliştirmeyi hedeflemiştir. Özel amaçlı İngilizce uygulayıcılarına, materyal geliştiricilerine ve öğretim programı tasarımcılarına yarar sağlaması da amaçlanmıştır. Otomotiv mühendisliği bölümünden öğrenciler, özel amaçlı İngilizce öğretmenleri, branş öğretmenleri, mühendislerin İngilizce gereksinimleri ve beklentileri araştırılmıştır. Araştırma sonucuna göre, Özel Amaçlı İngilizce dersinin geleneksel öğretime sahip sınıf uygulamalarından farklılaşarak daha çok üretici yeterliklere odaklanacağı hedefe yönelik yeni bir öğretim modeline ya da sürecine ihtiyaç duyulduğunu ortaya konmuştur.

Arslan (2020)'nin yapmış olduğu lisansüstü tez araştırması A15 olarak kodlanmıştır. Arslan (2020), Quizlett online uygulamasının Özel Amaçlı İngilizce öğrenen yükseköğretim öğrencilerinin kelime dağarcığı gelişimleri üzerindeki etkilerini araştırmak amacıyla bu araştırmayı yürütmüştür. Quizlett uygulaması ile geleneksel öğretim ile çağdaş öğretim anlayışı arasındaki farkların ortaya çıkarılmasına olanak sağlanmıştır. Araştırma sonuçları, Quizlett uygulamasının kelime öğreniminde önemli bir etkisi olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte öğrencilerin ders çalışma performanslarına katkıda bulunduğu gözlenmiştir.

Akın (2020)'ın yapmış olduğu lisansüstü tez araştırması A16 olarak kodlanmıştır. Akın (2020), Özel Amaçlı İngilizce sınıflarında Görev Temelli Dil Öğretimi Yönteminin kullanılmasına karşı öğrenci tutumunu incelemek ve söz konusu yöntemi kullanmanın, öğrencilerin İngiliz Dili Öz-Yeterlilik inancına yansımaları araştırmak için bu çalışmayı yürütmüştür. Havacılık Yönetimi İngilizcesi alan öğrencilere Görev Temelli Dil Öğretimi kullanımına yönelik olumlu tutum sergiledikleri bilgisine ulaşılmıştır. Öğrencilerin dil becerilerinde, İngiliz Dili Öz-yeterlilik inanç düzeylerinde artış olduğu tespit edilirken bu artışın önemli bir farklılaşma yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

İlter (2020)'in yapmış olduğu lisansüstü tez araştırması A17 olarak kodlanmıştır. İlter (2020), tersyüz öğrenme ortamında akademik eczacılık İngilizcesi öğretimine yönelik bir izlenim tasarlamak için eczacılık fakültesindeki öğrencilerin, öğretim üyelerinin ve İngilizce öğretim görevlilerinin iş birliğiyle bu araştırmayı gerçekleştirmiştir. Araştırmanın bulguları, ters yüz öğrenme stratejisinin dil öğrenmede öğrencilere çok yönlü beceri gelişimi sağlamada katkıları olduğu sonucuna varılmıştır.

Koçdeveci (2020)'nin yapmış olduğu lisansüstü tez araştırması A18 olarak kodlanmıştır. Koçdeveci (2020), Sağlık İngilizcesi öğrencilerinin öğrenen özerkliği düzeylerini ile öğrenenin dil öğrenme stratejileri kullanmalarını belirlemek ve öğrenen özerkliği ile öğrenenin dil öğrenme stratejileri kullanma arasındaki ilişkiyi dil yeterlilikleri bağlamında incelemek için bu araştırmayı yürütmüştür. Aynı zamanda, söz konusu öğrencilerin ve onların öğretmenlerinin Özel Amaçlı İngilizce dersine dair algılarını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırma sonuçları, öğrencilerin orta düzeyde özerk olduğunu göstermiş ve en çok tercih edilen öğrenme stratejisi türlerinin sosyal ve üst bilişsel olduğu ortaya konmuştur. Öğrenen özerkliği ile öğrenme stratejilerinin kullanımı arasındaki ilişki değişkenlik gösterirken, yeterlilik düzeyi açısından anlamlı bir ilişki gözlenmemiştir. Ayrıca Sağlık İngilizcesi öğrenenleri ve öğretmenleri Mesleki İngilizce eğitimine yönelik genel anlamda olumlu bir yaklaşıma sahip görünse de materyaller ve yeterlilik düzeyi gibi bazı düşünceler dikkate alınmalıdır. Yapılan araştırma, özellikle yükseköğretim düzeyindeki İngilizce sınıflarındaki öğrenciler için daha etkili ve verimli ESP (Özel Amaçlı İngilizce) dersleri tasarlamak ve uygulamak için pedagojik sonuçlar ve öneriler sunmaktadır.

Aslandemir (2020)'in yapmış olduğu lisansüstü tez araştırması A19 olarak kodlanmıştır. Aslandemir (2020), Web 2.0 araçlarının ve teknolojinin Özel Amaçlı İngilizce (ESP) kelime öğretiminde kullanımı ve bu araçların Z kuşağı üzerindeki etkinliğini araştırmak için yürütmüştür. Bu çalışma, Web 2.0 araçlarını kullanan ve kullanmayan gruplar arasında önemli farklılıklar ortaya çıkarmıştır. Web 2.0 araçları kullanılan gruba mensup öğrenciler ESP dersine yönelik olumlu düşüncelerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerden geleneksel yöntemleri tercih etmeyenler, öğretmenlerinden teknolojinin sadece İngilizce derslerine değil, diğer derslere de uyarlanması yönündeki isteklerini dile getirmişlerdir.

Duran Güler (2021)'in yapmış olduğu lisansüstü tez araştırması A20 olarak kodlanmıştır. Duran Güler'in (2021) araştırmasının amacı, turizm öğrencileri ve İngilizce öğretmenlerinin mevcut ESP (Özel Amaçlı İngilizce) dersleri ile ilgili görüşleri ile birlikte öğrencilerin yabancı dil ve mesleki ihtiyaçları ile derslerdeki yabancı dil performanslarına yönelik görüşlerini belirlemektir. Öğrencinin temel yabancı dil becerilerini meslek hayatında kullanacağı için onların İngilizce konuşma ve dinleme yeterliklerini geliştirmeleri gerektiğinin önemli sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte öğretmenlerin Özel Amaçlı İngilizce açısından özel öğretmen eğitimlerine ihtiyaç duydukları ortaya çıkmıştır.

Savaş Oğuz (2021)'un yapmış olduğu lisansüstü tez araştırması A21 olarak kodlanmıştır. Savaş Oğuz (2021), Özel Amaçlı İngilizce öğrenenlerin okuma, motivasyon ve tutumlarını araştırmayı amaçlamıştır. Yaptığı araştırmayla, Özel Amaçlı İngilizce dersi alan mühendislik ve mimarlık fakültesi ile İİBF öğrencilerinin, yabancı dilde okuma ile ilgili tutumlarını ve tutumlarında etkili faktörleri belirlemiştir. Araştırma neticesine göre, Özel Amaçlı İngilizce öğrencilerinin İngilizce okuma konusunda olumlu tutum ve motivasyona sahip olduğunu ve "İngilizce okumayı, dil becerilerini geliştirmek için bir araç" olarak gördüklerini ifade etmişlerdir.

Akın (2021)'in yapmış olduğu lisansüstü tez araştırması A22 olarak kodlanmıştır. Akın, Özel Amaçlı İngilizce derslerini, pandemi dolayısıyla çevrimiçi ortamda eş zamanlı ve eş zamansız olarak sunmuş öğretim elemanlarının deneyimlerini ortaya koymayı, araştırmayı ve çevrimiçi eğitim süreçlerine yapılabilecek düzenlemeleri ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda, özel amaçlı İngilizceyi çevrimiçi sunmanın güç bir süreç olduğuna ulaşılmıştır. Eş zamanlı öğretim, etkileşime müsaade etmesi sebebiyle tercih edilmiştir. Eş zamansız öğretim ise etkileşimin yokluğu sebebiyle sorunlar oluşturduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Sündüz Erk (2021)'in yapmış olduğu lisansüstü tez araştırması A23 olarak kodlanmıştır. Sündüz Erk (2021), bu araştırma ile turizm ve otel işletmeciliği öğrencilerinin İngilizce dil ihtiyaçlarını ve problemlerini belirlemeyi hedeflemiştir. Araştırma sonucunda, mesleki İngilizce için Özel Amaçlı İngilizcenin önemi vurgulanmıştır. Sonuçlar, öğrencilerin dört dil becerisine eşit derecede önem verdiğini ortaya koymuştur. Buna rağmen sözlü iletişim becerileri, bilinmeyen kelimeler ve dil bilgisindeki yetersizlik, aynı sınıftaki öğrencilerin İngilizce dil yeterliliklerindeki farklılıkları çalışmada belirtilen problemlerini oluşturmaktadır. Öğrenciler birinci sınıfta verilen dinleme, tercüme ve konuşma tekniklerinden memnun olduklarını, dilbilgisi ve yazma tekniklerinden daha az memnun kaldıklarını belirtmiştir.

Sonuç olarak, yapılan lisansüstü tez araştırmalarında mesleki İngilizce kapsamına giren ve araştırmacılar tarafından araştırılması planlanan ve araştırılan durumlar yansıtılmıştır. Ortaöğretim ve yükseköğretim kademeleri ile ilgili mesleklere bağlı iş sahaları üzerinden bu çalışmalar yürütülmüştür. Alan uzmanının, öğrenenin, ilgili meslek alanının işverenlerinin mesleki İngilizce ve mesleki İngilizce öğretimi konusundaki ilgi, tutum, beklenti, ihtiyaçların incelenip ortaya konabileceği araştırmalar yapılmıştır. Ortaöğretim ve yükseköğretimde mesleki İngilizce derslerine yönelik hazırlanan öğretim programları ve ders izlencelerine yönelik araştırmalar yapılmıştır ve literatüre katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Mesleki İngilizce öğretiminin gerçekleştirilmesini kapsayan öğretim sürecinin verimli geçmesi için uygun görülen öğretim stratejisi, yöntemi ve tekniği üzerine incelemeler yapılarak mesleki İngilizce öğretiminde kullanılan öğretim stratejisi, yöntemi ve tekniğin durumunu gözler önüne seren araştırmalar yürütülmüştür. Buna rağmen son üç yılda araştırmacılar, mesleki İngilizce öğretimini ölçme ve değerlendirme, hizmet içi eğitim ile öğretim sürecinde karşılaşılan sorunlara yönelik lisansüstü tez araştırması yürütmemiştir.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Mesleki İngilizce öğretimi ile ilgili Türkiye'de son üç yılda yapılan tez araştırmaları ile ilgili bilgilere ulaşılmıştır. Konu bağlamında 2019-2021 yılları arasında 23 tez çalışması yürütülmüştür. 2019 yılında 8 tez araştırması, 2020 yılında 11 tez araştırması ve 2021 yılında 4 lisansüstü tez araştırması yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Konu kapsamında yapılan tez çalışmalarında sayı bakımından son üç yılda dalgalanmalar yaşandığı görülmektedir. Durumun bu şekilde olması, mesleki İngilizce öğretimi ile ilgili güncel ve bütünsel bir durum analizi yaparken doğru ve geçerli bir sonuca ulaşmayı zorlaştırabilmektedir. Bununla birlikte Türkiye'de var olan üniversite ve ilgili enstitü sayısı düşünüldüğünde son üç yılda mesleki İngilizce öğretimi çerçevesinde yürütülen 23 tez araştırmasının mesleki İngilizce öğretiminin güncel durumunu tam anlamıyla yansıttığını belirtmek mümkün olmamaktadır. Bu yüzden yükseköğretim kurumlarının, mesleki İngilizce öğretiminin farklı açılardan durumunu ortaya koyan nicelik ve nitelik bakımından sayıca fazla lisansüstü tez çalışması ortaya koyması gerekmektedir. Bununla birlikte doküman incelemesi sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda yapılan tez çalışmalarının yüksek lisans ve doktora programı çerçevesinde yürütüldüğü görülmektedir. Bu açıdan incelendiğinde, tez çalışmalarından 21 tez çalışması yüksek lisans programı düzeyinde ve 2 tez çalışmasının doktora düzeyinde yürütüldüğü saptanmıştır. Yüksek lisans tezlerinin doktora tez çalışmalarından sayıca daha fazla olduğu görülmektedir. Her iki program düzeyinde çalışılan tez çalışmaları az olmasına rağmen doktora programı düzeyinde çalışılan tez çalışmalarına daha fazla ağırlık verilmesi gerekmektedir. Bu noktada doktora tezlerine danışmanlık yapanlar,

araştırmacıları konu bağlamında çalışma yapmaya teşvik ederek doktora düzeyi tez çalışmalarının artmasına yardımcı olabilecekleri düşünülmektedir.

Alan uzmanı temelli yürütülen 6 tez çalışması bulunmaktadır. Öğretim programlarının alan uzmanlarına bağlı olduğu düşüncesinden yola çıkarak Demirdöken (2019), alandaki profesyonellerin öğrenenlere yardımcı olabilecek etkili ders planları hazırlayabilme olanağını ortaya koymak için lisansüstü tez araştırmasını yürütmüştür. İltter (2020), ters yüz öğrenme ortamı çerçevesinde bir izleni tasarlamak için alan uzmanlarıyla iş birliği yaparak lisansüstü tez araştırmasını yürütmüştür. Koçdeveci (2020) tarafından yapılan araştırmanın amacı alan uzmanlarının mesleki İngilizce öğretimi ile ilgili görüşlerini ortaya koymaktır. Bu noktada, sağlanan öğretimin ilgili paydaşlarının öğretime yön vermesi yönünde olumlu bir adım olmaktadır. Aslandemir (2020), öğretim sürecinin iki paydaşını temel alarak teknolojinin öğretim sürecindeki etkisini ortaya koymaktadır. Bu noktada öğrenenlerin alan uzmanlarından beklentilerini görmek mümkün olmaktadır. Duran Güler (2021), meslek lisesi üzerinde araştırmasını yaparak alan uzmanlarının derslere, öğrenen ihtiyaçlarına yönelik görüşlerini ortaya koymaktadır. Yaşanılan çağın koşullarını öğretim sürecinden ayrı düşünmek mümkün olmamaktadır. Bu durumun bilinciyle Akın (2021), Özel Amaçlı İngilizce derslerini, pandemi dolayısıyla çevrimiçi ortamda eş zamanlı ve eş zamansız olarak sunmuş öğretim elemanlarının deneyimlerini araştırarak çevrimiçi eğitim süreçleri üzerine yapılabilecek düzenlemeleri ortaya koymayı amaçlayan araştırmasını gerçekleştirmiştir. Alan uzmanı temel alınarak yapılan çalışmaların öğretimin diğer paydaşları üzerinde etkisi olacağından yapılan lisansüstü tezlerin sağlayacağı faydalar yadsınmaz ancak bu konuda yapılan lisansüstü tez araştırmalarının artması gerektiğini belirtmekte fayda vardır.

Öğrenenler, öğretimin paydaşlarındandır. Bu noktada, öğrenen temelli yürütülen 11 tez çalışması bulunduğunu ifade etmek mümkün olmaktadır. Öğrenen temelli yapılan çalışmalar öğrenenlerin ihtiyaçlarını belirlemek (Demirdöken, 2019; Şahin Hocaoğlu, 2020; Sündüz Erk, 2021), süreçte öğrenenlerin karşılaştığı sorunları belirlemek (Özbaşıoğlu, 2019; Şahin Hocaoğlu, 2020), öğrenenlerin sürece öğretim yönelik görüşlerini ortaya koymak (Türkmen, 2020; Şahin Hocaoğlu, 2020; Duran Güler, 2021) üzerine temellendirilmiştir. Bununla birlikte öğretim sürecini gerçekleştirmek için seçilen öğretim yöntem ve tekniğin bireyin öğrenme sürecinde öğrenenler üzerindeki etkisini (Arslan, 2020; İltter, 2020) ve bireyin duruma yönelik geliştirdiği tutumu (Akın, 2020; Koçdeveci, 2020; Savaş Oğuz, 2021) ortaya koyan araştırmaların var olduğunu söylemek mümkündür. Öğretimin merkezinde öğrenenin olması paydaşlar arasında öğrenen üzerinde de araştırma yapılmasını doğal kılmaktadır. Son üç yılda öğrenen üzerinde yapılan lisansüstü tez araştırmaları, alan uzmanları üzerinde yapılan lisansüstü tez araştırmalarından sayıca fazladır. Buna rağmen öğrenen üzerinde yapılan lisansüstü tez araştırmalarının durumu bütünüyle yansıtmayacağı nitelikte olduğunu belirtmek mümkün değildir. İlgili alan öğretiminde öğrenen üzerine farklı açılardan yapılan araştırmaların artırılması gerekmektedir.

Öğretim strateji, yöntem ve teknik açısından temellendirilen 10 tez çalışması bulunmaktadır. Abasioğlu Ünalır (2019) tarafından yapılan çalışmada, öğretim tekniği üzerine odaklanırken, Yıldız (2020) öğretim yöntemi bağlamında kelime öğretimine odaklanmaktadır. Bununla beraber mobil-teknoloji-İnternet tabanlı dil öğrenme yöntemi temelli (Harbelioğlu, 2020; Arslan, 2020; Aslandemir, 2020), öğretim yöntemi temelli (Akın, 2020), ters yüz öğrenme yöntemi temelli (İltter, 2020) ve öğretim stratejisi yöntemi temelli (Koçdeveci, 2020) çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Yapılan çalışmaların öğretimi, öğretim sürecini, öğretim strateji yöntem ve tekniği içerdiğini belirtmek mümkün olmaktadır. Buna rağmen yapılan çalışmaların, ilgili alanın öğretim strateji yöntem ve tekniğin tamamını yansıtmayacak şekilde olduğunu belirtmek pek mümkün olmamaktadır. Öğretim strateji, yöntem ve tekniklerin bu çalışmalarla sınırlı kalması yapılan lisansüstü tez araştırmalarının mesleki İngilizce öğretimine dahil olan öğretim stratejisi yöntemi ve tekniğin tamamını kapsayan lisansüstü tez araştırmalarının güncel durumunu ortaya koymada yeterli olup olamayacağı tartışma konusu olabilmektedir. Bu noktada mesleki İngilizce öğretimini, öğretim strateji-yöntem-tekniğin dahilinde yer alan araştırmaların ilgili alanı bir bütün halinde yansıtmayacak şekilde, araştırmacılar tarafından kapsamlı olarak çalışılması gerekmektedir.

Çalışmalarının temellendirildikleri bir diğer nokta öğretim programları olmuştur. Bu noktada 9 lisansüstü tez çalışması yürütüldüğü bilgisine ulaşılmıştır. Öğretim programlarını değerlendirme (Taş, 2019; Sandal, 2019; Türkmen, 2020), programların veya ders izlencelerinin eksikliklerini belirleme (Turan, 2019) üzerine lisansüstü tez çalışmaları yürütülmüştür. Programların öğrenenlerin ihtiyaçlarını ne ölçüde karşıladığını ortaya koyma (Şahin Hocoğlu, 2020), eğitimin kalitesini artırmak için yapılması gerekenleri belirleme (Saray, 2020; Banlı, 2020), yeni öğrenme yöntemleri temel alınarak ders izlencesi oluşturma (İlter, 2020), öğrenenler ve alan uzmanlarının programla ilgili görüşlerini ortaya koymak için de araştırma yürütüldüğünü görmek mümkün olmaktadır. Hazırlanan öğretim programlarının öğretim sürecine olan etkisi önemli olmaktadır. Programların esnek oluşu ve kurumdan kuruma değişiyor olması programlar üzerine yapılan araştırmaların atırılması gerektiği sonucunu ortaya koymaktadır. Böylece mesleki İngilizce öğretimi için hazırlanan İngilizce öğretim programlarının güncel durumun anlaşılmasına ve duruma uygun şekillendirilmelerine imkân vereceğini belirtmek mümkün olmaktadır.

6. ÖNERİLER

Son üç yılda, mesleki İngilizce öğretimi dahilinde ölçme ve değerlendirme, hizmet içi eğitim ve öğretim sürecinde karşılaşılan problemler üzerine yapılan lisansüstü tez araştırmaları bulunmamaktadır. Son üç yılda ilgili öğretimi kapsayan bu araştırmaların eksik olması mesleki İngilizce öğretiminin bir bütün halinde yansıtılmasına olanak vermemektedir. Bu açıdan bakıldığında mesleki İngilizce öğretiminde, üzerine araştırma yapılmayan konular üzerinde lisansüstü tez araştırmalarına ağırlık verilmesi gerekmektedir. Bu durum özellikle ölçme ve değerlendirme, hizmet içi eğitim ve öğretim sürecinde karşılaşılan problemler için belirtilmiş olsa da araştırmada değinilen diğer boyutlara eşit derecede ağırlık verilerek çalışılması mesleki İngilizce öğretiminin güncel durumunun daha bütünsel anlaşılmasına yardımcı olacağını belirtmek mümkündür.

Son üç yılda yürütülen akademik tez çalışmaları mesleki İngilizce öğretimi ile ilgili son zamanlarda ele alındığı ve üzerine düşüldüğü konu ile ilgili fikir vermektedir. Mesleki İngilizce öğretimi çerçevesinde yapılan her türlü araştırma öğretime katkı sağlamaktadır. Öğretim, eğitimde önemli bir işleve sahip olduğu için alan yazında yapılan araştırmaların her biri önemli olmaktadır. Böylece var olan problemleri görme, problemlere çözüm bulma girişimlerinde bulunma ve yapılan öğretimi ileriye taşımak mümkün görünmektedir. Bu durum ayrıca toplumu da küresel bağlamda ileriye götürecek bir etmen olmaktadır. Bu noktada, diğer toplumlarla iletişim ve etkileşim halinde kalınmasında öğretim rehber olduğu için sürecin daha sağlıklı ilerlemesine katkı sağlayacağını söylemek mümkün olmaktadır. Durum her ne kadar bu şekilde olsa da Türkiye’de mesleki İngilizce öğretiminin öneminin tam olarak anlaşılıp anlaşılmadığını yapılan bu araştırmada incelemek mümkün olmaktadır. Türkiye’de mesleki İngilizce öğretimi üzerine yapılan lisansüstü tez araştırmalarının güncel analizini ortaya koyan bu araştırma ile Türkiye’nin mesleki İngilizce öğretimi konusundaki öğretimin farkındalığını ve kalitesini ortaya koymaktadır. Kısacası, bu araştırma ile mesleki İngilizce öğretime odaklanılan lisansüstü tez araştırmaları sayesinde toplumumuzun küresel bağlamda yerini görüp, ifade edip ve küresel ihtiyaçlarını karşılama konusunda yeterli olup olmadığı ile ilgili çıkarımda bulunup konu bağlamındaki yeterlilik ile ilgili değerlendirmeye varması mümkün olmaktadır. Bununla birlikte konu bağlamındaki girişim ve ilerlemenin meydana gelmesine yardımcı olacağını ifade etmek mümkün olmaktadır. Araştırmanın ulaştığı sonuçlar bağlamında mesleki İngilizce konulu lisans üstü tezlerin sayısının yeterli olmadığı görülmektedir. Sosyal, fen ve sağlık hizmetleri ile sanayi kollarının birçoğunda istihdam edilecek bireylerin yeterli dil becerilerinin içerisinde mesleki İngilizcenin gereken standartlara ulaşmasında yapılacak yeni çalışmalar fayda sağlayabilir. Öğrenme-öğretme süreçleri, öğretmen eğitimi, mesleki dil becerileri programları tasarımı ve hizmet kollarıyla ortak yapılabilecek çalışmalar bu konuda paydaşların gereksinimlerini karşılayabilir.

KAYNAKÇA

- Al-Kadi, A. (2018). Towards humanizing ELT: Revisiting the need for English in the medical context in Yemen. *Language Teaching and Educational Research*, 1(2), 121-138.
- Altalib, A. (2019). L2 motivation in ESP and EGP courses: An investigation of L2 motivational selves among learners of English in Saudi Arabia. *Australian Journal of Applied Linguistics*, 2(1), 1-16.
- Akın, A. (2021). *The Perceptions and experiences of instructors regarding teaching ESP synchronously and asynchronously following Covid-19 Outbreak via emergency remote teaching* (Master's Thesis). Bahçeşehir University Master's Program in English Language Teaching.
- Akın, A. (2020). *Students' Attitudes Towards and Beliefs About Task Based Language Teaching and Its Effect on Language* (Master's Thesis). Ufuk University, Graduate School of Social Sciences Department of English Language Teaching.
- Akman, V. (2007). *Mesleki İngilizce kılavuzu*. Yakamoz Yayıncılık.
- Arslan, M. S. (2020). *The Effects of Using Quizlet on Vocabulary Enhancement of Tertiary Level ESP Learners* (Master's Thesis). Çağ University Institute of Social Sciences Department of English Language Education.
- Aslandemir, M. (2020). *The use of WEB 2.0 tools for ESP vocabulary teaching and their effectiveness on generation Z* (Master's Thesis).
- Avcı, N. ve Engin-Demir, C. (2021). Promoting the vocational English language competences of students in an English student for specific purposes context: A needs of assessment. *Psycho-Educational Research Reviews*, 10(3), 125-139.
- Banlı, S. (2020). *A corpus-based study on the English used in automotive engineering: Implications for teaching English for specific purposes* (Doctoral Thesis). Çukurova University.
- Belachew, M. (2020). *A needs analysis of ESP in textile engineering profession in Ethiopian context*. PASA, 59 (2020), 181-203.
- Bhattacharjee, A. (2012). *Social sciences research: principles, methods, and practices*. University of South Florida Scholar Commons: Tampa Library Open Access Collections.
- Bolat, Y. (2016). Türkiye'de 2005-2015 yılları arasında mesleki ve teknik eğitim alanında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, (8), 151-167.
- Bolat, Y. (2017). *Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin mevcut durumu ve farklı ülkelerle karşılaştırılması*. Pegem Akademi.
- Clarke, J. (2011). *What is a systematic Review?* Evidence-Based Nursing, 64-65.
- Demirdöken, G. (2019). *Ready for Take Off: An Aviation English Needs Analysis Study in Turkey* (Master's Thesis). Bahçeşehir University Master's Program in English Language Education.
- Duran Güler, G. (2021). *A needs analysis study in ESP context: Addressing perceived opinions of teachers and learners in vocational secondary education* (Master's Thesis). Çanakkale Onsekiz Mart University.
- European Students Associations (ESU), (2018). *2018 Introduction to ESU's Policies in Higher Education (Amended)*. Brussel, Belgium.
- Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Stanford: Stanford University Press.
- Harbelioğlu, U. (2020). *University students' perceptions of mobile assisted language learning* (Master's Thesis). Çağ University Institute of Social Sciences Department of English Language Education.
- İlter, O. (2020). *A flipped learning syllabus for teaching English for specific purposes: An action research study* (Doctoral Thesis). Atatürk University Department of English Language Education.
- Kakoulli Constantinou, E. ve Papadima-Sophocleous, S. (2021). *Professional development in English for specific purposes: designing the curriculum of an online ESP teacher education course*. In S. Papadima-Sophocleous, E. Kakoulli Constantinou & C. N. Giannikas (Eds), Tertiary education language learning: a collection of research, 89-109. Research-publishing.net. <https://doi.org/10.14705/rpnet.2021.51.1256>
- Katıtaş, S. ve Coşkun, B. (2020). What is meant by inclusive education? Perceptions of Turkish teachers towards inclusive education. *World Journal of Education*, 10(5), 18-28.
- Koçdeveci, H. K. (2020). *An exploration of the relationship between learner autonomy and language learning strategies among English for specific purposes (ESP) students* (Master's Thesis). Bahçeşehir University Master's Program in English Language Education.
- Köroğlu, M. (2005). 2006 yılları arasında dil öğretimi ve teknoloji alanında yayınlanan makalenin incelenmesi. *International Journal of Languages Education and Teaching Journal*, 4(5), 738-749.
- Mohajan, H. K. (2018). Qualitative research methodology in social sciences and related subjects. *Journal of Economic Development, Environment and People*, 7(1), 23-48
- Oxford (2001). *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. Oxford University Press, 6th edition.

- Özbaşıoğlu, H. (2019). *A study on foreign language anxiety of English for specific purpose students* (Master's Thesis). Mersin University Department of English Language Education.
- Özer, M. (2019). *Development and application of corpus-based teaching materials for the grammar course in a tertiary level EFL setting in Turkey* (Master's Thesis). Karadeniz Technical University The Institute of Social Sciences Department of Western Languages and Literature Applied Linguistic.
- Özer, M. (2020). *Mesleki eğitimde paradigma değişimi: Türkiye'nin mesleki eğitim ile imtihanı*. Maltepe Üniversitesi Yayınları.
- Paltridge, B. ve Sue Starfield, S.(ed.), (2013). *The handbook of English for Specific Purposes*. John Wiley & Sons, Inc., 1-2.
- Sandal, Ö. B. (2019). *English for specific purposes (ESP) Program Evaluation of an engineering faculty at a private university in turkey* (Master's Thesis). Çukurova University Department of English Language Education.
- Saray, S. (2020). *Denizcilik eğitimi veren ortaöğretim kurumlarında mesleki İngilizce dersinin yeterliliği üzerine inceleme* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Sarifa, N. (2018). Techniques of teaching professional vocabulary with special reference to vocabulary used in media. *International Journal of Linguistics, Literature and Translation*, 1(4), 44-47.
- Sarifa, N. (2020). *Enhancing EFL learners' English proficiency and intelligence by implementing the eclectic method of language teaching*. *Arab World English Journal (AWEJ)* 11(1), 103-113.
- Sarıgöz, O. (2020). *Yaşam boyu öğrenme*. Anı Yayıncılık.
- Savaş Oğuz, S. (2021). *Exploring ESP students' reading motivation* (Master's Thesis). Bahçeşehir University Master's Program in English Language Education.
- Sündüz Erk, M. (2021). *An investigation of English language needs of students at tourism and hotel management program: A mixed method study* (Master's Thesis). Dokuz Eylül University Department of foreign languages education English language teaching M.A. Program.
- Şahin Hocaoglu, N. (2020). *Investigating the English for specific purposes needs of political science and international relations students* (Master's Thesis). Çağ University Institute of Social Sciences Department of English Language Education.
- Tandoğan, B. (2019). *Investigating the effectiveness of ARCS based instructional materials enhanced with augmented reality on ESP vocabulary achievement and motivation* (Master's Thesis). Middle East Technical University Master of Science in Computer Education and Instructional Technology Department.
- Taş, E. (2019). *Lisans Düzeyinde Turizm Rehberliği Eğitiminde Mesleki İngilizce Dersine Yönelik Bir Değerlendirme* (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turan, C. (2019). *A suggested ESP syllabus for foreign trade programme of Ipsala vocational college* (Master's Thesis). Trakya University Institute of Social Sciences Foreign Languages Teaching Department Division of English Language Teaching.
- Turan, S. (ed.). (2020). *Eğitimde araştırma yöntemleri*. Nobel Akademik
- Türkmen, A. (2020). *The possible effect of aviation- integrated language instruction on speaking self-efficacy* (Master's Thesis). Bahçeşehir University.
- Ünalır, E. (2019). *The impact of mind mapping technique on students' academic success and motivation in learning vocational English* (Master's Thesis). Atatürk University.
- Xuemi, L. Ve Wenzhong, Z. (2019). An Empirical study on postgraduate education of business English in China. *Higher Education Studies*, 9(4).1-11.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2020). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Yıldız, Ş. (2020). *The Effects of teaching vocabulary related to architecture through word roots strategy at higher educational level* (Master's Thesis). Çukurova University Institute of Social Sciences English Language Teaching Department
- Zoghiami, N. (2020). *Needs analysis for the design of a professional English curriculum: insights from a French lifelong learning context*. In B. Dupuy and M. Grosbois (Eds), *Language learning and professionalization in higher education: pathways to preparing learners and teachers in/for the 21st century* (pp. 37-70). Research-publishing.net. <https://doi.org/10.14705/rpnet.2020.44.110>

Atf için / for cited: Pınarlık, G., Yıldırım, G., Yıldırım, A., Saraç, R. (2022). Sivil Havacılık Meslek Yüksekokulu Uçak Teknolojisi Programı Stajları ve İşyerlerinin Beklentileri Üzerine Bir Araştırma, Journal of Vocational and Social Sciences of Turkey, Yıl:4, Sayı: 10, Aralık 2022, s.99-115.

SİVİL HAVACILIK MESLEK YÜKSEKOKULU UÇAK TEKNOLOJİSİ PROGRAMI STAJLARI VE İŞYERLERİNİN BEKLENTİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Gülhan PINARLIK* Gökhan YILDIRIM** Alev YILDIRIM*** Ramazan SARAÇ****

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; Uşak Üniversitesi, Uçak Teknolojisi Programında eğitim alan meslek yüksekokulu öğrencilerinin staj yaptıkları işyerleri ve işyerlerindeki ankete katılan yetkililer hakkında demografik bilgilerin, işyerlerinin stajyer kabul ettiği birimler, başvuru yöntemleri, stajyer sayıları, üniversitelerin hangi programlarından öğrenci kabulü yaptıklarını belirlemektir. Bu çalışmanın diğer bir amacı Uçak Teknolojisi programında eğitim alan öğrencilerden staj yerlerinin beklentilerini belirleyerek eğitim öğretim süreçlerinde uygulanan müfredatların ve ders içeriklerinin sektörün beklentileri doğrultusunda güncellenmesi ve geliştirilmesi sağlanarak eğitimin iyileştirilmesinin yapılmasıdır. Ayrıca öğrencilerin staj yapmak istedikleri işyerlerine başvuru sürecinin içeriğini geliştirmek ve staja kabul oranının artırılması ve bunun sonucunda istihdam edilmelerini sağlamaktır. Araştırmada evren olarak; Uşak Üniversitesinde havacılık alanında eğitim vermek için kurulan Sivil Havacılık Meslek Yüksekokulu'nda Uçak Teknolojisi programında 2016 yılı ile 2019 yılları arasında yaz stajı yapan 350 öğrencinin staj yaptığı işyerleridir. Bu çalışmanın örneklemini; anketi yapmayı kabul eden 50 işyeridir. Bu çalışanlara araştırmacılar tarafından hazırlanan anket formları uygulanmıştır. Anketten elde edilen bulgular, SPSS 23 ve Microsoft Excel 2016 ile analiz edilmiştir. Anketlerden elde edilen bulguların frekans ve yüzde hesaplamaları yapılmıştır. Anket sonuçlarına göre Uçak Teknolojisi Programı eğitim ve öğretim planlaması için yapılması gereken öneriler belirlenerek sonuçlar bölümünde verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uçak Teknolojisi, Staj, İşyeri Beklentileri.

JEL Sınıflandırma Kodları: J 23, L 93, M 53, M 54.

RESEARCH ON CIVIL AVIATION VOCATIONAL SCHOOL AIRCRAFT TECHNOLOGY PROGRAM STUDENTS' INTERNSHIP AND EXPECTATIONS OF THE WORKPLACES

ABSTRACT

The aim of this study; The aim of this study is to determine the demographic information about the workplaces where the vocational high school students studying in the Aircraft Technology Program of Uşak University do their internship and the authorities participating in the survey at the workplaces, the units that the workplaces accept interns, the application methods, the number of interns, and the accept students in programs from which the universities. Another aim of this study is to determine the expectations of the internship places from the

* Uşak Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Tekstil, Giyim, Ayakkabı ve Deri Bölümü, Dr.Öğr.Üyesi, gulhan.pinarlik@usak.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1705-3574

** Uşak Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Makine ve Metal Teknolojileri Bölümü, Öğr.Gör., gokhan.yildirim@usak.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-6863-171X

*** Uşak Üniversitesi, Sivil Havacılık Meslek Yüksekokulu, Motorlu Araçlar ve Ulaştırma Teknolojileri Bölümü, Öğr.Gör., alev.yildirim@usak.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2525-4600

**** Uşak Üniversitesi, Sivil Havacılık Meslek Yüksekokulu, Motorlu Araçlar ve Ulaştırma Teknolojileri Bölümü, Öğr.Gör., ramazan.sarac@usak.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-2401-2930

students studying in the Aircraft Technology program and to update and develop the curriculum and course contents applied in the education process in line with the expectations of the sector. Thus, improving the education, as well as improving the content of the application process for the workplaces where the students want to do internship, increasing the acceptance rate for internship and as a result, ensuring their employment. The universe of the research; These are the workplaces where 350 students who did their summer internship in the Aircraft Technology program at Uşak University Civil Aviation Vocational School between 2016 and 2019. The sample of this study is 50 workplaces that agreed to conduct the survey. Questionnaire forms prepared by the researchers were applied to these employees. Survey data were analyzed with SPSS 23 data analysis program and Microsoft Excel 2016. Frequency and percentage calculations were made from the data obtained from the questionnaires. According to the results of the survey, suggestions to be made for the education and training planning of the Aircraft Technology Program were determined and given in the results section.

Keywords: Aircraft Technology, Internship, Workplace Expectations.

JEL Classification Codes: J 23, L 93, M 53, M 54.

GİRİŞ

Dünyada ve ülkemizde gelecek yıllarda havacılık alanındaki sektörel gelişimlere paralel olarak bu alanda faaliyet gösteren işletmelerin ihtiyaç duyduğu personel sayısında da artış beklenmektedir. Yavaş ve arkadaşları, 2021 yılında yaptıkları çalışmalarında; 1980’li yıllardan sonra gerçekleşen liberalleşmenin etkisi ile birçok havayolu şirketinin sektöre katıldığını, havacılık sektörüne olan ilginin arttığını ve bu artış ile birlikte işletmelerin ihtiyaç duyduğu nitelikli personel sayısında da artış beklendiğini bildirmişlerdir (Yavaş, 2021, s.331).

Demirtaş, 2013 yılında havacılık endüstrisinde stratejik yönetim ve swot analizi ile durum değerlendirmesi yaptığı çalışmasında sektörün güçlü yönü olarak yetişmiş insan gücü, yüksek ücret politikası, eğitim sistemi, iş güvenliği sistemi olduğunu belirlemiştir. Sektörün zayıf yönü olarak yetersiz Ar-Ge kültürü, iç talebin düşük olması, kesikli üretim yapısına sahip olması olduğunu belirlemiştir. Sektörün fırsatlarına bakıldığında havacılık pazarının önemi, savunma sanayi fabrika ve kuruluşlarına olan yakınlık, işletme kuruluş bölgesinin stratejik önemi, eğitim ihtiyacının karşılanabilmesi olarak belirlemiştir (Demirtaş, 2013, s.221-222).

Bir sektörün ekonomik olarak gelişmesi için birbiri ile ilişkisi bulunan sektörlerin aynı mekânda faaliyet göstermesi faydalıdır. Aynı yerleşim yerindeki organize sanayi bölgelerinde bir sektörün tüm süreçleri ile ilgili sanayi kolları bir arada faaliyet gösteriyorsa önce bir toplulaşma, giderek ihtisaslaşma, bilgi paylaşımı ile teknoloji üretme ve sonucunda kümeleşmenin gerçekleşmesi sağlanır. Faaliyet gösteren firmaların aynı alanda üretim ve hizmete yönelmesiyle oluşan birliktelik sürecinin kurumsallaşmasına kümelenme denir (Karamanlı, 2009, s.24; Yalçınkaya ve Adiloğlu, 2014, s.94).

Türkiye’de havacılık alanındaki kümelenmeler incelendiğinde; Eskişehir, Ankara, İzmir bölgesinde yoğunlaşma olduğu görülmüştür (Eraslan ve Dönmez, 2017, s.346; Gebeş ve Battal, 2014, s.275).

Kaya ve Gerede 2004 tarihinde yaptıkları çalışmada; Türkiye’nin en önemli sanayi merkezlerinden biri olan Eskişehir’in sanayileşme tarihini incelemişlerdir. Bu araştırmalarında 1920’den günümüze kadar, askeri hava birliklerinin yerleşimi, THY’nın ilk uçuşu, THK’nun İnönü’de eğitim merkezi kurması, ileri teknoloji üretimi yapan TEI’nin 1985’te Eskişehir’de kurulması, “Hava İkmal Bakım Merkezinin” Eskişehir’de kurulması ve Sivil Havacılık Yüksekokulu’nun 1986’da Eskişehir’de kurulmuş olması tarihte havacılık alanında Eskişehir’in öneminden bahsetmişlerdir. 1980’den sonra devlet ve özel sektördeki dış yatırımcılar ile ülkemizdeki yatırımcılar tarafından Tusaş Motor Sanayii, Alp Havacılık, Savronik, Turbomak ve Coşkunöz gibi firmalar Eskişehir’de havacılık sanayiinin daha da gelişmesi için kurulmuştur (Kaya ve Gerede, 2004, s.307).

2011 yılı mart ayında Eskişehir Havacılık Kümesi, Eskişehir Sanayi Odasının (ESO) öncülüğünde kurulmuştur. Bu kümelenme ile birlikte Eskişehir havacılık endüstrisi uluslararası platformlarda tanıtımına fayda sağlanması amaçlanmıştır. Bununla birlikte kümelenme ile havacılık alanında

firmalara hibe ve fon kaynaklarına ulaşma, ortak satın alma-lojistik, Ar-Ge merkezi ve üretim konularında daha profesyonel çalışmalar yapılması da amaçlanmıştır (Yalçınkaya ve Adiloğlu, 2014, s.99).

İşyerlerinin iş konuları ile ilgili, mesleki anlamda teorik ve pratiğe hakim ve sosyal yeteneğe sahip kalifiye personel ihtiyaçları artmaktadır. Meslek yüksekokulları (MYO), kalifiye personel yetiştirme görevini 2 yıllık eğitim-öğretim süresinde iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları meslekleriyle alakalı teorik ve uygulamalı eğitimlerle yetiştirmeyi planlar. Öğrenciler yetiştirilirken sosyal yönde duyarlı ve başarılı bireyler olmalarını sağlayan üniversitelerin ön lisans düzeyindeki yükseköğretim kurumlarıdır. Meslek yüksekokulları; yetiştirdiği öğrencinin mezun olduklarında istenen düzeyde bilgi, beceri, iletişim, yabancı dil, temel bilgi teknolojilerine hakim ve sosyal alanda kendini geliştirmiş kişiler olmasını amaçlar (Mete vd., 2018, s.109). MYO'lar işyerlerinin istediği ve staja, işe kalifiye personel almada tercih ettikleri kişilerin yetiştirildiği öncelikli eğitim kurumlarıdır (Alkan v.d., 2014, s.133).

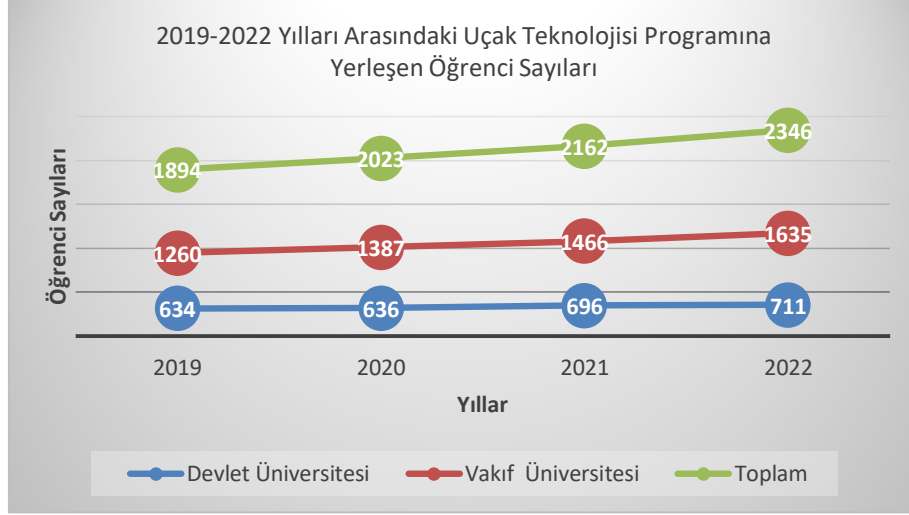
Aksoy ve Çağlar mesleki ve teknik eğitimin değerlendirilmesine yönelik öğrenci tutum düzeyleri üzerine Kuzey Kıbrıs'ta yaptıkları araştırmada öğrenci stajlarının mesleki eğitimde önemli bir unsur olduğunu, buna karşılık bazı işletmelerin ise öğrencileri staja kabul etmede istekli olmadıkları sonucuna varmışlardır. Meslek liselerinin ders programlarının diğer lise programlarından farklı hazırlanması gerekliliği özellikle program hazırlamada ulusal ve uluslararası sektörlerin ihtiyaç duydukları niteliklere öncelikle hitap edebilecek ve aynı zamanda bu ihtiyaçlar doğrultusunda dinamik olarak uyum sağlayabilecek bir yapıda olması gerektiğini bildirmişlerdir. Ayrıca bu dinamizm ile sektörün güncel teknolojik gelişmelerini takip ederek sektör ihtiyaçları ve şartlarına uygun olarak ders programlarının güncellenmesi gerekliliği sonucuna varmışlardır (Aksoy ve Çağlar, 2022, s.93).

Havacılık sektöründe faaliyet gösteren işyerlerinin yatırımlarına paralel olarak bu işyerlerinde çalışacak kalifiye personel sayılarının da artması beklenmektedir. Beklenen bu personel ihtiyacı artışının yatırımlara paralel olarak uçak imalatı ve bakımı alanlarında daha yoğun olması beklenmektedir. Uçak Teknolojisi programı öğrencilerinin aldıkları eğitimler ile havacılık alanındaki imalat ve bakımları yapabilecek kapasitede personeller olması planlanmaktadır. Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü (SHGM) ve Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) bu alanda önemli protokoller imzalamışlardır.

Üniversitelerde sivil havacılık ile ilgili alanlarda bölüm ve program açmak istendiğinde SHGM ve YÖK arasındaki işbirliği protokolüne göre hareket edilmesi gerekmektedir. Açılacak bölüm ve programlarda verilecek eğitim içerikleri ve ders planlarının düzenlenmesi kararı verilmiştir. Bu protokolle havacılık alanında eğitim verilen bölüm ve programlarda kalitenin artması ve standart sağlanması hedeflenmiştir. Yapılan işbirliği protokolü ile Türkiye'de havacılık sektöründe kalifiye personel ihtiyacının karşılanması, sivil havacılığın sürdürülebilir bir şekilde büyümesi ve üniversitelerde sivil havacılık eğitimlerinin yaygınlaştırılması hedeflenmiş, havacılık alanında eğitim veren üniversitelerin ve meslek yüksekokullarının sayısında ve programlarında önemli bir artış sağlanmıştır (Şen, 2019, s.125). Bu iki kurum denetimleri altında olmak kaydıyla Sivil Havacılık Meslek Yüksekokullarında, Motorlu Araçlar ve Ulaştırma Teknolojileri Bölümünü ve onun altında Uçak Teknolojisi programının açılmasına izin vermişlerdir. Gerekli koşulların taşınması durumunda her iki kurumdan onay alınarak bu programlara öğrenci alınması mümkündür.

Türkiye'de 2019 yılından 2022 yılına kadar devlet ve vakıf üniversiteleri ile vakıflara bağlı meslek yüksekokullarında Uçak Teknolojisi programına yerleşen öğrenci sayıları Yüksek Öğretim Program Atlası sayısal verilerinden alınarak aşağıda Şekil 1.'de grafik olarak verilmiştir. Şekil 1 incelendiğinde 2019 yılında devlet üniversitelerinde 634 vakıf üniversitelerinde 1260 öğrenci yerleşmiştir. 2022 yılına gelindiğinde ise devlet üniversitesine yerleşen %12 artarak 711 kişiye çıkmıştır. 2022 yılı vakıf üniversitelerine yerleşme sayılarına bakıldığında 2019 yılına göre yaklaşık %30 artış olduğu ve sayının 1635 olduğu görülmüştür (Yükseköğretim Program Atlası, 2022). Uçak Teknolojisi programından mezun öğrencilerin sektörde ihtiyaç olduğunu görmeleri ve yüksek ücretli iş bulmaları ile ilgili olduğu düşünülmüştür.

Şekil 1. 2019-2022 Yılları Arası Uçak Teknolojisi Programına Yerleşen Öğrenci Sayıları

Kaynak: (Yükseköğretim Program Atlası, 2022)

Bu programda mezun olan öğrencilerin işyerleri tarafından tercih edilebilmesi için teori ve uygulama konusunda donanımlı olması beklenmektedir. Öğrencilerin tam anlamıyla işyerlerinin beklentilerine cevap verebilmesi için okul eğitimleri ile birlikte staj eğitimini / işyeri eğitimini de tamamlaması gerekmektedir. Uçak Teknolojisi programı öğrencilerinin uygulama atölyelerinin bu alanda çalışan iş yerlerinin atölyeleri ve ortamlarındaki eşdeğer uygulama cihaz, makine, deney setleri ve direk uygulama yapacakları gerçek ortamlarını kurmak, kurgulamak ekonomik açıdan çok külfetli ve zaman alan zorlu bir süreçtir. Eğitim kurumlarında bu alanda yeterli kalifiye bilgiye sahip personel bulundurmakta çok zordur. Öğrencilerin uygulama alanlarının yukarıda bahsedilen sebeplerle tam donanımlı kurulması zordur. Uygulama alanının kurulamamasına çare olarak öğrencilerin firma olanaklarından yararlanabileceği uygulama yapma imkânı bulabildikleri derste alınan bilgileri pratiğe döktükleri staj önerilmektedir. (Özsayar, 2008, s.63).

Havacılık sektöründe faaliyet gösteren işyerlerinin eleman seçiminde izledikleri süreç; genel kültür-genel yetenek sınavı, İngilizce sınavı ve son aşamada sözlü mülakat / uygulamalı sınav yapma şeklindedir. İlk iki sınavda başarılı olan ve sonrasında sözlü mülakat / uygulamalı sınava giren öğrencilerden hangisinin işe alınması gerektiği konusunda işyerleri karar verirken öğrencinin mezuniyet notu, staj yaptığı yer, ekip çalışmasına yatkınlığı, uygulamaya ya yetkin olup olmadıklarını ve iyi bir staj yapıp yapmadıklarını referans alırlar. Havacılık sektörüne uygun olarak gerçekleştirilen stajlar mezuniyetleri sonrasında iş fırsatlarına dönüşmektedir (Saraç vd., 2020, s.264).

Uçak Teknolojisi programı öğrencilerinin eğitimleri, çalıştıkları alanın sektör analizi, sektörün güçlü ve zayıf yönleri, öğrenci beklentileri, staj eğitimleri ile ilgili araştırmalara literatür taramasında rastlanmaktadır. Fakat Uçak Teknolojisi programında staj yapılan işyerlerinin beklentileri üzerine bir araştırma bulunamamıştır. Bu çalışma ile literatürde eksik olarak görülen bu boşluğun giderilmesi amaçlanmıştır. Uçak teknolojisinde okuyan öğrencilerde staj yapılan işyerlerinin beklentileri, staj yapılan işyerlerin betimsel istatistikleri, staja kabulde aradıkları özellikler ve önceliklerini belirleyerek; öğrencilere eğitim ve öğretim hayatında rehber olması için bu çalışma gerekmektedir. Ayrıca sektörde yer alan işletmelerin beklentileri doğrultusunda programda verilen dersler ve uygulamalar ile içeriklerinin planlanabilmesi, geliştirilebilmesi ve gerekli önlemlerin alınması için; bu çalışmanın yapılmasının gerekli olduğu düşünülmüştür.

1. YÖNTEM

Bu çalışmada anket yöntemi ile veri elde edilmesi sonucu elde edilen verilerin işlenerek analiz edilmesi yöntemi kullanılmıştır. Veri elde etmede kullanılan anketin staj yapılan işletmelere uygulanabilmesi için, Uşak Üniversitesi Rektörlüğü, Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 09.10.2020 tarih ve 2020-118 numaralı karar yazısı ile gerekli izin alınmıştır. Araştırmaya katılacak anket uygulanan işletme yetkililerinden sözlü onamlar alınmıştır.

Veri toplama aracı olarak kolay bir veri toplama yolu olan ve üç bölümden oluşan bir anket kullanılmıştır. Anket soruları literatür incelemesi ile birçok araştırma incelenerek geliştirilip kullanılan araştırmalardan alınmıştır. Anketin sivil havacılık ve uçak teknolojisi stajlarına özgü bazı soruları bu çalışmanın araştırmacıları tarafından oluşturulmuştur.

Hazırlanan anket staj yapan öğrencilere verilerek staj yaptıkları işyerlerindeki yetkili kişiler tarafından gönüllü olarak doldurmaları istenmiştir. Ankette korkusuz, tarafsız ve doğru bilgilerin alınabilmesi için dolduran işletme yetkilisinin kimlik bilgilerini belirtmeden doldurması istenmiştir.

Anketin birinci bölümünde işletme yetkilisi ile ilgili 6 adet açık uçlu soru sorulmuştur. Bu sorularda işletme yetkililerinin dini ve siyasi görüşlerini içermeyen demografik bilgilerin elde edilmesi amaçlanmıştır. Anketin ikinci bölümünde; staj yapılan işyerine ait veriler ve işyerlerinin öğrencilerden memnuniyet durumları ile beklentileri üzerine çoktan seçmeli 26 soru sorulmuştur. Anketin üçüncü bölümünde ise bir adet önem sıralama sorusunda işyerlerinin stajyer seçiminde en önemli kriterin ne olduğunu anlamak için işyeri yetkilisinin listede yazılı kriterleri öncelik olana 1 vererek 10'a kadar sıralamaları istenmiştir.

Araştırma probleminin cevap olarak çözülmesinde ilgili bütün kaynağa araştırmanın evreni denir (Lin, 1976, s.146).

Araştırmalarda tam sonuca ulaşılması için problemle ilgili olan herkesin, yani bütün evrenin araştırmaya dâhil edilmesi gerekir. (Lin, 1976, s.146). Fakat evren geniş tutulur ve çok çeşitlendirilirse, evrene ulaşmak ve verileri toplayıp analiz etmek güçleşir. Ayrıca evrendeki kişiler ankete gönüllü olarak katılmadıklarında yanlış veri ve sonuçlarla karşılaşılması sorunu ile karşılaşılır. Evrene erişim imkânlarının sınırlı olması ya da verilerin ulaşılmasında gönüllü olmayan kişilerin var olduğu durumlarda araştırmacı evreni temsil edebilecek evrenin içinden seçilmiş bir bölüm ile araştırmayı sürdürebilir. Araştırmacı verileri elde ederken evrene dahil olan alt bir kümeye anket uygulayarak veri elde edebilir. Evrenden seçilen bu kısma örneklem ismi verilir (Baltacı, 2018, s.235).

Araştırmacı eğer bir örneklem ile çalışmış ise araştırmadan elde ettiği bulguları evrene genelleme yapması gerektiğini unutmamalıdır. Eğer örneklem seçimi, olasılığa dayalı örnekleme yollarından biriyle seçilirse, istatistikler yardımıyla böyle bir genelleme yapılabilir. Araştırmacının bu tip bir genelleme yapması birçok hataya sebep olabilir. Her ne kadar evrenin bir örneği incelense de örneklem ile evren aynı şey değildir ve arada farklar oluşabilir kısacası evreni tamamen eksiksiz temsil edebilecek bir örneklem seçmek neredeyse imkânsızdır. Bununla birlikte araştırmacı, oluşabilecek hataları bilebilir ve sonuçlarını evrene belirli bir güven derecesi çerçevesinde geneller ise daha doğru bilgiler elde edilmiş olur (Lin, 1976, s.146; Koçak ve Arun, 2013, s. 24).

Bu çalışmanın evreni; Uşak Üniversitesi, Uçak Teknolojisi Programında staj eğitimi almak için 2016 yılı ile 2019 yılları arasında normal öğretim ve ikinci öğretimde öğrenim gören öğrencilerin yaz stajı yaptığı 150 işyeridir. Bu çalışmanın örnekleme ise işletmedeki yetkili olarak çalışan ve anketi yapmayı gönüllü olarak kabul eden 50 işyerindeki yetkili kişi ve dolayısıyla işyeridir. Bu araştırma Türkiye'deki öğrenci kabul eden tüm Uçak Teknolojisi programında okuyan öğrenciler üzerine yapılması daha doğru sonuçlar elde edilmesi için genişletilebilir.

1.1. Verilerin Analizi

Uşak Üniversitesi Sivil Havacılık Meslek Yüksekokulunda Uçak Teknolojisi Programında okuyan, staj yapan ve gönüllü olan öğrencilerin staj yaptıkları işyerlerindeki yetkili kişiye anket formu

doldurtularak alınan görüşlerinden elde edilen verilerin, SPSS 23 ve Excel 2016 programlarında betimsel istatistik ve yüzdeler analizleri yapılmıştır. Anket uygulanan 50 işyerindeki çalışan ve gönüllü olan kişi anketçi olmuş ve analizler bu sayı üzerinden yapılmıştır.

2. ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde Sivil Havacılık Meslek Yüksekokulu Uçak Teknolojisi Programı'ndaki öğrencilerin staj yaptığı işletmedeki yetkililerin gönüllü olarak anket formlarına verdikleri cevaplar değerlendirilmiştir.

2.1. Betimsel İstatistik

2.1.1. Anket Dolduran İşletme Yetkililerinin Kişisel Bilgileri

Araştırma kapsamında 50 işyerine anket uygulanmıştır. Katılımcıların cinsiyet dağılımı Tablo 1' de sunulmaktadır. Katılımcıların %4'ü (2 kişi) kadın, %94'ü (47 kişi) erkektir. %2'si (1 kişi) cevaplamamıştır.

Tablo 1. Anket Dolduran İşletme Yetkililerinin Cinsiyet Dağılımı.

Cinsiyet	N	%
Kadın	2	4
Erkek	47	94
Cevapsız	1	2
Toplam	50	100

Katılımcıların yaş guruplarına göre dağılımı Tablo 2'de verilmiştir. Tablo incelendiğinde yaş guruplarına göre katılımcıların %22'si (11 Kişi) 25 yaşında, %12'si (6 Kişi) 55 yaşında ve %10'u (5 Kişi) 35 yaşındadır. Katılımcıların yaşları 21 ile 60 arasında değişmekte ve yaş ortalaması ise 36,78'dir.

Tablo 2. Anket Dolduran İşletme Yetkililerinin Yaş Dağılımı.

Yaş	N	%	Yaş	N	%
21	1	2	41	1	2
23	1	2	44	1	2
25	11	22	45	1	2
26	1	2	48	2	4
27	1	2	49	1	2
28	4	8	53	1	2
29	1	2	54	1	2
30	2	4	55	6	12
31	1	2	56	1	2
32	1	2	58	1	2
34	2	4	60	1	2
35	5	10	Cevapsız	1	2,0
37	1	2			
Toplam				50	100

Katılımcıların kurumdaki görevleri incelenmek için bırakılan açık uçlu soruya verilen cevaplar Tablo 3'te verilmiştir. Tabloya bakıldığında %24'ü (12 Kişi) uçak teknisyeni %12'si (6 Kişi) baş uçak teknisyeni, %14'ü (7 Kişi) müdür, %14'ü (7 Kişi) staj koordinatörüdür. Bunun dışında anket doldurmada gönüllü olan kişilerin; mühendis, başteknisyen, bakım müdürü, hat bakım müdürü, teknik müdür, depo şefi vb. kişiler olduğu görülmüştür. Ankette bu kısma cevap vermeyen 3 kişi olduğu da görülmüştür.

Tablo 3. Anket Dolduran İşletme Yetkililerinin Kurumdaki Görevleri Dağılımı.

Kurumdaki görevi	N	%	Kurumdaki görevi	N	%
Müdür	7	14	Başteknisyen	1	2
Teknik Müdür	2	4	Baş Uçak Teknisyeni	6	12
Bakım Müdürü	2	4	Uçak Teknisyeni	12	24
Hat Bakım Müdürü	2	4	Staj Koordinatörü	7	14
Bakım Müdürü Asistanı	1	2	Üretim Planlama Ve Kontrol Şefi	2	4
Mühendis	2	4	İnsan Kaynakları Memuru	1	2
Kalite Mühendisi	1	2	Depo Şefi	1	2
			Cevapsız	3	6
Toplam				50	100

Anket dolduran işletme çalışanına çalıştıkları kurumdaki kaçınıcı yıl olduğu sorulmuştur verilen cevaplar Tablo 4'te listelenmiştir. Tablo incelendiğinde anket dolduran çalışanların %28'i (14 Kişi) 2. yılında, %14'ü (7 Kişi) 7. yılında ve %10'u (3 Kişi) 8. yılındadır. Katılımcıların kurumdaki çalışma yılları 1 ile 32 yıl arasında değişmektedir. Ortalaması 7,11 ve standart sapması 6,9'dur.

Tablo 4. Anket Dolduran İşletme Yetkililerinin Kurumda Kaç Yıldır Çalıştıkları Verileri.

Kurumda kaçınıcı yıl	N	%	Kurumda kaçınıcı yıl	N	%
1	3	6	9	1	2
2	14	28	10	3	6
3	3	6	14	1	2
4	1	2	15	1	2
5	2	4	18	2	4
6	1	2	19	1	2
7	7	14	30	1	2
8	5	10	32	1	2
			Cevapsız	3	6
Toplam				50	100

Katılımcıların yaşadıkları şehir ile ilgili bilgiler Tablo 5'te verilmiştir. Katılımcıların yaşadıkları şehirlere bakıldığında %28'i (14 Kişi) Eskişehir, %22'si (11 Kişi) İstanbul ve %16'sı (8 Kişi) Ankara'dır. Havacılık sektörünün yoğunlaştığı iller buralar olduğu için staj yeri olarak ta aynı illerde yoğunlaşma görülmektedir. Bu soruya da %2 (1 Kişi) yanıt vermemiştir.

Tablo 5. Anket Dolduran İşletme Yetkililerinin Yaşadıkları İllere Ait Verileri.

Yaşadığı şehir	N	%	Yaşadığı şehir	N	%
Ankara	8	16	Isparta	2	4
Antalya	4	8	İstanbul	11	22
Aydın	1	2	İzmir	1	2
Batman	1	2	Kayseri	1	2
Burdur	1	2	Manisa	2	4
Bursa	1	2	Muğla	1	2
Eskişehir	14	28	Uşak	1	2
			Cevapsız	1	2
Toplam				50	100

Katılımcıların kurumda çalıştıkları birimler Tablo 6’da verilmiştir. Tablo 6’ya bakıldığında %26’sı (13 Kişi) Hangar, %12’si (6 Kişi) AFA Teknik, %6’sı (3 Kişi) F16 Aviyonik, %6’sı (3 Kişi) İdari İşler birimlerinde çalışmaktadırlar.

Tablo 6. Anket Dolduran İşletme Yetkililerinin Kurumdaki Birimi.

Kurumdaki birimi	N	%	Kurumdaki birimi	N	%
Elektrik Elektronik Mühendisi	1	2	Uçak Bakım	1	2
Kiam	1	2	Afa Teknik	6	12
Teknik	1	2	İdari İşler	3	6
Teknik Müdür	2	4	Kalite	1	2
Üs Bakım	1	2	Mekanik Atölyesi	1	2
F16 Aviyonik	3	6	İnsan Kaynakları	1	2
Patron	1	2	Eğitim Müdürlüğü	1	2
Müdür	2	4	Üretim Planlama	1	2
Hangar	13	26	Soğutma	1	2
Bakım Departmanı	2	4	Hat Bakım İstasyon Şefi	1	2
Uçuşa Elverişlilik Daire Başkanı	1	2	Elektrik Mekanik Bakım	1	2
Yapısal Montaj Ve Depo	1	2	Cevapsız	3	6
Toplam				50	100

2.1.2. Staj İşyerleri ve Beklentileri Hakkındaki Bilgiler

Katılımcıların çalıştıkları iş yerlerinin özelliklerine ilişkin soruların yanıtları Tablo 7’de sunulmaktadır. Uçak teknolojisi öğrencilerinin staj yaptığı işletmelerin statülerine bakıldığında %36’sının (18 Staj İşyeri) Devlet Kurumu, %32’sinin (16 Staj İşyeri) Sermaye Şirketi A.Ş., %14’ünün (7 Staj İşyeri) Şahıs Şirketi, %12’sinin (6 Staj İşyeri) Limited Şirketi ve %4’ünün (2 Staj İşyeri) Holding Şirketi olduğu görülmektedir. Firmada çalışan kişi sayılarına bakıldığında; %28’inde (14 Staj İşyerinde) 21-50 kişi, %22’sinde (11 Staj İşyerinde) 501 ve üzeri, %20’sinde (10 Staj İşyerinde) 101-500, %14’ünde (7 Staj İşyerinde) 51-100 ve %6’sında (3 Staj İşyerinde) 11-20 arası işçi çalışmaktadır.

Tablo 7. Staj İşyerleri Statü ve Çalışan Kişi Bilgileri.

Firmanızın statüsü nedir?	Staj İşyeri Statüsü	N	%
	Devlet Kurumu	18	36
	Holding Şirketi	2	4
	Sermaye Şirketi A.Ş.,	16	32
	Limited Şirketi	6	12
	Şahıs Şirketi,	7	14
	Cevapsız	1	2
	Toplam	50	100
Firmanızda kaç kişi çalışmaktadır?	Çalışan Kişi Sayısı	N	%
	1-10	5	10
	11-20	3	6
	21-50	14	28
	51-100	7	14
	101-500	10	20
	501 ve üzeri	11	22
	Toplam	50	100

“Firmanızda hangi birimlere stajyer kabul ediyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtlar Tablo 8’de verilmiştir. Tablo incelendiğinde firmaların %62 (31 Staj İşyeri) oranında bakım onarım, %58 oranında (29 Staj İşyeri) gövde motor, %48 (24 Staj İşyeri) hat bakım, %32 (16 Staj İşyeri) ofis, %30 (15 Staj İşyeri) hangar bakım bölümüne stajyer aldıklarını bildirmişlerdir. Bu sıralamayı %28 (14 Staj İşyeri) elektrik atölyesi, %28 (14 Staj İşyeri) imalat, %26 (13 Staj İşyeri) montaj, %18 depo (9 Staj İşyeri), %16 (8 Staj İşyeri) kompozit ve %14 (7 Staj İşyeri) yapısal tamir bölümleri takip etmiştir.

Tablo 8. Stajyer Kabul Edilen Birim Bilgileri.

	Stajyer Alınan Birim	N	%	Stajyer Alınan Birim	N	%
	Firmanızda hangi birimlere stajyer kabul ediyorsunuz?	Elektrik Atölyesi	14	28	Depo	9
Gövde Motor		29	58	Tasarım	2	4
Kompozit		8	16	Montaj	13	26
Hat Bakım		24	48	Arge	1	2
Hangar Bakım		15	30	Tesisat	3	6
Ofis		16	32	Bakım-Onarım	31	62
Boya		3	6	Yapısal Tamir	7	14
İmalat		14	28	Diğer	5	10
Toplam					50	100

Firmaların bulunduğu yerleşim yerleri ve kaç yıldır faaliyet gösterdikleri ile ilgili sorulara verilen yanıtlar Tablo 9’da verilmiştir. Firmaların %62’si (31 Staj İşyeri) İl, %56’sı (28 Staj İşyeri) hava alanı, %24’ünün (12 Staj İşyeri) İlçe, %8’inin (4 Staj İşyeri) OSB ve %4’ünün (2 Staj İşyeri) yurt dışı yerleşim alanı olduğu görülmektedir.

“Firmanız kaç yıldır faaliyet göstermektedir?” sorusuna firmalar %54 oranında (27 Staj İşyeri) 16 ve üzeri, %22 oranında (11 Staj İşyeri) 11-15 yıl, %20 oranında (10 Staj İşyeri) 6-10 yıl ve %4 oranında (2 Staj İşyeri) 2-5 yıl olarak cevap vermişlerdir.

Tablo 9. Staj İşyerleri Buldukları Yerleşim Yerleri ve Kaç Yıldır Faaliyet Gösterdiği Bilgileri.

	Yerleşim Yeri	N	%
	Firmanızın bulunduğu yerleşim alanı neresidir?	İl	31
İlçe		12	24
Köy		-	-
Organize Sanayi Bölgesi		4	8
Yurt Dışı Alanı		2	4
Hava Alanı		28	56
Diğer		1	2
Toplam		50	100
		Faaliyet Gösterdiği Yıl	N
	0-1	-	-
	2-5	2	4
	6-10	10	20
	11-15	11	22
	16 ve üzeri	27	54
	Toplam	50	100

Firmaların faal olan departmanlarının öğrenilmesi için sorulan soruya verilen yanıtları Tablo 10'da verilmiştir. Tabloya göre firmaların; %74'ünde (37 Staj İşyerinde) Hat Bakım, %70'inde (35 Staj İşyerinde) Kalite Yönetimi, %7'inde (35 Staj İşyerinde) Eğitim, %68'inde (34 Staj İşyeri) Bilgi İşlem, %68'inde (34 Staj İşyerinde) Malzeme, %58'inde (29 Staj İşyerinde) Hangar Bakım, %58'inde (29 Staj İşyerinde) Planlama, %56'sında (28 Staj İşyerinde) Emniyet birimleri faaldir. Ayrıca %52'sinde (26 Staj İşyerinde) Muhasebe, %38'inde (9 Staj İşyerinde) Pazarlama, %34'ünde (17 Staj İşyerinde) Montaj, %34'ünde (17 Staj İşyerinde) Satış, %32'sinde (16 Staj İşyerinde) İmalat, %26'sında (13 Staj İşyerinde) Boya, %14 (7 Staj İşyerinde) Tasarım ve %12'sinde (6 Staj İşyerinde) Ar-Ge birimlerini faal olan departmanlardır.

Tablo 10. Staj İşyerlerinin Faal Olan Departmanları.

Firmanızda faal olan departmanlar hangileridir?	N	%	Firmanızda faal olan departmanlar hangileridir?	N	%
Satış	17	34	Boya	13	26
Pazarlama	19	38	Danışmanlık	9	18
Muhasebe	26	52	Planlama	29	58
Tasarım	7	14	Bilgi İşlem	34	68
Arge	6	12	Kalite Yönetimi	35	70
İmalat	16	32	Malzeme	34	68
Montaj	17	34	Eğitim	35	70
Hat Bakım	37	74	Emniyet	28	56
Hangar Bakım	29	58	Diğer	3	6
Toplam				50	100

Firmaların havacılık alanında lisansa sahip olan personel sayıları sorusuna verdikleri yanıtlar Tablo 11'de verilmiştir. Tablo 11 incelendiğinde; 0-5 kişi bandında %78'i (39 Staj İşyerinde) A1 belgesine, %74'ü (37 Staj İşyerinde) A2 belgesine, %32'si (16 Staj İşyerinde) B1 belgesine, %70'i (35 Staj İşyerinde) B2 belgesine ve %76'sı (38 Staj İşyerinde) C belgesine sahip personel çalıştırıldığı görülmüştür. 6-10 kişi bandında %40'ı (20 Staj İşyerinde) B1 belgesine ve %10'u (5 Staj İşyerinde) C belgesine sahip personel çalıştırıldığı görülmüştür. 16-20 kişi bandında %10'u (5 Staj İşyerinde) A1 belgesine sahip personel çalıştırmaktadır. 21 ve üzeri kişi bandında %12'sinde (6 Staj İşyerinde) B1 belgesine, %12'sinde (6 Staj İşyerinde) B2 belgesine sahip personel olduğu bildirilmiştir.

Tablo 11. Staj İşyerlerinde Lisanslı Çalışan Sayıları.

	Firmanızda havacılık alanında lisansına sahip kaç çalışan mevcuttur?									
	A1		A2		B1		B2		C	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
0-5	39	78	37	74	16	32	35	70	38	76
6-10	1	2	2	4	20	40	2	4	5	10
11-15	1	2	1	2	-	-	1	2	-	-
16-20	5	10	4	8	4	8	2	4	-	-
21 ve üzeri	2	4	3	6	6	12	6	12	2	4
Yok	-	-	-	-	1	2	-	-	1	2
Cevapsız	2	4	3	6	3	6	3	6	4	8
Toplam	50	100	50	100	50	100	50	100	50	100

Firmaların stajyer kabul ederken hangi başvuru yöntemini tercih ettikleri ve kaç kişi stajyer aldıkları, kaç farklı üniversiteden ve bölümden stajyer aldıkları sorularına verdikleri yanıtlar Tablo 12'de verilmiştir.

Tabloya bakıldığında işletmeler %58 oranında (29 Staj İşyeri) okul, %50 oranında (25 Staj İşyeri) tanıdık, %32 oranında (16 Staj İşyeri) internet vasıtasıyla başvuru aldıklarını belirtmişlerdir. İşkur ile Sanayi ve Ticaret Odası vasıtasıyla %2 oranında (1 Staj İşyeri) staja öğrenci kabul ettiğini bildirmiştir.

Firmaların kabul ettikleri stajyer sayılarına bakıldığında; 21 ve üzeri kişi bandında %46 oranında (23 Staj İşyeri), 0-5 kişi bandında %26 oranında (13 Staj İşyeri), 11-15 kişi bandında %4 (2 Staj İşyeri) ve 6-10 kişi bandında %2 (1 Staj İşyeri) oranında stajyer kabul ettikleri görülmektedir.

Firmaların kaç farklı üniversiteden öğrenci stajyer aldıklarına bakıldığında; %58 oranında (29 Staj İşyeri) 2-5 üniversiteden, %16 oranında (8 Staj İşyeri) 0-1 üniversiteden stajyer kabul ettikleri tespit edilmiştir. Tabloya bakıldığında %10 oranında (5 Staj İşyeri) 6-10 üniversiteden, %8 oranında (4 Staj İşyeri) 16 ve üzeri üniversiteden ve %6 oranında (3 Staj İşyeri) 11-15 üniversiteden stajyer kabul ettiklerini bildirdikleri de görülmüştür.

Bu yıl hangi ön lisans programlarından stajyer öğrenci aldınız? sorusuna firmaların %100'ü (50 Staj İşyeri) uçak teknolojisi, bunun yanı sıra %24 oranında (12 Staj İşyeri) elektronik, %22 oranında (11 Staj İşyeri) makine, %20 oranında (10 Staj İşyeri) elektrik, %20 oranında (10 Staj İşyeri) mekatronik, %6 (3 Staj İşyeri) bilgisayar, %4 (2 Staj İşyeri) otomotiv, %2 (1 Staj İşyeri) kaynak ve %4 oranında (2 Staj İşyeri) diğer ön lisans bölümlerinden stajyer kabul ettiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 12. Firmaların Stajyer Kabulündeki Başvuru Yöntemi, Stajyer Sayısı, Kaç Farklı Üniversiteden Stajyer Alındığı, Stajyer Alınan Bölüm Bilgileri.

	Başvuru Yöntemi	N	%		Stajyer Sayısı	N	%
	Stajyer kabul ederken hangi başvuru yöntemi tercih edersiniz?	İşkur	1		2	Bu yıl kaç stajyer kabul ettiniz?	0-5
İnternet		16	32	6-10	11		22
Okul Vasıtasıyla		29	58	11-15	2		4
Tanıdık		25	50	16-20	1		2
Sanayi ve Ticaret Odası		1	2	21 ve üzeri	23		46
Diğer		4	8	Toplam	50		100
Toplam		50	100				
Bu yıl kaç farklı üniversiteden öğrenci stajyer aldınız?		Stajyer Alınan Üniversite Sayısı	N	%	Bu yıl hangi ön lisans programlarından stajyer öğrenci aldınız?		Stajyer Alınan Programlar
	0-1	8	16	Uçak teknolojisi		50	100
	2-5	29	58	Makine		11	22
	6-10	5	10	Kaynak		1	2
	11-15	3	6	Otomotiv		2	4
	16 ve üzeri	4	8	Elektrik		10	20
	Cevapsız	1	2	Elektronik		12	24
				Mekatronik		10	20
	Toplam	50	100	Bilgisayar Teknolojisi		3	6
			Diğer	2	4		
			Toplam	50	100		

Staj işyerlerindeki yetkililerin; staja giden öğrencilerdeki teorik bilgi, el yeteneği, güvenlik önlemlerine hakimiyet, özgüven, okudukları okullardan memnuniyet düzeyleri hakkındaki görüşlerini bulabilmek için likert ölçekli sorulara verilen yanıtlar Tablo 13'te verilmiştir. Tablo 13'te ayrıca staj işyerlerinin Uşak Üniversitesi ile stajyer kabulü için protokol yapma istekleri, staj sonrası

stajyer istihdamı, personel tercihinde “SHGM - Tanınır Okul” statüsünün etkisi ve öğrencilere dikey geçiş sınavına girip okumaya devam etmelerini faydalı bulup bulmadıklarını öğrenmek içinde likert sorusu sorulmuştur.

Tablo 13 incelendiğinde staj işyerlerinin; protokol fikrine %42’si (21 Staj İşyeri) Hayır, %28’i (14 Staj İşyeri) Evet demiştir. Staj yapan öğrencilerin teorik bilgilerini yeterli buluyor musun sorusuna staj işyerlerinin %44’ü (22 Staj İşyeri) Hayır, %34 (17 Staj İşyeri) Kısmen, %20 (10 Staj İşyeri) Evet, demişler ve %2 (1 Staj İşyeri) soruyu Cevapsız bırakmıştır. Staj yapan öğrencilerin el yeteneklerini yeterli bulup bulmadıkları sorusuna %34’ü (17 Staj İşyeri) Hayır, %42’si (21 Staj İşyeri) Kısmen, %22’si (11 Staj İşyeri) Evet demiştir. Güvenlik önlemlerine dikkat ediyorlar mı sorusuna firmaların %96’sı (48 Staj İşyeri) Evet, %2 (1 Staj İşyeri) Kısmen, %2 (1 Staj İşyeri) Hayır demiştir. Mezuniyet sonrası istihdam etmeyi düşünür müsünüz sorusuna %70’i %2 (35 Staj İşyeri) Kısmen, %20’si %2 (10 Staj İşyeri) Evet demişlerdir. SHGM Tanınır Okul statüsü olan bir okuldan stajyer kabul etmede etkili olur mu sorusuna firmaların %52’si %2 (26 Staj İşyeri) Evet, %22’si %2 (11 Staj İşyeri) Kısmen ve %24’ü %2 (12 Staj İşyeri) Hayır demişlerdir. Öğrencilerin okudukları okullardan memnun olup olmadıkları sorusuna firmaların %56’sı %2 (28 Staj İşyeri) Kısmen demiştir. Özgüvenleri konusunda da en yüksek oran kısmen çıkmıştır. Dikey geçiş sınavı ile okul hayatlarında bir üst okula geçmelerine olumlu bakan %58 oranda (29 Staj İşyeri) Evet, %30 oranında (15 Staj İşyeri) Hayır demişlerdir.

Tablo 13. Likert Ölçeği ile Sorulan Soruların Cevapları.

	Hayır		Kısmen		Evet		Cevapsız		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Uşak üniversitesiyle her yıl belli sayıda stajyer öğrenci almak için protokol imzalamak ister misiniz?	21	42	12	24	14	28	3	6	50	100
Staj yapan öğrencilerin derslerde aldığı teorik bilgilerin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	22	44	17	34	10	20	1	2	50	100
Staj yapan öğrencilerin derslerde aldığı uygulamalı eğitimlerde kazandıkları el becerisinin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?	17	34	21	42	11	22	1	2	50	100
Staj yapan öğrenciler işyerindeki güvenlik önlemlerine uygun hareket ediyorlar mı?	1	2	1	2	48	96	-	-	50	100
Staj yapan öğrencilerinizi mezuniyetten sonra istihdam etmeyi düşünür müsünüz?	3	6	35	70	10	20	2	4	50	100
Staj başvurusu yapan öğrencilerin; Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü (SHGM) tarafından Tanınan Okul Statüsü almış bir okulda eğitim alıyor olması tercih etmenizdeki etkisi olur mu?	12	24	11	22	26	52	1	2	50	100
Sizin sorumluluğunuzda staj yapan öğrencileriniz okudukları okuldan memnun olarak mı gelmekte ve bahsetmekte?	8	16	28	56	14	28	-	-	50	100
Sizin sorumluluğunuzda staj yapan öğrencileriniz özgüvenleri yüksek öğrenciler midir?	1	2	25	50	24	48	-	-	50	100
Sizin sorumluluğunuzda staj yapan öğrencilerinizin DGS sınavı ile dört yıllık fakülteye devam etmesini faydalı buluyor musunuz?	15	30	5	10	29	58	1	2	50	100

Tablo 14'te staj uygulaması için ayrılan süre için ne düşünüyorsunuz? Sorusuna firmaların %60'ı (30 Staj İşyeri) Yeterli Buluyorum, %36'sı (18 Staj İşyeri) Süre az, % 2'si %2 (1 Staj İşyeri) Süre çok, işaretlemişlerdir. Firmaların %2'si (1 Staj İşyeri) soruya cevap vermemiştir.

Tablo 14. Staj İçin Ayrılan Süre

Staj uygulaması için ayrılan süre için ne düşünüyorsunuz?	N	%
Yeterli buluyorum	30	60
Süre az	18	36
Süre çok	1	2
Cevapsız	1	2
Toplam	50	100

Tablo 15'te görüldüğü gibi staj yapan öğrencilerin % kaçının meslek için uygun olduğunu düşünüyorsunuz? Sorusu hakkında firmaların; %8'i (4 Staj İşyeri) öğrencilerin %81-100 oranında yeterli, %20'si (10 Staj İşyeri) öğrencilerin %61-80 oranında yeterli, %24'ü (12 Staj İşyeri) öğrencilerin %41-60 oranında yeterli, %40'ı (20 Staj İşyeri) öğrencilerin %21-40 oranında yeterli, %8'i (4 Staj İşyeri) ise öğrencilerin %0-20 oranında yeterli bulunduğunu bildirmişlerdir.

Tablo 15. Staj Yapan Öğrencilerin Mesleğe Uygunluğu

Staj yapan öğrencilerin % kaçının meslek için uygun olduğunu düşünüyorsunuz?	N	%
%0-20	4	8
%21-40	20	40
%41-60	12	24
%61-80	10	20
%81-100	4	8
Toplam	50	100

Stajyer seçerken aşağıda belirlenen kriterleri öncelik sırasına göre 1'den 10'a kadar numaralandırınız sorusu sorulduğunda firmaların bakış açısına göre sıralamaları Tablo 16'da görülmektedir. Tabloya bakıldığında firmalar okuduğu program, yabancı dil, sosyal yetenek, not ortalamasını öncelikli olarak öğrencilerden istediklerini bildirmişlerdir.

Tablo 16. Stajyer Seçme Kriterlerinde İşyerlerinin Öncelik Sıralaması

Öncelik Sıralaması	Kriter
1	Okuduğu program
2	Yabancı dil
3	Sosyal yetenekleri
4	Not ortalaması
5	Okuduğu üniversite
6	Bulunduğu il
7	Özgeçmiş
8	Referans
9	Fiziki görünüş
10	Giyim tarzı

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Uşak Üniversitesi, Uçak Teknolojisi programında eğitim alan meslek yüksekokulu öğrencilerinin staj yaptıkları işyerleri ve işyerlerindeki ankete katılan yetkililer hakkındaki bilgilerin, işyerlerinin stajyer kabul ettiği birimler, başvuru yöntemleri, stajyer sayıları, üniversitelerin hangi programlarından öğrenci kabulü yaptıklarını belirlemek ve Uçak Teknolojisi programında eğitim alan öğrencilerden staj yerlerinin beklentilerini belirleyerek eğitim öğretim süreçlerinde uygulanan müfredatların ve ders içeriklerinin sektörün beklentileri doğrultusunda güncellenmesi ve geliştirilmesi yada iyileştirilmesini sağlamak amacıyla yapılan bu çalışmada, aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Araştırmada staj yapılan işletmelerdeki anket dolduran kişilere bakıldığında %4 oranında kadın, % 94 oranında erkek çalışana sahip olduğu tespit edilmiştir. Stajyer öğrencilerin staja gittikleri işletmelerde az sayıda da olsa bayan çalışanların varlığı bu sektörde söz sahibi kadın çalışanların varlığını göstermektedir.

Araştırma sonuçlarına göre işletme çalışanı olarak anket dolduran kişilerin 21 yaşından 60 yaşına kadar var olması bu sektörün hem gençlerin iş bulabildiği hem de yaşlı ve tecrübeli kişilerin çalışabildiği bir sektör olduğunun göstergesidir. Yine staj işyerlerindeki çalışanların çalışma yıllarına bakıldığında 1 yıldan 32 yıla kadar aynı kurumda çalışmış oldukları görülmüştür. Bir işletmenin kurumsal olması çalışanlarının o kurumda uzun yıllar çalışmasına, o kurumda işleyişin belli kurullar üzerinden yürütülmesine ve sisteme oturtulmasına bağlıdır. Demirtaş 2013 yılında yapmış olduğu çalışmada görev ve iş tanımlarının bir kural ve sistemle yapılmış olmasının kurumsallaşma adına önemli bir katkı olduğunu bildirmiştir (Demirtaş, 2013, s.216). Türkoğlu ve Çizel 2016 yılında yaptıkları çalışmada kurumsallaşan firmaların personellerinde kurumsallaşmanın sonucunda kurumsal aidat ve örgütsel bağlılık düzeyi yüksek olduğu için iş performansının arttığını ve dolayısıyla rakip işletmeler karşısında rekabet gücü elde ettiklerini bildirmiştir. Bunun sonucunda işletmede personellerin uzun süre aynı işletmede çalışmak isteyeceklerini bildirmiştir (Türkoğlu ve Çizel, 2016, s.162). Bizim sonuçlarımıza bakıldığında ankete katılan işyerlerine bakıldığında havacılık sektöründe staj yapan öğrencilerin staj işyerlerinin kurumsal olduğu görülmüştür.

Anket dolduran kişilerin çalıştıkları birimlere bakıldığında Uçak Teknolojisi öğrencilerinin staj eğitimlerinde tercih ettikleri işyerlerinin birçok birime sahip yerler olduğu ve staj başvurusu yapan öğrencilerin kendilerini geliştirmek için uygun firmalar bulmaya uğraştıklarının ve mesleki gelişimlerinin stajda önemini kavradıklarının göstergesi olabilir.

Anket sonuçlarına göre katılımcıların yaşadıkları şehirlere bakıldığında Eskişehir, İstanbul, Ankara illeri etrafında yoğunlaştığı görülmüştür. Bu ankete katılan öğrencilerin yaşadığı illere yakınlık ve havacılık sektörü ile ilgili işyerlerinin ülkemizde yoğun olduğu illerle örtüştüğü görülmüştür. Gebeş ve arkadaşlarının 2014 ve Eraslan'ın 2017 yılında yaptıkları çalışmalarda havacılık sektöründe kümelenmenin olduğu illere baktığımızda Eskişehir, İstanbul, Ankara olduğu görülmüştür. Staj işyerlerinin büyük bir kısmının bu illerde yoğunlaşması kümelenme nedeniyle firmaların bu illerde yoğunlaşması ile ilgili olduğu düşünülmüştür (Eraslan ve Dönmez, 2017, s.346; Gebeş ve Battal, 2014, s.275).

Var ve Gürdal 2021 yılında yaptıkları "Sivil Havacılık Sektöründe Devletin Düzenleyici Rolü: Türkiye Örneği" isimli çalışmada ülkemizde 1987 yılına kadar havacılık sektörünün devlet kontrol ve desteği ile yürütüldüğünü bildirmiştir. 1987 yılında Sivil Havacılık Dairesi Başkanlığı, Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü olarak yeniden teşkilatlandırıldığını bildirmiştir (Var ve Gürdal, 2021, s.69). Bu makalede Uçak Teknolojisi programı öğrencilerinin staj yaptıkları işletmelerin statüsü olarak bakıldığında en yoğun olarak Devlet Kurumu olduğu görülmüştür. Ülkemizde havacılık sektöründe uzun süre boyunca devlet desteği ile hizmet verilmesi olabilir. 1987 yılında yapılan öncülükle birlikte bu alanda sivil havacılık alanında Sermaye şirketlerinin havacılık sektörüne girmesi ile artış olmaya başladığı düşünülebilir.

Firmalarda çalışan kişi sayılarına bakıldığında genel olarak 50 kişilik firmalar ve 100 kişiden büyük firmalar olduğu tespit edilmiştir. Havacılık sektörünün büyük sermaye gerektirmesi dolayısıyla ya çok özel spesifik firmaların varlığı ya da büyük bir çalışma sahası olan firmaların varlığına işaret etmektedir.

Firmaların % 74'ünde Hat Bakım birimi, % 70'i Kalite Yönetimi, %70'inde Eğitim Birimi, %68'i Bilgi İşlem birimi, %68'i Malzeme Birimi, %58 Hangar Bakımı, %34 Montaj, %32 İmalat, %26 Boya, %14 Tasarım, %12 Ar-Ge birimlerinin faal olduğu görülmüştür. Havacılık firmalarının çoğunun bakım ve onarım yapması sebebiyle bakım birimlerinin faal olduğu işletmelerin çok olmasına kanıt olabilir. Montaj ve İmalat birimi olan işletme sayısının orta derecede olması da orta düzeyde imalat yapan firmanın varlığına kanıt olabilir. Ar- Ge ve Tasarım birimlerinin az sayıda olması bu alanda firma sayısının az olmasına kanıt olabilir.

Firmaların hangi birimlerine stajyer aldığına bakıldığında %62'lik oranla Bakım- Onarım birimine stajyer aldıkları görülmüştür. Bunun ardından %58 lik oranla Gövde – Motor alanına stajyer aldıklarını bildirmişlerdir. Bunu %48 oranla Hat Bakım birimi takip etmiştir. Bunu sırasıyla Ofis, Hangar Bakım, Elektrik Atölyesi, İmalat, Montaj, Depo, Kompozit ve yapısal tamir şeklinde sıralanmıştır. Müfredat derslerinde de bu alanlara öncelik verilmesinin önemli olacağı düşünülmüştür. Firmaların ihtiyaç duyduğu birimler olduğu için eğitim, öğretimde bu birime yönelik derslerin daha fazla olması ve bu alandaki uygulamaların artırılması faydalı olacaktır.

Firmaların faaliyet gösterdikleri yıllara bakıldığında %54'ünün 16 yıl üstünde faal oldukları görülmüştür. Bunu %22 ile 11 yıl üzeri faal olan firmalar izlemektedirler. Bu sonuca bakıldığında Türkiye'de havacılık sektörünün yakın zamanda oluşmaya başladığı ve öğrencilerin staj yapmak için tercih ettikleri firmaları ismini kanıtlamış olan en az 10 yıl üzeri piyasada var olan firmalardan seçmiş olmaları olabilir. Buda Uçak Teknolojisi öğrencilerinin staj konusunda bilinçli davrandıkları ve sektörde bir yer elde eden firmalara yönelindiklerini göstermiştir. Ayrıca staj başvurularında önceki yıllarda mezun olan öğrenci referansları ile staj kabul ediliyor olması da bu tercihte etkindir.

Firmalarda çalışan kişilerin havacılık alanında lisans durumlarına bakıldığında en çok A1 lisanslı eleman bulduklarını görülmüştür. Firmalarda A1 düzeyinde 5 kişiye kadar lisanslı çalışan sayısı 50 firmadan 39' unda mevcuttur fakat 21 kişinin üzerinde A1 seviyesinde lisanslı elemanı olan firma sayısı sadece 2'dir. Bu soruya verilen yanıtlar incelendiğinde firmalarda lisanslı eleman sürekli olarak bulunduğu firmaların lisansa önem verdiği görülmüştür. Bu nedenle eğitim verilen kurumlarda da lisans çalışmaları yapılması önemlidir.

Havacılık sektöründe firmaların stajyer kabulünde okul vasıtasıyla stajyer kabul ettiğini, ardından referans vesilesiyle ve daha sonra internet başvurusu ile öğrenci kabul ettiklerini bildirmişlerdir. Anketin yapıldığı yıl örneklem içinde 10'un üzerinde stajyer kabul eden 26 firma olduğu görülmüştür. 10 altında stajyer kabul eden 24 firma olduğu tespit edilmiştir.

Anketin likert ölçeği ile sorulan sorularına verilen yanıtlarda firmaların protokol imzalamak istemediği görülmüştür. Bu staj takvimleri ve protokolün zorlukları ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Firmalar staja giden öğrencilerin aldıkları teorik bilgilerin yetersiz bulduklarını büyük oranda bildirmişlerdir. Uygulamalı eğitimler ile edinilen bilgilerin de ise öğrencileri kısmen yeterli bulduklarını bildirmişlerdir. İşyerlerindeki çalışmalarında güvenlik önlemlerine uygun hareket ettiklerini %96'lık bir oranla evet demişlerdir. Staj yapan öğrencilerden mezuniyet sonrası istihdamı kısmen düşündüklerini bildirmişlerdir. SHGM (Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü) tarafından tanınan okul statüsünde olan okullardan öğrenci staj başvurusu yapan öğrencilerin tercih edilme olasılığı daha iyi olduğunu bildirmişlerdir.

Staj yapan öğrencilerin okudukları okullardan memnuniyet derecesi için sorulan likert ölçekli soruda % 56'sı kısmen memnun olduğunu, %16'sı memnun olmadığını, % 28'i de memnun olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin özgüvenleri ile ilgili soruya % 50' si kısmen, % 48'i memnun olduğunu

bildirmiştir. DGS (Dikey Geçiş Sınavı) ile dört yıllık fakülteye geçerek bir üst derece okumalarını faydalı buluyor musunuz sorusuna %58'i faydalı bulunduğunu bildirmiştir.

Staj süresinin işletmelerden yeterli olup olmadığını öğrenmek için sorulan soruya %60'ı yeterli bulunduğunu, % 36 sı yetersiz bulunduğunu bildirmiştir.

İşletmeler stajyer seçerken değerlendirme kriterlerinde öncelik sırasına göre sıralama sorusunda en önemli kriter olarak okuduğu program olduğunu bildirmişlerdir. Daha sonra Yabancı Dil bilgisi, Sosyal Yetenekler, Not ortalaması, Okuduğu Üniversite, Bulunduğu İl, Özgeçmiş, Referans, Fiziki Görünüş, Giyim Tarzı Takip Etmiştir.

Bu anket sonucunda elde edilen veriler ışığında Uçak Teknolojisi programında öğrencilere verilen derslerin hangisinin zorunlu hangisinin seçmeli olması, dönemlik ders planları ve derslerin içerikleri ile ilgili iyileştirmeler yapılması öngörülmüştür.

Öğrencilerin yabancı dil eğitimlerine öncelik verilmesi staj işyerlerinin beklentilerine uygun hareket edilmesini sağlar.

Ders müfredatlarına veya kulüplere öğrenciler yönlendirilerek etkinliklerde, sosyal sorumluluk projelerinde öğrencilerin sosyalleşmesine katkıda bulunulması akademik kariyerlerinde de faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Y. Ü. ve Çağlar, M. (2022). "Kuzey Kıbrıs'ta Mesleki ve Teknik Eğitimin Değerlendirilmesine Yönelik Öğrenci Tutum Düzeyleri", *Azerbaijan Journal of Educational Studies (Azərbaycan Məktəbi)*, 3, 85-94, <http://as-journal.edu.az>
- Alkan, R. M., Suiçmez, M., Aydınkal, M. ve Şahin, M. (2014). "Meslek Yüksekokullarındaki Mevcut Durum: Sorunlar ve Bazı Çözüm Önerileri", *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi /Journal of Higher Education and Science*, 4(3), 133-140.
- Baltacı, A. (2018). "Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme". *BEÜ SBE Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Demirtaş, Ö. (2013). "Havacılık Endüstrisinde Stratejik Yönetim: SWOT Analizi ile Durum Değerlendirmesi" *Neveshir University Journal of Social Sciences*, 2, 207-226,
- Eraslan, İ. H. ve Dönmez, C. Ç. (2017). "Endüstriyel Kümelenme Uygulamalarının Türkiye Genelinde İncelenmesi: Sanayi, Tarım ve Hizmet Sektörleri Açısından Bir Değerlendirme", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2017- (16): 61 sf: 325-368. ISSN:1304-0278.
- Gebeş, F. ve Battal, Ü. (2014). "Türkiye'de Havacılık Kümelenmeleri ve Finansman Sorunları", *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7:(1), 273-288.
- Karamanlı, A. İ. (2009). "Savunma ve Havacılık Sanayi Endüstri (Kümelenme) Bölgesi Bir Model Önerisi", *V. Ulusal Uçak Havacılık ve Uzay Mühendisliği Kurultayı, Eskişehir*.
- Kaya, E. ve Gerede, E. (2004). "Havacılık Faaliyetlerinin Eskişehir'e Ekonomik, Sosyal, Kültürel ve Siyasal Katkıları", *I Uluslararası Dünden Bugüne Eskişehir Sempozyumu, Anadolu Üniversitesi Yayınları*, 305-327, Eskişehir
- Koçak, A. ve Arun, Ö. (2013). "İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu", *Selçuk İletişim*, 4(3) , 21-28. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/josc/issue/19013/200754>.
- Lin, N., (1976), *Foundations of Social Research*, 146, McGraw-Hill, USA.
- Mete, H., Erdem, A., Uzal, G., ve Hüyük, D. (2018). "Teknik Bilimler MYO Öğrencilerinin Mesleki Gelecekleri ve Endüstri Stajları ile İlgili Görüşleri". *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 108-119.
- Özsayar, B. (2008). "Meslek Lisesi Öğrencilerinin Yaptıkları Stajların Meslek Gelişimlerine Etkileri", *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*.
- Saraç, R., Yıldırım, G., Pınarlık G. ve Yıldırım, A. (2020). "Sivil Havacılık Meslek Yüksekokulu Uçak Teknolojisi Öğrencilerinin Staj Eğitimleri İle İlgili Görüşleri", *Eğitim Bilimlerinde Teori ve Araştırmalar -II*, 1(11), 249-270, Gece Kitaplığı, Ankara.

- Şen, G. (2019). “Üniversitede Havacılık Bölümlerinde Okuyan Öğrencilerin Meslek Seçiminde Etkili Olan Faktörlerin Analizi”, Journal of Aviation, 3 (2), 122-131, E-ISSN: 2587-1679.
- Türkoğlu, N. ve Çizel, B. (2016). “ Kurumsallaşma ve Rekabet Gücü İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, Bilgi, (33) 156-184.
- Var, D. ve Gürdal, T., (2021). “Sivil Havacılık Sektöründe Devletin Düzenleyici Rolü: Türkiye Örneği”, International Journal of Economics Studies, 7(2), 67-88, e-issn: 2149-8377.
- Yalçınkaya, A.ve Adiloğlu L. (2014). “Havacılıkta Kümelenme Anlayışı ve Eskişehir Havacılık Kümelenmesi Örneği”, İşletme Bilimi Dergisi, 2(1), 91-110
- Yavaş, V., Macit, A. ve Yeşilay, R. B. (2021). “Havacılık Alanında Eğitim Gören Öğrencilerin Mesleki Staj Deneyimlerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma”, Journal of Higher Education, 11(2), 331-343, DOI: 10.2399/yad.20.521417.
- Yükseköğretim Program Atlası, (2022). <https://yokatlas.yok.gov.tr/netler-onlisans-tablo.php?b=30112> (22.11.2022: 09:30)